

Πύξ. 'Αρ. 'Εκδόσεων Διαγόρα 6

ΤΡΥΦΩΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ δ. φ.

Ρ Ο Δ Ω Ω Κ Α

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΥΜΝ. ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΔΙΑΓΟΡΑ»

Ὁ Θρίαμβος «ΔΙΑΓΟΡΑ» τοῦ Ῥοδίου

ΕΝ ΡΟΔΩ

Τύποις «Ἀπόλλωνος»

1917. α

Ἐπιμέλεια
Κωνσταντίνου Σ. Βεργαζῆ
Ἐπιμέλεια Ἐκδόσεων
Ἀδ. Ἀποδ. Ἐκδόσεων Διαγώρα

ΤΡΥΦΩΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ δ. φ.

ΡΟΔΙΑΚΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΥΜΝ. ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΔΙΑΓΩΡΑ»

ΤΕΥΧΟΣ Α΄.

Ὁ Θρίαμβος «Διαγώρα» τοῦ Ροδίου

ΕΝ ΡΟΔΩ

— ΤΥΠΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ —

1917

ΔΙΑΓΟΡΑ

*Ευλόγῳ ἀθλητικῷ καὶ μουσικῷ τῆς πόλεως Ῥόδου
ἐπὶ χρισταῖς ταῖς ἐπέωσιν,
ἀφιεροῖ εἰς ἀνάμνησιν τῆς διετούς
γυμνασιάρχίας αὐτοῦ*

Ο ΤΡΥΦΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

*Γυμνασιάρχης τοῦ Βενετοκλείου
1914 — 1916*

Τοῖς Ἐντευζομένοις

 ἀναδιφῶν τὰς δέλτους τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας ἀνευρίσκει μεταξὺ τῶν λαμπροτέρων σελίδων αὐτῆς καὶ τὰς περιλάμπρους καὶ ἐνδόξους σελίδας ἐκεῖνας, ἐν αἷς χρυσοῖς καὶ ἀνεξιτήλοις γράμμασιν ἀναγράφεται καὶ ἡ περικλεῆς καὶ θαυμασία ἱστορία τῆς ὠραίας καὶ ὀνομαστῆς Πατρίδος ἡμῶν Ῥόδου, ἡ ὁποία κατὰ τὰς πλείστας περιόδους συνετέλεσε κατὰ πολὺν διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς δραστηριότητος τῶν τέκνων αὐτῆς εἰς τὴν ἐπίδειξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ ἐπισύροντος μέχρι σήμερον τὸν θαυμασμόν καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων λαῶν τῆς σημερινῆς Εὐρώπης. Καίτοι δὲ κατ' ὄλους τοὺς αἰῶνας ἀπὸ τῆς Μυθολογικῆς Περιόδου μέχρι σήμερον καὶ κατ' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς καὶ στασιμότητος, ἡ Ῥόδος ἔχει πάντοτε νὰ παρουσιάσῃ ἕκτακτόν τι ἱστορικὸν γεγονός κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, λαμπρῶν τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν αὐτῆς, ἐν τούτοις δυστυχῶς μέχρι σήμερον ἢ κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ ἐφεξῆς ἱστορία τῆς περικλεοῦς ἡμῶν Πατρίδος Ῥόδου, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν παρέμεινε καὶ παραμένει ἄγνωστος ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως, ὥστε πᾶς τις, διεξερχόμενος τὰς πολλαπλᾶς συγγραφὰς περὶ Ῥόδου, αἷς ἐφλοτιμῆθησαν νὰ ἐκπονήσωσιν ἀπὸ ἄλλης κυρίως ἀπόψεως πολλὰ τῆς Ἑσπερίας τέκνα νομίζει ὅτι κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην περίοδον, ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς τῆς νήσου ταύτης, ὁ ἐξιστορηθεὶς ἐν τῇ Ἀρχαιότητι διὰ τῶν ζωηροτέρων ἐκφράσεων καὶ διὰ τῶν ποιητικωτέρων λέξεων ἐμπνευσμένων ἱστορικῶν καὶ συγγραφέων, ἐξέλιπε καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τῆς νήσου ταύτης ὑποχωρήσας ἴσως εἰς ἄλλον ξενικὸν πολιτισμὸν τῶν διαφόρων κατακτητῶν Αὐτῆς, διότι ὁ ἱστορικὸς θησαυρὸς τῶν Ἑλληνικῶν πηγῶν τῆς ἱστορίας τῆς ὠραίας νύμφης τοῦ Ἀπόλλωνος ἔμεινε ἐντελῶς ἀνεκ-

μετάλλευτος και ὁ βαρὺς πέπλος τοῦ ἀγνώστου ἐκάλυπτε τὰ Ἑλληνικὰ ἱστορικὰ κειμήλια τῆς σκοτεινῆς ταύτης περιόδου, καθότι δὲν εἶχε παρουσιασθῆ μέχρι σήμερον ὁ δεινὸς ἐκεῖνος Ἑλλην ἱστοριοδίφης και ὁ τολμηρὸς ἐκεῖνος Ἑλλήν ἐρευνητῆς ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἱστορικῆς σκαπάνης αὐτοῦ θὰ ἔφερεν εἰς φῶς τοὺς κεκρυμμένους Ἑλληνικοὺς θησαυροὺς τῆς μεσαιωνικῆς και νεωτέρας ἱστορίας τῆς Νήσου Ῥόδου και ὁ ὁποῖος διὰ τῆς στιβαρᾶς χειρὸς αὐτοῦ θὰ ἀνήγγαιρε τὸν βαρὺν πέπλον τοῦ ἀγνώστου, τὸν περικαλύπτοντα τὴν Ἑλληνικὴν ἄποψιν τῆς περιλάμπρου Ῥοδιακῆς ἱστορίας κατὰ τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς και στασιμότητος τῆς προσφιλοῦς Πατρίδος ἡμῶν.

Ἄλλ' ἐὰν μέχρις ἐσχάτων δὲν εἶχεν ἀνευρεθῆ ὁ ἀναζητούμενος Ἑλλην ἱστορικὸς διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τοὺς κεκρυμμένους ἱστορικοὺς θησαυροὺς τῆς εὐκλεοῦς και ἐνδόξου νήσου Ῥόδου, σήμερον δυνάμεθα νὰ καυχηθῶμεν ὅτι ἀνευρέθη ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διὰ μακρᾶς και ἐπιπόνου ἐρεύνης κατώρθωσεν ὡς ἄλλη μέλισσα νὰ περισυλλέξῃ ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς Ἑλληνικοὺς και Ἑθνικοὺς τούτους θησαυροὺς τῆς Πατρίδος ἡμῶν και νὰ ἀπαρτίσῃ δι' αὐτῶν ὡς δι' εὐόσμων ἀνθέων τὴν ὥραϊαν και μεγάλην ἱστορικὴν ἀνθοδέσμη, ἧς ἡ ἀναδίδεται τὸ ἄρωμα τοῦ ἐπὶ πολὺ ἀφανοῦς Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν και νεωτέραν ἱστορικὴν περίοδον τῆς ὥραϊας τοῦ Ἡλίου νύμφης Ῥόδου.

Και ὁ δεινὸς οὗτος Ἑλλην ἱστορικὸς και ὁ τολμηρὸς οὗτος Ἑλλήν ἐρευνητῆς εἶναι ὁ ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον και τὸν λοιπὸν διεθνῆ φιλολογικὸν κόσμον γνωστότατος σοφὸς και διηγητῆς και ἐπὶ διειτιάν χρηματίσας Γυμνασιάρχης τοῦ Βενετοκλείου Γυμνασίου, Τρύφων Εὐαγγελίδης, τοῦ ὁποίου τὰ ἱστορικὰ συγγράμματα, αἱ ἱστορικαὶ πραγματεῖαι και μονογραφίαι και τὰ λοιπὰ φιλολογικὰ ἔργα πολλὰ τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν Γερμανιστὶ (Πραγματεία περὶ Γενναδίου Σχολαρίου κτλ.) και Γαλλιστὶ (Μελέτη περὶ Σκιάθου) ἀριτεμούμενα ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑπερβολῆς κατὰ ἑκατοντάδας ἐθεωρήθησαν μεγίστης ἱστορικῆς ἀξίας και παρέσχον, λόγω τῆς ἐμβριθείας και τῆς πρωτοτυπίας, ἧτις χαρακτηρίζει αὐτὰ, ἀφορμὴν εἰς μὲν τὸν Ἑλληνικὸν και ξένον τύπον

νά ἀσχολῆται συνεχῶς περὶ αὐτῶν εἰς δὲ ξένα περιοδικὰ νά γράψω-
σιν εὐμενεστάτας περὶ αὐτῶν καὶ τοῦ συγγραφέως κρίσεις ὡς
ἡ Ἑστία, ἡ Ἑβδομάς, ἡ Ἴρις, ἡ Τέχνη ὁ Κ' αἰὼν (μετ' εἰκόνας τοῦ
Συγγραφέως) οἱ δύο Κόσμοι, ὁ Κόσμος, ὁ Παρνασσὸς (μετ' εἰκόνας
τοῦ Συγγραφέως) ἡ Revue des études Grecques, ἡ Revue Historique, τὸ
Athenaeum, ἡ Académie, ἡ Bysantinische Zeitschrift, τὰ Bysantiskoi Vre-
menik, Bessarione, ἡ Echo d'Orient, ἡ Wochenschrift fuer Klassische Philo-
logie, ἡ Kirchliche Zeitung καὶ ἡ Theologische Litteraturzeitung κτλ.

Ὁ ἐμβριθὴς λοιπὸν Ἕλλην ἱστορικὸς Τρύφων Εὐαγγελίδης ὁ
ὁποῖος πᾶν ὅ,τι ἔγραψε τὸ ἔγραψεν ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως ἀσχο-
ληθεὶς ἐπὶ μακρὸν ἐκτὸς τῆς Ἱστορίας τῆς Ῥόδου μέχρι τῶν νεωτέ-
ρων χρόνων τὴν ὁποίαν συνέγραψε, βασισθεὶς εἰς Ἑλληνικὰς πηγὰς
καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἔργον ὑψίστης ἱστορικῆς ἀξίας, συνέγραψε καὶ τὸ
περισπουδάστον ἔργον τὰ «ΡΟΔΙΑΚΑ» εἰς τὰς σελίδας τοῦ ὁποίου
παρελαμβάνουσιν ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους Ἕλληνες Ῥόδιοι ἄγνωστοι
τοῖς πλείστοις ἐπιφανεῖς ἄνδρες, διαπρέψαντες εἰς τὰ γράμματα, τὰς
ἐπιστήμας, τὰς τέχνας, τὴν πολιτικὴν, τὴν στρατηγικὴν τὴν διπλωμα-
τίαν, τὴν ποίησιν κτλ. κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ ἐφεξῆς καὶ τὸ ὁποῖον
ὁ πατριωτικώτατος συγγραφεὺς αὐτοῦ μετὰ μακροῦ σπουδαιοτάτου προ-
λόγου περὶ τῶν «Διαγοριδῶν», ἔδωκ ἔσαστο εἰς τὸν Γυμναστικὸν Σύλ-
λογον «Διαγόραν» ἵνα οὗτος ἐκδώσῃ πρὸς ὄφελος αὐτοῦ τὸ ὑψίστης
ἱστορικῆς σημασίας ἔργον τοῦ πολυγραφικωτάτου Ἕλληνος Ἱστορικοῦ
Τρύφωνος Εὐαγγελίδου.

Ὁ Γυμναστικὸς ὄθεν Σύλλογος Διαγόρας ἀποδεχθεὶς μετ' ἀλείρου
εὐγνωμοσύνης τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην σπουδαιοτάτην ταύτην δω-
ρεάν τοῦ μεγάλου καὶ διαπρεποῦς Ἕλληνος Ἱστορικοῦ Τρύφωνος
Εὐαγγελίδου, ὁ ὁποῖος ἀνεκηρύχθη Εὐεργέτης καὶ Ἐπίτιμον Μέλος
αὐτοῦ προβαίνει εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ περισπουδάστου τούτου
ἱστορικοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον τῇ ἀληθείᾳ πληροῖ χαῶδες κενὸν τῆς ἱστο-
ρίας τῆς Ῥόδου.

Προβαίνων δὲ ὁ Γυμναστικὸς Σύλλογος Διαγόρας εἰς τὴν ἔκδοσιν
μιας τοιαύτης ἐμβριθεστάτης καὶ περισπουδάστου πραγματείας τοῦ
γνωστοτάτου Ἕλληνος Ἱστορικοῦ Τρύφωνος Εὐαγγελίδου, ἀφ' ἐνὸς
μὲν θεωρεῖ μεγίστην τιμὴν αὐτοῦ, διότι αὐτὸς πρῶτος ἠτύχησε νά

φέρη εἰς φῶς μίαν τοσοῦτον ὠφέλιμον καὶ σοβαρὰν ἐργασίαν περὶ Ῥόδου, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐλπίζει ἀκραδάντως ὅτι ὄχι μόνον πάντες οἱ Ῥόδιοι συναισθανόμενοι τὴν μεγάλην ὑποχρέωσιν, ἣν ἔχουσιν ἀπέναντι ἑαυτῶν καὶ τῆς λαμπρᾶς ἱστορίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ὁμογενεῖς καὶ λοιποὶ ἐνδιαφερόμενοι διὰ πᾶν καλὸν καὶ ὠφέλιμον, θὰ ὑποστηρίξωσιν ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς τὴν ἐκδοσιν τῶν «Ροδιακῶν» τοῦ Τρύφωνος Εὐαγγελίδου, ἥτις θὰ σημειώσῃ σταθμὸν ἀληθοῦς προόδου ὄχι μόνον τοῦ Διαγόρα ἀλλὰ καὶ τῆς Ῥόδου ὁλοκλήρου.

Ἐν Ῥόδῳ Μηνὶ 7)βρίῳ 1916

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Γυμν. Συλλόγου «Διαγόρα»

Γεώργιος Θ. Γεωργιάδης δ. ν.

δικηγόρος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος διὲ δύναμις τοῖς
χρηστέον διέλθοι τοῦτο πρὸς κοινὸν
φέρει πατρίδι, κακῶν ἂν αἱ πόλεις
ἐλασσόνων περὶόμεναι τὸ λοιπὸν ἐθ-
εχοῖεν ἂν. ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ*

Τὸ δεύτερον ἀπαγγέλλων ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ καλλιμαρμάρου «Βενετοκλείου» τὸν πανηγυρικὸν κατὰ τὴν σχολικὴν ἑορτὴν τῶν «Τριῶν Ἱεραρχῶν» (30 Ἰανουαρίου 1916) ἐξελεξάμην ὡς θέμα τοῦ λόγου μου: «περὶ παιδείας καὶ σχολείων ἐν Ῥόδῳ». Ἐπειδὴ δὲ τὸν λόγον μου τοῦτον ἀνέλαβε νὰ τυπώῃ πρὸς ἴδιον αὐτοῦ ὄφελος ὁ ἀθλητικὸς σύλλογος «Διαγόρας» ὃν συγκροτοῦσι κάλλιστοι νέοι τῆς πόλεως, προΐσταται δ' αὐτοῦ ἀνὴρ ἐπιστήμων καὶ χρηστής, ὁ δικηγόρος κ. Γ. Θ. Γεωργιάδης, ἔκρινα καλὸν εἰς αὐτὸν νὰ ἀφιερῶσω τὸ βιβλίον, ἀναλαβὼν συγχρόνως καὶ τὴν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξιστορήσω καὶ τὰ κατὰ τὸ περίριστον ἐκεῖνο τῆς Ῥόδου γένος, τῶν Διαγοριδῶν, ὧς, ἐπὶ χρῆσταις ἐλπίσιν, ἀσμενίζονται νὰ καλῶνται τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου τούτου.

Οἱ Ἑρατίδαι, ἐξ ἧς οἱ Διαγορίδαι κατάγονται, ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐκ τοῦ Τληπολέμου, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους (Πίνδαρος, Ὀλυμπιονίκης Ζ! 20 36 Ἀπόσπ.) ἐκλήθησαν δὲ Ἑρατίδαι ἐκ τοῦ Ἀργεῖου βασιλέως Ἑράτου καὶ ἐδέσποσαν τῆς πόλεως Ἰαλύσου, μιᾶς τῶν τριῶν μεγάλων Ροδιακῶν πόλεων (Τριάντα νῦν). Ἐπειδὴ δὲ ὁ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα π. χ. ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἑρατιδῶν Διαγόρας δὲν ἠδύνατο, λόγῳ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ φρονημάτων, νὰ συνεργασθῆ μετὰ τῶν Ἀθηναίων εἰς ὃν τὴν ἡγεμονίαν ὑπῆλθη ἡ Ῥόδος, μετὰ τὰ Μηδικὰ ἐπεζήτησεν ἀλλοχόσας τιμὴν καὶ δόξαν, καταστάς μετὰ τῶν Ἑλλήνων πρῶτιστος ἀθλητής, περὶ οὗ οὐ μόνον ὅτι εἶχε καταγωγὴν ἐκ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους Τληπολέμου ἐμυθολογήθη, ἀλλ' ὅτι καὶ υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ ἐγένετο κατὰ τὸν Βρατισλαβιανὸν σχολιαστὴν εἰς Ἀριστοτέλην (Ὀλυμπιονίκαι ἀπόσπασμα 523 τῆς ἐκδόσεως Rose). Ἐκ τοῦ Διαγόρα τούτου, ὃν ἄλλοι, κατὰ τὸν Πausανίαν (Δ 24,3), θεωροῦσιν ὡς καταγόμενον ἐκ τοῦ βασιλέως Δαμιάγῃτου Α' (=690 π. χ.) τῆς Ἰαλύσου καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀριστομένους, ἐγεννήθη ὁ Δωριεύς, οὗ ὁ υἱὸς

Δαμάγητος Β'. ἐγέννησε τὸν Διαγόραν. Ἄλλὰ περὶ τούτου ὁ ἐξυμνήσας τὸν ἄνδρα Πίνδαρος οὐδὲν γινώσκει. Χρονολογικῶς δὲ δὲν συμβιβάζεται τὸ πρῶγμα, ἐκτὸς ἂν δεχθῶμεν, Γ'. Δαμάγητον καὶ ἄλλον Δωριέα.

Ὁ Διαγόρας ἐκτίησεν τὴν ἑαυτοῦ φήμην ὡς ἀθλητοῦ μετὰ τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἀνεψιῶν. Τὸ πρῶτον ἐνίκησεν ὁ πατήρ ἐν ἔτει 464, αἱ δὲ τρεῖς νίκαι τοῦ τρίτου καὶ νεαρωτάτου υἱοῦ Δωριέως ἐγένοντο τῷ 432, 428 καὶ 424 ἦτοι κατὰ τρεῖς συνεχεῖς Ὀλυμπιάδας. Ἄλλ' ἰδίως δύο νίκαι ἦσαν αἱ κυρίως περιώνυμον καταστήσασαι τὴν Ροδιακὴν τῶν Διαγοριδῶν οἰκογένειαν: ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ τοῦ πατρός, ἣν ἐξύμνησεν ὁ μέγας Πίνδαρος (Ὀλυμπιονίκης Ζ'.*) καὶ ἡ διπλῆ νίκη ἀμφοτέρων τῶν υἱῶν αὐτοῦ Δαμαγήτου, καὶ Ἀκουσιλάου ἐν Ὀλυμπίᾳ, τοῦ μὲν ἐν πύγμῃ τοῦ δὲ ἐν παγκρατίῳ, οἵτινες ἐστεφανωμένοι καὶ τὸν πατέρα διὰ τῶν ἰδίων πολλῶν στεφάνων στεφανώσαντες καὶ ἐπὶ τῶν ὄμων ἐγείροντες περιῆγον ἐν εὐφημίαις ἀνά τὸ Ὀλυμπιακὸν στάδιον ὑπὸ τὰς ἀνθοβολίας καὶ ἐπευφημίας τοῦ πλήθους ὡς ἡ παρατεθεῖσα εἰκὼν δεικνύει ὅτε ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ Σπαρτιάτης τις ἀνεφώνησε: «Ἀπόθανε, Διαγόρα, εἰς τὸν οὐρανὸν δὲν δύνασαι νὰ ἀναβῆς».

Τὸ ὄραϊον τοῦτο ἐπεισόδιον ἀναφέρει ὅτε Κικέρων (Tuscullan. I, 46, 111,) ὁ Πλούταρχος (ἐν βίῳ Πελοπίδα 3133), καὶ ὁ Πausanias (5' 7, 3) Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα δὲ χρόνοις πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως διημερύνθη ἡ διήγησις, περιοκοσμήθη ἐπὶ τὸ μυθικώτερον (*) ὡς ἀναφέρουσι τὰ ἀρχαῖα σχόλια εἰς Πίνδαρον (Ὀλυμπιονίκης Ζ', 1 ἐκδ. Boeckh—Fragmenta Historiarum Graecorum τόμ. Β'. σελ. 183 ἐφξ. πρβλ. τόμ. Δ'. 307—Ἰωάννης Τζέτζης.....χιλιάδες Α' 594 ἐξῆς καὶ *Julius Cellins, Noctes Atticae* Γ' 15, 3).

Ὁ Διαγόρας ἐνίκησε καὶ ἐν τοῖς Ἡραίοις τοῦ Ἄργους, ἐν τοῖς Ἡρακλείοις τῶν Θηβῶν, ἐν τινι ἑορταστικῷ ἀγῶνι ἐν Ἀθήναις, ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσι τῶν Βοιωτῶν, ἐν Πελλάνη, ἐξάκις ἐν Αἰγίνῃ, πολλάκις

(*) Ἐν Αἰνῶν καὶ ἐν τῷ ναῶ τῆς Αἰνῶς Ἀθηνᾶς ἀνέκτιτο, ὡς εἶδομεν ἐν τῷ ἐν τῇ Ροδιακῇ δημοσιωνθέντι «Χρονικῇ τῆς Αἰνῶν» τοῦ «Blikenberg, πτωκὸς ἐφ' ἧς ἦτο ἰγκυραγαμῖνη, χρυσοῖς γράμμασι, ὁ εἰς τὸν ἀθλητὴν Διαγόραν Ζ' Ὀλυμπιονίκης τοῦ ὑφιπέτου Πινδάρου (E. Romagnoli, *Rodi nel canto di Pindaro ἐν Nuova Antologia Roma 192 σ. 974.*)

(**) «Κάθανε, Διαγόρα, κάθανε οὐκ εἰς Ὀλυμπον ἀναβῆσαι.»

έν Μεγάροις. Πάντα ταῦτα τὰ ἄθλα ἔλαβε πρὸ τῆς μεγάλης Ὀλυμπιακῆς αὐτοῦ νίκης (Πίνδαρος Ὀλύμπιον. Ζ' 82—87 (150—9).

Ὡραῖον ἦν ἐπίσης τὸ ἐπεισόδιον τῆς Φερενίκης, θυγατρὸς τοῦ Διαγόρα. Ἡ πρεσβυτέρα θυγάτηρ αὐτοῦ Καλλιπάτειρα, σύζυγος τοῦ Καλλιάνακτος ἐγέννησε τὸν Εὐκλῆ, ὅστις ὡς ἀνὴρ ἐνίκησεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ ὡς ἔφηβος ἐνίκησε τὸν Πεισίφροδον τὸν υἱὸν τῆς Φερενίκης. ἡ μήτηρ (Φερενίκη ἢ Καλλιπάτειρα ἀδιάφορον) συναπῆλθεν εἰς Ὀλυμπίαν καὶ ἐκεῖ μαθοῦσα τὸν ἀπαγορευτικὸν νόμον, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος εἰς Ὀλυμπίαν τῶν γυναικῶν ἀπεφάσισε νὰ καταστρατηγήσῃ αὐτὸν.

Ἡ εἰς γυναίκα, πλὴν τῶν παρθένων τῆς ἱερείας τῆς Δήμητρος Χαμῶνης, εἴσοδος ἦτο ἀπαγορευμένη θανάτῳ παρεβιάσθη ὁμοῦ ἀπαῖς ὁ ἀπαγορευτικὸς οὗτος τῶν Ὀλυμπίων νόμος:

Ἡ Φερενίκη, τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἀγωνιζομένου καὶ νικῶντος ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐνδυθεῖσα ἀνδρικὰ φορέματα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ Στάδιον ὑπὸ μορφὴν διδασκάλου τῆς γυμναστικῆς, ἀνελίχθη ἀπαρατήρητος μετὰ τοῦ πλήθους τῶν ἄλλων γυμναστῶν, ἀδιαφόρως ἔχουσα δῆθεν πρὸς τὰ τελούμενα· ἀλλ' ὅταν ὁ υἱὸς αὐτῆς ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν Ἑλλανοδικῶν νικητῆς δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ συγκρατήσῃ ἑαυτὴν ἐκ τῆς συγκινήσεως καὶ λησμονήσασα ὅτι γυνὴ ἦν καὶ τὸν θανάτῳ ζημιοῦντα τὸν παραβάτην νόμον, ἔσπευσε πρὸς τὸν υἱὸν καὶ ἐναγκαλισθεῖσα ἀνελύθη εἰς δάκρυα χαρᾶς, συγχρόνως ὁμοῦ καταπεσόντος καὶ τοῦ ἱματίου ἐφάνη ὅτι ἦν γυνὴ καὶ συνελήφθη. Καὶ θὰ ἐφηροῦζετο ὁ νόμος καὶ θὰ κατεδικάζετο εἰς θάνατον ἢ πολυμήχανο; Ῥοδία ἀλλ' ἐλυτρώθη χάριν εἰς τὴν ἐκ τοῦ Ἡρακλέους καταγωγὴν καὶ τὴν ἐκ τῶν Διαγοριδῶν γενεάν. Οὐχ ἦττον ὁμοῦ ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπαναληφθῆ τὸ πρᾶγμα οἱ γυμνασταὶ ὑπηρεοῦντο τούτεῦθεν νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ Στάδιον γυμνοὶ ὡς ἦσαν καὶ οἱ ἀθληταί (*). Ἄλλ' ἀφήσωμεν νὰ παραστήσῃ τὴν συγκινητικὴν ταύτην στιγμὴν τοῦ ἐπεισοδίου τῆς Καλλιπατείας εἰς τῶν ἀλήστου μνήμης ἀρίστων ποιητῶν τῆς νεωτέρας; Ἑλλάδος, ὁ Λαυρέντιος Μαβίλλης, περὶ οὗ ἱκανὰ ἔγραψα ἐν τῇ «Ῥοδιακῇ» (3 Δεκεμβρίου 1915):

(*) Ἴδιε Ἄντ. Θ. Στηλιωτοπούλου, οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διὰ τῶν αἰώνων, Ἄθ. 1906 σ. 35 καὶ 11).

« Ἀρχόντισσα Ῥοδίτισσα πῶς μῆκες;
 Γυναῖκες διώχνει μὰ συνήθεια ἀρχαία
 Ἐδῶθε. » — « Ἐγὼ ἓνα ἀνέψι, τὸν Εὐζλέα,
 Τρεῖς ἀδέρφια, γιῶ, πατέρα Ὀλυμπιονίκης
 Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
 Καὶ ἐγὼ νὰ καμαρώσω μεσ' τὰ ὄραϊα,
 Κορμὶ ποῦ γιὰ τ' ἀγῶνι τοῦ Ἡρακλέα
 Παλαίβουν, θαυμασιῆς ψυχῆς ἀντρίκης.
 Μὲ τὲς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια.
 Στὸν αἰῶνα τὸ σοῖ μου θὰ φαντάζῃ
 Μὲ τῆς ἀντρείας τὰ ἀμάραντα προνόμια,
 Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει,
 Σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
 Ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου. »

Ὁ Μαβύλλης δέχεται τὴν Καλλιπάτειρα. Ἀντ' αὐτῆς ὅμοιος ἄλλοι θέλουσι τὴν Φερενίκην ὡς εἰσελθοῦσαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν (Παυσανίας E' 6,8 στ' 6,2 καὶ 7,2—Αἰσχίνου ἐπιστολὰς Δ' 5—Σχόλια εἰς Πίνδαρον, Ὀλυμπιονίκης Ζ' 15—**Boeckh, Pindarus I'** 166—**Valerius Maximus H'** 15)—1. Τζέτζης, χιλιάδες Α' 604 ἐφεξῆς πρὸβλ. Α' 595 καὶ IB' 359)—Χορζίκιος παρὰ τῷ **Villoison, Anecdota Graeca B'** 23—**Plinius Hist. Naturalis VII** 133—Αἰλιανὸς, Ποικίλη Ἱστορία X, 1—Φιλόστρατος, Γυμναστ., 17—**Fragn. histor. graecorum B'** 183.)

Τὰ ἀγάλματα τῶν νικητῶν Διαγοριδῶν εἶδεν ὁ Πausanias περιηγούμενος κατὰ τὸν α' αἰῶνα τὴν Ὀλυμπίαν (Πausanias 5' 7' 1' καὶ 2) καὶ ὁ σχολιαστὴς δὲ τοῦ Πινδάρου (***Αριστοτέλους, Ὀλυμπιονίκαι Ἀποσπασ.** 264 παρὰ **Müller, Tragn. hist. graecae II** 183, **Ἀποσπασμα** 528 παρὰ **Rose.**) περιέγραψεν αὐτὰ. Ὁ Πausanias περιγράφων τὰ ἀγάλματα τῶν Διαγοριδῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ λέγει: «οἱ δὲ συνεχεῖς τε ἀλλήλοις καὶ ἐν κόσμῳ τοιφῶδες ἀνέκειντο. Ἀκουσίλαος μὲν λαβὼν πυγμῆς ἐν ἀνδράσι στέφανον, Δωριεὺς δὲ ὁ νεώτατος παγκρατίῳ νικήσας Ὀλυμπιάσιν ἐφεξῆς τρισὶ, πρότερον δ' ἔτι τοῦ Δωριέ-

ω; ἐκράτησε καὶ Δαμαγῆτος τοὺς εἰσελθόντας εἰς τὸ παγκράτιον. Οὗτοι μὲν ἀδελφοὶ τέ εἰσι καὶ Διαγόρου παῖδες, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς κεῖται καὶ ὁ Διαγόρας, πυγμαῖς ἐν ἀνδράσιν ἀνελόμενος νίκην· τοῦ Διαγόρου δὲ τὴν εἰκόνα Μεγαρεὺς εἰργάσατο Καλλικλῆς Θεοκόσμου τοῦ ποιήσαντο; τὸ ἄγαλμα ἐν Μεγάροις τοῦ Διὸς Διαγόρου δὲ καὶ οἱ τῶν θυγατέρων παῖδες πῦξ τε ἤσκησαν καὶ ἔσχον Ὀλυμπιακὰς νίκας, ἐν μὲν ἀνδράσιν Εὐκλῆς Καλλιάνακτος τε ὄν καὶ Καλλιπατεῖρας τῆς Διαγόρου, Πεισιρρόδος δὲ ἐν παισίν, ὃν ἡμίτηρ ἀνδρὸς ἐπιθεμένη γυμναστοῦ σχῆμα ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων αὐτὴ τὸν ἀγῶνα ἤσκησεν. Οὗτος δὲ ὁ Πεισιρρόδος καὶ ἐν τῇ Ἄλτει παρὰ τῆς μητρὸς τὸν πατέρα ἔστησε. Διαγόραν δὲ καὶ ὁμοῦ τοῖς παισίν Ἀκουσίλαρ καὶ Δαμαγῆτῳ λέγουσιν ἐς Ὀλυμπίαν ἐλθεῖν· νικήσαντες δὲ οἱ νεανίσκοι διὰ τῆς πανηγύρεω; τὸν πατέρα ἔφερον βαλλόμενόν τε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀνθεσι καὶ εὐδαίμονα ἐπὶ τοῖς παισὶ καλούμενον, γένος δὲ ὁ Διαγόρας τὸ ἐξ ἀρχῆς Μεσσηνέος πρὸς γυναικῶν ἦν, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀριστομένους γεγόνει θυγατρὸς. Λοριεὶ δὲ τῷ Διαγόρου παρ᾽ ἡ Ὀλυμπίαισιν Ἰσθμίων μὲν γεγόνασιν ὀκτὼ νίκαι, Νεμείων δὲ ἀποδέουσαι μιᾶς εἰς τὰς ὀκτὼ. Λέγεται δὲ καὶ ὡς Πύθια ἀνέλοντο ἀκονίτι.»

Κατὰ ταῦτα ὁμοῦ ἴσταντο οἱ ἀνδριάντας τοῦ Ἀκουσίλαου, τοῦ Λοριεῖω; τοῦ Δαμαγῆτου, τοῦ Διαγόρα, τοῦ Πεισιρρόδου· μεμονωμένους δὲ ὁ τοῦ Εὐκλέου; (*) κατὰ τὸ γένος τοῦ πατρὸς Καλλιάνακτος, ὡς λέγει ὁ Πausanías (5, 6, 2).

Προεξεῖχον δὲ κυρίως τὰ ἀγάλματα τοῦ Διαγόρου καὶ τοῦ Δαμαγῆτου [Σχόλια Βατρύχων Ἀριστοφάνους 320—Ἀποσπ. Ἐρμίπου ἐκδ. Κρηκὴ ἀπόσπασμα 42—Σουῖδας ἐν λέξει ἱακχο;.] Μεγάλοι δὲ καλλιτέχναι ἐτεχνούρησαν τοὺς ἀνδριάντας τούτους τὸν τοῦ Διαγόρα μὲν ὁ Καλλικλῆς; ὁ υἱὸς τοῦ Θεοκόσμου, τὸν τοῦ Εὐκλέου; δὲ ὁ μέγας Ναυκῶδης. Αἱ δὲ βάσεις αὐτῶν ἀνακαλυφθεῖσαι ὑπὸ τῶν τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ὀλυμπίας ἐπιχειρησάντων Γερμανῶν τῷ 1878 φέρουσι ἐπιγραφὰς δημοσιευθείσας ἐν **GDI.** 3765 a c καὶ ἐν **Archaeol. Zeit.** τόμ. 33—1880 σ. 52, ἀριθ. 334. Κατὰ δὲ τοῦ; **Oxyrhynchus Papyri** 1899, 90, ὁ χρόνος τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκης Δαμαγῆτου ὀρίζεται τῷ 452 ἢ 448 [**].

(*) (*δὲ εἰς τὸ ἐκείμενον φύλλον κάτωθεν.)

Δυστυχῶς τό περιώνυμον γένος τῶν Διαγοριδῶν (***)οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν ἐγένοντο σύμμαχοι, μετὰ τὰ Μηδικά, οἱ Ρόδιοι ὑπαχθέντες ὑπὸ τὴν νέαν Δηλιακὴν - Ἀττικὴν συμμαχίαν [Πλούταρχ. βίος Θεμιστ. 21] καὶ δὴ εἰς τὴν Καρικὸν λεγόμενον φόρον μετὰ τὸ 470 π. χ. κατώρθωσαν νὰ ἀποξενώσωσι τῆς Ῥόδου, διότι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν δημοκρατίαν καθιδρῦσαντες ἐν ταῖς συμμαχίαις πόλεσι καὶ δὴ ἐν Ῥόδῳ ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτη, μέχρι τοῦ 411 προὐκάλεσαν τὴν ἀντίδρασιν τῶν Διαγοριδῶν, ἀνδρῶν ἀριστοκρατικῶν (πλουσιωτέρων κατὰ Ξενοφῶντα) καὶ ἡγεμονικῶν καθὼς καὶ τῶν φίλων αὐτῶν. Ἐντεῦθεν οἱ Διαγορίδαί, ἐξωρίσθησαν αἰδίως ἐκ Ῥόδου, καταδικασθέντες συγχρόνως καὶ εἰς θάνατον πρὸ τοῦ ἔτους 428· διότι ὁ Δωριεὺς νικητὴς ἐν Ὀλυμπίᾳ γενόμενος καλεῖται κάτοικος Θουρίων, ἐὰν δ' ἦτο κάτοικος Ῥόδου θὰ ἀπηγορεύετο αὐτῷ νὰ συμμετάσχη τῶν ἀγώνων, ἀπαγορευθέντος τούτου τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς συμμάχοις αὐτῶν τῷ 428 καὶ 424 (*grote, history of greece* 1870 5' 32ῶ σμ.). Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ ἐπὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Δωριέως ἐπιγραφὴ λέγει (Ἀνθολογ. Παλατίνα XIII, 11). Πᾶσα λοιπὸν ἡ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀντίδρασις τῶν Διαγοριδῶν συνεκεντρώθη ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Διαγόρου Δωριέως, ὅστις τὴν ἀποκρίαν τῶν Ἀθηναίων Θουρίουσιν τὴν τῷ 443 ἰδρυθεῖσαν κατέστησε φιλολακωνικωτάτην καὶ τῷ 412, μετὰ βραχὺ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἔλαβον ἐπίσημον ἐχθρικὴν στάσιν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καθ' ὧν ἀπέστειλε τρεῖς τριήρεις μετὰ τριῶν ναυάρχων, ἐν οἷς καὶ ὁ Δωριεὺς, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Πελοποννησίων (Θου-

* Τὸ χωρίον τοῦτο λέγει ὁ Gelder ἐνθ' ἀλλαγῇ σ. 79, ἀρῆκαν ἀταρατήρητον οἱ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ὀλυμπίας ἐνεργήσαντες Dittenberger—Purgold Olympia σ. 261, διὰ μακροῦ περιγράφουσι τὰ τῶν Διαγοριδῶν. Ἡ βίσις τοῦ ἀγάλματος εὐρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Curtius φέρει τὰ γράμματα. «Ἐὐκλής Καλλιάναντος Ῥόδιος—Ναι κύβης Πατροκλήος ἐποίησε».

** Ἰδιαιτέρως περὶ Διαγοριδῶν ἐπραγματεύθησαν ὁ A. Baekh: Pindarus Γ' 165 ἐξῆς Krause, Olympia 1838 σ. 269 καὶ ὁ Dittenberger — Purgold, Olympia σ. 259 ἐξῆς.

*** Περὶ Δωριέως τοῦ Διαγόρου ἰδὲ Σ. Π. Λάμπρον, Ολυμπικοὶ ἀγῶνες Ἰ. Δθ. 1896, Κ. Ζησίου, Δωριεὺς ὁ Διαγόρου ἐν «Πατρίδι» Ἀθηνῶν.

κνδ. Η' 35,1—Ξενοφῶντος Ἑλληνικῶν Α' 5,19—Παυσανίας 5,7,4.) Πόσων δὲ κακῶν πρόξενος ἐγένετο τοῖς Ἀθηναίοις ὁ Δωριεὺς καὶ οἱ ἄλλοι Διαγορίδαι ἀναγράφουσιν οἱ συγγραφεῖς καὶ ἡ πολιτικὴ ἱστορία. Ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀθηναίων κατεδείχθη ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη, διότι τέσσαρα ἔτη μετὰ ταῦτα συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων δὲν διεφθάρη, ἀλλ' ἀφέθη ἐλεύθερος· καὶ ἐκεῖνος ὅμως ἔκτοτε δὲν ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐν ᾧ οἱ Σπαρτιᾶται βραδυτέρον ἐτιμώρησαν αὐτὸν διὰ θανάτου, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας λέγων : « Ἀπηγορεύοντο δὲ οὕτως τε καὶ ὁ Πεισιρροδος Θούριοι, διωχθέντες ὑπὸ τῶν ἀντιστασιαστῶν ἐκ τῆς Ρόδου καὶ εἰς Ἰταλίαν παρὰ Θουρίους ἀπελθόντες. Χρόνον δὲ ὕστερον κατήλθεν ὁ Δωριεὺς εἰς Ρόδον. Καὶ φανερώτατα δὴ πάντων ἀνὴρ εἰς φρονήσας οὗτος τὰ Λακεδαιμονίων φαίνεται, ὥστε καὶ ἐναντιμάχησεν ἐναντία Ἀθηναίων ναυσὶν οἰκείαις, ἐς ὃ τριήρων ἀλοὺς Ἀττικῶν ἀνήχθη ζῶν παρὰ Ἀθηναίους. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πρὶν μὲν ἢ Δωριεὺς παρὰ σφᾶς ἀναχθῆναι θυμῷ τε ἐς αὐτὸν καὶ ἀπειλαῖς ἐχρῶντο· ὡς δὲ εἰς ἐκκλησίαν συνελθόντες ἄνδρα οὕτω μέγαν καὶ δόξης ἐς τοσοῦτο ἦκοντα ἐθεάσαντο ἐν σχήματι αἰχμαλώτου, μεταπίπτει σφίσι ἐς αὐτὸν ἡ γνώμη καὶ ἀπελθεῖν ἀφίαν, οὐδὲ ἔργον οὐδὲν ἄχαρι ἐργάζονται, παρὸν σφισὶ πολλάτε καὶ σὺν τῷ δικαίῳ δοῦσαι. Τὰ δὲ ἐς τοῦ Δωριεὺς τὴν τελευταίην ἐστὶν ἐν τῇ συγγραφῇ τῇ Ἀτθίδι Ἀνδροτίωνι εἰρημένα, εἶναι μὲν τῆναυτὰ ἐν Καύῳ τὸ βασιλέως ναυτιζῶν καὶ Κόνωνα ἐπ' αὐτῷ στρατηγόν, Ροδίῳν τε τὸν δῆμον πεισθέντα ὑπὸ τοῦ Κόνωνος ἀπὸ Λακεδαιμονίων μεταβαλέσθαι σφᾶς ἐς τὴν βασιλέως καὶ Ἀθηναίων συμμαχίαν, Δωριεὺς δὲ ἀποδημεῖν μὲν τότε ἐκ Ρόδου περὶ τὰ ἐκτὸς Πελοποννήσου χωρία, συλληφθέντα δὲ ὑπὸ ἀνδρῶν Λακεδαιμονίων αὐτὸν καὶ ἀναχθέντα ἐς Σπάρτην ἀδικεῖν τε ὑπὸ Λακεδαιμονίων καταγενοσθῆναι καὶ ἐπιβληθῆναι οἱ θάνατον ζημίαν. Εἰ δὲ τὸν ὄντα εἶπεν Ἀνδροτίων λόγον, ἐθέλει μοι φαίνεται Λακεδαιμονίους ἐς τὸ ἴσον εἶναι Ἀθηναίους καταστῆσαι, ὅτι καὶ Ἀθηναίους ἐς θρασύλλον καὶ τοὺς ἐν Ἀργινοῦσαις ὁμοῦ τῷ θρασύλλῳ στρατηγήσαντας προπετείας ἐστὶν ἔγκλημα. Διαγόρας μὲν δὴ καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ γένος δόξης εἰς τοσοῦτο ἀφίκοντο (Παυσανίας 5' 7, 7)· Ὁ Δωριεὺς ἦτο φίλος μὲν τῶν Σπαρτιῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ Λυσάνδρου προσωπικῶς· ἐντεῦθεν δὴ βλέπομεν ὅτι ὅτε οὗτος τὸ μέγα Σπαρτιατι-

κὼν ἀνάθημα τῷ 404 εἰς Δελφοὺς ἀνέθετο δὲν περιελάμβανε τὸν Δωριέα, ἀλλὰ δύο ἄλλους Ροδίους τὸν Τίμαρχον καὶ Διαγόραν τὸν πρεσβύτατον τῶν υἱῶν τοῦ Δαμαγίτου καὶ κεφαλὴν οὕτως εἶπεν τοῦ δλου γένους (*) Ὁ Δαμάγητος τότε εἶχεν ἀποθάνει· ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν ἀπευθύνονται δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Ψευδοϊπποκράτους (14 καὶ 17 παρὰ Hercher σ. 295). ἐν τῇ ἐτέρᾳ αὐτῶν παρακαλεῖ τὸν Δαμάγητον ὁ ἔνδοξος ἰατρὸς νὰ ἀποστείλῃ αὐτῷ εἰς τὴν Ἀστυγείτονα Κῶν πλοῖον ἵνα μεταφέρει εἰς Ἀβδήρα. τοῦθ' ὅπερ δεικνύει τὴν μεγάλην ἰσχὺν τῶν Διαγοριδῶν, τῶν τῇ βοηθείᾳ τῶν Σπαρτιωτῶν, εἰς Ρόδον ἐπανελθόντων καὶ τὴν νέαν ἀριστοκρατίαν ἐπανιδρυσάντων. (**) Ἀκριβῶς δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συμπίπτει καὶ ὁ ὑπὸ τῶν τοιῶν Ροδιακῶν πόλεων Λίνδου, Καμείρου, Ἰαλύσου συνοικισμὸς τῆς πόλεως Ῥόδου τῷ 408-7 π. χ. τοῦθ' ὅπερ ἦν σπουδαιότατον ἔργον, διευθυνόμενον μέγιστον τοῦ 404 ὑπὸ τοῦ Δωριέως, ὅστις Ρόδιος ὢν καὶ οὐχὶ Σπαρτιάτης, μᾶλλον τὸ τῆς πατρίδος συμφέρον ἐκαλλιέργει ἢ τὸ τῶν Πελοποννησίων, ὧν πλοῖα ἐναυλόχουν ἐν τῷ λιμένι, ὑπισχνούμενα τὴν αὐτονομίαν τῆς νήσου, ἀλλ' οἱ σκοποὶ τῶν Σπαρτιωτῶν ἐφάνησαν μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς νίκην αὐτῶν (404) ὅτε ἀπέστειλαν εἰς Ῥόδον Ἀρμοστήν καὶ Δημαρχίαν καὶ κατέστησαν τὴν Ρόδον κύριον ναυτικὸν λιμένα, «ἀλλ' ἢ τῶν Λακωνιζόντων ὕβρις, κατὰ Ἰσοκράτην [II' 108] ἀπτικίζειν τὰς πόλεις ἠνάγκασεν». Οὕτω δὲ καὶ ἡ Ῥόδος ἀπέστη τῷ 395 τῆς τῶν Σπαρτιωτῶν συμμαχίας καὶ ὑπήχθη ὑπὸ τὴν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀητύχουν Ῥόδιοι κατὰ θάλατταν» [Στράβων ΙΑ 654] δημοκρατούμενοι καὶ ἀκμάζοντες ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς ἐν τε τῇ ἐμπορίᾳ ἐν ἧ κατὰ Λυκοῦργον [14]: [Οἱ Ρόδιοι] οἱ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιπλέοντες δι' ἐργασίαν» τῇ τέχνῃ, τοῖς γράμμασι καὶ τῷ ἀθλητισμῷ, πρὸς ὃν ἡ Ῥόδος σύμπασα εἶνε συνδεδεμένη καὶ αὐτὸς ὁ Στράβων [ΙΔ' 655] λέγει ἀνδρες δ' ἐγένοντο μνήμης ἄξιοι ἐν Ρόδῳ πολλοὶ στρατηλάται τε καὶ

* Ἀνάκεινται δὲ καὶ (ἐν Δελφοῖς) . . . ὅσοι συγκαιροῦσαντο τῷ Δωριάνῳ τὰ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἢ αὐτῶν Σπαρτιωτῶν ἢ ἀπὸ τῶν συμμαχοῦντων. Εἰσὶ δὲ οἷε . . . Τίμαρχος καὶ Διαγόρας Ῥόδιοι. (Πανουσία I 9,9).

** Γινόντες οὖν οἱ Λακεδαιμόνιοι ὡς εἰ μὲν ὁ δῆμος κρατῆσοι, Ἀθηναῖον ἴσται Ῥόδος ἄπασα, εἰ δὲ οἱ πλουσιώτεροι, ἐαυτῶν κελ. Σπυροῦργος (Ἑλληνικ. Α. 8,20).

ἀθληταί.» καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ δὲ ἀναγράφουσι καὶ συγγραφεῖς, ὀνόματα καὶ κατορθώματα Ῥοδίων στρατηλατῶν [Εἶδος **condottieri** τοῦ Μεσοσαίωνος, ὃν Ρόδιος ἀντιπρόσωπος ὁ Ἰάκωβος Διασσωρινὸς περὶ οὗ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ] ὡς τῶν ἀδελφῶν Μέντορος καὶ Μέμνονος, Μελανίπλου, Ἀριστοτέλους, Τεμένου, Λυκομήδους, Σπάρτιωνος καὶ Διαμαράτου, Αἰσχύλου καὶ Ἀντιμένους (**Gelder Geschichte der Alden Rhodier, Haag 1900 σ.95 καὶ 434**). Νικητῶν δ' ἐν ἑλληνικοῖς ἀγῶσι Ροδίων καταλόγους ἔχομεν. α' **Ὀλυμπιακῶν**: τοῦ Μικίνα (Μικίννας Μιζρίνας) τοῦ ἔτους 324, τοῦ Ἀωροθέου (216), τοῦ Λεωνίδου νικήσαντος εἰς τέσσαρας ἀλληλοδιαδόχους Ὀλυμπιάδας 160, 156, 152, καὶ 148 π. χ.) ἀναδειχθέντος δὲ μεταξὺ τῶν πρώτων Ἑλλήνων Ὀλυμπιονικῶν καὶ ὁ Διαγόρας κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα. Περὶ αὐτοῦ λέγεται: «μόνος δὲ καὶ πρῶτος ἐπὶ τέσσαρας Ὀλυμπιάδας στεφάνους Ὀλυμπιακοὺς ἔχει δώδεκα» καὶ ἀναφέρεται εὐφήμως ὑπὸ τῶν συγγραφέων (Παυσανίου 5' 13, 4—Δίωνος Χρυσσοστόμου XXXI, 126,—Φίλοστράτου, ἥρωϊκός, 20,41. Πρὸβλ. καὶ Κατάλογον τοῦ Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ πρὸς Εὐσεβίῳ ἐκδ. **Schöne I, 296**). Ἐπίσης μνημονευτέος ὁ Κλειτόστρατος νικήσας ἐν πάλῃ τῷ 192 (**Fragmenta Historicorum graecorum E' 2, 397—Hertzberg Griechenland unter d. Römische Herrschaft III 65**) καὶ ὁ Ἀριστομένης νικήσας τῷ 152 αὐθημερὸν πάλῃ καὶ παγκρατίῳ «τρίτος ἀφ' Ἡρακλέους» (Παυσανίας E' 21, 10] Γνωστὸς ἦν καὶ ὁ Ὀλυμπιονίκης Νικάσυλος, νικήσας ἐν πάλῃ ἐν ἀγνώστῳ Ὀλυμπιάδι· ἀπέθανεν ὁμοῦς ἄγων τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας (**Krause, Olympia 1838σ. 301**) Εἶτα ὁ Λίνδιος Ἀγεσίστρατος νικήσας πάλιν παίδων· οὗτος, κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς (**IgI. A' 841 α 4—5**), ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Λίνδιος νικητής. Ἐν ἔτει δὲ 68 π. χ. ἀπαντᾷ ὁ διὰ δεκασμοῦ νικήσας ἐν πάλῃ Φίλοστρατος, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (E' 21, 8—10)α. . . ἀγάλματα δύο .. (Ἐν Ὀλυμπίᾳ) ἀνετέθη δὲ ἐπιτεθείσης παλαισταῖς ἀνδράσι ζημίας· οἵτινες δὲ ἐκαλοῦντο, ἐμέ γε ἢ τοὺς Ἡλείων λέληθεν ἕξῃητάς. Ἐπιγράμματα μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς ἀγάλμασιν ἔπεστι· λέγει δὲ τὸ μὲν πρῶτον αὐτῶν ὡς τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ Ρόδιοι χρήματι ὑπὲρ ἀνδρὸς ἀδικίας ἐκτίσαιεν παλαιστοῦ, τὸ δὲ ἕτερον ὡς ἀνδρῶν ἐπὶ δώροις παλαισάντων ἀπὸ τῶν ἐπιβληθέντων χρημάτων αὐτοῖς γένοιτο τὸ ἀγαλμα. Τὰ δὲ ἐπίλοιπα εἰς

τοὺς ἀθλητὰς τούτους οἱ ἐξηγηταὶ λέγουσιν οἱ Ἡλείων, ὀγδόην μὲν ἐπὶ ταῖς ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν εἶναι Ὀλυμπιάδα, λαβεῖν δὲ Εὐδήλον παρὰ Φιλοστράτου χρήματα, τοῦτον δὲ εἶναι τὸν Φιλόστρατον Ῥόδιον», (Παυσανίας Ε' 21,8) καὶ περαιτέρω: Ἀριστομένης Ῥόδιος κότινον παγκρατίου εἰληφώς (10). Τέλος γινώσκομεν τὸν ἐν Ξυνοφίδι (ἀρματοδρομίᾳ) νικητὴν Θεόλτροπον ἀμαίαντα ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (191 119α) καὶ τὸν σύγχρονον Καμειρέα Τελευτίαν ἀίσης νικητὴν ἐν ἄρματι (191, I 76²). **β' Πυθιονικῶν** (Ἀσλαφικῶν).

Ἐκ τῶν πυθιονικῶν ἐν πυγμῇ γινώσκομεν τὸν υἱὸν Εὐθαγόρα τινὸς Ῥοδίου (†480 π. Χ.) Κάσμηλον, εἰς ὃν Σιμωνίδης ὁ νεώτερος ἀφιέρωσεν ὠραιότατον ἐπίγραμμα (ιδεὲ ἀποσπάσματα αὐτοῦ 154(212 παρὰ Bergk, *Poetae Syriaci* III 450) — Ἀνθολογία Παλατῖνα Βιβλ. 15' 23). Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Διαγόρας ἐνίκησεν ἐν Πυθικοῖς ἀγῶσιν ἐν πυγμῇ ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ υἱὸς τούτου Δωριεὺς τρίς, τὸ γ' ἀκονίτι [Πίνδαρος Ὀλυμπ. Ζ' 17 [31] καὶ σχόλια αὐτόθι—Παυσα- 5,7,4. Ἐπιγραφαὶ 111. Κατὰ δὲ τὸ α' τέταρτον τοῦ πρώτου αἵωνος ἐνίκησεν ἐν πάλλῃ παίδων ὁ Κώμων [191, I 73α²]. Γινώσκομεν δὲ καὶ δύο ἄλλους ἐκ τῶν πρὸ Χριστοῦ χρόνων ἀκωνύμους Ῥοδίους [191 1,78 79, σ.2—Γ' **Ἰσθμιονικῶν** Κατὰ τοὺς εἰς τιμὴν τοῦ Πασειδῶνος τελουμένους ἀγῶνας ἐν τῇ Ἰσθμῷ τῆς Πελοποννήσου ἐνίκησε καὶ ὁ Διαγόρας τετράκις πυγμὴν κατὰ τὸν Πίνδαρον καὶ ὁ τοῦτου υἱὸς Δωριεὺς ὀκτάκις, ἦτοι ἐπτάκις μὲν ὡς πύκτης καὶ ἅπαξ ἐν παγκρατίῳ, κατὰ Παυσανίαν καὶ τὰς ἐπιγραφας. Ἀρχομένης δὲ τῆς α' ἑκατονταετηρίδος ἐνίκησεν ἐν πεντάθλῳ ὁ Ἀριστόλας καὶ ἐν ἀρματοδρομίᾳ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ὁ Καλλίστρατος. Ἐν πάλλῃ δὲ ὁ νεαρὸς Νικασυλος καὶ ἀνώνυμὸς τις ἀγνώστου ἐποχῆς [191, 1,78²] **Δ' Νεμεονικῶν**. Ἐν Νεμέᾳ τῆς Κορινθίας εἰς τιμὴν τοῦ Διὸς ἐνίκησεν ὁ Διαγόρας δῖς, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δωριεὺς ἐπτάκις [Πίνδαρος καὶ Παυσανίας ἐνθ' ἀνωτέρω].

Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τῆς α' ἑκατονταετηρίδος ἐνίκησεν ὁ Ἀριστόλας [191, I 73 β 5] καὶ ὁ Νικασυλος κατὰ Παυσανίαν ἐπίσης κατ' ἀγνωστον περίοδον ὁ Διονύσιος ὁ υἱὸς τοῦ Χαριδάμου [Mitheil d. *Deutsh Arch. Wsttit zn. Alten* 1896, 41 ἐξ.] ἔπειτα ἔρχονται δύο ἀνώνυμοι καὶ ἐν ἄλλοις ἀγῶσι διακριθέντες [191, 1,782,793]. **Ε' Λυκαονικῶν** [Ἀρκαδίας] εἰς τιμὴν τοῦ Διὸς νικητὴς ὑπῆρξεν ὁ Διαγό-

ρας και ανώνυμὸς τις αναφερόμενος ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς [191, 1 787,]

Ἐν δὲ τοῖς **Δελφικοῖς Σωτηρίοις** κατὰ τὸ 278, τελουμένων ἀγώνων εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος Βονιδρομίου, ἐνίκησεν ἀνώνυμὸς τις Ῥόδιος. Ὁ αὐτὸς ἀνώνυμος ἐνίκησε καὶ ἐν τοῖς **Ἐλευσινίοις, Ἐλευθερίοις καὶ Βασιλείοις**. Καὶ Ἐλευσίνια μὲν εἶναι τὰ ἐν τῷ Ἀλεξανδρεωτικῷ προαστείῳ τελούμενα, Ἐλευθέρια τὰ ἐν Πλαταιαῖς, Βασιλεία δὲ ἐτελοῦντο ἐν τρισὶ διαφόροις τόποις: ἐν Λεβαδείᾳ, ἐν Δίῳ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φαίνεται ἐκ τῶν σχέσεων Ῥόδου καὶ Αἰγύπτου, προτιμητέα ἢ τελευταία πόλις. Ἐπίσης ὁ πολλὰκις μνημονευθεὶς Ἀριστόλας ἐνίκησε πένταθλον ἐν τῇ ἀστυγείτονι Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ ἐν ἀγῶσιν εἰς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος Λευκοφρόνης [191 1,73 β⁶ 78₄—8].

Ἀνώνυμος Ῥόδιος ἐνίκησεν ὁμοίως ἐν τοῖς **Ludi Augustales** ἐν Κρήτῃ [αὐτόθι] καὶ ἕτερος ἐν Πεντάθλῳ **Makar Adag II 63**. Κατὰ δὲ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους γινώσκομεν τὸν Ῥόδιον θηριομάχον Χρυσομάλλην ἀνήκοντα εἰς τὴν πατριάν τῶν Βενετῶν τῶν ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῶν Πρασίνων καὶ Ρωσσίων διαπραχομένων, ὡς ἀναφέρει τὸ χρονικὸν τοῦ Ἰωάννου Μυλαλά [Ἰδὲ Ἄντ. Η. Σπυλιωτοπούλου, οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διὰ τῶν αἰώνων, σ. 160.] Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Διαγόρας συντηρεῖ μουσικὴν Σχολὴν καὶ τὴν γνωστὴν «Μανδολινάταν» ὑπὸ τῶν κ. Γ. Βαλλῆν, ἀνάγκη νὰ εἴπω μὲν καὶ εἴτι περὶ μουσικῆς παρὰ τοῖς Ῥοδίοις γινώσκομεν. Οἱ Ῥόδιοι καὶ ἐν τῇ μουσικῇ ἔδειξαν ποιὰν τινα κλίσιν, ἧς ὅμως ἐπὶ τῶν δακτύλων μετροῦνται οἱ θιασῶται. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ὁ Ἀναξανδρίδης ποιητὴς τῆς μέσης κωμῳδίας ἐν Καμείῳ γεννηθεὶς δεκάκις ἐνίκησεν ἐν μουσικοῖς ἀγῶσι [Kaibel ἐν Real Encyclopaedie Pauly — Wissowa τόμ. Α' σ. 2078] ἀλλ' οὗτος ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον ἔζησεν ἐν Ῥόδῳ. Ἐπίσης ὁ τραγικὸς Ἀκέσιος τῷ 281 π. χ. ἔλαβε βραβεῖον ἐν Δίῳ (Bulletin de Correspondance Hellenique τόμ. Ζ' 1833 σ. 109,4). Ἄλλη δὲ ἐπιγραφὴ διδάσκει ἡμᾶς περὶ τοῦ τραγικοῦ Ἰπποκράτους [τ' 80 π. X.] λαβόντος ἐν τῷ Βοιωτικῷ Ὀρχομενῷ δύο βραβεῖα (193, I 3197, 21, 47). Τρίτῃ δέ τις ἐπιγραφὴ ἀναγράφει κωμῳδοποιὸν νικήσαντα 45 φορὰς δυστυχῶς τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ τούτου εἶνε ἀποκεκρουσμένον ἐπὶ τοῦ μαρμάρου (191 I 84) Πρβλ. καὶ τὰ περὶ τῆς ἐν Ῥόδῳ διατριβῆς τοῦ μουσικοῦ Κάνου, περὶ οὗ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

Ἡ ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΝ ΡΟΔΩ ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

[Idè H. Corringii, de antiquitatibus academicis dissertationes, Hel- nest 1651, 1674 καὶ Göttingen 1739—M. Nozberg, de educatione puerili apud Spartanos, London 1796—A Gramer, de educatione puerorum apud Athenienses, Marberg 1833 — F. Gramer, geschichte der Erziehung und Unterrichts in Alterthum, Elberfeld 1834—6—A. van den Bach, de ins- titutione veterum Graecorum scholastica Rom 1841—Arsen Mentschikow de cruditione et relitteraria Graecorum aetatis Byzantinae, Moska 1849 — C. Marthal'education des femmes de la Grèce ancienne ἐν Revue contemporaine 1857 τόμ. δ' σ. 260 ἐξῆς — L. Grasberger Erziehung und Unterricht in klassische Alterthum 1864—1875—E. Zeller, ueber die wissenschaftlichen Unterricht bei den Griechen, Berlin 1876—P. Girard—A. Καράλη, L'educa- tion Atheineun au 5ème et 4ème siecle, Paris 1881, ἸΑθ. 1903 — J. Ma- haffy, Old Grèek education, 1882 — Th. Davidson, the education of the Greek people and its influence on civilozation, New York 1894 — Ch. g. Herberman, Education in Ancient Greece ἐν Amerikan Catholie Quarterly Bevien 1895 σ. 766 — 806— Daniel Quin Education in Greece Washin- gton 1898 — Λάμψα ἡ ἀγωγή κατὰ τὸν Δ' π. X. αἰῶνα ἐν Jena 1894— O. Ziebarth, Schulwesen der Alten Griechen 1913 Aus den Griechischen Schu- lwesen Leipzig 1909 καὶ aus der antiken Schule Rom 1910—Paul Weudland- N. Λαμπράκη ἐν «Ἀγωγή» ἸΑθ. 1915 Α' α' σ. 16—28 Σωκ. Κουγέα, εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀρχαίου σχολείου ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων, αὐτόθι Α' β' σ. 83— 93 καὶ γ' δ' σ. 149—16 καὶ ε'. καὶ τέλος Τ. Ε. Εὐαγγελίδου, αὐτόθι β' σ. 74 82, ἐνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία περὶ τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων scho- λείων καὶ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ: ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας τῶν ἑλληνικῶν κρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ῥόδῳ 1916].

Ἡ στοιχειώδης δημοσία ἐκπαίδευσις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ

τῶν Ῥοδίων περιελάμβανεν ὀλίγα μόνον τινὰ μαθήματα : γραφήν, ἀνάγνωσιν, δι' ὧν οἱ παῖδες ἐμυοῦντο τὰ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς γνωμικῆς σοφίας καὶ τὴν γυμναστικὴν, καὶ μουσικὴν, ἀλλὰ παραλλήλως αὐτῶν ἔβαινεν ἡ ἰδιωτικὴ ἐκπαίδευσις, τὰ ἰδιωτικὰ λύκεια, οὕτως εἶπειν τῆς σήμερον· διότι οἱ Ῥόδιοι πλούσιοι ὄντες, ἐκ τῆς ναυτικῆς ἐπιδόσεως προσεῖλκυον, ὡς αἱ Ἀθηναί, πληθὺν ὄλων ἰδιωτῶν διδασκάλων γραμματιστῶν, κιθαριστῶν, παιδοτριβῶν καὶ σοφιστῶν μεταλαμπαδεύοντων τὴν παιδείαν, περὶ ἧς δὲν ἠσχολεῖτο ἡ ἀρχαία πολιτεία ὡς ἡ σημερινή. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς λεγομένης ἑλληνηστικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἡ κοινοτικὴ ὀργάνωσις καὶ ἐποπτεία ἐπὶ τῶν σχολείων τῆς πόλεως κατέστη πλέον στοιχεῖον σπουδαιότατον τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀμυλλόμενοι δὲ πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ ἰδιῶται πλούσιοι ἢ ἡγεμόνες παρέχουσι κληροδοτήματα κολοσσαῖα πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἀνθρωπιστικωτέραν ἐξέλιξιν τῆς παιδείας. Ἐνίοτε τὰ ἐλλείμματα καλύπτονται ὑπὸ συνδρομητῶν γίνεται λόγος περὶ ἐξετάσεων καὶ βραβείων περὶ σχολικῶν ἑορτῶν καὶ βιβλιοθηκῶν καὶ μαθητικῶν συνδέσμων. Πάντα ταῦτα πιστοῦσιν ἐπιγραφαὶ ἀνακαλυφθεῖσαι ἐν πόλεσι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς ὡς ἡ Μίλητος, ἡ Ἔφεσος, ἡ Πριήνη, ἡ Πέργαμος, ἡ Ῥόδος ἵνα διατρανωθῇ διὰ μυριοστήν ταύτην φορὰν ἡ παρομιώδης φράσις : τὸ φῶς ἐξ Ἀνατολῶν». Ἄλλὰ καὶ ὁ Διόδωρος (31,36) καὶ ὁ Πολύβιος (31,25) ἀναφέρει ὅτι Ἄτταλος Β' ὁ Φιλάδελφος ἢ ὁ Εὐμένης Β' ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου τῷ 163 π. Χ. ἀπέστειλεν εἰς Ῥόδον, ὡς σύμμαχος τρεῖς μυριάδας μεδίμων καὶ τῶν πρότερον ὑπ' αὐτοῦ δωρηθέντων 23 μεδίμων σίτου τὸ προῖόν τῆς πωλήσεως τῶν ὁποίων νὰ κεφαλαιοποιηθῇ καὶ οἱ τόκοι νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν σχολείων τῆς πόλεως. Περιώνυμος δ' ἐγένετο καὶ ἡ σχολὴ ἡ ρητορικὴ τῆς Ῥόδου ἢ ἰδρυθεῖσα ὑπὸ Αἰσχίνου τοῦ ἀντιπάλου τοῦ Δημοσθένους φυγάδος εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν ἐλθόντος, ἧτις διητηρήθη καὶ μετὰ Χριστὸν ἀκόμη.

Ἐπ' ἐσχάτων δὲ σειρὰ βιβλίων ἐξεδόθησαν ἐν Γερμανίᾳ ἀσχολουμένων περὶ σχολείων τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπὸ τοῦ Erich Zjebarth (Ἐκ τῶν περὶ τὰ σχολικὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων, Λιψία 1909 καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων σχολείων μικρὰ κείμενα, Βόννη 1910 ἐκδ. β' 1914), τοῦ L. Friedlander, παραστάσεις ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ἡθῶν ἐν Ῥώμῃ

κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας τῶν Ἀντωνίων, Λιψία 1910.) Ἐμπόριον δὲ μέγα βιβλίων διενηργεῖτο ἐν Ρόδῳ, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος (1, 3 β) καὶ βιβλιοθήκαι ὑπῆρχον, ὧν μιᾶς γίνεται μνεία ἐν ἐπιγραφῇ κεκμένη ἐν τῷ κήρῳ τοῦ ἀντικρῶ τοῦ Γυμνασίου, ἀνήκοντι δὲ τῷ Αὐστριακῷ Ἰακώβσκη.

Ἄλλὰ καὶ πόσον ὠραία ἐγίνωσκον αἱ πόλεις νὰ τιμῶσι τοὺς τὴν παιδείαν αὐτῶν ὑποστηρίζοντας δεκνύουσιν αἱ ἐπιγραφαί· ἀναγράφω ἐπιγραφὴν τῆς Μιλήτου τοῦ 200 π. Χ. ἔτους, ἣτις εἶχεν ὧδε:

«Ἐδοξε τῷ δήμῳ γνώμῃ συνέδρων· ἐπειδὴ Εὐδήμος Θαλλίωνος αἰρούμενος εὐεργετῆν τὸν δῆμον καὶ τῆς αὐτοῦ φιλοδοξίας εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον μνείαν ὑπόρχειν τὴν ἀρίστην ἐπήγγελται δώσειν εἰς παιδείαν τῶν ἐλευθέρων παιδῶν ἀργυρίου τάλαντα δέκα ὑπὲρ τε αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν Μενάνδρου καὶ Δίωνος, ἐψηφίσθαι Μιλησίοις, ἐπηνησθαι μὲν Εὐδήμῳ τῆς περὶ ταῦτα κάλλιστα σπουδῆς ἕνεκεν καὶ εἶναι ἐν ἐπιμελείᾳ παρὰ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ».

Ὡς ἠκούσατε, τὸ κληροδοτήμα ἦν 60.000 δραχμῶν, ἀποφέρων ἐτήσιον εἰσόδημα 6000 δραχμῶν ἤτοι ἐτοκίζετο πρὸς 10 ο). Μετὰ ταῦτα τὸ ψήφισμα ἐξακολουθεῖ ἀναγράφον τὰς λεπτομερείας τοῦ κληροδοτήματος. Τὰ οὕτως ἐδιδραμούμενα σχολεῖα ἔφερον ὡς καὶ τὸ ἡμέτερον «Βενετόκλειον», τὸ ὄνομα τοῦ ἰδρυτοῦ: Εὐδήμιον, Φιλίππειον, Ἀντιγόνειον, Διογενειανὸν κ.τ.λ.

Ἄλλὰ περὶ τῶν ἀρχαίων σχολείων τῆς Ρόδου ἐγράφησαν πραγματεῖαι ὀλόκληροι καὶ οὐδαμῶς δίκαιον νὰ ἀπασχολῶ ὑμᾶς ἀπὸ τοῦδε τοῦ βήματος. Διὰ τοῦτο ἔρχομαι παρορᾶν τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα, ἣτις εἶνε ἔξω τοῦ ἡμετέρου θέματος, εἰς τοὺς Ρωμαϊκοὺς, Βυζαντινοὺς καὶ Ἱπποτικοὺς χρόνους καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀπαισίας τουρκοκρατίας.

Ἐπὶ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος * ἤκμασεν Ρόδιος ποιητὴς Παιθολέων, γράψας ποιήματα Ἑλληνολατινικά ὡς ἀναφέρει ὁ Σουετόνιος

(*) Σίγχρονος αὐτοῦ ἦτο καὶ ὁ ἑμπυλος γράψας λίβελλῶν κατὰ τοῦ Καίσαρος καὶ ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἰουνίου Βροῦτου. ἐνὸς τῶν ὁλοφάνων τοῦ Καίσαρος (Πλοῦταρχος ἐν βίῳ Βροῦτου 2)

ἐν βίῳ Καίσαρος (75) καὶ ὁ Ὀράτιος [Σάτυρα 1, 10, 20]. Ἐπίσης ἐπὶ Νέρωνος (64—68 μ.Χ.) ἔζη ὁ ἐπικὸς ποιητὴς Εὐδοκός, ὅστις μᾶλλον ὡς λατῖνος ποιητὴς διεκρίθη (Σουΐδας ἐν λέξει) τοῦ ὁποῖου ὄμιος περιεσώθησαν καὶ τρία ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα (Ἀνθολογία Παλατινα XVI 116. 155, App. II 333 β), Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀντωνίου Πίου ὁ μελικὸς ποιητὴς Ἐρμιοκράτης (Ael. Ar XXVI σ. 503 Dindorf.) Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ πρώτου π. Χ. αἰῶνος ἤκμαζεν ἡ ρητορικὴ σχολὴ Ρόδου διὰ τοῦ ἐκ Γαδάρων Θεοδώρου, οὗ ἐν Ρώμῃ ἠκροάσατο καὶ ὁ Τιβέριος καὶ πάλιν κατὰ τὴν ἐν Ρόδῳ διαμονὴν αὐτοῦ. Ὁ Θεόδωρος ἐπεθύμει Ρόδιος μᾶλλον ἢ Γαδαρινὸς νὰ καλῆται. [Quintillianus III 1, 17 f.] Σύγχρονος αὐτοῦ ἦτο καὶ ὁ Λίνδιος Εὐαγόρας γράψας περὶ ρητορικῆς [Σουΐδας ἐν λέξει H van Gelder Geschichte der Alten Rhodos, Haag 1900 σ. 417] καὶ περὶ τοῦ βίου τοῦ Τιμαγένους καὶ Αἰγυπτιακὴν Ἱστορίαν [Müller, FHG. IV 406]. Σύγχρονος εἶνε καὶ ὁ γραμματικὸς Διογένης καὶ ἐν Ρώμῃ ὁ Ἄβρων [Σουειώνιος β: Τιβερίον 32 — Müller, FHG. IV 279 καὶ τὰς παρ' αὐτῷ παραπομπάς]. Ἄλλος ἄγνωστος ὄμιος γραμματικὸς ἐν Ρόδῳ ἦτο ὁ Στασίλας ἀναφερόμενος ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν 131 1 356].

Περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ α' π. Χ. αἰῶνος ἤκμαζεν ὁ Ρόδιος ἱστοριογράφος Σωκράτης [ιδὲ Susmihl, Geschichte de Griechisch, Litteratur B' 332] γράψας περὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ ὁ Λίνδιος Εὐαγόρας. Ἐπὶ Αὐγούστου ἤκμαζεν ἐν Ρώμῃ καὶ ὁ περιπατητικὸς φιλόσοφος Ἀνδρόνικος ὁ Ρόδιος γράψας καὶ περὶ Ἀριστοτέλους, ὡς ἀναφέρει ὁ Αὐλὸς Γέλλιος ἐν ταῖς Ἀττικαῖς νουξίν Χ. 5] καὶ κατατάξας καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοφράστου. Τὰ δὲ ὑπὸ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μέχρι σήμερον περιηγόμενα ἔργα θεωροῦνται ὡς νόθα ὑπὸ τῶν κριτικῶν.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου 41—54 ἀξία λόγου χώρα τοῦ ρωμαίου κράτους ἦτο ἡ ἡμετέρα Ρόδος, ἥτις, ἀναλαβούσα ἐκ τῶν δεινῶν τῆς πολιορκίας καὶ ἀλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Γαίου Κασσίου κατὰ τὸ 43 π. χ. διὰ τῶν μεγάλων δωρεῶν, δι' ὧν ὁ Μάρκος Ἀντώνιος τῷ 41 εἶχεν ἀμείψῃ αὐτὴν διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν, κατέστη πάλιν ἀξία λόγου δημοκρατία, ἣν ὁ Ὀκταβιανὸς ὑπεστήριξε γενόμενος αὐτοκράτωρ καὶ ἀφῆκεν αὐτῇ αὐτονομίαν τινά. Ἡ Ρόδος ὡς «πόλις ἐλευθέρα» ἢ «ἐλευθέρα ἄμεσος αὐτοκρατορικὴ πόλις

(Voigt das jus naturales Β' μέρος β. σ. 770 (*) ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἡδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ ν' ἀνορθώσῃ τὸ ὑλάχιστον μέγχι τινός, τὴν προτέραν αὐτῆς εὐκλειαν, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐπικαίρου γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως. Πράγματι δὲ τότε ὁ φιλέλλην Ἰουδαῖος ἡγεμὼν Ἡρώδης ὁ Μέγας, ὅστις ἐπὶ Αὐγούστου ἀκμάσας μεγάλας καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους παρέσχεν ὑπηρεσίας καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, ἀνεδείχθη καὶ τῶν Ῥοδίων εὐεργέτης. Πολλοὺς παρέσχεν αὐτοῖς χρηματικούς πόρους τοῦθ' ὅπερ πολὺ συνεβάλετο καὶ πρὸς ὠφέλειαν τῆς ἐμπορίας τῶν Ἰουδαίων· τοὺς πόρους τούτους οἱ Ῥόδιοι μετεχειρίσθησαν πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις τῶν Ῥωμαίων καταστραφέντος στόλου [Ἰωσήπος Ἰουδαϊκὸς πόλεμος Α' 21, 11, ἀρχαιολογία Ἰουδαϊκῆ Ιστ' 5,5 καὶ Β' 2 — Χέρτσεβεργ 646,7]. Τὰ πράγματα τότε ἦσαν δύσκολα, ἀλλ' ὅπως δήποτε ἡ Ῥόδος ἀνέλαβέ πως, μετὰ τὴν ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ κράτει πρυτάνευσιν τῆς εἰρήνης. Διατηρεῖτο εἰσέτι ἐν τῇ νήσῳ ἡ ἀρχαία χρηστότης τῶν ἠθῶν, ἡ πολιτεία αὐτῶν ἦτο ἐξαιρετος [Στράβων ΙΔ' 652 : δημοκρινεῖς δ' εἰσὶν οἱ Ῥόδιοι καίπερ οὐ δημοκρατούμενοι, ἔχειν δ' ὅμως βουλόμενοι τὸ τῶν πενήτων πλῆθος, (***) μετρίως δημοκρατικὴ (***) διατηροῦσα ἔτι τοὺς πρυτάνεις (***) καὶ φιλανθρωπῶς περιθάλλουσα τοὺς πένητας Ῥοδίουσιν [****] καὶ παρουσιάζουσα καὶ διατηροῦσα ἱκανὸν στόλον [*****]. Ἡ ζωνηρὰ ἐμπορικὴ κίνησις ἔτρεφεν ἐπισήμους τε καὶ ἀσήμους, ὡς λέγει ὁ

(*) «Ἡ καλλίστη κτῆσις τοῦ αὐτοκράτορος (Ἀριστείδου Α. 819 ἔκδ. Din dorf.) Εἶχεν ἠθικὴν γενναιοῦτητα καὶ ἐντιμον καὶ ἀξιοπρεπεῖα διαγωγὴν (Δίων Χρυσόστ. Ἀριστείδης γγ' καὶ μδ').

(**) Δίων Χρυσόστομος Ῥοδιακὸς (ΛΑ') 354.

(***) Taciti dialogus de oratore c. 40 Ἀριστείδου ΜΔ' λόγος— Δίωνος Χρυσόστομου σ. 226—7.

(****) Πλουτάρχου παρρηγιέματα πολιτικὰ κ. 17 καὶ O. Müller Die Dorer Β' ἔκδ. 3' σ. 145.

(*****) Στράβων ΙΔ' 652 καὶ 3 : «σιταρχεῖται δὴ ὁ δῆμος καὶ οἱ εὐποροὶ τοὺς ἔνδεεις, ὑπολαμβάνουσιν ἔθει τινὶ πατρίῳ.»

Στράβων [II' 651] καὶ ὁ Δίων Χρυσόστομος [Λόγος ΛΑ' 341] [*]
 Ἡ κατοχὴ δὲ τῆς ἀντικρῆ ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς λωρίδος τῆς Πε-
 ραίας τῶν Ροδίων μετὰ τῆς Καύνου (Plinii Historia Naturalis v 31 [36]
 [33]) ὡς καὶ πολλῶν ἐκ τῶν παρακειμένων αὐτῇ νήσων τῆς Καλύμνου καὶ
 Καρπάθου, τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὰ οἰκονομικὰ τῶν Ροδίων [*]
 Εἰς τοῦτο δὲ προσθετέον καὶ τὰ εἰσοδήματα τὰ ἐκ τῶν ξένων τῶν ἐ-
 πισκεπτομένων αὐτῆν, ὡς τὰς Ἀθήνας καὶ ἄλλας πόλεις τῆς τότε Ἀ-
 χαΐας λεγομένης Ἑλλάδος. Ἡ καλλονὴ τῆς νήσου, ἣν ἐξύμνησεν ὁ
 Ρωμαῖος λυρικός, ὁ Ὀράτιος (Carminum I 71 «claram Rhodon») καὶ ὁ
 Λουκιανὸς ὁ ἐπισκεψάμενος τὴν νήσον ἐπὶ Ἀντωνίων ἐν τοῖς «Ἐρω-
 σιν» «ἔστι γὰρ ὄντως ἡ πόλις (Ῥόδος) Ἡλίου πρέπον ἔχουσα τῷ
 Θεῷ τὸ κάλλος» (***) καὶ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος αὐτῆς προσεῖλκνον
 πολλοὺς Ρωμαίους, εἰς τὸ νὰ διατρίβωσιν ἐν αὐτῇ διαρκῶς, πλὴν τῶν
 ἀκουσίως ἐκ Ῥώμης ἐξοριζομένων, (Ἡ Ῥόδος ὡς τόπος ἐξορίας τῶν
 ἐξ Ἰταλίας καθωρισθῆ ἐπὶ Αὐγούστου, ὡς λέγει Δίων ὁ Κασσιος
 53, 57) ὧν ἡ πόλις τότε ἦν πλήρης(****) ὁ C. Matius ἐν ταῖς εἰς «Κικέρωνος
 ἐπιστολαῖς» πρὸς τοὺς συγγενεῖς σημειώσασσι (XI 28, 8) λέγει : «Mihi qui
 dem si optata contingent, quad reliquumest vitae, in otio Rhodi degum». ἢ τὸ
 ἐάν ἡ εὐχὴ μου ἐκκληρωθῆ ἐπεθύμουν τὸ ἐναπομεῖναν μέρος τῆς ζωῆς

(****) αὐτόθι. Ὁ Δίων Χρυσόστομος (ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 342) ὁμιλεῖ περὶ παρακ-
 μῆς : «μὴ καθ' ἕνασιν ἐνιαυτὸν ἢ δυοῖν ἀφρῆτοις ἀπαντᾶν εἰς Κόρινθον.»
 Ἄλλὰ τοῦτο μόνον σχετικῆς ἐνέχει ἀλήθειαν καὶ ἀναφέρεται εἰς τοὺς χρόνους τῆς
 Κυβερνήσεως τοῦ Βεσπασσιανοῦ, ὅτι, ὡς ἐκ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, μετὰ τὸν θάνα-
 τον τοῦ Νέρωνος 68 μ.Χ., τὰ πράγματα μετεβλήθησαν κατὰ θάλασσαν, ὡς λέγει
 ὁ Hertzberg. — Καρολίδης ἐνθ' ἀλλαγῆ Β' σ. 116 σημ. 62.

(*) Πρβλ. Kuhu, diē städtisch und Bürgerliche Verfassung des Römischen Reichs. II 46.

(**) Καὶ αὐτὴ ἡ Μεγίστη (Καστελλόριζον ἰδὲ τὸν ἐμὸν Μπαϊδέκερ τῆς
 Νέας Ἑλλάδος Ἀθ. 1913 σ. 405--6 ὑπῆγετο ὑπὸ τοὺς Ροδίους ἀπὸ τῶν ἀρχαιο-
 τάτων χρόνων (νήσος Ῥοδίων παρὰ τῷ γεωγράφῳ Σκύλακι)· διφακεῖτο δ' ὑπὸ ἐπι-
 στατῶν Ροδίων, ὧν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν γινώσκωμεν τὰ ὀνόματα : Σωσικλῆς Νι-
 κηγόρας Ἄμιος καὶ [Μν]ασίλων Ἐξακεστίωνος Λέλιος.

μου νὰ διαγάγω ἐν Ῥόδῳ ἀπραγμονῶν τοσοῦτον ἐπαβάλλετο ἡ καλ-
λονὴ τῆς νήσου εἰς τοὺς ξένους, κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον
μετὰ ζήλου εἰσέτι ἐκαλλιεργοῦντο τὰ γράμματα, αἱ ἐπιστήμαι
καὶ αἱ τέχναι. Ἀλλὰ καὶ ἡ μουσικὴ ἐθεραπεύετο κατὰ Σουε-
τώνιον (ἐν βίῳ Γάλβα κ. 12 πρβλ. Πλουτάρχου β. Γάλβα κ. 16
καὶ περὶ τοῦ γεραίρειν τὸ γῆρας δ) καὶ περίφημος σοφιστὴς Ἀπολλώ-
νιος ὁ Τυανεὺς ἐν Ῥόδῳ συνέτυχε τῷ διασήμῳ ἀθλητῇ Καύνῳ (*)
τῷ 69 μ. χ. Ὁ Ἀπολλώνιος εἶχε καὶ τελείαν γνῶσιν τῆς μουσικῆς ἐπι-
στήμης, συζητῶν περὶ αὐτῆς καὶ συγκαταριθμῶν ταύτην (νβ. ἐπιστολὴ,
ἡ πρὸς τὸν συκοφάντην Εὐφράτην) μεταξὺ τῶν προσόντων τῶν Πυ-
θαγορικῶν καὶ συγνάκις ἐκ τῆς μουσικῆς τὰ παραδείγματα αὐτοῦ ἀν-
τλῶν, καθὼς ὁλόταν (Κεφ. Ε', ἐδ. 32), συνομιλῶν μετὰ τοῦ αὐτοκρά-
τορος Οἰεσπασιανοῦ, ἀναφέρει περὶ διασήμου ἀθλητοῦ, ὅστις ἔστειλε
τοὺς μαθητὰς του ὅπως ἀκούσωσι κακοὺς ἀθλητὰς καὶ μάθωσι πῶς
πρέπει νὰ μὴ παῖζον (**). Ἄλλως τε εἰς μόνον τὸν Ἀπολλώνιον
Τυανέα ὀφείλομεν τὰς εἰδήσεις, ἃς κατέχομεν περὶ τῆς περιφήμου ποιη-
τρίας Δημοφύλλης τῆς ἐκ Πέργης τῆς Παμφυλίας μαθητρίας τῆς Σαπ-
φοῦς Κεφ.) Α' ἐδ. 30,) ἧτις συνέθεσεν ὕμνους εἰς τόνον αἰολικόν τε
καὶ παμφυλικόν, τοῦ δευτέρου, διὰ μετατροπῆς ἀπὸ τοῦ πρώτου, ἀπο-
βάντος ὀξυτάτου ὄλων τῶν τόνων. Ἀλλὰ μεθ' ὀπόσης δυνάμεως σω-
κρατικῆς συζητήσεως καθορίζει ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς καὶ τὸν
σκοπὸν τῆς μουσικῆς καὶ τὸν τρόπον τοῦ παῖζειν! Ἴδου ἐν ἑλευθέρα
μεταφράσει τὸ 21ον ἐδάφ. τοῦ Ε! Κεφαλαίου τοῦ Βίου του [ἔκδοσις

(**) Πρβλ. Suetanii βίον Τιβερίου κ. 11 καὶ Ἀπολλωνίδην ἐν Ἑλληνικῇ
Ἀνθολογίᾳ ἐκδ. Jacobs II, σ. 121 ἐξῆς :

(***) Εἶπομεν ἤδη ὅτι καὶ ὁ Τιβέριος ἐξωρίσθη ἐνταῦθα καὶ ὁ Σουετώνιος
ἀναφέρει ἐν βίῳ Νέρωνος Κ 34, ὅτι διανοήθη νὰ ἀποχωρήσῃ εἰς Ῥόδον, πρβλ.
Flori Epitome ἐκδ. Jahn σ. 42 τοῦ Προλόγου.

(*) Κανὸς = Canus, «ὃς ἄριστα δὴ ἀνθρώπων ἐδόκει αὐλεῖν».

(**) Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς, ἦτο γόης ἐλαγγελόμενος τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πυ-
θαγόρου. Περιῆλθε διάφορα μέρη τῆς γῆς, Ἰνδίας, Αἰθιοπίας, Μαρόκου, Ἰσπα-
νίας, ζήσας 100 περίπου ἔτη (Α' π. Χ' αἰὼν). Ὁ Βαβυλώνιος Δάμις, εἰς τῶν
πολλῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ἔγραψε τὸν βίον αὐτοῦ.

C. L. Kayser τοῦ 1870] ὅπερ ποιεῖται μνεῖαν τῆς ὥραιας συνεντεύξεώς. του μετὰ τοῦ διασήμου ἀθλητοῦ Κάνου ἐν Ρόδῳ.

Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 69 μ. Χ. ἔτους ὁ Ἀπολλώνιος ἄγων ἤδη ἡλικίαν 72 ἐτῶν, διηθύνετο μετὰ τῶν μαθητῶν του ἐξ Ἑλλάδος εἰς Αἴγυπτον. Τὸ ἀλοῖον οὖτινος ἐπέβαινε προσήγγισεν εἰς Ρόδον, ἔνθα τότε διέμενον ὁ μουσικὸς Κάνος, θεωρούμενος ὡς ὁ ἀριστος τῶν ἀθλητῶν τῆς ἐποχῆς του. Τὸν προσκαλεῖ λοιπὸν ὁ Ἀπολλώνιος καὶ τῷ λέγει.— «Ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ ἀθλητοῦ, ὅταν παίξῃ; — Νὰ κἀμνη πᾶν ὅτι ἐπεθυμῆ ὁ ἀκροατῆς του. — Ναι ἀλλὰ μετὰ τῶν ἀκροατῶν του πολλοὶ θὰ προετίμων μᾶλλον νὰ γίνουιν πλούσιοι, παρὰ νὰ ἀκούουν τὴν μουσικὴν καθιστᾶς ἄρα γε τοῖς τοιούτους πλουσίους;—Καὶ νὰ τὸ ἤθελα ἀκόμη λυποῦμαι διότι δὲν δύναμαι. — Τότε λοιπὸν τί; Μήπως καθιστᾶς ὥραιους τοὺς νέους, οἵτινες σὲ ἀκούουν; διότι ὅλοι οἱ νέοι ἐπιθυμοῦν νὰ εἶνε ὥραιοι— Οὐδὲ τοῦτο δύναμαι, μολοντί ἡ μουσικὴ μου παρέχει ἀπειρον θέλητρον.— Ὅστε, κατὰ σέ, τί ἀπολαμβάνει ὁ ἀκροατῆς ἀπὸ τὴν μουσικὴν σου; Καὶ τί ἄλλο λοιπὸν; ἀπαντᾷ ὁ Κάνος· ἰδοὺ κατευνάζω καὶ ἀποκομίζω τὴν λύπην τοῦ λυπημένου, καθιστῶ ἰλαρωτέραν τὴν χαρὰν τοῦ χαίροντος, θερμαίνω τὸ πάθος τοῦ ἐρῶντος, αὐξάνω τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐσέβειαν τοῦ θεοσεβοῦς, ἐμπνέων αὐτὸν ὄπως, ὕμνῃ καὶ δοξολογῇ τὸ θεῖον. (*) Πολὸν καλὰ, Κάνε, καὶ κατορθώνεις ἄρα γε τοῦτο χάρις εἰς τὴν ὕλην, ἐξ ἧς εἶναι κατεσκευασμένος ὁ αὐλὸς σου· δηλ. εἰς τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ὀρεῖχαλκον καὶ τὸ ὄστουν ἐλάφου ἢ καὶ ὄνου, ἢ μήπως κάποια ἄλλη ἀφορμὴ ἐπιφέρει τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο;— Ὁ, βεβαίως ὅλως ἄλλη εἶνε ἡ ἀφορμὴ, Ἀπολλώνιε. Ἡ μουσικὴ, οἱ τρόποι, ἡ ἀνάμιξις καὶ ἡ ποικιλία τῶν τόνων, ὁ ἰδιάζων χαρακτήρ τῶν ἁρμονιῶν, ἰδοὺ τὰ ἐπενεργοῦντα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν καὶ διαθέτοντα αὐτὰς κατὰ τὰς ἐπιθυμίας των.— Ἐνόησα, Κάνε, τί κατορθώνει ἡ τέχνη σου· ἐξασκεῖς δηλ. καὶ μεταδίδεις εἰς τοὺς μαθητὰς

(*) Τοῦτο εἶνε ἀληθὲς διότι αὐστριακὸς τις παίξας ὕμνον Ρωσικὸν ἐν ταῖς προφυλακαῖς οὐ μακρὸν τῆς Ρωσικῆς φρουρᾶς ἐν Γαλλικίᾳ κατὰ τὸν νῦν ἐνοστάντα εὐρωπαϊκὸν πόλεμον εἶδε πρόσερχομένους νὰ παραδοθῶσιν εἰς αὐτὸν 25 Ρῶσοι στρατιῶται. (Πατρις 1[1]15).

σου τὴν μεγάλην ποικίλιαν καὶ τὴν μεγίστην εὐκαμψίαν τῶν ἤχων, οὓς παράγεις ἐπὶ τοῦ ὄργάνου σου. Ἐγὼ ὁμῶς θὰ προσθέσω καὶ κάτι ἄλλο, τὸ ὁποῖον χρειάζεται ὁ καλὸς αὐλητής, ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀνέφερες· χρειάζεται εὐπνοϊαν, εὐστομίαν καὶ εὐχειρίαν· ἡ εὐπνοϊα μὲν ἐπιτυγχάνεται ὅταν τὸ φύσημα εἶνε καθαρὸν καὶ εὐκρινές· καὶ δὲν κάμνη θόρυβον ὁπότεν ἐξέρχεται τοῦ φάρυγγος, καθότι τότε παράγεται παραφωνία δυσάρεστος εἰς τὴν ἀκοήν· εὐστομίαν δ' ἐννοῶ τὴν κατάλληλον προσαρμογὴν τοῦ στόματος ἐπὶ τοῦ αὐλοῦ, ὅταν τὰ χεῖλη περιβάλλωσι καλῶς τὴν γλωσσίδα τοῦ αὐλοῦ, χωρὶς νὰ οἰδαίνῃ (πρήσκηται) τὸ πρόσωπον. Τέλος ἀποδίδω μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν εὐχειρίαν, δηλ. τὴν ἐπιδεξιότητα τῆς χειρὸς τοῦ αὐλητοῦ· μήτε ὁ καρπὸς τῆς χειρὸς πρέπει νὰ κάμπτηται, καθισταμένης ἀχρήστου, μήτε οἱ δάκτυλοι νὰ ὦσι βραδεῖς, ὁπότεν εἶνε ἀνάγκη νὰ πετώσιν ἐπάνω εἰς τὰς ὀπὰς. Μόνον οἱ ἔχοντες τὴν χεῖρα εὐκίνητον δύνανται νὰ μεταβάλλωσι ταχέως τὸ μέλος, μεταβαίνοντες ἀμέσως ἀπὸ τὸν ἓνα τόνον εἰς τὸν ἄλλον. Λοιπὸν, φίλε Κάνε, ἐάν κατέχῃς αὐτὰ τὰ προσόντα, παίξε μετὰ θάρρους, διότι θὰ ἔχῃς πάντοτε τὴν Μοῦσαν Εὐτέρετην μαζῇ σου». (*)

Ἄλλὰ καὶ οἱ Ῥόδιοι ἦσαν γνωστοὶ ἐπὶ τῇ πρὸς τὸ λαμπρὸν καὶ μεγαλόπρεπες ἀγάπῃ καὶ τῇ πρὸς ἡδυπαθεῖα καὶ μουσικῇ ροπῇ [Πλούταρχος περὶ φιλοπλουτίας κ. Ε καὶ Ἀθήναιος Η' σ. 351 ε. καὶ 352 β' πρβλ. Β. Müller, die Dorer II ἐκδ. β' σ. 145]. Διετήρουν δ' εἰσέτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπαισθητὴν κλίσιν πρὸς τὸ καταλιθῶσον καὶ κολοσσαῖον Ἀνθρώποι πλούσιοι ὄντες ἐξεζήτουν τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς οἰκίαις μετὰ περισσοῦ καλλωπισμοῦ καὶ πολυτελείας καὶ τὴν τρυφήν καὶ ἀσωτίαν (Φιλόστρατος ἐν βίῳ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως Ε' 22, 23). Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ἡ ἱστορικῶς περίφημος πόλις ἐστερεῖτο τῆς παλαιᾶς αἰγλης τῆς συνδεθείσης ἀνεξιτήλωσ δια παντὸς μετὰ τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀθηνῶν, τῶν

(*) Ἴδὲ Μουσικὴν, περιοδικὸν Κων)πόλεως 1915 σ. 21—22 ἐκδιδόμενον ὑπὸ συμφοιτητοῦ μου Γ. Παχίκου ἀποθανόντος τῇ 20 Ἰουλίου 1915, ὅστις καὶ Ροδιακὸν ποίημα ἔκρινεν ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς βιβλιοθήκης Γ. Μαρασλῆ.

ὁποίων μόνον τὰ δημόσια ἰδρύματα καὶ οἱ ναοὶ ἦσαν μεγαλοπρεπῆ, αἱ δὲ οἰκίαι τῶν ἰδιωτῶν ταπειναὶ καὶ οὐδεμίαν σύγκρισιν πρὸς τὰς τῆς Ρόδου ἐπιδεχόμεναι, ὡς ἀπέδειξαν αἱ πρὸς Δ. τῆς Ἀκροπόλεως ἐνεργηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Δαίρπφελδ ἀνασκαφαὶ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ νῦν Ρόδος ἐκέκτητο λαμπρὰ μνημεῖα ἀρχιτεκτονικῆς καὶ (*) πλαστικῶν τεχνῶν ὡς ἀναφέρουσιν ὅτε Στράβιον (ΙΔ' 652 καὶ 655) καὶ ὁ Λουκιανὸς (Ἔρωτες κ. 8) Ὁ σύγχρονος Πλίνιος ὁ Πρεσβύτερος ἀναφέρει. ὅτι ἐν Ρόδῳ ἐσφύζοντο ἔτι 3000 ἀγαλμάτων, [**] ἐκτὸς τῶν ἐν ἔτει 43 π.Χ. ἀρπαγέντων ὑπὸ τοῦ Γαίου Κασσίου, τοῦθ' ὅπερ δεικνύει ὅτι μόνον τὰ ἐξ εὐγενῶν μετάλλων ἀφηρέθησαν τότε πρὸς κοπὴν νομισμάτων. Ἐπειτα ὁ πολλὰς πόλεις Ἑλληνικὰς διαρπάσας Νέρων δὲν εἶχεν ἐκτείνει τὰς φιλοκτηματικὰς αὐτοῦ θαθέσεις καὶ εἰς τὴν Ρόδον, ἣν ἰδιαίτερος ἠγάπα, ὡς ἀναφέρει ἐν τῷ Ροδιακῷ αὐτοῦ λόγῳ ὁ Δίων Χρυσόστομος: «Ρωμαίους πολλὰκις πανταχόθεν εὐληφῶτας μηδέποτε κινήσαι τῶν παρ' ἡμῖν μηδὲν ὅπου καὶ Νέρων τισαύτην ἐπιθυμίαν καὶ σπουδὴν περὶ τοῦτο ἔχων, ὥστε μηδὲ τῶν ἐξ Ὀλύμπιας ἀποσχέσθαι μηδὲ τῶν ἐκ Δελφῶν, ἔτι δὲ τοὺς πλείστους (ἀνδριάντας) τῶν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθήνηθεν μετενεγκῶν καὶ τῶν ἐκ Περγάμου πολλοὺς, τοὺς παρὰ μόνοις ἡμῖν εἶασι. (***) Τοιαύτη ἦτο ἡ Ρόδος μέχρι τοῦ 155 μ. Χ. ὅτε φοβερός σεισμός κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τὴν πόλιν κατέστρεψε (Χέρτοβεργ-Καρολίδου ἐνθ' ἀλλαγῷ Β! σ. 118). οὕτω δὲ ἡ λαμπροτάτη τῶν ἑλληνίδων πόλεων, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβιον καὶ ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Λουκιανὸς ἐν τοῖς ἄνω μνημονευθεῖσιν ἔργοις αὐτῶν κατεστράφη. Τὰ χόματα τῶν λιμένων αὐτῆς ἐξετείνοντο πολὺ εἰς τὴν θάλασσαν, τὰ ὑπερμεγέθη αὐτῆς νεώρια ἄνωθεν ὀρώμενα ὁμοίᾳζον πρὸς πεδίον τι κρημαστόν* αἱ δὲ τριήρεις, τὰ τρόπαια τῶν ἐμβόλων τῶν πλοίων καὶ αἱ ἄλλαι ἀναμνήσεις ἀρχαίων νικῶν ἀνεκάλουν εἰς τὴν μνήμην τοὺς χρόνους τῆς πάλαι δυνάμεως καὶ τῆς κυριαρχοῦ ἐλευθερίας αὐτῆς. Ἄ-

(*) Ἴδὲ καὶ Ἀριστείδου λόγον Ῥοδιακὸν (43) σ. 799 καὶ 540. 8 ἐξ. καὶ 818 καὶ 553, 11 ἐξ. Ὁ Λουκιανὸς ἐπεσκέφθη τὴν Ῥόδον ἐπὶ Ἀντωνίων (133—161).

(**) Hist Natur. XXXIV, 7 (17) 36.

(***) Friedlander ἐνθ' ἀλλαγῷ σ. 58 σημ. 4.

νωθεν τούτων ύψουτο ή πόλις άμφιθεατροειδής έγειρομένη παρά την άκτιήν, περιβεβλημένη τείχη ισχυρότατα δι' έπάλξεων φρουρούμενα, μετ' εύρειών οδών και εύθυγράμμων, ών ή κατασκευή και διακόσμησις ήτο τοσοῦτον όμοιόμορφος, ώστε ή όλη πόλις έφαινετο ώς μία οικία. Ίσως δέ πρὸς την Ρόδον μόνον ή μεγαλειτέρα αὐτῆς Λέσβος ήδύνατο νά παραβληθῆ, δια τήν χάριν και τὸ εύάρεστον έν τῷ προσελκύειν τοὺς επισήμους Ρωμαίους (**A. Couze, Lesbos** σ. 3), ἣς ήλατοῦτο μόνον κατά τὸν σιασιαστικὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων, ώς λέγει **Hertzberg**.

Ἄλλα μεθ' όλην τήν λαμπρότητα αὐτῆς ή Ρόδος πολλάκις έφείλκυσε τὰς πρῃσβολὰς τῶν Ρωμαίων αυτοκρατόρων. Οὕτως επί Τιβερίου οί άνώτατοι άρχοντες τῆς Ρόδου ύπέστησαν τὸ χονδρῶσιδες γελοῖον πάθημα νά κληθῶσιν έν παση σπουδῆ εἰς Ρώμην ἵνα ένταῦθα διορθώσωσιν αὐτοὶ λάθη τινά τυπικά έγγράφου τινὸς πρὸς τὸν αυτοκράτορα Τιβέριον άπευθυνομένου (**Δίων Κάσσιος 57,11 Suetonius** έν β. **Tiberius** σ. 32 **Hertzberg** — **Καρολίδου Β!** σ. 31 **Και 115—120**). Ἐπειτα επί τοῦ αυτοκράτορος Κλαυδίου (*) τῷ 44 μ. Χ. προέβησαν ώς λέγεται εἰς τολμηρὸν έργον, ώστε νά θανατώσωσι δια σταυροῦ Ρωμαίους πολίτας. Ἄγνωστοι οί λόγοι τοῦ πράγματος, άλλ' ή τόλμη ήτο μεγίστη τότε, ότε τὸ **Civis Romanus** εσήμαινε πολὺ, ή δέ αὐτόνομος πόλις έφαινετο ώς υπερβάσα τὰ έσκαμμένα· δια τοῦτο ό Κλαύδιος παρέχων ίκανοποίησιν εἰς τήν μεγαλειότητα τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, κατήργησε τήν έλευθερίαν τῶν Ροδίων και υπήγαγε τήν νήσον εἰς τήν δικαιοδοσίαν ένὸς τῶν γειτονευόντων διοικητῶν τῆς Ἀσίας, άγνωστον τίνος. Ἄλλ' εἶτε διότι ή αὐστηρότης τῶν Ροδίων άρχόντων έφάνη δικαιολογημένη έκ τῶν έργων, εἶτε διότι οί Ροδιοὶ μετενόησαν πικρῶς εύρον έν Ρώμῃ δια πλαγίων μέσων «άφοῦ όλοι αί όδοὶ ήγον εἰς Ρώμην» ισχυρὰν συνηγορίαν και ό Κλαύδιος έξημενίσθη και τῷ 51 άπεκατέστησε τήν πάτριον πολιτείαν(**) και αὐτὸς δ'ό Νέρων τῷ 53

(*) **Lehmann, Claudius** σ. 248.

(**) Ἰδὲ **M. Δ. Χαβιαρᾶ** μία σελίς τῆς Ροδιακῆς Ιστορίας έν Ἰ'οδιακῷ ήμερολογίῳ **Διαγόρα 1912** σ. 52—4.

μ. Χ. ἠδυνήθη νὰ συνηγορήσῃ πρὸ τῆς Συγκλήτου ἑλληνιστὶ ὑπὲρ τῶν Ῥοδίων καὶ νὰ κατορθώσῃ νὰ ἀποδοθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ ἀρθραία αὐτονομία, ὡς λέγει ὁ Σουετώνιος (ἐν β. Κλαυδίου κ. 25 ἐν β. Νέρωνος κ. 7 προβλ. *Jaciti Annalium* XII 58—Χέρτσβεργ—Καρολίδου Β! 71 καὶ 119, — 120) (*). Οἱ Ῥωμαῖοι πλὴν τῆς διὰ πολιτικούς λόγους ἐξουσίας καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ μετέρχεσθαι χρηματιστικὰς ἐργασίας πάσης φύσεως, θεμιτὰς ἢ ἀθεμίτους καὶ τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀνατιθεμένης ἐκάστοτε αὐτοῖς ὑπηρεσίας, εἶχον καὶ ἄλλα ἐλατήρια εὐγενῆ ὑφ' ὧν παρεινοῦντο εἰς ἐπίσκεψιν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ νήσων μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τῆς Ῥώμης ὑπῆρχον πλείστα μέσα ἐπικοινωνίας, ἐξ ὧν αἱ σχέσεις τῶν δύο χωρῶν ἐγίνοντο ὀσημέραι συχνότεραι. Ὑπῆρξαν δέ ὄντως Ῥωμαῖοι, οἵτινες ἀηδιάσαντες τὸν τῆς Ῥώμης βίον καὶ φοβούμενοι τοὺς ἐκραγέντας ἀγρίους διωγμοὺς τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους, ἀπεχώρουν οἰκιοθελῶς τῆς γενετικῆς καὶ ἐπεξήτουν τὸν ἥσυχον καὶ ἀπράγμονα βίον ἐν Ἑλλάδι, ὅπου νέος ὄριζων διηνοίγετο, τῆς μελέτης καὶ τῆς σπουδῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλοσοφίας, καὶ τοῦτο βλέπομεν γενόμενον ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φλαμίνου καὶ Παύλου Αἰμιλίου, ὅπότε οἱ παιδεύσεως τυχόντες ἀσμενέστερον ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, τιμωμένην ὑπ' αὐτῶν ὡς πατρίδα τοῦ πολιτισμοῦ, ἣτις διὰ τῶν μύθων, τῶν ὀραίων παραδόσεων καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀξίας ἤσκει ἐπ' αὐτοὺς γοητείαν καὶ θαυμασμὸν πρὸς τὰ ἔργα τῆς τέχνης.— Ὁ διάσημος ἀρχαιολόγος *Friedländer* (*Dardellungen aus der Sittengeschichte Roms* Β! σ. 52 καὶ 53) λέγει ὅτι «διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι παρακμῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως ἐπετείνετο μᾶλλον ἢ ἐμειοῦτο ἡ ἐλκτικὴ δύναμις αὐτῆς ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς

(*) Περὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν Ῥοδίων κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην λαλεῖ ὅτι Δ. Χρυσόστομος Λ Α! 344 καὶ τὰ κοπέντα Ῥοδιακὰ νομίσματα, φέροντα τὰ γράμματα ὑπὲρ τοῦ Σεβαστοῦ καὶ κεφαλὴν Νέρωνος ἐν μορφῇ Ἡλίου Περβλ. καὶ Ἀντιφίλου στίχους ἐν Ἀνθολογίᾳ Β! 60 καὶ Lehmann σ. 358 καὶ παράρτ. σ. 62. Τοῦ αὐτοκράτορος Βεσπασιανοῦ (69—79 ἀνδριάντα ἴδρυσαν οἱ Κεδρεῖται. (Τῆς Ῥοδίων Περαίας) εὐεργέτην αὐτῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καλοῦντες ὡς καὶ ἡ πόλις Ἴδυμα ἐπιγράψασα: «πάντων ἀνθρώπων σωτῆρα καὶ εὐεργέτην, εὐχαριστίας ἕνεκα τῆς εἰς αὐτὸν».

ἐρημίας τῆς ἐπιγεχυμένης ἐπὶ τὴν χώραν καὶ τὰς πόλεις ἢ εἰκὼν τοῦ μεγάλου παρελθόντος κραταιότερα παρίστατο πρὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ὄδοι-πόρου» (Πρβλ. τὴν ἐμὴν ἱστορίαν τῆς Σερίφου, Ἑρμοῦπ. 1909.) Πρὸ πάντων δὲ ἐξεδηλώθη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τάσις τῆς ἀριστοκρατικῆς νεότητος τῆς Ῥώμης νὰ ἐπισκέπτηται τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ νήσους, ἐν αἷς ὑπῆρχον διάσημοι σχολαὶ ρητορικαί, ὡς ἡ Ῥόδος καὶ αἱ Ἀθῆναι. Οὕτως ἐπεσκέψαντο τὴν Ῥόδον καὶ ἐσπούδασαν ἐν αὐτῇ ὁ ρήτωρ Μάρκος Ἀντώνιος τῷ 103, (1) ὁ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ [76—74] (2) ὁ Μάρκος Γέλλιος Κικέρων (3) καὶ ὁ Σέρβιος Σουλπίκιος τῷ 78 (4), ὁ Γάιος Κάσσιος Λογγίνος [ὁ εἶτα τὸν Καῖσαρα δολοφονήσας (5),] ὁ Μάρκος Βρουῖος (6) καὶ ὁ Μάρκος Φαυόνιος (7) καὶ ὁ Μ. Πομπήιος δὲ τῷ 67 π. Χ. τὰ μέγιστα ἐτίμησε τοὺς ἐν Ῥόδῳ ρήτορας καὶ φιλοσόφους καὶ πολλὰς αὐτοῖς παρέσχε τιμὰς καὶ δῶρα ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος [ἐν βίῳ Πομπηίου κ. 42 Πρβλ. βίον Κικέρωνος κ. 4—Στράβωνος Α! 492.—Κικέρωνα Tuscul. II, 25—Plinius Historia Naturalis VII 30 [32] 112 — solinus c. 1, 115]. Εἰς Ῥόδον δ' ἐξωρίσθη καὶ ὁ Τιβέριος τῷ 6—2 π. Χ. ἣν ἐξορίαν ἠκολούθησαν κατόπιν καὶ ἄλλαι ἄλλων σπουδαίων προσώπων, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἱστορίᾳ τῆς Σκιαθοῦ [Ἀθ. 1914.] καὶ Μυκόνου [Ἀθ. 1912.] (8) Τῷ 64 μ.Χ.

(1) Cicero de oratore 1, 3.

(2) Suetonius Caesar c. 4 — Aurelius Victorenius de viris illustribus 78—Πλούταρχος ἐν β. Καῖσαρος κ. 3. (3) Aurel Victor ἐνθ' ἀνωτέρῳ (81 (Κικέρων) Πλούταρχος ἐν βίῳ Καῖσαρος 3 καὶ Κικέρωνος 4. Cicero Brutus, 91, 316, in Verrem act. II 1, II 65, 159 Δ. Κάσσιος 46, 7. R. Abekn, Cicero in seinen Briefen σ. 12 Γ. Γρατσιᾶτος.

(4) Cicero Brut. 41, 151 (5) Ἀππιανῷ ἐμφύλ. Δ' 65, 67 — Δίων Κάσσιος 47, 33— (6) Aurel Victor 82 (7) Cicero ad Atticum II 1, 9 Herzberg Κερρολίδου Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ρωμ. Κυριαρχίας σ. 546 σμ.

(8) Ἰδὲ Vellei II 99 Tacitus Annales I, 4, 53 — Suetonius ἐν 3. Τιβε-

ήκμασεν ὁ Ῥόδιος ρήτωρ Νικόστρατος [Σουΐδας ἐν λέξει]. Ἡ Ῥόδος διὰ τὴν ἐπισημότητα αὐτῆς καὶ διὰ τὸ ἐπίκαιρον τῆς γεωγραφικῆς θέσεως ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ [284—305] προήχθη εἰς πολιτικὴν μητρόπολιν τῶν νήσων. Κατὰ δὲ τὸν Ε' καὶ ΣΤ' αἰῶνα ἡ ἐκκλησιαστικὴ μητρόπολις ἦτο Ἰσαξία τῶν ἄλλων τοιοῦτων τιμωμένη ὡς 29 ἐπαρχία, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἱεροκλῆς [Συνέκδημος ἔκδ. **A. Parthey Berolini** 1816 σ. 28—9]. Ὀλίγῳ ὕστερον ὑπήχθη ὑπὸ τὸ θέμα τῶν Κιβυρραϊατῶν, ὅπερ ἦν τὸ ἰδ' ἀσιατικὸν θέμα.

Ὡς μητρόπολις δ' εἶχεν ὑφ' ἑαυτὴν 17 ἐπισκοπὰς, περὶ ὧν θὰ εἴπω τὰ δέοντα ἐν τῷ περὶ ἐκκλησίας Ῥόδου μέρει. Ὡς δ' ἐν διαφόροις πραγματείαις δημοσιευθείσαις ἐν τῇ «Ῥοδιακῇ» 29 Ὀκτωβρίου 1915 καὶ Φεβρουαρίου 1916 ἀπέδειξα, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων [Κ 2, 38 καὶ ΚΑ 1] καὶ ἐπὶ τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος χριστιανικῆς λατρείας ἐν τῇ νήσῳ, ὁ χριστιανισμὸς πρωϊμώτατα διεδόθη ἐν τῇ νήσῳ. Καὶ πειστήρια ἔχομεν τρία ἀρχαιότατα βαπτιστήρια μαρμάρινα, ὧν ἐν μὲν κεῖται παρὰ τὴν Ἀρνίθαν τὰ δ' ἄλλα δύο παρὰ τὴν Λαχανιάν. Καὶ τὰ τρία ὁμοῦ τοῦ σταυροῦ τὸν τύπον φέροντα καὶ βαθμίδας δι' ὧν κατήρχοντο οἱ νεοφώτιστοι εἰς τὴν «μητέρα τῆς υλοθεσίας» τὴν κολυμβήθραν, θεωροῦνται ὡς ἐγγύγενα τῆς κατὰ τὸν α' αἰῶνα μ.Χ. διαδόσεως τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ ἐν Ῥόδῳ, ἐν ἧ ἑνωρίτατα διεδόθησαν καὶ αἱ αἱρέσεις τῶν Πελαγιανῶν καὶ Σε-

ρίου κ. Η. ἔξῃ; — Δίων Κάσιος 55,9,11. Ζωναρᾶς Θ' 22 τέλος. Herberg Καρολίδου Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας. Ἀθ. 1902 σ. 277 σημ. κ' α' τόμ. Β! Ῥόδιοι διετήρησαν τὴν αὐτονομίαν αὐτῶν 27 π. Χ. Μακαζαῖοι Α! 15, 23—Περὶ Ῥόδου ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐγράφησαν ἱκανὰ ἔξ ὧν ἡμεῖς παραθέτομεν ἐνταῦθα μόνον τὰς κυριωτέρας παραποικίαις; F. Blass, Griechische Beredsamkeit σ. 23, 72, 89, ἔφξ. C. Zumpt. Ueber den Restand der Philosophischen Schulen in Athen σ. 4 ἔξ.—Bernhardy, Griechische Literatur γ! ἔκδ. Α σ. 506, 513, 531, 539, — Th. Mommsen Römische Geschichte Γ! σ. 562—Drumann, Geschichte Roms Τόμ. Ε! σ. 249 ἔξ. Hertzberg—Καρολίδου Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Κυριαρχίας Ἀθ. 1902 σ. 546.

βερριανῶν κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. Ἐπικουρικῶς δ' ἔρχεται καὶ ὁ ναυτικὸς τῶν Ῥοδίων νόμος (*de jaetu*) ὅστις ἀναφέρει τὸν αὐθαγγελικὸν ὄρον».

Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα μοῖρα τις Ἰσαύρων, ἤτοι ὄρεσιβίων κατοίκων τοῦ μεσαίου Ταύρου (μεταξὺ Πισιδίας καὶ Κιλικίας) εἰς ὧν τὸ γένος ὑπήγετο καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Ζήνων (Ταραδικοδίσσης ἢ Τρασκαλισαῖος) καὶ εἶτα ὁ Λέων ὁ Ἰσαυρος, νεωστὶ ὡς φαίνεται, στρατολογηθεῖσα μέλλουσα νὰ ἀπέλθῃ θαλασσίως εἰς Βυζάντιον πρὸς τὸν Ζήωνα, ἀπεβιβάσθη εἰς Ῥόδον ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἀρπακτικῆς φυλῆς, μισουμένης ὑπὸ τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῇ εἰς τὸν κνηθμὸν τῆς κακώσεως τῆς πόλεως δι' ἀρπαγῆς καὶ φόνου (469 ἢ 70) καὶ τῶν Ῥοδίων ἀντιστάντων, δι' αἵματηροῦ ἀγῶνος ἀπεκρούσθη εἰς τὰ πλοῖα καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Ῥόδος (**Herzberg** — Καρολίδου ἐνθ' ἀλλαγῶν Γ' 563).

Τῷ 565 ἡ Ῥόδος ὑπὸ σεισοῦ, ὡς ἐπὶ Ἀναστασίου, ἐδοκιμάσθη (Χερτβεργ — Καρολίδου Γ' 575. Εὐάγγελος Γ' 43 — Ἰωάννης Μαλάλας σ. 493 Νικηφόρος Κάλλιστος 15. 33—**Seibel Die Grosse Pestzur zeit Justinianus I** 8. — Πρὸβλ. Α. Γεωργιάδου, οἱ σεισμοὶ ἐν Ἑλλάδι, Ἀθ. 1904 σ. 193, 343, 393, καὶ σ. 206—7).

Ἐπίσης κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ὁ ἐκ Καισαρείας τῆς Μαυριτανίας γραμματικὸς καὶ διδάσκαλος τῆς γραμματικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρισιανὸς, πρότερον μοναχὸς ὧν ἀποθέμενος τὸ τρίκινον τριβώνιον ἐστάλη εἰς Ῥόδον (*) ἐν ἣ ἤχμαζεν εἰσέτι ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ναυτικὸν δίκαιον (*lex Rhodia de jaetu* ἰδὲ **W. Ashburner** νόμος Ῥοδίων ναυτικός, **oxfort** 1909) ὅπως ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἐχούσῃ βιβλιοθήκην, προβῆ εἰς τὴν διόρθωσιν καὶ ἐπιτομὴν τῶν νόμων. Ἐνταῦθα ὁ Πρισιανὸς διατρέβων συνέταξε τὸ κατὰ τὸν μεσαῖονα μεγάλην φήμην καὶ διάδοσιν σὺν

(*) Ἰδὲ G. Gerola, le tredici Sporadi nel codice Classente di Cristoforo Buondelmonti, Bologna 1914 σ. 17—8—F. Lübkers Realle xikon des klas-sis Alterthums, ἐν λέξει Priscianus σ. 826.

περὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης ἔργον : Institutionum Grammaticarum libri XVIII, διερ ἀφιέρωσε τῷ Ἰουλιανῷ consuli ac patricio, καὶ θεωρεῖται ὡς ἡ πρώτη συστηματικὴ σχολικὴ ἐργασία. Ἐγραψε δὲ καὶ ἄλλα ἐλάσσονα συγγράμματα πρωτότυπά τε καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης μεταφρασθέντα ὡς εἶναι ἡ **periegesis** τοῦ Διονυσίου. (Ἐκδόσεις αὐτοῦ ὑπὸ **A. Kiehl, Leipzig** 1819 ὑπὸ **M. Hertz** αὐτόθι 1855-9, Opera minora ὑπὸ H. Keil, αὐτόθι 1860 καὶ **peregyricus** εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον ὑπὸ St. Endlicher, Wien 1828). Ὁ Βουονδελμόντιος λέγει ὅτι ἐκ Ῥόδου ἔγραψε πρὸς τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα Χοσρόην *librum de naturalibus questionibus* ἀλλὰ φαίνεται ὅτι συγγέει ὁ ἐπὶ ὀκταετιᾶν ὄλην ἐν Ῥόδῳ διατρίψας Φλωρεντινὸς πρεσβύτερος τὸν Πρισκιανὸν τοῦτον πρὸς τὸν Priscianus Frigius εἰς ὃν ἀποδίδεται τὸ ἔργον : *Solutiones eorum de quibus disputavit Chosroes*, ὡς λέγει ὁ J. Brywater Prisciani Lydi quae extant, Berol 1886.

Ὅτε ὁ Χοσρόης ὁ Β' ὁ τῆς Περσίας βασιλεὺς κατέλαβε τὴν Αἴγυπτον τῷ 616 ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ ἀλλαχόσε, εἰς Κύπρον καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταβαίνων δ' εἰς Βυζάντιον κατέπλευσεν εἰς Ῥόδον καὶ ἐνταῦθα παρουσιάζεται, οὐχὶ ἐν ὁράματι ἀλλ' ἐν πράγματι εὐνοῦχός τις λαμπροῦ ἐξωτερικοῦ, φέρων χρυσοῦν σκήπτρον καὶ λέγων αὐτῷ : Ἐλθὲ διότι ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καλεῖσε· καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Κύπρον ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν (Acta Sanctorum τῆς 23 Ἰανουαρίου, 515 καὶ 529). Δυστυχῶς καθ' ὄλην τὴν μακρὰν Βυζαντινοκρατίαν οὐδὲν γινώσκομεν περὶ Ῥόδου καὶ μόνον δύο ἢ τρεῖς Βυζαντιακαὶ ἐπιγραφαὶ εὐρέθησαν μέχρι τοῦδε ἐν τῇ νήσῳ, πᾶσαι ἀφιερωτικαὶ καὶ ἡ μὲν Σαββατίου τινός, ταπεινοῦ πρεσβυτέρου καὶ μοναχοῦ διὰ τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἐργασίας τοῦ ὁποίου ἐξετέλεσθη τὸ ὅλον ἔργον, σὺν Θεῷ, τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας (ἴσως ἐν Τριάντα) ἡ δ' ἑτέρα ἐν Βάτι (οἰκία ἱατροῦ κ. Θ. Κωνσταντινίδου) ἀναγράφει τὸ ὄνομα Φιλίππου τινός Ἀσκουνδίου πλοιάρχου (ιδὲ Bulletin de correspondance Héliénique 1885 σ. 123-4). Καὶ ἄλλη ἐν τῷ παρὰ τὴν Ψίνθον ναῦδριφ ἐν ᾧ λέγεται : ἀνηγέρθη ἐκ βάρων καὶ ἀνιστορήθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς τῆς τιμίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος ἐκ κόπου καὶ ἐξόδου Καταφυγῆς μοναχῆς καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς τῆς Ἀλέξαινας ἔτους ... (=1408).

Καὶ ἄλλη ἐν τῷ χωρίῳ Γεννάδι : ὑπὲρ εὐχῆς Κωνσταντίνου Μαγιστριανοῦ. (*) Ἐν τοῖς μετέπειτα αἰῶσιν οὐδὲν ἔχομεν νὰ ἀναγράψωμεν περὶ Ῥόδου. Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ὑπῆρχον σχολεῖα ἐξ ὧν ἐξηλήθει ὁ λόγιος Ῥόδιος μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Ῥόδιος, ὅστις εἰς ἄκρον παιδείας ἐληλακῶς συνέγραψε τὸν βίον τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, ὃν περ πρότερον οἱ κριτικοὶ ἀπέδιδον τῷ Ἰωάννῃ Δαμασκηνῷ· τοιαύτη ἦτο ἡ γλῶσσα τ' ἀνδρός. Τούτου ἐγένοντο πλεῖσται ἐκδόσεις (α' A Mai Spicilegium Romanum 4,340—397, ἀνετυπώθη τὸ β! ὑπὸ τοῦ Αββᾶ Migne ἐν τῇ Patrologia Graeca τόμ. 93 στήλη 1251—1320.) Σημειωτέον δ' ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὸν Ἰωάννην τοῦτον πρὸς τὸν ὁμώνυμον συγγραφέα τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Χριστοδοῦλου, ἰδρυτοῦ τῆς Μονῆς Πάτμου, ἀκμάσαντα κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα (1775). Ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου ὁ Ἰωάννης προσήρτησε καὶ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Φιλοστοργίου περὶ ὧν ἔγραψεν ὁ P. Batiffol ἐν τῷ Römische Quartalschrift 1889 σ. 252-89 καὶ 1890 σ. 134-143 καὶ ὁ J. Astmus ἐν τῷ ByzantLeitschrift 1895 σ.30-44. Περὶ Ἰωάν. ἰδὲ K. Krumbacher Gesch. d. Byz. Lit σ. 71 199,523). Εἰς τὴν εἰς τὰ γράμματα ἐπίδοσιν τῆς Ῥόδου κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον συνετέλεσεν, ὡς εἰκάζω, τὰ μέγιστα καὶ ἡ ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου κατὰ τοὺς A. M. πρόποδας τοῦ Ἀταβύρου ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἀρταμίτου.

Ἡ Μονὴ Ἀρταμίτου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τιμωμένη εἶνε ἀρχαιοτάτη, ἐκλήθη δὲ οὕτως ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους τῆς Ῥόδου, κλάδου ὄντος τοῦ Ἀταβύρου. Μένηται δ' αὐτοῦ ὡς θὰ ἴδωμεν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ὁ τῷ 1422 ἐπισκεψάμενος τὴν Ῥόδον Φλωρεντίνος περιηγητῆς καὶ ἱερεὺς Χριστόφορος Βουονδελμόντιος δ

(*) Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἐκ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, τοῦθ' ὅπερ πιστοῖ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ἦν πολλῶς μέχρι τοῦδε ἐξηνέγομεν, ὅτι ἡ διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνα τὴν Ῥόδον ἤρξατο ἐκ τῶν σημείων τῶν περὶ τὴν Λίνδον, Γεννάδι καὶ λοιπῶν Μ. Δ. μερῶν. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη κρατύνεται καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὰ μέρη ταῦτα περιώσεως ναῶν φερόντων ὄνομα ἁγίων τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων ὡς Φωκᾶ, Φιλήμονος, Σύλλα (Σουλλᾶ) καὶ. Πρβλ. ἐμὴν Σέριφρον, καὶ Μύκονον.

ἐπὶ ὀκτὼ ὅλα ἔτη σπουδάσας ἐν Ῥόδῳ (Libri insularum Archipelagi σ. 73). Φαίνεται δ' ἡ ὀνομασία Ἀρταμίτης ἀρχαία διότι ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἀπαντᾷ ὄνομα μνηθὸς Ἀρταμιτίου ἐν τε Κῶ καὶ ἐν Ὀλβία, ὅπερ οἱ Μακεδόνες Ἀρταμίσιος προὔφερον (Lud Wig Ross, Inscriptiones graecae τευχος β' ἀριθ. 175, — P. Becker Ueber eine Sammlung unedierter Heuek-linschriften, Leipzig 1862 Σακελλίωνος Πατμιακὴ βιβλιοθ. σ. 95—6) Δυστυχῶς ἡ ἄλλοτε ἀνθούσα καὶ ἀκμάζουσα καὶ ἐστία πνευματικῆς κινήσεως μεγάλης γενομένη γεραρὰ καὶ σεβασμία Μονὴ νῦν εἶνε ἐρεπι-ώδης καὶ οὐδεὶς δύναται ἐκ τῆς νῦν ἐλεινῆς καταστάσεως νὰ συμπεράνη περὶ τῆς ἄλλοτε ἀκμῆς αὐτῆς. Ἡ Μονὴ ἦν ἐπεσκέφθην κατὰ τὴν 1 καὶ 2 Ἰανουαρίου 1916 κειμένη πρὸς Μ. τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους ἢ Σπεριώλῃ καλουμένου, ἔχει θέαν θαυμασίαν καὶ ἰδρῦθη κατὰ τὸν Θ' ἢ Γ' αἰῶνα, ὡς ἐκ τινος χειρογράφου ἐμφαίνεται. Ἡ εἰς αὐτὴν μετάβασις γίνεται ἢ ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ γραφικωτάτης ἀτραποῦ ἐν μέσῳ παχυσκίων ἐκ πευκῶν δασῶν ἢ ἐξ ἀγίου Ἰσιδώρου καὶ Ἀλαέρμων ἢ ἐξ Εμπωνος ἀπὸ τῆς ΒΑ. πλευρᾶς τοῦ Ἀταβύρου ἢ ἐκ Λάρδου.

Ἡ πανήγυρις τελεῖται τῇ 26 Σεμβρίου καὶ τὰ περίεξ χωρία, κατὰ πατροπαράδοτον ἔθιμον, συχναῖζουσι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις. Ἐκ τῆς πάλαι εὐκλείας τοῦ Μοναστηρίου σώζεται μόνον τὸ ναῖδριον πολλάκις ἐπισκευασθὲν, κελλία τινά, ἐλαιοτριβεῖον, μύλος, καὶ πηγὴ ἀφθόνου καὶ διαυγοῦς ὕδατος, ἀλλ' οὐδὲν ἴχνος τῆς διασήμεου κατὰ τὸν μεσαιῶνα βιβλιοθήκης τῆς Μονῆς ἐκ τῆς ὁποίας πολλαχοῦ εὐρίσκονται χειρόγραφα.

Ἐν τινι τῶν ἀρίστων κωδίκων τῆς Πατμιακῆς βιβλιοθήκης (ιδὲ Σακελλίωνος, Πατμιακὴ βιβλιοθήκη Ἀθῆναι 1890 σ. 91), τοῦ ὑπ' ἀριθ. ΡΟΑ' οὗ ἐν τέλει παρέχει πανομοιότυπον τῆς γραφῆς ὀλιγόστιχον (Πίναξ Β' ΡΟΑ.) ὑπάρχει σημείωσις περὶ ἀγορᾶς ἐργαστηρίου λέγουσα: «† ἐργαστήριον τὸ ἀγο[ρασθὲν] ἀπὸ παρὰ (sic) Εὐδοξίας Ἐταιριωτήσης παρὰ τ[οῦ] κυροῦ; Λέοντος τοῦ Ροδίου εἰς χρυσοῦ λίρας ζ' ... Ἰνδικτ. β', ἔτους στυ οστί' (=6476=959 μ. Χ. τελεῖ εἰς τὸ μέρος [τῆς Μονῆς];[...] ἐννοεῖται τῆς Πάτμου εἰς ἣν καὶ ἄλλος Ρόδιος ὁ μοναχὸς Νεῖλος τῷ 1174 (στχ. πβ' = 6682) ἀφῆρωσε τὸ ἰδιόγραφον ὑπ' ἀριθ. ΡΟΑ κώδικος τῆς ἐν Πάτμῳ Βιβλιοθ. (ιδὲ Σα-

κελλίωνος ἔνθα ἀνωτ. σ. 95—6) ἐνῶ λέγονται τάδε : «τὸ παρὸν βιβλι-
δάριον γραφὲν παρ' ἐμοῦ τοῦ χωρικοῦ παράπαν καὶ ἀμαρτωλοῦ Νεί-
λου ἀφιέρωσα λόγῳ μνημοσύνου δῆθεν ἐν τῇ πανσέπτῳ ἀγία Μονῇ
τῆς ἐν Πάτμῳ, οὐχ' ὡς μὴ ἔχουσα τοιοῦτον, ἅπα γε τοῦ γὰρ ἄλλη
πλέον ἔχει καὶ γραμματικῶς καὶ καλλιγράφους ἀγίους μονὴ σεβα-
σμία, ὡς ἡ θεόδητος αὕτη μονὴ τοῦ Ἁγαπημένου ; Ἄλλ' ὡς καὶ γὼ
πολυαμάρτητος ὢν καὶ ἡ ὑπ' ἐμὲ τοῦ ἀναξίου εὐτελῆς μονὴ καὶ ἀδιόρ-
θωτος Ἀρταμυτηνοῦ, ἐνθυμούμενοι καὶ πρὸς βραχὺ μνημονευόμενοι
παρ' ὑμῶν, τολμηρῶς ἐγράφη καὶ ἀφιερῶθη. Καὶ μακάριοί εἰσιν οἱ
διὰ Θεὸν ταπεινωθέντες. Καὶ οὕτως τοῦτο ψάλλοντες αὐτοὶ ἀμφὶ ε'
ἐσπέρας εἰς δόξαν τῆς ὑπεραγίας Παρθένου καὶ υἱῷ Παρθένῳ καὶ
μαθητῇ ἡγαπημένῳ. Πλὴν κἂν οὕτως ψάλλοντες, κἂν μὴ ψάλλοντες
ὁ Θεὸς συγχωρήσει ὑμᾶς κατὰ χάριν. Ὁ δὲ βουληθεὶς τοῦτο στερεῖ-
σαι τὴν ἀγίαν Μονὴν τῆς Πάτμου, κἂν δι' εὐλογον ἢ ἀνεύλογον πρό-
φασιν, ἐπικατάρατος ἔστω καὶ ἀναθεματισμένος. Γένοιτο. Ἀμήν. Νεί-
λου πόνημα ἀλιτροῦ τὸ παράπαν». Ἐν δὲ τῷ τέλει ἡ σημειώσις.

Ἐπληρώθη σὺν Θεῷ τὸ παρὸν βιβλιδάριον μηνὸς Ἰανουαρίου ια'
Ἰνδικτ. γ', ἔτος στχβ' Νεῖλος μοναχὸς».

Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα καὶ ὁ τοῦς Κώδικας ΣΙΗ—ΣΚΖ δωρη-
σάμενος τῇ αὐτῇ μονῇ τῆς Πάτμου μοναχὸς Ἀθανάσιος ὁ τοῦ Παλί-
ου ἦν Ρόδιος· διότι ἐν τῷ ΣΚ. κώδικι καὶ ἄλλο ὄνομα Ροδίου τοῦ προ-
τοψάλτου Ἰωάννου Κασσιανοῦ ἀπαντᾷ (1). Ἐχουσι δὲ αἱ ἐν τῷ κώ-
δικι ΣΙΗ' σημειώσεις ὧδε : Τὸ παρὸν βιβλίον ἀνεθέμην τῷ ἡγαπημέ-
νῳ Θεολόγῳ τῷ ἐν τῇ μονῇ τῆς Πάτμου, καὶ εἰς ὀφέλειαν ψυχικῆν
τῶν διερχομένων καὶ ψαλλόντων αὐτό, ὑπὲρ ψυχικῆς μου ἔνεκεν σω-
τηρίας. Οὐδεὶς δ' ἔξει ἄδειαν ἀποχαρίσασθαι τοῦτο τινὶ ἢ ἰδιοποιήσα-
σθαι. Ὅστις δὲ βουληθεῖ τούτο διαρῥᾶσθαι, ἔστω ἡ μερὶς αὐτοῦ
μετὰ τῶν σταυρωσάντων τὸν Κύριον καὶ τὴν ἀρὰν τῶν τῆς θεοφόρου
Πατέρων ἐπισπάσεται καὶ τὸ ἀνάθεμα. Ἄλλ' οὐδὲ εἰς τὸ μετόχιον τῆς
μονῆς διορίζομαι τοῦτο δοθῆναι, ἀλλ' ἡ μόνη τῇ τοῦ ἡγαπημένου ἐκ-

(*) Ἡ οἰκογένεια τῶν Κασσιανῶν ἐν Ῥόδῳ ἐσώζετο ἔτι μέχρι τοῦ 15' αἰῶνος ὡς ὁ
Ἁγαπητὸς Κασσιανὸς Ἰωῶς ἐξεκκληρώθη κατὰ τὸ θανατικὸν τῆς Ῥόδου τοῦ 1498-9.

κλησία τῇ ἐν τῇ Πάτρῳ. Πολλὰ γὰρ ἐμόχθησα τοῦτο κήσασθαι καὶ ἐξωδίασα ἐπέκεινα τῶν δώδεκα ὑπερπύρων εἰς τε ἀγορὰν χαρτίου, ὑπὲρ γραψίματος αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ ἀμφιάσματος. Ὑπὲρ μόνου γὰρ τοῦ τονισθῆναι τοῦτο τὸ βιβλίον παρὰ τοῦ δομειστίκου μοναχοῦ Ἀρσενίου ἔξ νομίσματα ἐξωδίασα, χωρὶς τῶν κανισκίων. Καὶ εὐχεσθε πάντες οἱ συνάδελφοί μου ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ μοναχοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παπίου. Ἡ εὐχὴ ὑμῶν χαρισθεῖν μοι. Ἐοτάλη δὲ τὸ παρὸν βιβλίον ἐν τῇ μονῇ ὑμῶν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα τῆς ἐ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ σ' τοῦ σ' (=6375=1167). Ὁ μοναχὸς Ἀθανάσιος ὁ τοῦ Παπίου». Καὶ περαιτέρω ἐν ἐν τῷ κώδικι ΣΙΘ' : «Μὴν Ὀκτώβριος ἡμέρα ε' Ἰνδικτιῶνος ζ' ἔτους σ' τ' ψ' λ' (=6727=1219) ἐν δὲ τῷ κώδικι ΣΚ' : «ἐτελειώθη τὸ παρὸν στιχηράριον διὰ χειρὸς Ἰωάννου πρωτοψάλτου τῆς ἀγ. Μητροπ. Ρόδου, τοῦ Κασσιανοῦ καὶ ὅσοι ψάλλεται αὐτῷ εὐχεσθαι ἡμῖν τῷ ἀμαρτωλῷ διὰ τὸν Κύριον. Μὴν Φεβρουάριος Ἰνδικτιῶνος ια' τῷ σ' τ' ψ' λ' α' (=6731=1223) καὶ ἐν τέλει: Μὴν Ἰανουάριος Ἰνδικτιῶνος ια' τῷ σ' τ' ψ' λ' α' ἔτος ἐτελειώθη τὸ παρὸν στιχηράριον διὰ χειρὸς Ἰωάννου εὐτελοῦς πρωτοψάλτου τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ῥόδου, τοῦ Κασσιανοῦ καὶ ὅσοι ἔχεται γινῶσιν εἰς αὐτὸ εὐχεσθῆ μοι τοῦ ἀμαρτωλοῦ διὰ τὸν Κύριον». Ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ ΣΚΑ' ἀπαντᾷ ἡ σημείωσις «Πάντων τῶν καλῶν || Χριστὸς ἀρχὴ καὶ τέλος. Ἐγράφη ἡ παρούσα δέλτος διὰ χειρὸς Νεοφύτου μοναχοῦ, διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδων Ἰωάννου ἱερέως τοῦ Καλοπλοῖμου, βασιλεύοντος τῶν φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων Μανουὴλ καὶ Μαρίας (τοῦ Κομνηνοῦ 1143 — 79). Εὐχεσθαι αὐτοῦ ὡς ἀμαρτωλοῦ».

Τῷ 1234 ὁ τοπάρχης Ρόδου Λέων Γοβαλαῆς, ὃν ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις, Ἀυτοκράτωρ τῆς Νικαίας, οὐδαμῶς ἠνώχλει, ἀπεφάσισε νὰ διαρρήξῃ τὰς πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ἰωάννην Βατάτσην σχέσεις θέλων νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἣν ἐπεζητεῖ νὰ μειώσῃ ὁ Βατάτσης. Ὁ Γεώργιος Ἀκροπολίτης λέγει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ διὰ νεωτερισμὸν ἐμαχέσατο, ἀλλ' ὁ Νικηφόρος Βλεμμίδης, ὁ ἐν Ρόδῳ ζήσας καὶ τὰ πράγματα καλῶς εἰδὼς λέγει ὅτι ὁ Γοβαλαῆς εἶχε τὴν Ἀρχὴν τῆς Ρόδου καὶ τῶν ἄλλων νήσων οὐχὶ ἐκ τῆς ἐξουσίας (Κράτους) ἀλλὰ πατρικὸν κληροδότημα κατὰ διαδοχὴν ἐκ προγόνων εἰς αὐτὸν περιελθὸν καὶ ἦν ἐπομένως αὐτεξούσιος καὶ ἐλευθερὸς νὰ συνάπτῃ συνθήκας καὶ ὅ,τι δή-

ποτε ἔκρινεν ἄξιον. Τὸ τοιοῦτον ἀπεφάσιεν ὁ Βατάτης νὰ πατάξῃ καὶ ἔξεστράτευσε κατὰ τῆς Ρόδου, ἀλλὰ μάτην. ἐφ' ᾧ καὶ εἰς Σταδίαν (Κνίδον) ἀπελθὼν ἀπέστειλε τὸν μέγαν δομέστικον Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον· ἀλλὰ καὶ οὗτος εἰς οὐδὲν ἀνύσας ἠρκέσθη μόνον νὰ δηώσῃ τὴν νῆσον ἐκτὸς τοῦ φρουρίου καὶ νὰ συλλέξῃ αἰχμαλώτους. Οὐχ' ἦττον ὁ Ἀκροπολίτης ἀναφέρει ὅτι τὰ πράγματα ἀπέβησαν κατὰ τὴν τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπιθυμίαν (*Ακρόπολ. σ. 49—Ἀνόνημος 476 Βλεμμίδη διήγησις σ. 42.) Ἡ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον διήγησις τοῦ Βλεμμίδου εἶνε ἀκριβής· διότι οὗτος εὑρίσκετο τότε ἐν Ῥόδῳ ὡς μοναχὸς τῆς μονῆς Ἀρταμίτου, ἐχούσης μεγάλην βιβλιοθήκην.

Ὁ Νικηφόρος Βλεμμίδης (οὐχὶ Βλεμμίδης ὡς ἐγράφετο μέχρι τοῦδε) ἦν Βυζάντιος· ἐγεννήθη τῷ 1193 καὶ ἐσπούδασεν ἐν διαφόροις πόλεσι τῆς Μ. Ἀσίας· ἀλλὰ τῆς Πόλεως ἀλούσης ὑπὸ τῶν Φράγκων τῷ 1204 ἠναγκάσθη μετὰ τοῦ πατρὸς ἱατροῦ ὄντος καὶ τῆς ἀλλῆς οἰκογενείας νὰ ἀπέλθῃ εἰς Νίκαιαν, πρωτεύουσαν τότε καταστάσαν τῆς ὁμωνύμου αὐτοκρατορίας. Ἐνταῦθα ἐπεδόθη ἰδίως εἰς τὰ θρησκευτικὰ καὶ φιλοσοφικὰ καὶ νεώτατος ἠσπάσατο τὸ μοναχικὸν στάδιον τῷ 1224. Ἄλλ' εὐπροσήγορος καὶ λογιώτατος ὢν κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κύκλον τῶν αὐλικῶν καὶ ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ καὶ τῷ 1253 ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Μανασσῆ. Συνῆψε σχέσεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεόδωρον Β' τὸν Λάσκαριν, οὗ καὶ ἐγένετο διδάσκαλος καὶ πιστὸς θεράπων. Σώζονται δὲ ἐπιτολαὶ τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον, δι' ὧν μανθάνομεν τὰς σχέσεις αὐτῶν (Κῶδιξ Λαυρεντιανός, 9,35). Ἀλλὰ μετὰ τινος ταραχῆς καθ' ἧς αὐτὸς, ἀνὴρ ὑπερήφανος καὶ ἐλίμνος ἐν ταῖς γνώμαις, ἐπρωτοστάτησεν ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν Νίκαιαν καὶ ἄκων νὰ φθάσῃ εἰς Ῥόδον, ἀπερχόμενος εἰς προσκύνησιν τῶν Ἁγίων τόπων εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἐν Ῥόδῳ διατρίβων ὁ Βλεμμίδης ἠσχολεῖτο περὶ τὴν Θεολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν μακρὰν πάσης κοσμικῆς τύρβης καὶ συγκοφαντίας ἧς ἔπεσε θῦμα, ὡς διηγεῖται αὐτὸς οὗτος ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ. Καταληφθεὶς ἐν Ἐφέσῳ διατρίβων, ὑπὸ πόθου νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀπῆλθεν εἰς Ῥόδον παραγγείλιας νὰ μὴ γνωστοποιήσωσιν ὁ τε πλοίαρχος καὶ οἱ συμπλωτῆρές τι περὶ αὐτοῦ ἵνα μὴ ὁ ἄρχων τῆς Ρόδου φέρῃ χρονοτριβίαν. Ἀλλὰ μόλις τὸ πλοῖον εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα

καὶ πρὶν ἢ ἀποβιβασθῶσιν, ὁ αὐθέντης Γαβαλάς, ὃν ὁ Βλεμμίδης δὲν ἐγίνωσκε κἄν πέμπει αὐτῷ τὰς φιλικὰς προσρήσεις καὶ δεξιώσεις καὶ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συνομιλήσῃ. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Βλεμμίδης παραμένει ἐν τῇ νήσῳ καθ' ὅλον τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα, μέλλων νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔαρ. Ἐτυχε μεγάλων περιποιήσεων, ἰκανῶν, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, νὰ γείνωσι θέμα ἰδίας συγγραφῆς, ἐξ ἧς βεβαίως πολλὰ θὰ ἐμανθάνομεν περὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς Ῥόδου. Φιλόβιβλος ὢν ἐγκατεστάθη ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἀρταμίτου, ἣτις ὁμοῦς, ὡς εἶπομεν, ἐδηλώθη ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, ὅστις πρὸς αὐτὸν μὲν προσηνέχθη φιλανθρωπῶς, ἀλλ' ἡ περαιτέρω διαμὸνῃ αὐτοῦ κατέστη ἀδύνατος ὡς ἐκ τῶν πειρατῶν ἐφ' ᾧ καὶ ἐκ Ῥόδου ἀντὶ νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς Ἱεροσόλυμα (*) ἀπῆλθεν εἰς Ἐφεσον καὶ ἐνταῦθα ἰδρύσας ἰδίαν Μονὴν τῶν Ἡμαθίων ἧς ἐξόδοτο καὶ τυπικὸν, ἐφησιζῆξε παραδεδομένους ταῖς αὐτῷ ἀρεσκούσαις θεολογικαῖς, φιλοσοφικαῖς μελέταις ὡς καθηγούμενος αὐτῶν, διδάσκων ὅτι, «ἡ ἀσκησις καὶ τύφον ἀπελεύνει καὶ πρὸς τὰς πνευματικὰς ἐργασίας ἰσχὺν εἰσοικίζει τῷ σώματι», τῷ 1255, ἀποθανόντος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Μανουὴλ, πάντες οἱ ἐν Νικαίᾳ μητροπολίται καὶ κληρικοὶ προέβησαν ὁμοψήφως εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς πατριάρχου, ἀλλ' ὁ Βλεμμίδης τὸν ἡσυχον προτιμήσας βίον δὲν ἀπεδέξατο τὴν ἐκλογὴν ἀφωσιωμένος ὢν τελείως εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ μελέτας τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς φιλοσοφίας, καὶ τῆς γεωγραφίας γενόμενος θαυμαστῆς τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ ἐποίησεν ἐγζώμιον αὐτοῦ γράφας ἐν ἐπικῷ μέτρῳ καὶ διαλέκτῳ τὸν ἔπαινον τῆς περιβλέπτου τότε μονῆς τῶν Σωσάνδρων, τῆς κειμένης οὐ μακρὰν τῆς ἰδίας αὐτοῦ, περὶ ἧς ἔγραψα μονογραφίαν «ἐν Ξενοφάνει» (περιοδικῷ τοῦ Μικρασιατικοῦ συλλόγου, ἐν Ἀθήναις τόμ. Α', πολεμῶν τὴν γνώμην τοῦ παλαιογράφου **H. Omont**.

Ὁ Βλεμμίδης ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 74 ἐτῶν τῷ 1272, καταλιπὼν πολλὰ συγγράμματα πάσης φύσεως, ἀπερ δύνανται νὰ ἴδῃ τις παρὰ

(*) Ἴδὲ Νικηφόρου Βλεμμίδου Διήγησιν σ. 61—63.

Ἀνδρονίκῳ Δημητρακοπούλῳ (Ἐκκλησιαστικὴ Βιβλιοθήκη, Λιψία 1866 Α' σ. 380—95 προβλ. καὶ σ. κε'—λβ' καὶ ἐν Ὁρθοδόξῳ Ἑλλάδι τοῦ αὐτοῦ, Λιψία 1870 σ. 46—7. Πλείονα παρὰ Κ. Krumbacher *Geschichte d. Byz. Litteratur* ἔκδ. β' σ. 445—9 παρ' ᾧ καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία). Ὁ Βλεμμίδης κατὰ Νικηφόρον Γρηγοράν (ἔκδ. Βον Α' 46 ἐφξ.) ἦτο «ἀνὴρ δ' οὗτος πολλαῖς περιηγησέναι ταῖς ἀρεταῖς καὶ πολλὰ τῇ σοφίᾳ ἐξησκημένος, ὁπόσῃν τε Ἑλλήνων ὑμνοῦσι παῖδες καὶ ὁπόσῃν οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας προστάται καὶ ρήτορες ἐξ ἡμετέρων ὠφέλειαν προὔθηκον».

Λυπηρὸν εἶνε, ὅτι δὲν διεσώθη ἡ τοῦ Βλεμμίδου περιγραφή τῆς Ῥόδου κατὰ τὴν αὐτόθι διαμονὴν αὐτοῦ, ὡς ἡ τοῦ Λέοντος Ἐσκαμματισμένον, ἄλλως θὰ ἐγινώσκομεν τὰ κατὰ τὴν Ῥόδον κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως, κάλλιον ἢ νῦν, ὅτε αἱ πηγαεῖνε πενιχραὶ καὶ ψυχία μόνον ἀναζητεῖ ὁ ἱστοριογράφος ἀνὰ τὰ πολυπληθῆ κείμενα τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. Ἐπίσης θεωροῦμεν ὡς ἀνεπανόρθωτον δυστύχημα ὅτι δὲν περιεσώθη εἰς ἡμᾶς ἡ ἀναγραφὴ καὶ ἀποκατάστασις τῆς νήσου Ῥόδου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν νήσων, ἣν ἐξεπόνησεν ὁ Λέων Ἐσκαμματισμένος τῷ 1263 ἐν Ῥόδῳ εὗρισκόμενος ὡς ἀπογραφεὺς (*) καθὼς ἡ σωζομένη ἀπογραφὴ τῆς νήσου Τενέδου τοῦ Ἀνδρέου Λιβαδηνοῦ, ἡ ὑπὸ τοῦ Ματθαίου Παρανίκα δημοσιευθεῖσα (Κων)πολις 1874 καὶ München 1870 Beiträge zur Byzantinischen Literatur): ἐξ αὐτῆς θὰ ἐμανθάνομεν πλείστας ὄσας πληροφορίας περὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς νήσου, ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ' ἣν ἄρχουσιν οἱ Γαβαλάδες καὶ οἱ Αἰδινογλήδες, κατὰ Σ. Σταματιάδην (Σαμιακὰ Α' σ. 234) καὶ Π. Ζερλέντην (ἱστορικὰ ἔρευναι

(*) Ὁ ἴδιος γράφει: «τὴν ἀπογραφὴν καὶ ἀποκατάστασιν ποιουμένων ἡμῶν τῆς νήσου Ῥόδου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν Κυκλάδων» «ὑπογραφὴν καὶ ἀποκατάστασιν ἔ» τε τῇ νήσῳ Ῥόδῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν ἀλλὰ δὴ καὶ ἐν πάσαις ταῖς Κυκλάσι νήσοις κτλ.» — Ἐν τῷ ΣΤ' τόμῳ τοῦ Acta κτλ. σ. 260 γράμμα ἱπποτικὸν πρὸς τὴν Μοῆν Πάτιμου περὶ τοῦ Μιλίτου Φιλαδελφίας, ὅπερ ὁ Σακκελίων προὔδημοσίευσεν ἐν «Πανδώρας» τόμ. ΙΔ' σ. 551 ἐξῆς.

κτλ. σ. 11). Τοῦ Λέοντος τούτου Ἑσκαμίου τὸ α' ἀναγνωσθέντος ὑπὸ τοῦ Σακκελίωνος γράμματα Ἀποκαταστατικὰ ἐξέδωκεν ὁ αὐδιδυμος ἀνὴρ ἐν Δ' τόμῳ 1876 «Ἀθηναίου» (σ. 235—242) Ἐπιθι καὶ **Mielosieh—Müller, Acta et diplomata graeca etc.** τόμ. σι' (περιέχων τὰ ἔγγραφα τῆς Μονῆς Πάτμου) σ. 217—Lud Wig Ross Reisen auf den Griechischen Inseln Aegäisches Meeres τόμ. Β' σ. 109—4 Γεδεῶν Μνημεῖα τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς Καλύδναις νήσοις ἐν Ἑγγράφοις λίθοις καὶ Κεραμίσις σ. 42—Δ. Οἰκονομοπούλου. Λερισκὰ σ. 3—6—Π. Ζερλέντη, ἱστορικαὶ ἐρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν νήσων, Ἐρμούπολις 1913 σ. 48 παρβλ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Σ. Π. Λάμπρου γραφέντα ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» (τόμ. Γ' σ. 182 καὶ Δ' 494). (*).

Φαίνεται ὅτι ἡ Μονὴ Ἀρταμίτου ἐν προσφόρῳ θέσει κειμένη καὶ πολλῶν εὐμοιροῦσα κτημάτων κατὰ τὸ κέντρον περίου τῆς νήσου ἐχρησίμευσεν ὡς σχολὴ τῆς Ῥοδίας νεολαίας κατὰ τὸν μεσαῖωνα (**). Κατὰ δὲ τὸν Γ' αἰῶνα ἤγμασεν ὁ **Ἰκωνσταντῖνος ὁ Ἀσηκρίτης ὁ Αἰνδιος**, ὁ ποιητὴς τοῦ εἰς τὸν ἐν Βυζαντίῳ μεγαλοπρεπῆ ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐγκωμίου καὶ τῶν εἰς Αἰνδὸν ἐπιγραμμάτων.

(*) Περὶ Ἀρταμίτου Μονῆς ἰδὲ τὰ ὑπ' ἐμοῦ γραφέντα ἐν τῇ «Ῥοδιακῇ» ἀπὸ 24 Σεπτεμβρίου 1915 καὶ ἐξῆς :

(**) Ὅτι ἐν Ῥόδῳ ἐνωρίτατο ἰδρύθησαν μοναστήρια ἀναφέρει τὸ ὀδοπορικὸν τοῦ βασιλέως Ῥιχάρδου (Hineraium Regis Richardi Β' 27). Οὕτω τῷ 945 ὁ τοῦ Βυζαντίου συναυτοκράτωρ Στέφανος (ἐκ τῶν τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας) ἐξώρισεν εἰς Ῥόδον τὸν ἀδελφόν, ὅστις μοναχικὴς καρτείας ἐγνωσιμάχησε καὶ ἐνυμφεῦθη κόρην ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Γαβαλίδων, τῶν ἐπι δεσποσάντων τῆς νήσου κατὰ τὸν Π' αἰῶνα (Λέων γραμματικὸς σ. 322, 330—Θεοφάνης σ. 422, 438). Ἐπίσης τῷ 1291 ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος ἀνήγειρε Μονήν, ἐν ἣ ἐγκατεβίωσε καθ' ὃν χρόνον ἤφιξε πρὸς τὸν ὀμώνυμον αὐτῷ πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1293 (αὐτόθι Β' σ. 203). Ἡ δὲ ὑπὸ τῶν χρονογράφων ἀναφερομένη ὑπόθεσις ὅτι ὁ Εὐθ. ὁ ἐξ Ἀκουϊτινίας ἴδρυσε Μονήν τινα ἐπὶ τῆς Ῥόδου καὶ ὅτι ἀποθανὼν εἰσέφη ἐν αὐτῇ τῷ 735 θά ἦτο σπουδαία ἱστορικὴ εἰδησις, ἐὰν δὲν ἐθεωρεῖτο σύγχυσις τῆς νήσου Ῥόδου πρὸς τὴν

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Ῥόδιος ἐγεννήθη ἐν Λίνδῳ ἐκ γονέων Ἰωάννου καὶ Εὐδοκίας (*) κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰ' αἰῶνος, ὅπου καὶ ἐσπούδασεν, εἶτα ἀπῆλθεν εἰς Βυζάντιον καὶ ἐνταῦθα συμπληρώσας τὰς σπουδὰς του ἐγένετο κατόπιν ἱερεὺς τῆς αὐλῆς. (**).

Ἡ εἰκασία τοῦ Ῥεῖσχε ὅτι εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Κεφαλαῶς, λέγει ὁ ἀοίδιμος Κ. Krumbacher (Geschichte d. Byzant. Litter. ἔκδ. β' σ.823) δὲν ἀποδεικνύεται, εἶνε μάλιστα διὰ πολλοὺς λόγους ἀπίθανος.

Τὸ κύριον ἔργον τοῦ Κωνσταντίνου Ῥοδίου εἶνε ἡ ἐξ 981 τριμέτρων συγκεκλιμένη «περιγραφή τῆς ἐν Κων)πόλει ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων», ἣν συνέγραψε κελεύσει τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ δὴ, ὡς ἐξάγεται ἀσφαλῶς ἔκ τινων ὑπαιγιμῶν, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 931 καὶ 944.

Ἐν τῷ μόνῳ μέχρι τοῦδε γνωστῷ Κώδικι (ἀθωνικῷ τῆς Μονῆς Λαύρας 170) ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἐξῆς : «στίχοι Κωνσταντίνου Ἀσηκρίτη τοῦ Ῥοδίου».

Μετὰ τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα προσφώνησιν (στίχ. 1-18) προοιμιάζεται ὁ ποιητῆς περιγράφων τὰ ἑπτὰ θαύματα τῆς Κων)πόλεως (στίχ. 19—254 ἐν ἀκροστιχίδι τοῦ ὀνόματός του : «Κωνσταντίνου Ῥοδίου» ἔπειτὰ μεταβαίνων εἰς τὸ κύριον θέμα ὀμιλεῖ περὶ τῆς ποιητικῆς του φύσεως, τῶν ἀρετῶν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ἀρρήτου κάλλους τῆς βασιλευούσης (στίχ. 355—422) τέλος καταστῆ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (στίχ. 423—981). Ἐκ διαφόρων δηλώσεων τοῦ ποιητοῦ (στίχ. 268 ἐξ. 282) ἐξάγεται ὅτι περιέγραψε καὶ τὴν ἁγ. Σοφίαν ἢ τοῦλάχιστον ὅτι ἐσκόπευε νὰ περιγράψῃ αὐτήν.

νῆσον Rhé τὴν ἐν τῷ Κόλπῳ τῷ Βισακῶν κειμένην (ἰδὲ τῶν θαυμασιῶν Βολλάνδ τῶν μοναχῶν τὰ Acta Sanctorum τῆς 23 Ὀκτωβρίου σ. 139). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχει ἡ Rhode island καὶ πολλαὶ πόλεις, ποταμοὶ φέρουσι, τὸ ὄνοματῆς Ῥόδου ἢ παράγωγον ἢ σύνθετον.

(*) Ἰδὲ Ἀνθολογία Παλατινα ἸΕ' 15.

(**) Περὶ αὐτοῦ ἐδημοσιεύσαμεν ἐν «Νέα Ῥόδῳ» ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1915 ἐφεξῆς ἐν συνεχεῖσι φύλλοις. Περὶ Λίνδου δὲ ἰδὲ Hiller von Gaertringen Lindos μετ' εἰκόνων καὶ Thera.

Πραγματικῶς δὲ τὸ ποίημα εἶναι προδήλως ἐν τέλει ἠκρωτηριασμένον.

Ἄλλὰ δὲν εἶνε σαφές, ἐὰν ἐξέπεσε μόνον τὸ τέλος τῆς περιγραφῆς τῆς ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καθὰ, ὡς φαίνεται, ὑποδηλοῖ ἢ πρὸ τοῦ 19ου στίχου ἐπιγραφῆ, ἢ ἄλλο τμήμα τοῦ ποιήματος, ἐν ᾧ περιεγράφετο ἡ Ἁγία Σοφία.

Τὰ περιγραφόμενα κτίρια ἐγίνωσκε βεβαίως ὁ Κωνσταντῖνος ἐξ αὐτοψίας, ἀνέβη μάλιστα εἰς τὴν στήλην τοῦ Θεοδοσίου, ἐξ ἧς ἐθαύμασε τὸ πανόραμα τῆς πρωτελοῦσης (στίχ. 216 ἔ.)

Ἄλλ' ἐξάπαντος μετέχειρίσθη, ὡς γνήσιος Βυζαντινὸς (γραπτὰς πηγὰς, ἴσως περιγραφὴν τῆς Κων)πόλεως προσομοίαν πρὸς τὰ πάτρια Κωνσταντινουπόλεως, περὶ ὧν ὁ Κρουμβάχερ ἀφῆρωσε τὴν § 180 [σ. 35 τῆς μεταφράσεως Γ. Σωτηριάδου, Ἀθ. 1900].

Κατὰ τὸ περιεχόμενον τὸ ποίημα τοῦτο, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ποιητικαὶ καὶ πεζαὶ ἐκφράσεις τῶν Βυζαντινῶν εἶνε πενιχρότερον ἢ ὅσον ὑποθέτει τις.

Ἄλλ' ὅπωςδήποτε πληροὶ κενόν τι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ψηφοθετικῆς τέχνης ἢ περιγραφῆ τῶν ψηφιδωτῶν τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἢ δὲ περιγραφῆ τῶν δῆθεν ἐκ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος προερχομένων χαλκῶν πυλῶν τοῦ συγκλητικοῦ ἀνακτόρου περιέχει λεπτοπερείας, αἵτινες λείπουν παρὰ τῷ Γ. Κεδρηνῷ ἐν τῇ περὶ τῶν κτισμάτων καὶ ἀγαλμάτων τῆς Κων)πόλεως παρεμβολῇ (ἐκδ. Βόννης Α'. 563 ἔ.)

Λογοτεχνικῶς τὸ ποίημα εἶνε πολὺ κατώτερον τῶν συγγενῶν ἔργων τοῦ Παύλου Σιλεντιαρίου.

Τὸ ὑποφερτότερον αὐτοῦ μέρος εἶναι ἡ γενικὴ περιγραφὴ τῆς ἀφθίτου λαμπρότητος τῆς Κων)πόλεως.

Ἐνταῦθα εὐφραίνουσι τὸν ἀναγνώστην εὐμορφοὶ τινες ἰδέαι καὶ κατάλληλοι εἰκόνας· ἀλλὰ κατὰ τὰ λοιπὰ δεικνύει συχνάκις ὁ Κωνσταντῖνος πόσον ἀτελῶς γινώσκει τὸ ἀντικείμενόν του καὶ πόσον ἀδέξιος εἶναι εἰς τὸ νὰ περιγράψῃ σαφῶς καὶ ἐναργῶς ἀρέσκεται δὲ εἰς τοὺς πλατυασμοὺς καὶ ἐκτρέπεται εἰς ἐρασιτεχνικὰς κακοτεχνίας.

Ἀμειλίκτως ἐχθρικὴν στάσιν τηρεῖ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Ὅπου ἀναφέρει ἀρχαῖα ἀγάλματα μαστιγώνει σῦναμα πικρῶς

τὴν τυφλὴν πίστιν τῶν θεομισήτων Ἑλλήνων καὶ τὸ μωρὸν τῆς Ἑλλάδος γένος, μηδὲ τῆς πατρίδος του Λίνδου ἐξαιρουμένης. (στίχ. 153-162).

Κατ' αὐτὸν Κωνσταντῖνος ὁ μέγας μετέφερεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὰ ἀρχαῖα τῆς τέχνης ἔργα ἐπὶ τῷ σκοπῷ γλυφῆς μὲν ἐν τῇ πόλει, παιδιᾷ δὲ παρὰ τοῖς παισὶ καὶ γέλωτος παρὰ τοῖς ἀνδράσι (στίχ. 151 ἔ.).

Τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον παραβάλλει πρὸς καρποφόρον δένδρον τῶν Μουσῶν ἥτοι τῶν θεῶν ἀρετῶν, οὐχὶ ἐκείνων «ὡς Ὅμηρος ὁ θρασὺς ἀναγράφει» ἀλλ' ὡς ὁ μέγας Σολομὼν χρυσοῖς στεφάνοις στέφει.

Τὸ ἑαυτοῦ δὲ ποίημα καλεῖ τῆς λιγυφθόγγου ἀηδόνος τὸ ἄσμα νομίζων ὅτι οἱ τρίμετροί του ὑπερέχουσι κατὰ τὸ κάλλος τῆς λύρας τοῦ Ὁρφέως, ἡτις δαιμόνων μορφᾶς μόνον ἔψαλλε.

Πολλάκις δὲ ἀναφέρει τὸ ἴδιον ὄνομα (στίχ. 1—18, 324 καὶ 327).

Πλὴν τῆς ποιητικῆς ταύτης ἐκφράσεως κατέλιπεν ὁ Κωνσταντῖνος ἐπιγράμματα, περιεχόμενα ἐν τῷ 15ῳ βιβλίῳ τῆς Ἀνθολογίας καὶ διάφορα ἀνούσια σκωπτικὰ ποιήματα ἐν Βυζαντιακοῖς τριμέτροις. (ἔκδ. **mantraga** ὄρα ἐν τέλει.

Ἐν τούτων τὸ πρὸς τὸν χοιροσφάκτην Λέοντα παραγορευθῶν λέγει:

Ἄλλαντοχορδοκοιλιεντεροπλύτα.

Ὁρνιθοχηνονηκτοπερδικολοράτα.

Ἡ ἄχαρις ἀστεϊότης του περιστρέφεται πάντοτε περὶ τὸ ἀτυχὲς ὄνομα τοῦ Λέοντος «χοιροσφάκτης». Τὸν αὐτὸν τόνον ἀκολουθεῖ καὶ τὸ πρὸς τὸν ἐνδοῦχον Θεόδωρον Παφλαγὸνα ποίημα, τοῦ ὁποῖου τὰ ἀστεῖα σύγγεινται αὐθις ἐξ εἰκόνων εἰλημμένων ἐκ τοῦ βίου τῶν χοίρων καὶ ἐκ μαζῶν συνδέτων, κατὰ μίμησιν τοῦ κωμικοῦ Ἀριστοφάνους.

Ὁ Παφλαγὸν οὗτος ἦτο, ὡς φαίνεται, ὅμοιος τὸ πνεῦμα· διότι τὸ τέλος τῆς συλλογῆς ἀποτελοῦσι γλευστικὰ ἐπιγράμματα, δι' ὧν ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ζητοῦσι νὰ ὑπερβάλωσιν ἀλλήλους κατὰ τὴν σκαιότητα τῶν ὕβρεων.

Εἰς τοὺς ἀγροίκους τούτους στίχους ἀξίαν τινὰ δὲν δυνάμεθα νὰ

εὐρωμεν, ἀλλ' εἶνε γνησίας Βυζαντιακῆς φύσεως καὶ τὸν χαρακτηρὰ
τῶν ἄδολον ἐπανευρίσκομεν εἰς διάφορα ἀνέκδοτα καὶ εἰς ποιητὰς ὡς
ὁ πτωχοπρόδρομος.

Ἐκδοσις ὑπὸ **E. Legrand** ἐν **Revue des Etudes Grecques**
1896 σ. 32 — 65 καὶ σχόλια εἰς αὐτήν (αὐτόθι σ. 66—103) ὑπὸ
Theodore Reinach. Πρβλ. καὶ ἔκδοσιν Γ. Π. Βεγλερῆ ἐν Ὀδησ-
σῶ 1696 (ἐπιγραφή καὶ εἰσαγωγή Ρωσιστί, ἀλλ' ἐξ ἀντιγράφου τοῦ
μοναχοῦ Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου γενομένη δὲν εἶνε τόσον ἀκρι-
βῆς ὅσον ἡ Γαλλικὴ).

Ἐγένετο καὶ ἔκδοσις τις ἐν Ἀθήναις, ὡς ἀναφέρει ὁ Βεγλερῆς [σ.
2 σημ. μᾶλλον ὡ. δεῖγμα τῆς Ἰαμβικῆς ποιήσεως παρὰ τοῖς Βυζαντια-
κοῖς καὶ ὡς πρότυπον περιγραφῆς τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Τὰ σκωπτικὰ ἐπιγράμματα ἐξέδοτο ὁ **P. Matranga** ἐν **Anecdotae**
Graecae 1850 σ. 624—632· τόμος Β. Πρβλ. καὶ τὴν **praefatio**
αὐτοῦ σ. 33—**Paul Wolters** ἐν **Rheinisches Museum** 1883
τόμ. 38 σ. 117 ἐξῆς.

Ἀνωτέρω ἐλέγομεν, ὅτι συχνάκις ἀναφέρει τὸ ἴδιον ὄνομα ὁ Κων-
σταντῖνος ἀλλὰ καὶ ἐν ἀκροστιχίδι διέσωσεν ἐν τοῖς ἐπομένοις στίχοις :

ΣΤΙΧΟΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΣΗΚΡΙΤΗ ΤΟΥ ΡΟΔΙΟΥ

Κράτιστε Κωνσταντῖνε βλαστὲ πορφύρας
Ὡς ὄν ἀπ' ἀρχῆς πατρικὸς σὸς ἰκέτης
Νέμω τόδ' αὖ σοι δῶρον εὐαγὲς φίλον,
Σύνταγμα φαιδρὸν εὐφυῶς πεπλεγμένον
Τοῖς τῶν λάμβων εὐδρομωτάτοις στίχοις,
Ἄριστα μὲν σοι τῶν Ἀποστόλων δόμου
Ναοῦ τε φαιδροῦ τὴν φράσιν δηλοῦν ὄλην,
Τὴν ἣν περ αὐτὸς εἶπας ἡμῖν ἐγγράφειν
Ἴσως Θεοῦ σοι καρδίαν τεθηκότος.
Νῦν οὖν τελέσας καὶ καλῶς συναρμόσας
Ὅλον τὸ δράμα καὶ νεῶ πᾶσιν φράσιν,
Ῥπουργὸς αὐτόκλητος ἦκω σοι φέρων

Ροδοπλεκῆ στέφανον ἐξ ἀκηράτων
Ἔολον πλακέντα μουσικῶν ἐξ ἀνθέων
Δι' οὐ στεφάνου σὸν πανύμνητον Κράτος
Ἰμερτὸν εὐύλατον ἔξω πρὸς βίον.
Ἔολος γὰρ αὐτὸς συμπαθῆς ἄναξ πέλει
Ἐπέριμαχὸς τε τῶν καμνόντων ἐν πόνοις. (*)

* *

Ὁ Κωνσταντῖνος Ῥόδιος ἰδιαιτέρως μέμνηται τῆς ἑαυτοῦ πα-
τρίδος ἐν τοῖς περὶ τοῦ Σενάτου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν
ἐν αὐτῷ κίονων.

(στίχ. 153 — 162 τῆς ἐκφράσεως τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀπο-
στόλων).

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς, ἣν οἱ ἀρχαῖοι εἰδω-
λολάτραι πατριῶται αὐτοῦ κατεσκεύασαν, λέγει μυκτηροῦν:

«Ἡ δ' αὖ γε χαλκῆ καλλιπάρθενος κόρη
ἦτις ὑπερθε κίονος μακροῦ πέλει
τὴν χεῖρα ἐπεκτείνουσα πρὸς τὸν ἀέρα,
Παλλάδος εἰκὼν ἐστὶ Λινδίων πλάνης,
ἣς εἶχον οἱ πρῶτιστον οἰκοῦντες κέδον
Ῥόδου ταλαίνης δυσσεβῶς τεθραμμένοι
δηλοῖ δὲ κράνος καὶ τό γόργειον τέρας,
ὄφεις τε πρὸς τῷ ἀχίλῳ ἐμπελεγμένοι
Οὕτως γὰρ οὕτως οἱ πάλαι μεμνηότες
τὸ Παλλάδος εἶδωλον ἔπλαττον μάτην.

* *

Ἐν τινι δ' ἐπιγράμματι αὐτοῦ (Anthologia Palatina XV, 11) λέγει:
Ἐν τῷ κάστρῳ τῆς Λίνδου ἐν τῷ δ' ἄκρῳ (·)

(*) Οἱ 18 οὗτοι στίχοι ἀποτελοῦσιν ἀκροστιχίδα. «Κωνσταντῖνον Ρο-
δίου».

«Ἔσοι μὴν ἀρχαίης Λίνδου κλέος, Ἄτρυτώνη,
δεξαμένης ὄχθοις οὐρανόισιν ἄκρας·
μέζων δ' αὖ κατὰ γαίαιν ἐπηράτου ἔπλετο φήμη
Παρθενικῆς, γλαυκῶν πλησαμένης χαρίτων.
Νῦν γὰρ Ἀθηναίης βοάα θαλερῶς ἔμεν οἶκος,
χῶρος καρπογόνους δευρόμενος σκοπέλους·
ἄνθημα γὰρ τόδε λαρὸν Ἀθηναίη πόρε Νιφεῶς
ἀγλαόχαρτος, ἔων ναιμάμενος κτεάνων·
Κρόεσον καὶ Κελεοῖο καὶ Ἰκάροιο κατ' αἶαν
πάμπαν ἀεξῆσαι τὴν πιαρὰν ἐλάην».

* *

Ἄλλὰ προκειμένου τοῦ λόγου περὶ τῆς Λίνδου Χριστιανικῆς κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα μ. Χ. ὅτε αὐτὸς ἀφιέρωσεν εἰκόνας εἰς τινα ναὸν τῆς πατρίδος του ἔγραψεν :

«**Εἰς τὸν στχυρὸν ὃν ἀνέθετο ἐν τῇ Λίνδῳ**».

«Κωνσταντῖνος Ἰωάννου ἠδ. Εὐδοκίης με
τέκνον ἔπεισεν ἀγακλυτὸν, ὃν Λίνδος μέγαν αὐχὸς
ἤνεγκε προτέρης γενεῆς προφερέστερον ἄνδρα,
καὶ πιστὸν θεράποντα σκηπτούχοιο Λέοντος·
ὃ Ἀλέξανδρος ἀδελφεὸς ἠδ' υἱὸς Κωνσταντῖνος
σκηπτρὰ Βυζαντιάδος συμμεθέπουσι Ῥώμης.
σκηπτρα θεοστήρικτα συνεξαγέτην βασιλείης».

* *

«**Ἐκτὸν εἰς τὸν κῦτόν στχυρὸν**»

«Ἄλλαν μὲν ἔργον οὐ πρὸς ἀξίαν πέλει
τὴν σὴν, ὑπερθαύμαστε κόσμου δέσποτα,
ἔργων γὰρ ἔξω καὶ φθορᾶς τὸ σὸν κλέος.
τὸ δ' ἔργον ὃ προσῆξέ σοι Κωνσταντῖνος,
ἐπάξιον πέφυκεν, εἰ δὴ, παρθένε,
τοῦ σοῦ τόκου τὸ σκηπτρον εἰ διαγράφει,
καὶ σαρκὸς αὐτοῦ τὸ τρισόλβιον πάθος».

Εἰς δὲ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἐποίησε :

«Εἰ ζωγραφεῖν τις ἠθέλην σε, Παρθένε,
ἀστρον ἔδειτο μᾶλλον ἀντὶ χρωμάτων,
ἢν ἐγράψης φωστῆρσιν, ὡς φωτὸς πύλη·
ἀλλ' οὐχ' ὑπείκει ταῦτα τοῖς βροτῶν λόγοις·
ἃ δ' οὖν φύσις παρέσχε καὶ γραφῆς νόμος,
τούτοις παρ' ἡμῶν ἱστορῆ τε καὶ γράφῃ».

Ὅτι ἐν Ῥόδῳ κατὰ τοὺς ἐφ' ἑξῆς αἰῶνας ὑπῆρχον σχολεῖα ἐμφαίνεται ἐκ τῆς πληθύσεως τῶν λογίων καὶ τῶν χειρογράφων τῶν ἐν τῇ νήσῳ γραφέντων. Λόγιον Ῥόδιον ἀναφερόμενον ἐν τοῖς κώδιξι τῆς ἐν Πάτριφ ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου εἶνε ὁ Λέων ὁ Ῥόδιος (Κώδιξ ρ. ο. α' τοῦ 959 μ. Χ.).

Κατὰ τὸν I αἰῶνα ἐτίθετο ὡς ρήτωρ ἐν τῇ Βυζαντιακῇ φιλολογίᾳ ὁ Κάστωρ ὁ Ῥόδιος ρήτωρ, ὃς καὶ Φιλορωμαῖος ἐπεκαλεῖτο, ἀλλ' οὗτος εἶναι παλαιὸς Ῥόδιος χρονογράφος ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου (Βιβλιοθήκη 5, 1, 3) ἀνοφερόμενος καὶ ὡς γαμβρὸς τοῦ Δημιτάρχου τετράρχου τῆς Γαλατίας μνημονευόμενος· ἐξεδύθησαν δὲ καὶ ἔργα αὐτοῦ γραμματικὰ περὶ κώλου καὶ κόμματος καὶ περιόδου ὑπὸ τοῦ Walz (*Rhetores Graeci* τόμ. Γ' σ. 712—713)· ἀλλ' οἱ νεώτεροι κριτικοὶ θεωροῦσιν αὐτὰ ὡς ἔργα ἀνωνύμου κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ἀκμάσαντος καὶ ἐπιγράφουσι Ψευδοκάστωρος. Οὕτως ὁ W. Studernund ἐξέδωτο ἐν Breslau τῷ 1888 (ὡς ἔργον συγγραφετήριον διὰ τὸ τὴν 500ετηρίδα ἐορτάζον Πανεπιστήμιον τῆς Βολωνίας)· *Pseudo - Castoris excerpter Rhetorica*· Ὁ δὲ τίτλος Κάστωρος Ῥοδίου ῥήτορος τοῦ καὶ φιλορωμαίου εἶναι παραποίησις τοῦ εἰς τοιαῦτα ἔργα ἐνασμενιζομένου Κρητὸς λογίου Κωνσταντίνου Παλαιόκαππα, ὃν ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἐμιμήθη ὁ Συμαῖος Κωνσταντῖνος Σιμωνίδης ὁ πλαστογράφος τῆς «Συμαῖδος» καὶ τῶν ἄλλων ἀνυπάρχων ἔργων (K. Krimbacher, *Geschichte d. Byzandiniscen L. Ateratur* ἔκδ. β' σ. 451 — *Pape Wörterbuch d. Griechischen Eigennamen* ἐν λέξει Κάστωρ).

Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Ἱερᾶς Μονῆς Κοσσινίτσης (ἰδὲ τὸν ἐμὸν Μπαΐδεκερ τῆς Ν. Ἑλλάδος Ἀθ. 1913 σ. 131-4) σῶζεται χειρόγραφον γραφέν ὑπὸ τοῦ Ῥοδίου λογίου Ἰωάννου Γα-

βαλᾶ, ὅπερ ὁ τὰ χειρόγραφα τῆς μονῆς μελετήσας ἀοίδιμος Ἄθαν. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς κατέταξεν ὑπ' ἀριθμὸν 248. Τὸν κατάλογον τῆς Βιβλιοθήκης ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Παραρτήματι τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ συλλόγου. Ἐν σελίδι 34-5 ἀναγράφει :

Ἰωάννης ὁ Γαβαλᾶς (*) ἀριθ. 248 Ἰωάννου τῆς Κλίμακος πνευματικαὶ πλάκες μεθ' ὑπομνημάτων ἐκ διαφόρων πατέρων τῆς ἐκκλησίας. ΙΓ' αἰῶνος. Ἐν τέλει τῆς ἐρμηνείας XXX λόγον.

Στίχοι τοῦ γράψαντος τὴν παρούσαν βίβλον περὶ τῶν ἀναβαίνοντων ταύτην τὴν τῶν ἀρετῶν κλίμακα.

Τεῦχος κλίμακος οὐρανοδρόμον βίβλου,
ἀφ' ἧς ἀποτρέχουσιν οἱ ψυχοκτόνοι,
ἐφ' ἣν ἐπιτρέχουσιν οἱ σαρκοκτόνοι,
ἀφ' ἧς καταβαίνουσιν οἱ νοσοκτόνοι,
ἐφ' ἣν ἀναβαίνουσιν οἱ παθοκτόνοι,
βροτοὶ μὲν οὗτοι, τὸ πλεόν δὲ καὶ νόες,
ἀποξύσαντες τῆς λεβηρίδος πάχος,
ὀπῆς στενῆς ἔσωθεν ὡς γῆρας ὄφεις,
καινοὶ φανέντες καὶ κενοὶ κενοῦ βίου,
καινοὶ κατασταθέντες ὡς ἐπιηρόμενοι,
ἦν περ δίδου σὺ σαῖς λιταῖς,, Ἰωάννη.
ὁ τὴν δ' ἐγείρας ὡς λίθοις στεροῦς λόγοις,
Ὁ τὴν δὲ ἀήξας ἄγαν εὐτεχνεστάτως,
σοῖς Ἰωάνναις ἀναβαίνειν ὡς γράφεις.
τῷ τῆς δε γραφεῖ δυσγενεῖ, κακοτρόπω,
τῷ τ' εὐγενεῖ τὸν βίον
ὡς δὲ καὶ γένος γένους

(*) Ὅρα Π. Λάμπρου ἐν Ν. Πανδώρα 1861, καὶ G. Schlumberger, Numismatique de Rhodes avant la conquete de l'île par les chevaliers de Saint-Jean. (Les Gabalas et leurs divers successeurs) Paris 1876. Πρὸβλ. τοῦ αὐτοῦ Numismatique de l'Orient Latine. Paris, 1878

Λεοντίω Καίσαρα· σχήματος Γαβαλάδος
καὶ κλήσεως τῆς γε χαριτωνύμου
ἀλλ' ὡς γὰρ ἀμήχανόν ἐστι, ὡς λέγεις.

Ἄλλοι στίχοι τοῦ βιβλιογράφου ἔχουσιν οὕτως :

Ἄλλοι μὲν τινες ἐκείπασαν πλείον
τοῦ ξῦσαι ὅλως καὶ πληρῶσαι ὡς θέμις,
τὴν βίβλον ταύτην μοναχῶν τὴν κρηπίδα·
ἐγὼ δὲ μόνος ἀπέτυχον τοῦ κόπου,
ὡς ἀσύνετος ἀμαθῆς· καλλιγράφος,
πλὴν κάμου δέχοιο τὸν βραχύτατον κόπον,
Καῖσαρ Γαβαλά, εὐεργέτα τῆς Ῥόδου,
ὡς ἄλλης γήρας τοὺς ὀβολοὺς τοὺς δύο.

Λόγιος ἦτο καὶ ὁ Ῥόδιος μοναχὸς τῆς Μονῆς Ἀρταμίτου Ναί-
λος τοῦ 1174 γράφας τὸν κώδικα ρ.ο.ε. (Ἰδὲ «Ῥοδιακὴν» 217)-
βρίου 1915).

Λόγιοι Ῥόδιοι περὶ ὧν οὐδὲν ἄλλο γινώσκουμεν ἀναφέρονται ὑ-
πὸ τοῦ V. Gardthausen [Griechische Paläographie, Leipzig 1879 σ. 414 ἐκδ.
β. 1913 (ἦν δὲν εἶδον) οἱ : **Γεώργιος Ῥόδιος ἱεροεὐς** τῷ 1205
Περὶ τὸ 1266 ἀναφέρεται μοναχὸς τις λόγιος Ἰγνάτιος καλούμενος,
ὅστις ὑπῆρξε τῶν θερμότερων ὀπαδῶν τοῦ Πατριάρχου Ἀρσενίου
(Γ. Παχυμέρης Α' 295). Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἤκμασε
καὶ ὁ πανελληνίου φήμης Ῥόδιος δραματικὸς συγγραφεὺς Ἰερώνυμος
ὁ Ἀγαθάγγελος, ὅστις γεννηθεὶς ἐν Ῥόδῳ τῆς Ῥοδονήσου τῷ 1201
ἄγνωστον ποῦ σπουδάσας ἐκάρη μοναχὸς καὶ διωχθεὶς ἐκ τῶν μονῶν τῆς
πατρίδος τῷ 1228 ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ὁμολογητῆς αὐτοεπικαλεῖται, ἀπῆλθεν εἰς
τὰ ἐν Σικελίᾳ (Μεσσήνη) τότε ἀκμάζοντα ὀρθόδοξα μοναστήρια, τὰ Βα-
συλειανὰ καλούμενα, ὡς ἔχοντα ὡς γνώμονα τὴν μοναχικὴν τάξιν τοῦ
Μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἐμονίαζεν αὐτόθι, παραδιδόμενος εἰς πᾶσαν
σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἄσκησιν καὶ ὡς ὁ ἴδιος λέγει : «Ἐγὼ ὁ
ἀδελφὸς Ἰερώνυμος Ἀγαθάγγελος ἁμαρτωλὸς καὶ ἀνάξιος δοῦλος τοῦ
Χριστοῦ ἔγραψα μεθ' ὑγιοῦς γνώσεως ὁ ὁ εὐλογημένος Θεὸς ἐν τούτῳ
τῷ ασοθ' (1279) τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῶν ἔτει, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἀ-

πελάλοψέ μοι, ὡς ἔπεται, σημειώσας ἐγγράφως μετὰ πάσης ταπεινότητος ὅπως διαμείνῃ εἰς τὴν μνήμην τῶν μεταγενεσιτέρων ἢ εἰδησις τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ ἐπ' αὐτῷ τὴν ἐλπίδα θῶσιν ἐκπληττόμενοι πῶς ὁ μέγας θεὸς ἀλείφῃ ἑλεῖ ἀποκαλύπτει τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἀποκρυφώτατα τῶν μελλόντων.

Κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἤκμασε καὶ ὁ Συμεὼν τῷ 1293 (*) καὶ ὁ λόγιος Ῥόδιος μητροπολίτης Ῥόδου **Νεῖλος ὁ Διασσωρινὸς** (α). Οὗτος, κατὰ τὸν βαθὺν Βυζαντιολόγον Κ. Krumbacher [gesch. d. Byz. Lit. σ. 109 καὶ 205] λέγει ὅτι ἦτο ὁπαδὸς τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φιλοθέου τοῦ Κοκκίνου, θιασώτου τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ (περὶ οὗ ἔναγχος μονογραφίαν ἐξέδoto ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ κ. Γρηγόριος Παπαμιχαήλ), μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Ἐχημάτισε μητροπολίτης Ῥόδου (1357-1368). Κατὰ τὸ 1368 μετετέθη τῆς Ῥόδου διότι τῷ 1359 αὐτὴ ἐδόθη κατ' ἐπίδοσιν τῷ μητροπολίτῃ Σίδης. ἀπέθανε δὲ μετὰ τὸ 1379 καὶ ὑπῆρξε καρποφόρος καὶ πολυμελῆς συγγραφεὺς πολλὰ δογματικὰ γράφας καὶ ἀγιογραφικὰ καὶ περὶ ἐθνικῆς φύσεως ζητήματα ἀσχοληθείς. Οὗτος τῷ 1357 ἐξέγραψε (**) χειρόγραφον τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ. Τέσσαρα συγγράμματα θεολογικὰ καὶ ὁ βίος τῆς Χιοπολίτιδος Ματρῶνης γραφεὶς τῷ 1366 (***)

(*) «Τῷ 79 ἔτει τῆς ἡλικίας μου καὶ τῷ 51 τῆ; ἐν τῷ κοινοβίῳ τῆς Ἱερᾶς τάξεως τοῦ Μ. Βασιλείου μοναδικῆς πολιτείας μου» λέγει ὁ ἴδιος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ χρησίμοις.

α). Ἴδὲ Ἰάκωβον Διασσωρινὸν κατὰ τὸν 15 αἰῶνα

(**) Οὗτος τῷ αὐτῷ ἔτει ἐξέγραψε τὸν Θεοφύλακτον, χειρόγραφον σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἐσχοκρηιάλ. Ω. I. 16. Ἴδὲ Gardthorussen griech. Palaeographie σ. 238.

(***) Ἐν τῷ ἔγκωμῳ τῆς Ἁγίας Ματρῶνης; (ἐν Byzantinische Zeitschrift 1895 σ. 372 ἀναφέρεται ὅτι ἡ Ἁγία Ἰνασκάπτοσσα θεμέλια πρὸς κτίσιν ἐκκλησίας εὖγε θησαυρὸν ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε χρῆσαν τῶν χρημάτων ἐδειχθῆ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ χρυσοφὸν μετεβλήθη εἰς ἀσθρακας. (ΙΔ' αἰὼν) Ἐπιθ. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, Ἀθ. 1904 μέρος β! σ. 1012. ἐν τῷ περὶ θησαυρῶν.

Φαίνεται δ' ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Βασιλικῶν Διασωρινῶν, ἐξ ἧς ὁ Νεῖλος κατήγετο, ἦτο σπουδαιοτάτη διότι γινώσκομεν ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν ἡγεμόνων τῆς Περσίας Ἀζατίνη καὶ Μελὴκ πρὸς τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον εἰς Νύμφαιον, (1231 - 1282) ἐπειδὴ οἱ Μογγόλοι ἐκυρίευσαν τὰς χώρας αὐτῶν, δύο Ἕλληνες ἐκ Ῥόδου καταγόμενοι, καὶ **Βασιλικοί** ἐπικαλούμενοι, οἵτινες ὑπῆρξαν μεγιστάνες ἐν Περσίᾳ, ἐξ εὐνοίας τοῦ Σουλτάνου Ἀζατίνη, ἠυτομόλησαν πρὸς τὸν Παλαιολόγον, κομίζοντες πλοῦτον πολὺν εἰς **νόμισμα ἑκακλιφικόν** καὶ εἰς εἶδη τιμαλφῆ. Οὗτοι καὶ πρότερον μὲν ἦσαν φίλοι τοῦ Παλαιολόγου, ὅτε κατέφυγε διωκόμενος ἐκ Νικαίας εἰς τὴν Περσίαν ζητῶν ἄσυλον, ἀλλ' ἤδη ἐδόθη εὐκαιρία νὰ ἐκτιμηθῆ ἡ ἀξία αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον. Ὁ αὐτοκράτωρ περιέβαλεν αὐτὸς διὰ τιμῶν, καταστήσας τὸν μὲν Βασίλειον παρακοιμούμενον τοῦ κοιτῶνος, τὸν δ' ἀδελφὸν μέγαν ἐταιρειάρχην. Ἀμφότεροι δὲ ἀνεδείχθησαν ἀξιοὶ τῆς ἐνδειχθείσης αὐτοῖς ἐμπιστοσύνης· λέγει ὁ ἱστορικὸς Γεώργιος Παχυμέρης (129), ὅστις καλῶς ἐγίνωσκε τὰ Ῥοδικὰ πράγματα ἐκ τῆς σχέσεως ἣν εἶχε πρὸς τὸν ἐν Ῥόδῳ τότε διατρίβοντα Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιον πρὸς ὃν καὶ ἔγραψεν ἐπιστολὴν : «πρὸς τὸν ἀγιώτατον Πάπαν καὶ Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, Λιβύης Πενιαπόλεως καὶ ἀπάσης Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας κυρὸν Ἀθανάσιον ἀποδημοῦντα ἐκ τῆς Κωνσταντίνου καὶ ἐνδημοῦντα ἐν τῇ Ῥόδῳ», ἧς ἡ ἀρχὴ: «ἀπέστης ἐξ ἡμῶν . . . » (**).

Ὁ Νεῖλος ἔγραψε τρεῖς ὁμιλίας ἐκδοθείσας ὑπὸ τοῦ Ῥώσσου ἐπισκόπου Ἀρσενίου (Μόσχα 1891. Ἐπίσης ἔγραψε, κατὰ τὸν Λέοντα

(*) Ἴδὲ L. Legrand, Deux vies de Jacques Vassilicos etc., Paris 1889 καὶ A. Μηλιαρίκη ἐν «Ἐστία» 1889 Ἀριθμ. 718 σ. 214 καὶ ἐν Ἱστορίᾳ Νικαίας σ. 567—8 Πρβλ. Ed. de Muralt Chronographie Byzantine τόμ. Β. σ. 462 — Νικηφόρος Γρηγορᾶ; A! 229 «Οἱ Τουρκόπουλοι οὗτοι, οἱ τῷ Σουλτάν Ἀζατίνη πρὸς ρωμαιοὺς . . . ἠκολούθησαν μὲν αὐτομόλησαντι . . . » Πλείονα περὶ Τουρκοπούλων θά τίπωμεν ἐν τοῖς περὶ τῶν ροδιακῶν ἔρωτικῶν ποιημάτων.

(**) Ἴδὲ K. Krumbacher, Gesch. d. Byz 289 § 126.

**Ἀλλάτιον* : de Nilis et eorum scriptis diatriba ἐν Fabricii Bibliotheca Graeca E' 339 καὶ de Ecclesiae Occidentalis at que Orientalis perpetua consensu βιβλ. II Κεφ. 18 σ. 874 (Προβλ. Σακελλίωνος Πατριακή βιβλιοθήκη σ. 169) : κατὰ Λατίνων, περὶ λίθων, περὶ κατασκευῆς μύρου μοσαϊκοῦ, περὶ γεννήσεως τεχνικῆς, περὶ χρόνου βισέκτου καὶ διήγησιν περὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἀποκρίσεις εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ἱερομονάχου Ἰωανᾶ, τὰς περιεχομένας ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. IOΓ' χειρογράφῳ τῆς Πατριακῆς Βιβλιοθήκης (Σακελλίωνος σ. 168 Προβλ. καὶ χειρόγραφον ΦΜ' σ. 233).

Ἐν δὲ τῷ Α' τόμῳ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ράλλη-Ποτλῆ ἐκδοθέντος συντάγματος τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων (Ἀθῆναι 1852 σ. 389-95 ἐδημοσιεύθη τὸ ἄνω ἀναγραφέν : «Νεῖλου μητροπολίτου Ῥόδου διήγησις συνοπτικὴ περὶ τῶν ἀγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων.» Περὶ Νεῖλου ἰδὲ E. Kurtz ἐν Byzant Zeitschrift 1895 σ. 370-3).

Τοῦ Νεῖλου τούτου ὑπῆρχεν ἐν Πάτμῳ «ἄλλο μικρὸν (βιβλιόπουλον) ἔχον εἰκόνας τῆς Θεοτόκου τοῦ ἀπὸ τῆς Ῥόδου μοναχοῦ Νεῖλου» Ch. Diehle Σ. I. Τηλιακοῦ τὸ σκευοφυλάκιον καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς Πάτμου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ II' αἰῶνος, Ἀθ. 1910 σ. 51. Πιθανὸν νὰ ἀνῆκεν εἰς τὸν μοναχὸν τῆς Μονῆς Ἀρταμύτου, ὡς εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν «Ῥοδιακῆ» 24 Σεπτεμβρίου 1915).

Τοὺς ἐν Ῥόδῳ Χριστιανούς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐτάραξεν ἡ αἵρεσις τῶν Παλαμιτῶν οὕτω κληθέντων ἐκ τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ· οὗτος ἦν ἀνὴρ τῶν λογικωτέρων τῆς ἐποχῆς καὶ περὶ αὐτοῦ ἠσχολήθησαν πολλοὶ ἐκ τε τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ξένων (*) Ἰδρυσεν τὴν δογματικὴν βάσιν τῶν ἡσυχαστῶν (μοναχῶν) καὶ ἐπολέμησε δεινῶς τοὺς Βαρλααμίτας (οὕτω κληθέντες ἐκ τινος Ἰταλοέλληνος Βαρλαάμ, συγχρόνου αὐτοῦ) οἵτινες πολλῶν διενέξεων τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἐνέπλησαν ἐν συμπράξει μετὰ

(*) Προχείρως ἰδὲ Ἀνδρονικοῦ Δημητρακοπούλου, Ὁρθόδοξος Ἑλλάς, Λιψία, 1872 σ. 80-ἐμοὺς βίους Ἀγίων, Ἀθ. 1895—Krumbacher Geschichte d. Byz. Litteratur 2^{ed.} β. σ. 103--5 καὶ 485--6 καὶ Γρηγορίου Μιχαήλ, Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶ, Ἀλεξάνδρου 1914.

τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀκινδύνου διὰ τοῦτο καὶ πολεμικὸς ἀποκαλεῖται ἐν τῇ ἱερᾷ θεολογίᾳ. Ἡ αἵρεσις αὐτῶν προήλθεν ἐκ τῆς ἔριδος περὶ τῆς οὐσίας τοῦ πυρὸς, τοῦ ὀφθέντος ἐπὶ τοῦ ὄρου, Θαβῶρ κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν τῆς Σωτῆρος Χριστοῦ· αὕτη διεδόθη ἐν Ἀγίῳ Ὄρει πολλαχοῦ τοῦ Κράτους καὶ ἐν Ῥόδῳ, οὕτως ὥστε ἠναγκάσθη ἡ ἐκκλησία Ῥόδου τῷ 1347 νὰ ἀποστείλῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δι' ἧς ἀνεθεμάτιζε τοὺς περὶ τὸν Παλαμᾶν (Νικηφόρος Γρηγορᾶς Β' σ. 737). Ἀλλ' ὁ μητροπολίτης Νεῖλος ὁ Διασσωρινὸς ἦν καὶ αὐτὸς τῆς αἵρέσεως τοῦ Παλαμᾶ καὶ δὲν ἔλαβε μέρος ἐν τῇ κονταδικασίῳ τοῦ Παλαμίτας συνόδῳ 1351 (Neilos de synodis occumenicis novenu παρὰ Τορκ σ. 71 ἐν ἀημ.)

* Ἄλλος λόγιος εἶνε ὁ **Γεώργιος Ῥόδιος** ἄλλος ἢ ὁ ἐν ἔτει 1205 ἀκμάσας γράψας τῷ 1303 βίου· Ἀγίων (Gardthausen, Griech. Palaeogr. σ. 321). Ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθμ. 3033 χειρόγραφον τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, περιέχον λόγους πανηγυρικοὺς εἰς Ἀγίους καὶ ἑορτὰς τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ. Τοῦτου ἐν Ῥόδῳ γραφέντος αἱ σελίδες 709-763 ἀνήκουσιν εἰς ἄλλον κώδικα [ΙΓ' αἰῶνος,] συμπληγμένον ἐν ᾧ περιέχονται α' (σ. 709) βίος καὶ πολιτεία τοῦ Ἀρσενίου. β'] ὑπόμνημα περὶ ἀγώνων τοῦ κορυφαίου Πέτρου καὶ Παύλου καὶ ἐν σ. 763 [χειρὶ ΙΕ' αἰῶνος,] ἀναγράφεται: ἀφιερῶθι τὸ ἱερὸν πανηγυρικὸν τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει Ῥόδου καὶ ὁ βουλούμενος ὑστερήσῃαι τοῦτο παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἔξει τὰς ἁρὰς τῶν ἁγίων 318 θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νιζαίᾳ καὶ τὸ ἀνάθεμα καὶ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ ἁγίου τοῦ πατριάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ, ἔτι δὲ σὺν αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ πανερωτάτου μητροπολίτου τοῦ μακαριωτάτου Κυρ. Νεῖλου . . » Τὸ χειρόγραφον 3762 β' [ΙΕ' αἰῶνος] β' τοῦ σοφωτάτου καὶ λογικωτάτου καὶ υπερέτιμου μητροπολίτου Κυροῦ Νεῖλου Ῥόδου ἐγγράμιον εἰς Μιτροῦναν καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 4387,4 [φυλ. 242 α'] Λόγος κδ' τῇ ιά τῷ [κατὰ] Λουζᾶν· Νεῖλου τοῦ ἀγιωτάτου ὀρχηπισκόπου Ῥόδου ὀμιλία εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ δειπνοῦ.

Εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἀναφέρονται καὶ δύο ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1336 καὶ 1337. Ὁντος δ' εἶνε βέβαιον ὅτι, τῶν ἱεποτῶν τῆς Ἱερουσαλήμ καταλαβόντων τῷ 1309 ἢ τῷ 1310 τὴν Ῥόδον, ἡ ἔρθ. Μητρόπολις τῆς

νήσου ὡς καὶ πολλῶν ἄλλων φραγκοκρατουμένων ἐσχόλασεν ἐφ' ἱκανὸν καὶ πού καὶ που μόνον, συναινέσει τοῦ Μεγάλου Μαγίστρου Ρόδου καὶ τοῦ Πάπα, προὐχειρίζοντο ὀρθόδοξοι ἱεράρχαι, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐκκλησίας Ρόδου· οὕτως ὁ ἡμέτερος κατάλογος τῶν ἱεραρχῶν ἔχει κατὰ μὲν τὰ ἔτη 1350—1355 μητροπολίτην ὀρθόδοξον τὸν Ἰωάννην τὸν Δ', ἀπὸ δὲ τοῦ 1355—1369 Νεῖλον Β' τὸν Διασσωρινὸν, ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τοῦ Ἰακώβου Διασσωρινοῦ, περὶ οὗ διελάβομεν ἐν συνεχέσι φύλλοις τῆς «Ν. Ρόδου».

Μετὰ τὸν Νεῖλον μόλις τῷ 1432—1437 ἐμφανίζεται ὁ Ἄνδρέας καὶ εἶτα ἄλλοι τινὲς ὡς ὁ Ναθαναὴλ ὁ παραστάς εἰς τὴν ἐν Φερράρας καὶ Φλωρεντία σύνοδον.

Ἐπομένως τὰ τῆς παλαιφάτου καὶ μιᾶς τῶν σημαντικωτέρων μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἣτις εἶχεν ὑφ' ἑαυτὴν 17 ὄβλας ἐπίσκοπας, διόκει ἐπὶ τῆς ἱπποτοκρατίας ἐκκλησιαστικὸν συμβούλιον ὑπὸ μέγαν οἰκονόμον, σκευοφύλακα, σακκελάριον, πρωτοψάλτην, χαρτοφύλακα, καὶ «τ ο ὕ ς κ α λ ο ὕ ς ἀ ν θ ρ ὄ π ο υ ς τῆς χ ὡ ρ α ς» καὶ τοῦ «σ ε ρ β ἔ ν τ ε τῆς Κ ὀ ρ τ η ς», ἀντιπροσώπου δηλ. τῆς Μεγάλης Μαγιστρίας Ρόδου.

Τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἱπποτοκρατίας σώζονται δύο ἐκκλησιαστικὰ ἐπίσημα ἐγγραφα τοῦ 1336 καὶ 1337, ἐναποκείμενα μεταξὺ τῶν χειρογράφων τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης τῆς ἀστυγείτονος νήσου Πάτμου, ἣς τὸν Κατάλογον ἐδημοσίευσεν, δαπάνῃ τοῦ Ἀθήνησι συλλόγου Παρνασοῦ τῷ 1890, ὁ Ἰωάννης Σακελλίων, εἰς τῶν δεινότερων Ἑλλήνων παλαιογράφων καὶ διδάσκαλος τοῦ τὰς γραμμὰς ταύτας χαράσσοντος, ὑπ' ἀριθ. ΣΖ'.

Τὰ ἐγγραφα ταῦτα δεῖγμα ὄντα τῆς τῶν αἰῶνων διαφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, πεποίθαμεν ὅτι θέλουσιν ἀναγνωσθῆ ὑπὸ τῶν ἐπαϊόντων μετ' εὐχαριστήσεως ἅμα καὶ ὠφελείας. Τὸ πρῶτον λέγει:

«Ἐγὼ Θεοδωρῆς Ντεσοῦρ ὑπόσχομαι καὶ ἐξασφαλίζομαι ἐγγράφως ὅτι νὰ ἦμαι κεκρατημένος, ὅτι ἡγίκα μοι ἐκκληρώσει ὁ Πενθερός μου χρέος ἔμπροσθεν εἰς καλοὺς ἀνθρώπους μάρτυρας, ἵνα εὐλογηθῶ μέχρι καὶ διορίας καιρὸν τερμένου ἡμερῶν ὀκτὼ τὴν θυγατέρα τοῦ Πασίκαλλου Ἀντωνίαν. Εἰ δὲ ἂν ἴσως ἀνακύψω ὥστε ἕτεραν βουλ. . . . καὶ οὐ θελήσω τοῦτο ποιῆσαι τοῦ μὴ εὐλογηθῆ-

ναι, ἵνα εἰμὶ ἀφωρισμένος ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ Παντοκράτορος. Τούτου χάριν ποιῶ τὸ παρὸν τῆς ὑποσχέσεώς μου γράμμα δι' ἀσφάλειαν.

Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ἰζ' Ἰνδικ. ε' ἔτει. ς τ ω μ ε' (=6845=1336)
Κατενώπιον τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν, τοῦ μεγάλου οἰκονόμου, τοῦ σκευοφύλακος, τοῦ σακελλαρίου, τοῦ πρωτοψάλτου καὶ τῶν καλῶν ἀνθρώπων τῆς χώρας ἡμῶν Κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀκινδύνου, Κυροῦ Ἰωσήφ τοῦ Μαγκαρᾶ καὶ Κυροῦ Γεωργίου τοῦ Καλοκύρη (*)

Ὁ γραφεὺς Ἰωάννης ἱερεὺς νομικὸς καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ῥόδου ὁ Καλλιάνδρης».

Τὸ δεύτερον ἔγγραφον ἔχει ὡς ἑξῆς:

σίγνον	Λέοντος	«Ἐγὼ Λέων ὁ Λιγερός ὁ τὸν τίμιον καὶ
τοῦ	Λιγεροῦ	

ζωοποιὸν οἰκοχείρω; ἐγκαράξας ἡμῖν καικρατημένος καὶ ἐγγιῶμαι ἡμῖν γοῦν διὰ τὸν υἱόν μου Μιχαὴλ τὸ Βαρδαλῆν ἐγγυτῆς καὶ πληρωτῆς εἰς τὰ φλωρία ἅπερ κρατεῖ τῆς προικὸς, ἦγουν τὰ δέκα καὶ τοῦ δακτυλιδίου, ὅσπερ ἔλαβεν εἰς ἀρραβῶναν κἄν ἔστιν γεγραμμένον ἐν τῇ ἐγκλαβῇ αὐτοῦ. Τούτου χάριν πεποίηκα καὶ τὴν παρούσαν μου ἔγγραφον ἐγγῆσιν καὶ ὑπόσχεσιν δι' ἀσφάλειαν, ἐνώπιον τῶν προκαθεζομένων κληρικῶν καὶ κλητῶν τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ῥόδου Κυροῦ Νικολάου τοῦ Ἱεράκη, Κριστιάνου σερβέντε τῆς Κόρτης καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ζεναρίτη. Ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ ἰβ', Ἰνδικτιῶν. ς τ' ἔτει. ς τ ω' μ σ τ' (=6846=1337)».

Περὶ τῶν κειμένων τῶν δύο ἀνωτέρω ἐπισήμων ἐγγράφων ἰδέτω ὁ βουλόμενος: Ἰ. Σακελλίωνος, Κατάλογον τῆς Πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης (Ἀθ. 1890 σ. 115-6) καὶ Paul Mark, Plan eines Corpus der Griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuren Zeit, München 1903 σ. 33

(*) Τὰ ὀνόματα Μαγκαρᾶς καὶ Καλοκύρη; σώζονται ἔτι ἐν Βίλλᾳ Νόβα ὑπὸ τὸ πρῶτον μάλιστα ὄνομα ἔχω μαθητὴν ἐν τῇ Ε' τάξει τοῦ Βενετοκλείου.

Περὶ Μαγκαρᾶ ἰδὲ Κ. Krumbacher Geschichte der Byz. Literatur σ. 1041: Θεόδωρος Μαγκαρᾶς.

καὶ 110 καὶ Ν. Βέη, ἐν Byzantinische Zeitschrift τόμ. ΙΕ' σελ. 483 καὶ ἐξῆς.

Ἐν τῇ Νήσῳ Ῥόδῳ ἐξεγράφησαν πλείστοι κώδικες: περὶ ὧν εἶπομεν ἐν τῇ περὶ τῆς Μονῆς Ἀρταμίτου πραγματεία ἡμῶν τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ «Ῥοδιακῇ». Ἐπίσης ἐν Ῥόδῳ ὁ Συμεὼν Καλλιανδρῆς ταπεινὸς καὶ παρ' ἀξίαν ἱερεὺς καὶ πρωτέκδικος μητροπόλεως Ῥόδου ἐξέγραψε τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1392 χειρόγραφον Τετραευάγγελον ἐν ἔτει, σι ψπθ' μηνὶ Αὐγούστῳ ἰνδ. Θ' (=1281) Ἰδὲ Σ. Π. Λάμπρου κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἑλληνικῶν κωδίκων, Κανταβρυγία 1895. Τοῦ Καλλιανδρῆ τούτου συγγενῆς φαίνεται ὁ γραφεὺς Ἰωάννης ἱερεὺς, νομικὸς καὶ Χαρτοφύλαξ τῆς ἀγιοτάτης μητροπόλεως Ῥόδου ὁ Καλλιανδρῆς, ὃν ἀνεγράψαμεν ἐν τῷ ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ τοῦ 1336 δημοσιευθέντι ὑπ' ἐμοῦ ἐν «Νέα Ῥόδῳ» ἐκ κώδικος τῆς ἐν Πάτμῳ ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

Ἄλλος λόγιος Ῥόδιος εἶνε ὁ **ἄνωνυμος Σταυρουπόλεως** (τῆς Καρίας) μητροπολίτης γενόμενος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νείλου πρὸ τοῦ 1387, ἀιέρτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Καρίας καὶ τῷ 1393, κατὰ Νοέμβριον λαβὼν τὴν Ῥόδον, σχολάζουσαν, ὡς ἐκ τῆς ἱπποτοκρατίας εἰς ἐπίδοσιν. — Τούτου μνεῖα ποιοῦνται τὰ Acta Patriarchatus τοῦ Miklosich — müller τόμ. Β' σ. 92—5, —106—8 καὶ 197—9 (Ἐπιθ. Ράλλη—Ποτλῆ, σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων κτλ. τόμ. ε' σ. 449—Π. Ζερλέντη, ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν νήσων τῆς ἀνατολικῆς μεσογείου θαλάσσης, Ἐρμούπολις 1913 σ. 17—Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες σ. 453 — 4. Περὶ τούτου οὐδὲν ἄλλο δυστυχῶς γινώσκομεν.)

Ἄλλος Ῥόδιος λόγιος καὶ κάτοχος βιβλιοθήκης ἐν Ῥόδῳ ἦτο ὁ **Ἰωάννης Μαρμαρᾶς** ἱερεὺς, ἐγγαμος, ὅστις ἀγνοοῦμεν ἂν εἶχε τέκνα, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν τύχην τῶν ἀπογόνων. Τοῦτο μόνον γινώσκομεν περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶχε μεγάλην βιβλιοθήκην, ἧς τὴν ἀναγραφὴν εἶχεν ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 508 (*) κώδιξ τῆς

(*) Ἰδὲ Ignatius Hardt, Catalogus codicum manuscriptorum Graecorum Bibliothecae R. Bavaricae, τόμ. Ε' σ. 240.

βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου ὅστις, γραφεὶς τῷ 1357, ἀνήκεν αὐτῷ. Περιλαμβάνει δὲ τὰ πρακτικὰ τῆς κατὰ Βαβυλῶν καὶ Ἀκινδύνου ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ συγκληθείσης συνόδου (Ἰούλιος 1341) τῆς καταδικασάσης τὴν αἵρεσιν αὐτῶν, κατὰ τῶν ἱερῶ; ἡσυχάζόντων, ὡς λέγει ὁ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος (Ορθόδοξος Ἑλλάς σ. 72). Ἐν τῷ δευτέρῳ παραφύλλῳ τοῦ κώδικος τούτου καὶ ἐν ἀρχῇ ὁ καθηγητῆς Σ. Π. Λάμπρος εἶρε τὸ ἐξῆς σημεῖωμα, γραφέν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα καὶ περιέχον κατάλογον χειρογράφων ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντα ἐν «Νέφ Ἑλληνομνήμονι» :

† Ἐγὼ ὁ Ἰωάννης Μαρμαραῶς ἔδωσα εἰς τὸ σαμμα τὰ βιβλία μῆζονα ζ' καὶ ἀκολουθίας ἀναγκαίας δ' σουμα, γίνονται ἰα' κομμάτια Θεολόγον, Πράξεις τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐξυγιμένες, Φυσιολόγον, Χρυσοστομικόν, Ἐρωτοαπόκρισιν, Ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἀποδυλίου, τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Θεολόγου ἐξυγιμένην, τοῦ Ἀνδρέου τοῦ σαλοῦ λόγους πάνυ ὀφέλημους, Λαυσαϊκόν, Συνοδικόν, Ἀκολουθία τοῦ σχήματος Μηνέον ἕνα διὰ μνημόσυνον ὑμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν ἐμοῦ τε καὶ τῆς συμβίου μου μὲ ἀφορισμὸν τὰ ἐδώσαμεν ὅτ νὰ μὴ δὲν τολμήσει τις καὶ ἡστερήσει τις ἐν ἐξ αὐτῶν. θέλει εἰσθε ἀφορισμένος ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγὼ ἀσύμε ἔξω ἀπὸ τὸ κοῖμα Καὶ τοῦτο ἐγὼ τὸ ἔδωσα ἐν ο λέγεται Συνοδικῶν. Ἐν δὲ φ. 145 β' τῇ αὐτῇ χειρὶ τοῦ Ἰωάννου Μαρμαραῶ εὑρηνται γεγραμμένα τάδε :

«Κἀγὼ Ἰωάννης Μαρμαραῶς ἔδωσα σὺν τούτῳ τὸ βιβλίῳ δέκα βιβλία καὶ εἴτις ἡστερήσι ἐν ἐξ αὐτῶν ἐνῶ ἔδωθησαν εἰς τὸ σαματὰ ψυχικῶν (*) παρ' ἐμοῦ νὰ ἔχει τὰς ἀράς τῶν τι καὶ η (ΓΙΗ) θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαία συνόδου καὶ τοῦ Χριστοῦ τὴν ὀργεῖν.»

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Μαρμαραῶ περιελάμβανε, πλὴν τοῦ Φυσιολόγου,

(*) Περὶ ψυχικῶν ἰδὲ Ν. Ἑλληνομνήμονα 1904 τόμ Α' σ. 103 ἐξῆς.

— Ὁ ἐν Σύμῃ μέσαιωνοδύφης κ. Δ. Καβιαρᾶς προεκήρυξεν ὅτι μέλλει νὰ ἐκδώσῃ μονογραφίαν περὶ βιβλιοθηκῶν ἐν Ῥόδῳ καὶ Σύμῃ ἐν τῷ ἔργῳ: Λεῖψανα ἀρχαίων τῆς ἀγιοτάτης ἀποστολικῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρέων ἐπὶ πατριάρχου Κυπριανοῦ, Ἀλεξάνδρεια 1911 σ.3.

βιβλία φυσικοῦ καὶ διδακτικοῦ προχείρου τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων ἔκδ. E. Legrand, Collection de monuments etc. Paris 1873 τόμ. 16), κώδικας ἐκκλησιαστικούς καὶ Θεολογικούς· προήρχοντο δὲ οὗτοι, κατὰ τὸν Κώδικα 514 τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου, ἐκ διαφόρων μερῶν. οἶον ἐκ Κύπρου κ. τ. λ. ὡς σημειωμά τι ἐπὶ τοῦ κώδικος τούτου λέγει, «ταῦτο τὸ βιβλίον ἠγόρασά το ἐγὼ ὁ Νικήτας πριμικήριος τοῦ σκευοφύλακος Σύμηθεν διὰ δουκάτα χρυσᾶ ῥοδίτικα ὀκτώ,» Καὶ πάλιν ἐν τῷ προτελευταίῳ φύλλῳ τοῦ αὐτοῦ κώδικος ἀναγινώσκονται:

«Τὸ παρὸν βιβλίον ἠγόρασά το ἐγὼ ὁ Νικήτας πριμικήριος τοῦ σκευοφύλακος Σύμηθεν ὁ δομέστικος διὰ δουκάτα χρυσᾶ ῥοδίτικα ὀκτώ ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Μπελιστηρην, τὸν Κύπριον τὸν ἐπονομαζόμενον Καπητᾶνον.

Ἐπλήρωσα δὲ αὐτὸν εὐθέως γενομένου τοῦ ἰσασμοῦ ἔμπροσθεν τοῦ ἱερέως τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ ἐτέρων τινῶν.» Ἡ μνησία τοῦ ἱερέως Μαρμαρᾶ καὶ τῶν 8 ῥοδιτικῶν χρυσῶν δουκάτων ἐνισχύει τὴν γνώμην, ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα τῆς Μοναχίου βιβλιοθήκης προήρχοντο ἐκ βιβλιοθηκῶν νησιωτικῶν καὶ διὰ τῆς Σύμης καὶ τῆς ἀστυγείτονος Ῥόδου.

Πράγματι δὲ, ὡς λέγει ὁ κ. Λάμπρος («N. Ἑλληνομνημῶν Α' σ. 293), τὰ νομίσματα τῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου ἐκυκλοφόρουν καὶ ἐκτὸς τῆς νήσου καὶ τοῦτο εἶνε μὲν καθ' ἑαυτὸ πιθανόν, γίνεται δὲ βέβαιον ἐκ τοῦ ἐν ἔτει 1871 κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἐφέσου γενομένου εὐρήματος ῥοδιακῶν νομισμάτων (Ἴδε Nemismatic Chronicle 1872 σ. 120 κ. ἑ. καὶ P. Lambros Monete inedite dei gran Maesri dell' ordine di S. Giovanni di Gerusalemme in Rodi. Ἐν Βενετίᾳ 1865 σ. 7—8) χρυσᾶ δὲ νομίσματα κατὰ μίμησιν τῶν Βενετικῶν, καλούμενα δουκάτα ἢ καὶ florini di Rodi ἤρχιζισαν κόπτοντες οἱ μεγάλοι μάγιστροι ἀπὸ Θεοδοίου de Gozon (1346-1353) μέχρι καὶ τοῦ Almeri d'Amboise (1503-1512) Ἡ δ' ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀδιάκοπος αὕτη χάραξις χρυσῶν δουκάτων τῆς Ῥόδου συνεχῶς κυκλοφορούντων οὐδαμῶς διευκολύνει ἡμᾶς εἰς περιορισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἔγεινεν ἡ τὸν ΙΕ' αἰῶνα συνομολογηθεῖσα πρᾶξις τῆς πωλήσεως τοῦ Μοναχίου κώδικος (Περὶ δὲ τῆς ἀναλογίας τῆς ἀξίας τῶν δουκάτων τῆς Ῥόδου πρὸς τὰ Βυζαντιακὰ ὑπέρηρα καὶ τὰ βενετικὰ νομίσματα ἴδε P. Lambros ἐνθ' ἄν. σ. 18 κ. ἐν Monnaies desgrands maîtres de Rhodes de l'orde de Saint Jean de Jerusalem (Extrait des Mélanges de Nu.

mismatique Iere Serie Τομ. Β' 1877 σ 9 κέ).

Περὶ τῆς Μονῆς Σαγματᾶ εἰς ἣν ἀφιερώνει τὰ βιβλία διὰ ψυχικὴν του σωτηρίαν οὐδὲν γινώσκωμεν καὶ ὅτι αὕτη ἐὰν πράγματι ὑπῆρχεν νῦν ὅμως δὲν σώζεται πλέον διαλυθεῖσα, ἐκτὸς ἐὰν περιεσώθη ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν. « Ἀσωμάτου, » δεξιὰ τῆς ἐκ Κρεμαστῆς εἰς Βίλαν Νόβαν ἀγούσης ἀντικρύ τοῦ βουνοῦ « Παραδεῖσι, » (ἢ μάλλον Παραδείσοι = κῆποι ἰταλι-στί) παρ' ἣν θαυμασία κρήνη διαυγοῦς ὕδατος· ἀλλ' αὕτη φκοδομήθη, ὡς ἡ ἐπιγραφὴ ἀναγράφει, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐπὶ τοῦ πολλὰ ἐπιτελέσαντος μητροπολίτου Ῥόδου Καλλινίκου (1758—1792) ἐπομένως ἀποκλείεται πᾶσα περὶ αὐτῆς γνώμη, (*) καθὼς καὶ ὅτι αὕτη δύναται νὰ ᾗ μεταξὺ Ἀρνίθας καὶ Ἀπολακκιάς μονῆ Ἀσωμάτων. Ἄλλος λόγιος Ῥοδιος ἐπὶ τῆς ἱπποτοκρατίας τῆς νήσου ἦτο ὁ **Νικη-τας Μυρσινιώτης** ὅστις ἐν Ῥόδῳ διατρίβων καὶ ἀγνοῶν θεολογικὰ τινα ζητήματα, ἀναφθέντα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Κων/πόλει δεινὸν θεολόγον Ἰωσήφ Βρυέννιον, περὶ οὗ εἶπομεν ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν Γεννάδιος Σχολάριος (Ἀθῆναι 1893) ἀκμάσαντα κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ζητῶν τὴν ἐπίλυσιν αὐτῶν.

Θερμῶς δὲ ἀνθενωτικὸς ἔγραψε κατὰ Λατίνων πραγματείαν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἧς μνεῖαν ποιῆται ὁ πολὺς Παπολάτρης Λέων Ἀλλάτιος ὁ Χῖος ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ de perpetua conse-nsu κ. τ. λ. βιβλ. γ' κεφ. ἀ σ. 886. Ἴδὲ Ἀνδρον. Δημητρακοπούλου, Ὁρθόδοξος Ἑλλάς, Λιψία 1872 σ. 91.

Ἄλλος λόγιος Ῥοδιος εἶνε ὁ **Ἀγκλητὸς Κασσιανὸς** ἀκμά-σας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα καὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν μεγάλων Μαγίστρων τῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου διάτελέσας διὰ βίου ἐχρησιμοποιοεῖτο ὡς ἱερακοτρόφος καὶ τῆς πείρας αὐτοῦ τὰ πορίσματα ἐξέθετο ἐν τῷ ἱερακοσοφίῳ ἦτοι βιβλίῳ περὶ ἱερακοτροφίας ἣν τὰ μέγιστα ἤσκουν, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, οἱ μεγιστάνες ἐν τε Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀσίᾳ (Κ. Krumbacher, Geschichte d' Byzant. Lit. σ. 631—2, 859).

Τὸ χειρόγραφον τοῦ Ῥοδίου λογιῶν ἀγνοεῖται, ἀλλ' ὁ πολὺς γάλλος

(*) Περὶ Μωμεντᾶ ἰδὲ καὶ Α. Χ. Ζῶη ἐν μικροασιατικῷ ἡμερολογίῳ Σάμου 1916 σ. 161—2.

ιστοριογράφος Mas Latrie ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Κύπρου (τόμ. Γ' σ. 93) λέγει ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει ἐκείνου ἐγράφη ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Κασσιανοῦ Jean de Francières (1469) τὸ ἐπίσης ἀνέκδοτον ἔργον: traité de fauconnerie.] (*).

Ὅτι δ' ἐν Ῥόδῳ κατὰ τοὺς ἐφεξῆς αἰῶνας ὑπῆρχε σχολὴ βεβαιοὶ ὁ Φλωρεντικὸς ἱερεὺς Χριστόφορος Βουονδελμόντιος, ὅστις ἐπὶ ὀκτὼ ὄλα ἔτη ἐσπούδασε νεαρῶτατος ἐν Ῥόδῳ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. (**). Ὁ Χριστόφορος Βουονδελμόντιος, ἀνῆκεν εἰς μεγάλην φλωρεντιακὴν οἰκογένειαν. Φλωρεντικαὶ δὲ οἰκογένεαι τότε πολλαὶ ἦσαν ἐγκατεστημέναι ἐν Βίλλᾳ Νόβα καὶ εἶχον παραδείσους (κῆπους) ἐν τοῖς περὶ τὸ σημερινὸν ὄρος Παραδείσι μέεσιν.

Ἐν Ῥόδῳ διέτριψε τὰ ἔτη τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, ὡς αὐτὸς οὕτως ἀνομολογεῖ ἐν τῇ περὶ τῶν νήσων τοῦ ἀρχιελάγου περιγραφῇ» (Ἐκδ. E.Legrand, Paris 1897 σ. 51, 74 (**)) Ἐκ Φλωρεντίας ἀνεχώρησε περὶ τὸ 1406, ὡς συνάγομεν ἐκ τῆς ἀφιερῶσεως τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἰς τὸν καρδινάλιον Ὁρσίνην τῷ 1420 καὶ ὡς ἡ ἀκροστιχὶς τῆς ἀφιερῶσεως ἐμφαίνει: « Christoforus Bondelmot de Florencia presbitor nunc misit cardinali Jordano de Ursinis M c c c c x.»

(*) Ἴδὲ G. B. Poitiers, Recueil de tous les oiseaux de proie qui servent a la volerie et fauconnerie 1567 par Marnet μετὰ τῆς fauconnerie τοῦ Jean de Franchières.

(**) Ἐκ τῆς ἀφιερῶσεως εἰς Ὁρσίνην: « παροικικίας καὶ τῆς ἐμῆς ἴδης νεότητος καὶ τοῦ τῆς ἡλικίας ἀνθους, τῆς τῶν Κολοσσαίων (Ῥόδου ὡς ἐκ τοῦ Κολοσσῶν καὶ κατὰ παρεξήγησιν τῆς τῶν Κολοσσῶν = Χωνῶν πόλεως, πρὸς τοὺς κατοικοῦς τῆς ὁποίας ὁ Παῦλος ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν), χαριστάτην κατέλαβον πόλιν ὡς ἂν γένοιτο πέρας αὐτῆς τῶν ἐμῶν πόνων καὶ τῶν ἐνθεν κωκεῖθεν ἐν διαφόροις ἐμπορίοις περιόδει μάτων. Ἐπεὶ δέ μοι μετρία τις τῶν Ἑλληνικῶν λόγων εἴδησις γέγονε . . . ».

(***) Καὶ αὐτοὶ οἱ ἱππῶται τῆς Ῥόδου οὐ μόνον ἐμάνθανον τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀλλὰ καὶ ἐκαλλιγράφουν χειρόγραφα· σὴζεται κῶδιξ τοῦ Σαχλίκη· γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι παρὰ Wagner (Carmina Graeca σ. 78) ἐφ' οὗ ἀναγράφει « ὁ Φριά (συγκεκριμένως τύπος τοῦ Frater) Νοεὺλ δέ λα Μαρῶ ἐκ τῆς Ῥοδῶν καβῆλλαρενς, τέλος: εἰ χῆρ μεν ἦ γράψασα σέπτεται τάφῳ ἢ γραφῇ δὲ μένουσα εἰς χρόνους πλιρεστάτους ».

Ἐ Ῥόδου ὀρηθεὶς καὶ ταύτην ὀρηγήριον ἔχων κατοῖν περι-
ηγήθη τὰς νήσους ὧν τὴν περιγραφὴν ἐποίησατο μετὰ χαρτῶν καὶ
πινάκων, ὡς ἀναγράφεται ἐν τῇ εἰς τὸν καρδινάλιον προσφωνήσει (σ.2
ἔκδ. Legrand) Περί Ῥόδου δὲ ἐν ἡ 8 ὄλα ἔτη διεβίωσε γράφει, κατὰ
τὸν Ἑλληνα μεταφραστὴν τοῦ λατινικοῦ αὐτοῦ κειμένου τάδε (σελ. 25-
29):

«Καιρὸς ἤδη λοιπὸν καὶ περὶ τῆς παλαιότητος πόλεως Ῥόδου
εἰπεῖν, ἥτις τῶν τῆς κάτω Ἀσίας βασιλέων καὶ τῶν ἐμπόρων, καὶ τῶν
ἀπὸ διαφόρων τῆς οἰκουμένης μερῶν εἰς αὐτὴν ἐρχομένων ξένων ὑ-
πῆρξε ὑποδοχῆ· ἡ δὲ κάτω [Ἀσία] πάλαι μὲν Ἑλλὰς νῦν δὲ Τουρκία
ἐστὶ τε καὶ λέγεται. Ῥόδος δὲ λέγεται ἀπὸ τοῦ Ῥόδου, ὅπερ λατινικῶς
Ρόζα ἢ ὅτι τὸ τοιοῦτον ἄνθος ἐν ταύτῃ μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς ἄλλοις,
τοῦ κόσμου μέρεσιν ἄριστον τε καὶ κάλλιστον γίνεται ἢ ἀπὸ τῆς ροι-
ᾶς, τῆς κατὰ τὴν ἡμετέραν τῶν Λατίνων φωνὴν **«μάλουμ πούνι-
κουμ»** σημαίνουσης· πλήρης γὰρ ἦν ἀνθρώπων πάλαι ἢ πόλις αὕτη
καθ' ὁμοιότητα τῆς ῥοιᾶς κατὰ δίκην ἀσπίδος κυκλοτερεῶς ἐπλατύνε-
το. Ἀπὸ γὰρ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν
λεπρῶν καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ τοῦ Ἁγίου Καλλινίκου, καὶ
ἀπ' αὐτοῦ πάλιν μέχρι τοῦ προλεχθέντος Ἁγίου Ἰωάννου ἢ τοῦ σχή-
ματος ἐσώζετο περίοδος· ἐν γοῦν τῷ διαστήματι τούτῳ διακόσιοι ἦσαν
πύργοι, ὡς φασὶν οἱ τὰ παλαιὰ συγγραψάμενοι. Τούτωνδ' ἕκαστος
πεντήκοντα ἦν τὸ ὕψος πηχῶν καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὁ Κολοσσὸς (*) τὸ
εἶδωλον θαυμαστῶ τιμὴ μεγέθει ὑπερεῖχε· πηχῶν γὰρ ἢ ἑβδομήκοντα, ἐν
ᾧ καὶ σημαία ἦν, ἥτις ὀγδοήκοντα μιλίοις πόρροθεν ὠράτο· οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ τὰς τῆς πόλεως ἐξοχὰς προσγειότερας ἐποίει φαίνεσθαι ὁ
προρρηθεὶς Κολοσσὸς τῷ ἑαυτοῦ ὕψει.

Ἐπῆρξε δὲ αὕτη ἢ πόλις δυνατωτάτῃ διαφορόντως, καὶ πλεῖ-
στον ἐν τῇ ἑαυτῆς ἀκμῇ διήρκεσε χρόνον· ὅθεν καὶ κατὰ τῶν Αἰγυ-
πτίων πολλάκις πόλεμον ἤρατο· ὑφ' ὧν καὶ ἠττηθεῖσα ὕστερον διε-
φθάρη.

(*) Ἰδὲ Νικηφόρου Καλλίστου Ἐκκλησ. Ἱστορίαν Βιβλ. Γ' Κεφ. ια' καὶ
Εὐγενίου Βουλγάρου, Ἐκατονταετηρίδα τῶν ἀπὸ χριστοῦ, Ἀθ. 1865 σ. 182.

Τινὲς δὲ βούλονται τὸν τε Κολοσσὸν αὐτὸν καὶ τοὺς πύργους ἀπάντας ἐκ θεμελίων ὑπὸ σεισμῶν ἀνατραπῆναι συγχῶν, καὶ πλείστους ἐντεῦθεν ἄνδρας φονευθῆναι διάφοροι καὶ γὰρ περὶ τούτου καθειστήκασι δόξαι· ὅθεν οὐδ' αὐτὸς τολμῶ περὶ πράγματος οὕτω παλαιοῦ γνώμην ἐξενεγκεῖν, τὴν ἐμὴν ἀμάθειαν ἅπαξ εἰδῶς. Τοσαῦται γὰρ ὡς ἴσμεν καθεστήκασι γινῶμαι ὅσαι καὶ κεφαλαί· καὶ σχεδὸν ἅπαντες βουλήσει μᾶλλον ἰδίᾳ ἢ ὀρθῶ λόγῳ εἰδῶσι κρίνειν τὰ πράγματα.

Εὗρον ὁμῶς αὐτὸς ἐν βιβλίῳ Ἑλληνικῶ τὸν Κολοσσὸν εἰδωλον εἶναι χαλκοῦν πηχῶν ἑβδομήκοντα, ὡς προείπομεν, ἔχον ἐν μέσῳ τῷ στήθει κάτοπτρον μέγα τε καὶ λαμπρὸν, ὅπως ἀπ' Αἰγύπτου ἀπαίρουσαι νῆες ὄραν αὐτὸ δύνανται οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἕτεροι κολοσσοὶ ὑπὲρ τοὺς χιλίους εἰς ἅπασαν τὴν νῆσον ἐπάνω κίωνων ἴσταντο· πρὸς δὲ καὶ πλῆθος ἔτι πολὺ κίωνων γεγλυμμένας ἔχόντων κεφαλὰς τῇ τῆς ἐλάφου ὁμοίᾳς.

Εὔρομεν δὲ αὐτόθι περιπατοῦντες καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος χάραγμα μετὰ καὶ πλείστων ἀγγείων μεστῶν σποδοῦ νεκρῶν κεκαυμένων· τὰ τοίνυν μέχρι τῆς σήμερον ἔτι σωζόμενα τῶν τοιούτων ἔχνη ἰκανὴν παρέχουσι μαρτυρίαν τοῦ μεγαλοπρεπεστάτην γενέσθαι τὴν πόλιν. Νεωστὶ γὰρ ἐγγύς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ τοῦ ἡμετέρου Σωτῆρος Χριστοῦ πενήκοντα εὐρέθησαν εἰδῶλα παντοίων εἰδῶν ἐν λάκκῳ τινὶ ἀμπελῶνος.

Συγκρινομένη λοιπὸν ἡ νῦν οὖσα μετὰ τῆς παλαιᾶς ἐκείνης πόλεως ὀλίγη τις ἐστί, καὶ πρὸς σύγκρισιν οὐκ οὐκ ἀξία· ἀφορᾷ δὲ πρὸς ἕω καὶ εἰς τέσσαρα διαιρεῖται μέρη· ὧν τὸ μὲν πρῶτον κατέχει ὁ μέγας μαίστωρ τοῦ Ὀσπιτίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου· τὸ δὲ δεύτερον οἱ ἀδελφοὶ τῆς λεχθείσης τάξεως· ἐν τῷ τρίτῳ δὲ τὸ ὀσπίτιον αὐτῶν ἐστίν, εἰς ὃ περ καὶ συνεχῶς παραγίνονται. ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ καὶ τελευταίῳ οἱ ἔμποροι μετὰ τῶν Γραικῶν ὁμοῦ ποιοῦνται τὴν οἰκισιν· οἱ καὶ Κολασσαεῖς ἀπὸ τοῦ Κολοσσῶ ἀπανταχοῦ λέγονται τε καὶ γράφονται.

Ἔστι τοίνυν ἡ νῆσος αὕτη χαριστάτη πασῶν τῶν ἐμπεριειλημμένων τῇ καθ' ἡμᾶς ταύτῃ θαλάσῃ νήσῳ· ἥ· καὶ ἡ περίμετρος μιλίων ἐστὶ πενήκοντα καὶ ἑκατὸν πρὸς τοῖς τέσσαρσι. καὶ ἡ πρὸς ἐξέραν δὲ αὐτῆς παράλιος ἅπασα, ἀρχομένη ἀφ' ἐνὸς ἄκρου τοῦ πρὸς ἄρκτον μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ νοτίου μέρους ὁμαλὴ διόλου τυγχάνει ἔχουσα

φρούρια καὶ κώμας ὅ,τι πλείστας, Μία δὲ τούτων ὑπῆρξε μὲν πάλαι πόλις, ἣτις καὶ Βασιλικὰ ἐλέγετο, ὅπερ λατινικῶς ἱμπερατορία δηλοῖ: νῦν δὲ εἰς τὸ μηδὲν ἀπεκατέστη.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς νότον φρούρια δύο καὶ κῶμαι πολλαὶ ἐφθαρμένα καταφαίνονται, ὅπου **Πολύχη, Κετάνη** (*) καὶ Ἀγανέα φρούρια ὄχυρά ἐτι καὶ νῦν ἴστανται, καλῶς ὑπ' ἀγροίκων οἰκούμενά τε καὶ γεωργούμενα μετὰ πλήθους ζώων, τῶν εἰς τὴν αὐτῶν χρείαν ἐπιτηδείων καὶ ἀπὸ τοῦ ἐφόου μέρους ἐγγὺς τοῦ σάλωνος, τεῖχος μετὰ μεγίστων ἰσοδομημένων λίθων καὶ διὰ τῶν ὄρων καὶ δρυμώνων ἐπὶ πολὺ λίαν, ὡς φασίν, ἐκτέτατο πάλαι, καὶ τὴν νῆσον διήρει. Ὅθεν καὶ φανερῶς δεικνύεται δύο ταύτην γεγονέναι βασιλέων ἀρχὴν. Ἐπειτα Λίνδον φρούριον ὄρωμεν, ἐν ᾧ καὶ διαφόρου θυσίας ἐτέλουν τῷ Ἡρακλεῖ θεσμοῖς ἀλλοτρίοις. κρέατα γὰρ αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἐθύον θεοῖς.

Φαίνονται δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα φρουρίων ἴχνη μεγαλοπρεπῶν περὶ τὴν νῆσον τῷ χρόνῳ ἐφθαρμένα καὶ παντάπασις ἔρημα. Φάρακλον γὰρ καὶ Φάνδον καὶ κώμην λεγομένην Ἀρχάγγελον, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχομεν.

Ἐπειτα πρὸς αὐτὴν τὴν περιφανεστάτην πόλιν τῆς Ῥόδου καταντῶμεν ὅπου τοσαύτη τις ἐκ τῶν δένδρων χλόη τυγχάνει καὶ ἡ τῶν τόπων χάρις, ὡς θαυμαστὸν τι θέαμα τοῖς ὄρωσι καθίσταται, καὶ μάλιστα ἡ τοῦ παραδείσου ἐκείνου τοῦ ἀπὸ τῶν Φλωρεντίνων αὐτόθι γεγονότος θεά τίνα οὐκ ἂν θαυμάζειν πείσειεν.

Ἔστιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς νήσου καὶ ὄρος Ἀρταμύτιον καὶ ποταμὸς ἐγγὺς Γαδουρᾶς λεγόμενος· ἐξ ἀριστερῶν δὲ κώμη τῆς Παρθένου μητρὸς Μαρίας Ἀπολλωνία λεγομένη· ἐν ἣ καὶ θαύματα γίνονται πλείστα πλησίον δὲ τῆς πόλεως ἐν τῷ ὄρει καὶ τὸ φρούριον τὸ καλούμενον Φῶλερμόν ἐστι ὅπου καὶ ἡ πασῶν τῶν χαρίτων Κυρία συνεχῶς ὑπὸ πολλῶν προσκυνεῖται.

Ἀπὸ ταύτης τῆς πόλεως καὶ τοὺς ναυτικὸς νόμους τὴν ἀρχὴν ἐσχηκέναι φασί.

(*) Βεβαίως ἐννοεῖ τὴν Ἀπολακκίαν καὶ Κατταβίαν.

Καὶ ὁ Ἀπολλώνιος δὲ ὁ γραμματικὸς ὃς περὶ τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν βιβλίον ἐξέδωκεν (ἀφ' οὗ καὶ ὁ Πρισκιανὸς πλεῖστα λαβῶν καὶ ἰδιοποιησάμενος, τέχνην καὶ αὐτὸς γραμματικῆς λατινικῶς συνετάξατο), Ῥόδιον ἑαυτὸν μαρτυρεῖ.

Καὶ ὁ ἡμέτερος Γεωργίου εἰς ταύτην ποτὲ τὴν πόλιν ἔλθὼν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἐνέτυχε σοφοῖς ἔνθα καὶ λόγον πανηγυρικὸν ἐξεφώνησεν ἀριστον παρουσίᾳ παντὸς τοῦ πλήθους καὶ αὐτῶν τῶν σοφῶν οὐ χάριν καὶ παρὰ τῶν Ῥοδίων μέγιστον ἔπαινον καὶ θαυμασμὸν ἐκτίησατο.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος πρὸς Ῥοδίους ἐπιστολὴν πέμπει καὶ Κολοσσαεῖς ἀπὸ τοῦ Κολοσσου ὀνομάζει (*) οἵτινες καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπανταχοῦ οὕτω λέγονται καὶ γράφονται, ὡς προείπομεν.

Ἐν τούτοις ἐν καιρῷ ὑετοῦ ἅπαξ τῆς ἡμέρας ὁ ἥλιος φαίνεται, κἄν ὅτι μάλιστα ὕσει. Τοῦτο δ' οἶδα σαφῶς τῇ τῶν ὀκτὼ ἐτῶν πείρᾳ, ἣν αὐτὸς μετὰ τοῦ Βάρρωνος ἔσχον ὁμοῦ». (**)

Ἄλλος λόγιος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος εἶναι ὁ **Ἐμμανουὴλ Γεωργιλάξ ὁ Λιμενίτης**, ὁ ποιητὴς τοῦ «θανατικοῦ τῆς Ῥόδου» περὶ οὗ ὠμίλησα πέρυσι κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπέτειον (ἐορτὴ τῶν 3 ἱεραρχῶν) καὶ ἐδημοσίευσεν τὸ ποίημα αὐτοῦ ἐν τῇ «Νέᾳ Ῥόδῳ» καὶ ἐν ἰδίῳ βιβλιαρίῳ (*Ῥόδος 1915 σ. η+21 εἰς 8ον τιμᾶται δραχμῆς.)

Ὁ Ἐμ. Γεωργιλάξ ὁ Λιμενίτης ἦτο Ῥόδιος καὶ φίλος τῆς ἱπποτοκρατίας ἠκμασε δὲ κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 15' αἰῶνος. Ἀκριβῶς δὲ ὁ χρόνος οὗτος ὀρίζεται ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐν Ῥόδῳ πανώλους, ποιήματος, ὃπερ συνέγραψε κατὰ τὸ 1500 περίπου ὑπὸ τὴν πρόσφατον ἐντύπωσιν τῆς φοβερᾶς νόσου καὶ δὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὡς ἀνὴρ ὠρίμου ἡλικίας, ὡς λέγει ὁ ἀοιδίμος Βυζαντινολόγος Κ. Κρούμπλαχερ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Βυζαντιακῆς φιλολογίας (ἔκδ. β' σ. 841. Ἐπιθι καὶ

(*) Ὁ Βονονδελμόντιος συγγέει τοὺς Κολασσαεῖς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Κολοσσαὶ ἢ Χῶναι) πρὸς τοὺς ὑπὸ τῶν Φράγκων κληθέντας ἐκ τοῦ Κολοσσου Κολασσαεῖς (Ῥοδίους καὶ οὕτως ἔκαλεῖτο ἡ Λατινικὴ ἐπισκοπὴ Ῥόδου ἐπὶ τῶν ἱπποτῶν καὶ νῦν ἔτι in partibus infidelium.)

(**) Ἴδὲ ἐκδοσὶν Christophe Bondelmonti Liber insularum ἔκδοσις ἀνώνυμος Ἑλληνικῇ E. Legrand Paris 1897 σ. 25--29 κατὰ τὸ χειρόγραφον τοῦ Σερραίου.

τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου μετάφρασιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρσλῆ).

Ὁ Γεωργιλλᾶς δεικνύει πολὺ μικρὰν δεξιότητα κατὰ τὸ λεκτικὸν καὶ εἶνε πολυλόγος, χονδροπρεπής, θρηνώδης, ἐνίστη δὲ καὶ ἀγροῦκος ὅσον δὲν ἐπιτρέπεται, ἀλλ' ἐξυλεώνει ἡμᾶς πρὸς τὰς ἐλλείψεις ταύτας ἢ συγκινητικὴ ἀλήθεια τῆς περιγραφῆς ἢ εἰλικρινὴς φιλοπατορία καὶ τὸ ἐνδόμυχον αἶσθημα εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς φύσεως (π. χ. ἐν τῷ περὶ Βελισαρίου ποιήματι στίχ. 474 ἐξ. θανατικῶν στίχ. 90 ἐξ.) Δύο ποιήματα αὐτοῦ ἔχομεν, ἀξιοσημείωτα τὴν μορφήν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν αὐτοῖς βλέπομεν τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς ἀνομοιοκαταλήκτου εἰς τὴν ὁμοιοκατάληκτον στιχουργίαν ἔργα, αὐτοῦ:

(1) Ἱστορικὴ ἐξήγησις περὶ Βελισαρίου (840 πολιτικοὶ στίχοι ἐν τῷ 810 στίχῳ καὶ ἐξῆς ἐμφανίζεται αἶφνης ἡ ὁμοιοκαταληξία.) Τὸ ποίημα τοῦτο εἶνε διασκευὴ καὶ ἐπέκτασις ἀρχαιοτέρου (ὄπερ ἰδέτω ὁ βουλόμενας ἐν σ. 825 Krumbacher ἐνθ' ἀνωτέρω) ἐν τῇ εἰσαγωγῇ (στίχ. 17 ἐξ.) καὶ ἐν τέλει (στίχ. 803 ἐξ.) ὑπαινίσσεται ὁ συγγραφεὺς καὶ τὴν κατάκτησιν τῆς Κωνσπόλεως καὶ προσκαλεῖ πάντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον εἰς σταυροφορίαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Πόλεως.

(2) Τὸ θανατικὸν τῆς Ῥόδου (614 ὁμοιοκατάληκτοι πολιτικοὶ στίχοι). Τὸ ποίημα ἀναφέρεται εἰς τὸν φοβερὸν ἐν Ῥόδῳ λοιμὸν κατὰ τὰ ἔτη 1498 καὶ 1499.

Ὁ Γεωργιλλᾶς διαβλέπει ἐν αὐτῷ θεῖαν τιμωρίαν, διὸ τοὺς θρηνοὺς του συνοδεύει δι' ἐντόνων νουθεσιῶν πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς βίον ἀπλούστερον καὶ ἀγνότερον. Ἠθικολογῶν δὲ μάρτυρας ἐπικαλεῖται αὐτὸν τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη καὶ Κάτωνα καὶ Ὁρειβάσιον (στίχ. 512, 536 ἐξ.) αἱ ἐν αὐτῷ διδόμεναι συμβουλαὶ πρὸς τοὺς Ῥόδιους ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς στίχους τοῦ ποιήματος «περὶ γέροντος νὰ μὴ πάρη κορίτσι» (wagner carm. med aevi Gr. σ. 103—111) καὶ λέξεις δὲ ἀπαντῶσιν ἐν αὐτῷ οἶαι καὶ ἐν τῷ «θανατικῷ» καὶ τοῖς ἀ' ῥοδιακοῖς ἐρωτικοῖς ποιήμασι· στίχ. 85 λουλάδες (=λωλάδες) στίχ. 144 καταλόγιν στίχ. 137 βεργόλυκη, ῥοδόμνοστη = ἔμνοστη, τὸ ἀντίθετον ἄνοστη.

Λογοτεχνικῶς τὸ ποίημα δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ παραινεντικά συγγράμματα τοῦ Σπανέα, Λαπίθου, Σαχλίκη καὶ Δεφανάρα.

Ἐκδόσεις (1) περὶ Βελισαρίου ὑπὸ Allen Giles ἐν Ὁξφόρδῃ 1842 (μόνον ἐν 60 ἀντιτύποις) ὑπὸ w. wagner, *medieval Creeek Texts* σ. 304, 371 Ἴδὲ E. Legrand, *Bibliographie Héliénique* 1885, σ. 281, 290-2, 1885 σ. 190 Β. Θανατικὸν τῆς Ῥόδου ὑπὸ w. wagner, *medieval Gr. texts* σ. 171—190 καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐν *Carmina* σ. 32--52 καὶ ὑπὸ E. Legrand, *Bibliothèque Grecque Vulgaire* 1, 1889 σ. 203—225.

(2) Βοηθήματα: περὶ Γεωργιλλᾶ πρβλ. Κοραῆ Ἐτακτα Β' πρόλογ. σ. 3. ἐφεξ. περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου I. Psychari *Essais de Grammaire hist. néo—grecque* 1 1886, 73 ἐξ 2, 1889 σ. 247 — Γ. Ν. Χατζηδάκι ἐν *Byzantin Zeitschrift* 1894 σ. 507 ἐξ. Διορθώσεις εἰς τὸ θανατικὸν ὑπὸ Σ. Α. Παλαδημητροῦ (*Vyzantiskoi Vremenié* (Βυζαντιανὰ χρονικά) Α' σ. 641—47) Πρὸς τοῦτον, καθηγητὴν ὄντα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀδησοῦ, γράψας ἐξήγησα τὰς διορθώσεις ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ ἐνστάτος πολέμου οὐπω ἔτυχον ἀπαντήσεως. Πρβλ. Ch. Gidel, *Etudes sur la littérature Grecque moderne*, Paris 1867 σ. 367.

(3) Παράδοσις τῶν κειμένων: ἀμφότερα τὰ ποιήματα ὡς καὶ ἡ ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως κεῖνται ἐν τῷ Παρισινῷ κώδικι 2909.

Εἰς τὸν Γεωργιλλᾶν ἀπεδίδετο ἄλλοτε καὶ ἡ ἀ λ ω σ ι ς τ ῆ ς Κ ω ν σ τ ῆ ν ο ἰ κ ῶ ς 1944 πολιτικοὶ στίχοι σποραδικῶς ὁμοιοκαταληκτοῦντες] ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἐπολεμήθη ἤδη· ὅτι δὲ δὲν ἀνήκει αὐτῷ πρῶτος ἀνεγνώρισεν ὁ A. Ellissen (*Analekten 3 Theil* σ. 12 ἐφξ. Μετ' αὐτὸν καὶ ὁ E. Egger, *L' Héliénisme en France* 1869 439 σημ. καὶ Σ. Π. Λάμπρος ἐν «Ἐστία» 1836 σ. 822 καὶ ὁ Γ. Ν. Χατζηδάκις ἐν *πραγματεία Ist Georgillas der Verfasser des Gedichtes von Eroberung Konstantinopels?* ἐν *Byz-Zeits.* 1894 σ. 581—93 μετὰ καλῶν διορθώσεων. Ἴδε καὶ Φαίδωνος Κοσκουλλῆ, παρατηρήσεις εἰς τὰ *Carmina graeca medii aevi* ἐν «*Λαογραφία*» τόμ. Γ. σ. 368 (Krumbacher, ἐνθ' ἀλλαχοῦ σ. 839. πρβ. Α. Βρετὸς *Νοελληνικὴ Φιλολογία Β'* σ. 29- Κ Ν Σάθα, *Νεοελλ. Φιλολογία* σ. 101, Du Cange *index auctorum* σ. 36 — Lambecii de *Bibliotheca Caesariana* βιβλ. Ε' σ. 261.

Ὁ Ῥόδιος ποιητὴς προτρέπων εἰς θεάρεστα ἔργα τοὺς συμπολίτας του πρῶτιστον ἐθεώρει νὰ ἀποφεύγωσιν οἱ σῦζυγοι τὴν πρὸς τὰς γυναῖκας τῶν ὀμιλίαν «εἰς τὸν πρεπούμενον καιρὸν» ἤτοι τὰ Σάββατα, τὰ Κυριακάς, τὰς Δεσποτικάς ἑορτάς τῶν ἁγίων ἐκλεκτῶν μαρτύρων

καὶ τὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν (στίχ. 47) πρβλ. Ν. Γ. Πολίτου μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παραδόσεις μέρος β' Ἀθ. 1904 σ. 1282 Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ: «Λαογραφία» τομ. Α' σ. 40—41.

Ἐν τῷ ποιήματι αὐτοῦ: «Ἱστορική ἐξήγησις περὶ Βελισαρίου» ὁ Γεωργιλλᾶς ἐξαιτεῖται τὴν θεόθεν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ διότι ἔχει τὴν συνείδησιν ὅτι τὸ πόνημα ὑπῆρξε διασκευὴ παλαιότερας παραλλαγῆς, ἧς διατήρησεν ἀπαραλλάκτους καὶ στίχους τινὰς ὡς καὶ ἄλλοι ἐπραξαν ἐπὶ παραδείγματι ὁ Δεφανάρας, ὁ Ἰγνάτιος Περίτης ὁ Χίος, ὁ Γαβριὴλ Κοντιᾶνος ἢ Ἀκοτιᾶνος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Τέμενος, οἵτινες ἐπέγραψεν ἐπ' ἰδίῳ ὀνόματι ξένα ἔργα (Ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, ὁ Ἐρωτόκριτος, ἐν Λαογραφίας τόμῳ Α' σ. 38.) Ὁ Ρόδιος ποιητὴς, ὡς καὶ ὁ Βικέντιος Κορνάρος ὁ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» παραβάλλει τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου πρὸς τὴν προσόρμησιν πλοίου εἰς τὸν λιμένα. Ὁ Κορνάρος λέγει:

«Ἐσίμωσε τὸ ξύλο μου, τὸ ῥάξιμο γυρεύει,
ἦρθε σ' ἀνύβαθα νερὰ καὶ πλειὸ δὲν κινδυνεύει.
Θωρεῖ τὸν οὐρανὸν γελᾷ, τὴ γῆς καὶ καμαρώνει
κ' εἰσὲ λιμιῶνα **ἀνάπψην ἤραξα τὸ τιμόνι**».

Ὁ δὲ ἡμέτερος Γεωργιλλᾶς (στίχοι 63)—4) τοῦ θανατικοῦ τῆς Ρόδου:
«Ἦλθαμεν εἰς τὰ Γάδειρα καὶ θέλω νὰ σχολάσω
καὶ τ' ἄρμενα καὶ τὰ κουπιὰ θέλω νὰ τὰ φουρνιάσω (1)
δι' ἀμαρτίας τὰς ἐμὰς—θέλω νὰ πῶ καὶ ἄλλα
διὰ πολλὰ μου κρίματα μικρὰ μου καὶ μεγάλα»

Καταστρέφει δὲ τὸ ποίημα διὰ τῆς ζητήσεως ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν, ὡς εἶπομεν, λέγων (στίχ. 837):

«Μύριας μυριάδες κρίματα καὶ ἄλλην μιὰν χιλιάδα,
νάχη ὁ γυιὸς τοῦ Γεωργιλλᾶ συμπάθησέ τον τώρα.»

1) Φαίδωνος Κουκοιλλῆ, Παρατηρήσεις εἰς τὰ carmina Graeca Medii aevi ἐν Λαογραφίᾳ 1912 Γ' σ. 368—380. Ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν τούτων ποιημάτων μανθάνομεν πλεῖστα ὅσα τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐτετήθησαν. Ὁ κ. Κουκοιλλῆς τὸ «φουρνιάσω» διορθοῖ «φουρνιαίσω» λ' ν ὀρθῶς. Καὶ εἰ ἀρχαῖοι ἔλεγον: ὑπὲρ καπνοῦ τὸ πηδάλιον.

Κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἐγράφησαν καὶ τὰ λεγόμενα «**Ροδιακὰ ἐρωτικὰ ποιήματα**». Πράγματι δὲ, ὡς λέγει ὁ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κ. Γ. Σωτηριάδης:

Ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται κίνησις τις μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, πόλεμοι καὶ μάχαι καὶ ἥρωϊκὰ κατορθώματα καὶ ἔθνη ἐξυμνοῦντα τὰς ἀξιοθαυμάστους πράξεις τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐν ταῖς παρακειμέναις νήσοις. Πάντα δὲ ταῦτα ἔψαλλεν ἡ δημοτικὴ Μοῦσα, ἣτις καταδεικνύει, ὅτι ἡ καρδία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔπαλλεν ἐξ αἰσθημάτων γενναίων καὶ ὑψηλῶν καὶ ἡ λαϊκὴ ποίησις ἐνέπνεε τοὺς ἀγνώστους ῥαψωδοῦς (trouvadour) τῶν ἐθνικῶν ἐποποιῶν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1071 μ.Χ. ὅτε ὁ Σελτσουκίδης τοῦ Ἰκονίου Σουλτάνος Ἀλπ—Ἀρσλάν καὶ οἱ κατόπιν ἐμφανισθέντες Τοῦρκοι, οἱ διασπάσαντες τὴν ἐνότητα τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ τὴν ἱστορικὴν συνάφειαν αὐτοῦ, κατενίκησε τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμανὸν τὸν Διογένην καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν αἰχμάλωτον. Ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα ἄρχονται αἱ Σταυροφορίαι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις, ἡ ὑψίστη καὶ καθαρωτάτη αὐτῆ ἐκφρασις τοῦ πνεύματος καὶ τὸ κάτοπτρον τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς ἀναγεννᾶται, καταλιποῦσα τὸν ἀρχαιοπινῆ τύπον τῶν προγενεστέρων Βυζαντιακῶν ποιητῶν, ἐκ τῆς ἐπὶ μᾶλλον προσεγγίσεως τοῦ Ἑλληνοσ πρὸς τοὺς ἑσπερίους λαοὺς, τοῦ Ἑλληνοσ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, ὅστις βλέπων τοὺς ἀνδρείους καὶ καταφράκτους τῆς Δύσεως ἱππότες, τοὺς πολεμιστὰς ἅμα καὶ ποιητὰς, τοὺς ἐρωτοτρόπους καὶ φιλοκινδύνους ἐκείνους ἄνδρας ἐνστερνίζεται καὶ αὐτὸς τὴν νέαν διαχαραχθεῖσαν ὁδὸν τῆς ποιήσεως καὶ ψάλλει τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπετείας τῶν ἡρώων αὐτοῦ καὶ τότε γεννῶνται τὰ **ἐρωτικὰ ῥοδιακὰ ποιήματα** κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Τότε αἱ «βεργόλικαι παρθέναι» τῆς Ῥόδου, καταληφθείσης τῷ 1309 ὑπὸ Φράγκων ἱπποτῶν, ἐξέφραζον τὰ κατακλύζοντα τὰς καρδίας αὐτῶν αἰσθήματα πρὸς τοὺς ἐρωμένους καὶ οὕτως ἐπλάσσετο ἡ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἐπαιδαγωγεῖτο τὸ αἶσθημα ἐν ταῖς νήσοις, ἰδίως τῆς Ῥόδου, Κύπρου καὶ Κρήτης.

Τῆς ποιήσεως ταύτης, τῆς δημοτικῆς Μούσης, ἐλάχιστα περιεσώθησαν λείψανα ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς ῥοδιακοῖς ποιήμασι καὶ τοῖς ἄλλοις δημοτικοῖς τραγουδίοις.

Τὰ ῥοδιακὰ ἐρωτικά ἄσματα, ὑπὸ τὴν Ἐπιγραφὴν: στίχοι περὶ ἔρωτος καὶ ἀγάπης σώζονται, λέγει ὁ αἰδιδιμος Krumbacher, ἐν χειρογράφῳ τοῦ 1E' αἰῶνος (additio)nal Mss. τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου Ἀριθμ. 8241) καὶ εἶνε συλλογὴ ἐρωτικῶν ἄσμάτων, τὰ ὅποια ὁ ἐκδότης αὐθαιρέτως ἐπέγραψεν «ἀλφάβητον τῆς ἀγάπης,» καὶ νῦν δὲ ἔτι γνωστὰ εἶνε ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν «Ῥοδιακῶν ἄσμάτων». Δυστυχῶς εἶνε πολὺ ἐφθαρμένον τὸ κείμενον τοῦ μόνου χειρογράφου τῆς μικρᾶς συλλογῆς (707 ἀνομοιοκατάληκτοι πολιτικοὶ στίχοι). Ὁ ἀντιγραφεὺς, ὅστις ὁ ἴδιος καὶ κατήρησε τὴν συλλογὴν, πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχε κείμενα πλήρη χασμάτων. Ἄλλὰ καὶ ἔτι εὐδιάκριτα εἶνε ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς τὰ ἴχνη διαφορῶν ἄσμάτων. 1) Ἡ ἀρχὴ σύγκειται ἐξ 11 κατὰ στοιχεῖον ἀκροστιχικῶς (A.—M.) διατεταγμένων ἄσμάτων διαφοροῦ μεγέθους, ψαλλομένων ἀμοιβαδῶν ὑπὸ λέου καὶ νέας, τὰ ὅποια προφανῶς εἶνε λείψανα πλήρους ὁμάδος μέχρι τοῦ στοιχείου Ω. 2) Κατόπιν ἔρχεται ὁμάς δεκαπέντε στίχων (μόνον ἐν τέλει ἔν τρισίχων), ἐν τοῖς ὅποιοις, μεθ' ὅλα τὰ χάσματα, διακρίνεται ἔτι ἡ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχὶς Α—Ω Δὲν παρέχουσιν ὁμοῦ ἀμοιβαῖα ἄσματα, ἀλλὰ μόνον τὰ παράπονα ἐνὸς ἀνδρός. 3) Ἀπὸ τοῦ ΚΖ' ποιήματος ἄρχεται τὸ τρίτον κύριον τμήμα τῆς συλλογῆς, ὅπερ σύγκειται ἐκ μιᾶς ἀρηγήσεως καὶ 19 ἐγκατεσπαρμένων ἐρωτικῶν ἄσμάτων. Νέος πολὺ τις ἀγαπᾷ ἐπὶ δύο ἔτη κόρη, εἷς ἣν ἀνοίγει τέλος τὴν καρδίαν του· αὕτη ἀπαντᾷ ὅτι εἶνε νέος, ἀλλ' αὐτὸς λέγει, ὅτι καὶ οἱ μικροὶ γνωρίζουσι τί εἶνε ὁ ἔρω. Ἡ κόρη ἀπαίτει τότε ἀπάντησιν εἰς 100 ἐρωτικούς λόγους ἐπὶ ἀνταποδόσει φιλημάτων. Καὶ ὅτε πλέον ἡ κόρη οὐδὲν ἀρνεῖται εἰς τὸν νέον, οὗτος τρέπεται εἰς εἰρωνείας, Ὡστε τὸ ὄλον ποίημα εἶνε διήγημα ἐρωτικόν, εἰς τὸ ὁποῖον παρενεβλήθη συλλογὴ ἄσμάτων διατεταγμένη κατ' ἀριθμητικὴν ἀκροστιχίδα. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ συμπλοκὴ τῶν μερῶν εἶνε ἑλλιπῶς παραδεδομένη. Ἡ ἰδέα τῆς ἀριθμητικῆς ἀκροστιχίδος φαίνεται, ὅτι εἶνε νέα ὅλως διόλου· ἐγὼ τοῦλάχιστον οὐδὲν ὅμοιον παραδείγμα γνωρίζω ἄλλοθεν καὶ μόνον ἐν Ῥόδῳ σώζεται ἡ συλλογὴ ἢ λεγομένη «ἐκατόλογος τῆς Ἀγάπης» δημοσιευθεῖσα ἐν τοῖς «Παναθηναίοις» ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ῥοδίου ἰατροῦ Παύλου Γνευτοῦ. Καὶ εἰς τὰ ἄσματα δὲ τὰ ἀκολουθοῦντα ἔν ἑαστον τῶν τριῶν σαφῶς διακρίνομένων μερῶν παρατηροῦνται ὁμάδες τινὲς καὶ λείψα-

να ομάδων. π. χ. διάφορα συνδεόμενα πρὸς ἀλληλα ἄσμάτια, περιέχοντα ἔρωτικά παράπονα κόρης, ἔπειτα δύο ομάδες ἐρωτικῶν ἄσμάτων ἐνὸς νέου καὶ ἀλφαριθμητικὸν ἀμοιβαῖον ἄσμα δύο ἐρώτωντων. Ὡστε εἶπε ἐντελῶς βέβαιον, ὅτι τὸ ὑπὸ Β. Βάγνερ ὡς συνεχῆς ἐκδοθὲν ποίημα, οὐπερ ἢ τάξις διαταράχθη δῆθεν ἐν τοῖς χειρογράφοις, σύγκειται ἐκ διαφόρων (7ῆ8) ἀρχικῶς ἐντελῶς ἀνεξαρτήτων μικρῶν συλλογῶν, αἰτινες ἐν ἀρχῇ μετεπιβάλλοντο ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα χωριστὰ, ἔπειτα δὲ ὑπὸ φίλου τινὸς τῆς δημοτικῆς ποιήσεως συνηνώθησαν εἰς ἓν χειρόγραφον. Τούτου νῦν γνωστοῦ ὄντος, πλῆττουσιν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ αἱ παρατηρήσεις τοῦ Βάγνερ περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου τῆς γενέσεως τῆς ὅλης συναγωγῆς. Τὸ ζήτημα ἀνάγκη νῦν νὰ τεθῇ χωριστὰ περὶ μιᾶς ἐκάστης ομάδος· διότι καὶ ἂν περίπου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀπληρτίσθη αὕτη ὑπὸ τὴν παροῦσαν τοῦλάχιστον γλωσσικὴν μορφὴν, δὲν εἶνε ὅμως ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν καὶ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον τῆς γενέσεως αὐτῆς· διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ δημοτικὴ ποιήσις οὐδαμοῦ καὶ οὐδέποτε περιορίζεται ἐντὸς τοπικῶν ὁρίων, ὁ συλλογεὺς δυνατὸν νὰ συνήγαγεν ἢ ὁ ἴδιος διάφορα ἄσματα ἀποδημῶν εἰς διαφόρους τόπους ἢ δι' ἄλλων ἐμμέσως.

Βέβαιον εἶνε, ὅτι ομάδες τινὲς καὶ ἐπομένως ὅλη ἢ συλλογὴ ἴσως δὲν εἶνε νεωτέρα τοῦ ιδ' ἢ τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. πλὴν τῆς ἡλικίας τοῦ χειρογράφου, εἰς ἣν, ἅτε ἀπροσδιόριστον, δὲν δυνάμεθα πολὺ νὰ βασισθῶμεν, ἐμποδίζουσι σπουδαῖοι ἐσωτερικοὶ λόγοι καὶ ἡ ἰδίως ἡ μνεῖα τῶν Τουρκοπούλων, τοῦ αὐτοκράτορος καὶ λογοθέτου τοῦ Βυζαντίου, ὡς καὶ ἡ ὑψηλὴ ἰδέα περὶ τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ ἀσπλεύτου κύρους τοῦ αὐτοκρατορικοῦ χρυσοβούλλου, νὰ θέσωμεν τὴν συλλογὴν εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους. Ἄλλ' ἐντελῶς ἀβέβαιος εἶνε ὁ τόπος, ἔνθα ἐγεννήθησαν αἱ διάφοροι ομάδες· ἐκ τοῦ περὶ Ῥόδου ὑπαινιγμοῦ (32,11 παρὰ Βάγνερ) δὲν ἐξάγεται τὸ ὑπὸ Βάγνερ ὑποτεθὲν ὅτι τὰ ποιήματα ἐγεννήθησαν ἐν Ῥόδῳ. Ἀλλὰ τὸ εἰς τὸν ἔρωτα ἑλληνίδος, καὶ ἱππότητος τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν ὑπαινισσόμενον «τραγοῦδι» (3 παρὰ Βάγνερ) ἐποιήθη, ὡς φαίνεται, ἐν Ῥόδῳ. Ὁ ἄγνωστος συλλογεὺς εἶχεν αἴσθημα καὶ καλαισθησίαν. Ἡ ποιητικὴ ἀξία τῶν Ῥοδιακῶν ἄσμάτων εἶνε πάσης ἀμφιβολίας ὑ-

περτέρα· ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἄριστα καὶ περιεργότατα προϊόντα συμπάσης τῆς δημοτικῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως. Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ὁ γράφας τὴν ἱστορίαν τῆς Βυζαντιακῆς φιλολογίας. Κ. Krumbacher. Ἡμεῖς ὁμῶς διαφωνοῦντες πρὸς τὸν ἄνδρα καί τοὺς πρὸς αὐτὸν συμφωνοῦντας, θεωροῦμεν τὰ ἐρωτικά ποιήματα ὡς ῥοδιακῆς προελεύσεως. Δυστυχῶς πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Krumbacher περὶ τῶν Ῥοδιακῶν ἐρωτικῶν ποιημάτων γραφέντων ἐκ τῆς ἄλλης πλουσίας βιβλιογραφίας περὶ αὐτῶν δὲν ἠδυνήθημεν, ὡς ζῶντες ἐν πόλει ἐστερημένη βιβλιοθήκης, νὰ ἐπωφεληθῶμεν καὶ μόνον ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων τῶν ποιημάτων δυνάμεθα νὰ ἀναγράψωμεν, ὅτι ταῦτα ἐποιήθησαν ἐν Ῥόδῳ ἢ ἐν ταῖς ἱπποτοκρατουμέναις τοῦλάχιστον Μ. Α. Σποράσι νήσοις. Καθ' ἡμᾶς ἡ μνεία τῶν Τουρκοπούλων οὐδὲν παραβιάπτει εἰς τὴν ἀποδοχὴν ὅτι τὰ ποιήματα ταῦτα ἐποιήθησαν ἐν Ῥόδῳ. Καὶ ἀληθῶς ὁ ἱστορικὸς Νικηφόρος Γρηγορᾶς (ἐκδ. Βόν. Α' 229) ἀναφέρει τοὺς Τουρκοπούλους: «Οἱ Τουρκόπουλοι οὗτοι, οἱ τῷ Σουλτάν Ἀζατίνῃ πρὸς Ῥωμαίους . . . ἠκολούθησαν μὲν αὐτομολήσαντι, ἀπαχθέντι· δ' ἐκεῖθεν μετὰ τῶν Εὐρωπαϊῶν Σκυθῶν οὔτε συναπήχθησαν καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀσπασάμενοι συνδιαίτησιν καὶ τὸ ἱερὸν μετὰ τῆς εὐσεβείας εἴλοντο βάπτισμα· καὶ ἦσαν τοῦ λοιποῦ τῇ Ῥωμαίων ἐξεταζόμενοι καὶ αὐτοὶ στρατιᾷ.»

Οἱ Τουρκόπουλοι οὗτοι ἐνωρίτατα ἀναφέρονται ἐν τῇ Βυζαντικῇ ἱστορίᾳ μετὰ τῶν Καταλανῶν ὡς σπουδαιότατον πρόσωπον διαδραματίσαντες κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ῥόδῳ ἔχομεν Τουρκοπούλους καὶ ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς ἀναγραφαῖς τῶν ἱπποτῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν Ῥόδῳ ἀναφέρονται καὶ κατὰ τὴν α' ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ τῷ 1480 καὶ κατὰ τὴν β' ὑπὸ Σουλεϊμάν τοῦ μεγαλοπρεποῦς πολιορκίαν, καθ' ἣν ἔπεσεν ἡ ὀχυρὰ Ῥόδος ὑπὸ τὴν ἡμισέληνον, ὡς ἀναφέρει ὁ σύγχρονος ἱστοριογράφος τοῦ τάγματος Ἀντώνιος Βόζιος ἐν τῷ τρίτῳ ἔργῳ αὐτοῦ.

Ἐπίσης δὲ καὶ μνεία τοῦ αὐτοκράτορος καὶ λογιθέτου τοῦ Βυζαντινοῦ οὐδὲν σημαίνει ἀναγραφομένη ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς ποιήμασιν· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα οἱ ἐν Ἑσπερίᾳ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξηγήσωσιν, ὡς πάννυ προσφωῶς λέγει ὁ ἐθνικὸς ἱστοριογράφος Κ. Παπαρηγόπουλος, κατα-

λήγουσιν εἰς συμπεράσματα ξένα πρὸς τὰ ἐν τοῖς λογοτεχνήμασιν ἀπαντῶντα πρόσωπα καὶ πράγματα.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀναφερομένην ἰσχὺν καὶ κῦρος τῆς ὑψηλῆς ιδέας τῆς ἰσχύος τῶν χρυσόβουλλων (αὐτοκρατορικῶν Διαταγμάτων) μόνον οἱ ἀμοιροῦντες ἱστορικῶν γνώσεων εἶνε δυνατόν νὰ ἀντιτάξωσιν, ὅτι τὰ ποιήματα δὲν ἐγράφησαν ἐν Ῥόδῳ· ἀρκεῖ νὰ παραβάλλῃ τις καὶ τὴν σημασίαν τῆς σημερινῆς χρήσεως τῆς λέξεως **Χρυσόβουλλον** καὶ θὰ πεισθῇ ὅτι λέγεται ἐπὶ τῶν ἀπαρασαλεύτων **δικαιώματων** ἀνθρώπου τινὸς ἐπὶ τινος πράγματος ἢ ἐπὶ τῶν σοβαρῶς ἐγκυψάντων εἰς τὴν γνῶσιν ἐπιστήμης τινὸς, ὡς λέγεται ἐν τῇ φράσει «ἰατρός με χρυσόβουλλον» (μὲ πατένια). Θεωροῦμεν λοιπὸν ὅτι τὰ ὡς πειστήρια προσκομισθέντα ὑπὸ τοῦ Krumbacher καὶ τῶν αὐτῷ ὁμογνωμονούντων ὡς μὴ βάσιμα καὶ ἀναγράφομεν μετὰ θάρρους, ὅτι τὰ ἐρωτικά ποιήματα ἐποιήθησαν ἐν Ῥόδῳ ἐν ἣ ἐπὶ τῆς ἱπποτοκρατίας, ὡς ἐφθήμεν εἰπόντες, ἀνεπτύχθη τάσις πρὸς τὴν ἐρωτικὴν ποίησιν καὶ τὴν ἔμμετρον διήγησιν τῶν ἱπποτικῶν κατορθωμάτων τῶν τὴν Ἀσίαν καὶ τὰς νήσους ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἐνιεύθεν κατακλυσάντων Φράγκων, πρὸς οὓς οἱ ὁμογενεῖς ἡμῶν, κατ' ἀνάγκην, ἦλθον εἰς στενωτάτην σχέσιν καὶ ἐπιμιξίαν. Ἦδη καὶ πρότερον, ἢ εὐμάρεια ἢ ἐκ τῆς ἐξόχου ναυτιλιακῆς ὑπεροχῆς τῶν Ῥοδίων προελθοῦσα ἐπὶ αἰῶνας ὄλους εἶχε καταστήσει τοὺς Ῥοδίους, λόγῳ κλίματος καὶ λόγῳ πλούτου, ἐκδότους εἰς τὸν ἔρωτα, ὡς εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Ὁ Ἀνακρέων ἐν τῇ ΑΒ' ᾠδῇ ψάλλει τὰς λαμπρὰς ἐρωτικάς ἐν Ῥόδῳ κατακτήσεις λέγων:

«Τίθει Ῥόδον τε

δισχιλίους ἔρωτας.»

Ὁ δὲ Ῥωμαῖος σχολιαστὴς τῶν πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἐπιστολῶν τοῦ Κικέρωνος (C. Matius XI, 28, 8) λέγει περὶ τοῦ κλίματος καὶ τῶν ἐν Ῥόδῳ ἀπολαύσεων: «Mihi quidem, si optata contingent, quod reliquum est vitae in otio Rhodi degam» ἤτοι ἐὰν ἡ ἐπιθυμία μου ἐκπληρωθῇ ἐπεθύμουν τὸ ἐναπομένον μέρος τῆς ζωῆς μου νὰ διαγάγω ἐν Ῥόδῳ ἀπραγμονῶν, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ προμετωπίδι τοῦ βιβλίου τὸ λόγιον τοῦτο (motto) ἀναγράψαντες.

Μετὰ δὲ τοὺς ὠραίους Βυζαντιακοὺς χρόνους ἐπῆλθον ἔτι δυσπραγαίαι ἐν Ῥόδῳ καὶ ἰδίως μετὰ τοὺς Γαβαλάδες, καὶ τοὺς Ἀϊδίνο-γλου, ἐφ' ὧν ἡ Ῥόδος (ΙΓ' αἰὼν) ὑπέστη πλείστας κακώσεις μέχρις οὗ κατέλαβον τὴν νῆσον οἱ ἰππῶται τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλῆμ τῷ 1309. Τότε, διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ τάγματος, ἐκραταιώθη ἡ δύναμις τῶν Φράγγων ἐν ταῖς νήσοις, ἰδρυθέντων νέων φρουρίων καὶ ἐπισκευασθέντων τῶν παλαιῶν· συνθῆκαι περὶ ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας πρὸς τοὺς Γενοσησίοις, Βενετοὺς καὶ Ἀμαλφινοὺς ἐξησφάλισαν τοῖς νέοις κατακτηταῖς βίον ἡσυχον καὶ ἀσφαλῆ. Ἐννοεῖται δ' ὅτι, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἡ εὐμάρεια καὶ ἡ ἡσυχία ὧν ἀπῆλθε τὸ τάγμα τῶν Ἱπποτῶν συνελήγαγεν ἀξιοθρήνητον τῶν ἡθῶν ἐκλυσιν 1) ἡ διηνεκῆς εἰρήνη καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐμπορίας δημιουργηθεῖσα εὐχάριστος οἰκονομικὴ κατάστασις καὶ ἡ ἐντεῦθεν προελθοῦσα ἀργία καὶ εὐμάρεια μετὰ σωματικῆς ραστώνης ἐγέννησε κακίας, ὁ πλοῦτος ὑπέθαλψε τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν ἔρωτα, σκάνδαλα ἐτελοῦντο ἐπὶ σκανδάλοις, ὅτε ὁ Πάπας Κλήμης ὁ ΣΤ' τῷ 1343 ἔγραψε τῷ μ. μαγίστρῳ τοῦ τάγματος μομφὰς ἐπὶ τῇ ἐκλύσει τῶν ἡθῶν· ἐπίσης δὲ καὶ τὴν 3 Μαρτίου 1456 ἐξεδόθη διάταγμα τοῦ μ. μαγίστρου ἀπευθυνόμενον πρὸς τοὺς ἰππῶτας δι' οὗ παρεκελεύοντο νὰ ἀποφεύγῃσι τὰ ἐρωτικὰ σκάνδαλα καὶ ἐγένοντο μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ ἰπποτικῇ πολιτείᾳ καὶ περιορίζοντ' τὰ γύναια ἐν ὠρισμένῳ σημείῳ τῆς πόλεως· ἐπιτροπῇ δ' εἰδικῇ ἐσχηματίσθη πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ διατάγματος (Libri Bullarum No 51 folio 171 tergo). Οὐχ ἦττον ὁμως τὰ ἐρωτικὰ ταῦτα ἐπεισόδια ἐξηκολούθουν ἀναγραφόμενα.

Ἐρως Ῥοδίων γυναικῶν, προερχόμενος ἐξ αἰσθήματος καὶ ἡδονῆς καὶ ἐκ τῶν κοσμημάτων, ἀπερ' αὐτοῖσι ἰππῶται ἐδωροῦντο αὐταῖς ἦτο συνηθέστατος καὶ εἰς τοσοῦτον ἦκετο ἀκολασίας, ὥστε ἐδέησε νὰ ἀναθεωρηθῶσιν οἱ κανονισμοὶ τοῦ τάγματος, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Πάπα καὶ τοῦ μ. μαγίστρου. «Αἱ Ῥόδιαι κόραι, γράφει ὁ Ραμαδάν ὁ ἰατρὸς τοῦ κατακτητοῦ τῆς Ῥόδου Σουλεϊμάν ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ (Archives del' Orient Latin τόμ. II καὶ Memoires del'

1) παράβαλε τοῦ Ῥοδίου ποιητοῦ Ἐμμανουὴλ Γεωργιλλᾶ Λιμενίτη θανατικὸν τῆς Ῥόδου (ἐκδ. ἐμὴ Ῥόδος 1915 στίχ. 94—181 καὶ 545—590.)

Academie des Inscriptions de Paris 1759 τόμ. 26 σ. 745) ἐνημενίζοντο νὰ ἐμφανίζωνται περιβεβλημένοι πολυτίμους λίθους (Εμμαν. Γεωργιλᾶ, θανατικὸν τῆς Ῥόδου ἐκδ. ἐμὴ ἐν Ῥόδῳ 1915 στίχ 95—132) τὰ ἀρώματα ὧν ἐποιοῦντο χηρῶν ἦσαν τοσοῦτον διεγερτικὰ ὥστε ἐμέθυσκον καὶ τοὺς γέροντας καὶ καθίστων αὐτοὺς ἐρωτολήπτους καὶ αὐτοὺς τοὺς νεκροὺς ἤγειρον· οὐδὲν ἰσοφάριζε πρὸς τὸ κάλλος αὐτῶν καὶ τὴν κομψότητα, καὶ δι' αὐτὰς αἱ ἐορταὶ καὶ πανηγύρεις ἦσαν ἡμέραι καθ' ἃς ἤρχοντο εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς ἄνδρας. Ἀλλ' ἐὰν ὀμιλήσω καὶ περὶ τῆς φιλαρσεκίας αὐτῶν δὲν θὰ ἔχω καιρὸν νὰ γράψω τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου.» Καὶ μέχρι σήμερον δὲ ῥίπτουσιν ἀνθόνερον ἐν τῷ προσφερομένῳ τοῖς ξένοις ὕδατι καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν 1) καὶ τὰς αὐτὰς καὶ τὰ ἀσπροόρουχα ἀρωματίζουσιν οἱ Ῥόδιοι, κατὰ τὴν παλαίφατον ταύτην συνήθειαν τῶν ἱπποτικῶν χρόνων.

Ἐκ τοῦ ἐρωτικοῦ βίου καὶ τοῦ εἰδυλλιακοῦ, τρόπον τινὰ τῶν ἱπποτικῶν χρόνων ἐν Ῥόδῳ, προῆλθον, κατ' ἐμὲ, τὰ ἐρωτικά ταῦτα ποιήματα, ἅπερ γενικῶς εἶναι βραχέα μετὰ μεταφορῶν λίαν παραδόξων: εἶσαι ὁ πορφυροῦς ζῶων τῶν ἀνακτόρων, ἐν οἷς ἐπὶ θρόνου κάθηται ὁ αὐτοκράτωρ, εἶσαι ἡ Παναγία, ἣν φέρει ὁ ὡς βασιλεὺς ἐγκόλιον, εἶσαι ἡ δρύσος τῆς νυκτὸς καὶ ἡ πάχνη τοῦ χειμῶνος, εἶσαι ἡ λαμπὰς τῶν ἀνακτόρων τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου, εἶσαι χρυσόβουλον ἀμετάκλητον κτλ. εἰς ἃ βεβαίως πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰς ἐκ τοῦ φυτικῆς κόσμου παρομοιώσεις, αἵτινες ἀντανακλῶσιν αὐτόχρημα τὸν ἐπὶ τῶν ἱπποτικῶν βίον τῆς Ῥόδου, ἧς ἡ ἔξοχος τριβλιοποιητικὴ τέχνη (πιάτα τῆς Λίνδου) καὶ ἰδίως ἡ τῆς Λίνδου καθὼς καὶ ἡ κεντητικὴ (τῶν σπερβερίων—νυμφικῶν παστάδων) παρουσιάζει ἡμῖν θανμάσια πρότυπα μέχρισήμερον ἀντὶ πολλῶν χρημάτων ἀγοραζόμενα ὑπὸ τῶν ἐρασιτεχνῶν περιηγητῶν. Τὰ τριβλία (παροψίδες) ταῦτα ἅπερ ἐξηκολούθουν κατασκευαζόμενα καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας—ἐν τῇ νήσῳ ἔχουσιν ἐπιφάνειαν φαιόλευκον μετὰ μελανῶν σχεδιασμά

1) Αἱ οἰκίαι ἦσαν μεγαλοπρεπέσταται καὶ μία τοιαύτη τῷ 1493 ἔτιματο 1000 φλωρίων χρυσῶν.

των 1) και άνθη και φυτά και όπωρας πολυχρώμους ιδίως έρυθράς, κυανάς καιπρασίνους και άλλας ζωϊκάς παραστάσεις δεικνυούσας την λεπτήν καλαισθητικὴν ιδιοφυϊάν τῶν τεχνιτῶν, οὗς έμιμήθησαν και τὰ έρωτικά ποιήματα τῆς 'Ρόδου.2)

Οὕτως έν αὐτοῖς (παρά Βάγνερ 8) λέγεται:

« Ἄν ἤξευρα, κυράτσα μου, πότε θέλεις κινήσει
και πόθεν θέλεις; διαβῆ με ταῖς άρχοντοπούλαις
την στραταν σου έφύτευσα μηλιαῖς και κυδωνίτσαις
και νεραντσούλαις και κιτριάις και δάφναις και μυρσίναις
τόν δρόμον σου τριανταφυλλιαῖς να μη σέ πιάσει ο ήλιος
κι' όπου διαβαίνεις και πατεῖς ήθελα σπέρνει μόσχον
και να μυρξίση ή στρατα σου και σύ να μη τό ξεύρης 3)
να μη μαυρίση, λυγερή, 'στον ήλιον ή ήλικιά σου.

Και άλλαχού (παρά Wagner 51,6—8):

«ώσαν 'ρίκτει ο κηπουρός τὸ κίτρινον άγγουδριν

1) 'Ιδὲ Picenardi σ. 128 και Torr, σ. 102—3 και 84. Πρβλ. (Βάγνερ 74 (12—16)

« Ἐσὺ 'σαι κίονι πορφυρόν ποῦ στέκει 'σ σὶδὸ παλάτιν
ὅπου κοιμῆζει ο βασιλεύς; και κρίνει ο λογοθέτης
τῆς Δέσποινας εἰκότισμα τοῦ βασιλεῶς έγκόλφιν
και τῶν 'ρηγάδων ή τιμὴ και δόξα τῶν άρχόντων
έσὺ 'σαι τῆς νύκτας ή δροσιά και ή πάχη τοῦ χειμῶνος »

κ. τ. λ. κ. τ. λ.

2) 'Ιδὲ A. J. B. Wace—R. M. Dawkins *Greek Embroideries: the tawn and hauses of the Archipelago* έν Burlington Magazine CXXI London 1914

3) Κατὰ τὸν ειδικὸν περὶ κεραμογραφικὰ και φαβεντιανὰ άγγεία τῆς 'Ρόδου Βιλιώτην (Ιστορίαν ἡς 'Ρόδου Β' σ. 211) παροφίς τις τῆς Λίνδου φέρει τὰ γράμματα τάδε:

TON A [Δ]ΕΣΠΟΤΗΝ ΚΕ ΑΡΧΙΕΡΕΑ ΗΜΩΝ ΚΙΡΙΕ ΦΥΛΑΤΕ ΗΟΥ —
ΝΙΟ 19 1667 άλλη δὲ Περσαικοῖς γράμμασιν εἶνε τοῦ 1666 και θεωροῦνται ὡς τελευταῖα τοῦ εἴδου; τούτου έργον έν 'Ρόδφ.

καὶ τὴν ξηρὴν κολοκυθίαν καὶ τὸ σαφλὸν πεπόνιον
ἐδέτσι ἀπέρριψα κι' ἐγὼ τὴν ἰδικὴν σου ἀγάπην» 1)

Τὰς εἰκόνας καὶ τὰς παρομοιώσεις ταύτας ἔχει καὶ ὁ Ῥόδιος ποιητῆς Ἐμμανουὴλ Γεωργιλλᾶς ὁ Λιμενίτης λέγων ἐν τῷ Θανατικῷ τῆς Ῥόδου (ἐκδ. ἐμὴ 117—8):

«Κυδωνιαῖς, τριαντάφυλλα, κλήματα, σταφύλια
ἄνθη καὶ ῥόδα καὶ μυρτιαὶς πασίλογα λουλούδια.»

Ἔπειτα καὶ ἡ ἐν τοῖς Ῥοδιακοῖς ἐρωτικοῖς ποιήμασι μνεῖα τοῦ Σπιταλίου 2) (τῆς Ῥόδου) ἐξ οὗ ἦσαν γνωστοὶ οἱ ἱππῶται τῆς νήσου Hospitaliers (παρὰ Wagner 3,7) 3) καὶ τῆς Ῥόδου (Wagner 32,11) εἶνε σοβαρά ἐχέγγυα τῆς Ῥοδιακῆς αὐτῶν προελεύσεως. Εἰς ταῦτα προσθετόν τὰς λέξεις: **Κυπαρισσοβεργόλικες** καὶ βεργὶν Wagner 95 1 καὶ 2):

«τὴν ἀγαπῶ βεργὶν ἔνε λιγνὴ γιὰ τὸ καλάμιν
Κυπαρισσοβεργόλικη τρυγῶνα μὲ τὸ διῶμαν»

αἵτινες ἀπαντῶσιν καὶ ἐν τῷ ῥοδιακῷ ποιήματι τοῦ Ἐμμανουὴλ Γεωργιλλᾶ τοῦ Λιμενίτου (θερῆνος στίχ. 114 ἐκδ. ἐμὴ ἐν Ῥόδῳ 1915 σ. 4)

«κυπαρισσοβεργόλικες, ἄψογαις κόραις ἦσαν»

λέξεις αἵτινες ἀπαντῶσι καὶ ἐν τοῖς ῥοδιακοῖς ἐρωτικοῖς ποιήμασι (Wagner 5,1):

«ἀλλοίμονον, βεργόλικη, πικρίας τὰς με πότιζεις»

Ἔπειτα ἡ λέξις **ξύστης** (Wagner 77,3) ἀπαντῶσα ἔτι καὶ νῦν ἐν Ῥόδῳ καὶ Σύμῃ, σημαίνουσα τὴν στάμνον ἢ πῆλινον σκευὸς ἐκ τῶν καλοῦν μένων κουμαρίων, βαρύνει τὰ μέριστα εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς ἀποδο-

1) Ἐν τοῖς Ῥοδιακοῖς ἐρωτ. ποιήμασι (Βάγνερ 7,3) ἀναφέρονται καὶ οἱ μνεξέδες τουρκιστὶ λεγόμενοι—ἶα—βιολέτια.

2) πρβλ. Γεωργιλλᾶ θανατικὸν τῆς Ῥόδου στίχ. 325.

3) Πρβλ. Wagner 4,1 «ἀλήθιο, χρυσοστράγαλε κι' ἀλήθιο πτερνᾶτε — θαυμαζομ' ὅταν πορπατῆς πῶς οὐ μυρίζεις ἡ ὁδὸς σου». Δέν φαίνεται τελεῖα περιγραφή ἱππότητος φέροντος ἐμπεπορπουμένους διὰ χρυσῶν ἤλων τοὺς πτερνιστήρας του (σπιρούνια) ὡς βλέπομεν ἐν ταῖς εἰκόσι τῶν ἱπποτῶν.

γῆς τῶν ποιημάτων ὡς Ῥοδιακῆς προελεύσεως, ἣν ἐπιτείνει ἔτι μᾶλλον καὶ ἡ μνεία ἐν αὐτοῖς τῶν **ἐκατὸν λογίων τῆς ἀγάπης** Wagner 83,53), ἀπερ σῶζονται ἔτι ἐν τῷ στόματι τοῦ Ῥοδιακοῦ λαοῦ καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ῥοδίου Ἀσκληπιάδου, κ. Παύλου Γνευτοῦ ἐν τοῖς «Παναθηναίοις» Ἀθηνῶν τοῦ 1909 (σ. 144—147) καὶ ἐν Ῥοδ. Ἡμερ. 1913(σ. 159—165) ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διδασκάλου κ. Α. Μ. Λέσποτα καὶ ἐξακριβώθησαν ὑπὸ τῶν ἐπαιόντων καὶ, δὴ ὑπὸ τοῦ μεσαιωνολόγου κ. Ν. Βέη ὡς ἀδάμας τῆς ζώσης γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ (1). Ἐὰν δὲ εἰς τὰ ἀνωτέρω προσθέσωμεν τὰς λέξεις Κοντόσταυλος (Wagner 3,2) καὶ τὸν στίχον: «καὶ ταξιδάρης θέλει μεχ' οἱ ἄρρωστοὶ ζητοῦμε» (αὐτόθι 4,8) ἔτι δὲ καὶ τοὺς στίχους: «ἀφέντη μου πολὺκαρπε, κοκκινομηλοφόρε» (αὐτόθι 13,1) καὶ: «ἐσὺ νὰ διωματεύεσαι 2) καὶ μὲν νὰ θανατώνῃς—ἐσὺ ἔταξές με τὸ φιλὶν καὶ δὸς μὲ το, κουρτέσα», 3) τότε ἐνισχύομεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν θεωρίαν ἡμῶν περὶ τῆς Ῥοδίας προελεύσεως τῶν ποιημάτων τούτων.

(1) Τούτων ὑπάρχουσιν καὶ ἄλλαι παραλλαγαί, Κύπρου, Θεσσαλίας, Ἀθηνῶν κ. τ. λ. ἀλλ' ἡ ἀρίστη εἶνε ἡ Ῥοδιακὴ ἔκδοσις. Ἐν τῷ ἐκατολόγῳ ὑπάρχει ἡ λέξις Βαῖτσα, ἣτις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ τοῦ Ε. Γεωργιλλᾶ θανατικῷ τῆς Ῥόδου στίχ. 160 καὶ ἡ λέξις Ἰνιδονῶ, ἣτις ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ Βελισαρίῳ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ ἔκδ. Wagner στίχ. 264

Ἐπειτα ἀπαντᾷ ἡ λέξις: Ἰμνυρίζομαι (ἐκατόλλογος ἐν τῷ «Λυδ») = καίομαι, ἣτις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τοῖς Ῥοδιακοῖς ἐρωτικοῖς ποιήμασι στίχ. 23 τοῦ 74: «Ἰμύρο:σεν = ἔκαψε

Ἡδὴ τῷ 1889-1890 ἐν τῷ προγράμματι τοῦ σχολικοῦ ἐκείνου ἔτους τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ὁ σχολάρχης καὶ ἀρχαιολόγος κ. Π. Ἡρειώτης ἐδημοσίευσεν τὰ Ἐκατόλλογα τῆς ἀγάπης, δημοτικὸν ποίημα Αἰγίνης.

2) διωματεύομαι καὶ διώματο = διπλασιῶμαι, παχύνομαι (Γεωργιλλᾶ, θανατικὸν στίχ. 162

3) πρβλ. Γεωργιλλᾶ θανατικὸν στίχ. 100.

Ἄλλὰ καὶ μεῖζονα τεκμήρια ἐκ τοῦ φραστικοῦ λόγου τοῦ τε ἔραστοῦ καὶ τῆς ἔρωμένης συντρέχουσιν ἐκ τῶν στίχων 3 τοῦ 17 καὶ 8 τοῦ 18 ποιήματος ἐν οἷς ἀπαντῶσι: «καὶ κάστρον νὰ προδώσης» καὶ «ὄτι ἴσθιν βίγλαν ἦσουν» περαιτέρω δὲ ἐκ τοῦ στίχου 7 τοῦ 27 λέγοντος: «τὸν ἀγαλῶ οἶδα στυγνὸν τῆς μάχης κεντρωμένον» καὶ ἐκ τοῦ στίχου 2 τοῦ 33: «θέλω νὰ ἴπαγω ἴσθιν Φραγκιὰν, μῆπως, Κυρὰ κ' ἀργήσω» συνάγομεν ὅτι πρόκειται περὶ ἱππότητος μιᾶς τῶν ὀκτὼ γλωσσῶν εἰς ἃς διηρεῖτο ἡ ὅλη Ῥόδος. Πρὸς τούτοις ὁμοίως καὶ ὁ στίχος 2 τοῦ 43: «διατὶ κρατεῖται δυνατὰ ὡς πύργος σιδερένιος» ἐπιρρωνεῖ τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν. Ἐλεῖται δ' ἡ εἰκὼν, ἣν εἰκονίζει ὁ στίχος 3 τοῦ 55: «ἀνὰ χεῖν ὁ πύργος πέραμα κ' ἡ θάλασσα γιοφύριν» παρίστησιν αὐτόχρημα τοπιὸν τοῦ φρουρίου Ῥόδου, ἐκ τοῦ ὁποῖου θὰ ἐξήρχετο ὡς φρουρὸς (παρβλ. τ' ἀνωτέρω ὅτι ἴσθιν βίγλαν ἦσουν) πρὸς συνάντησιν τῆς κόρης. Ἄλλὰ καὶ οἱ στίχοι 2-3 τοῦ 59: «ἴσθιν Βενετιὰν Βενέτικον, στά ξένα Γενοβήσουν καὶ ἴστο σπαθὶ Τουρκόπουλον 1) καὶ ἴστο κοντάρι πρῶτον» δὲν δεικνύουσιν ἱππότην Φράγκον 2); καθὼς ἡ λέξις χροῦσο φθερουγοφόρε (στίχ. 1 τοῦ 76). Ἐλεῖται δὲ ὁλόκληρον τὸ 83 ποίημα δὲν ἀποπνέει αἰσθηματικὴν ἱπποτικὴν, ἣτις χαρακτηρίζει πάντα τὰ ποιήματα τῆς ἐποχῆς ταύτης, τὰ ὑπὸ τοῦ W. Wagner ἐκδοθέντα ἐν τοῖς *Medieval Greek Texts*; Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τῷ ἔραστῃ ἐπιβληθεῖσα τιμωρία τῶν τριῶν ἐτῶν φυλακίσεως, ἣν ἀναφέρει ὁ στίχος 1 τοῦ 101 εἶνε ἐνδεικτικὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ τῶν ἱπποτῶν τῆς Γερούσαλλῆμ, τῶν ἐν Ῥόδῳ ἐγκατεστημένων ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας.

Τούτων πάντων λοιπὸν τῶν λόγων ἕνεκα διεσχυρίζομαι, ὅτι τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «**Ῥοδιακὰ ἔρωτικὰ ποιήματα**», τὰ ἐκδοθέντα

1) Ἐνταῦθα τὸ Τουρκόπουλον = Turcopolier. ἦτο σῶμα ἀκτοφυλάκων ὑπὸ Ἄγγλον ἱππότην (Ῥοδ. ποιήμ. 59,3). Τουρκόπουλοι ἀναφέρονται καὶ ὑπὸ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Τραπεζουντίου Παναρέτου (περὶ οὗ ἱκανὰ εἶπον ἐν τῇ ἐμῇ ἱστορίᾳ τῆς Τραπεζούντος Ὁδησοῦς 1897), 369, 73 §58. Παρβλ. Γ. Ν. Χατζηδάκη ἐν 50ετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀθ. 1887 σ. 189 σημ. Ὁ δὲ Ἀδαμάντιος Κοραῖς λέγει: «Τουρκόπῳλα γέννημα Τούρκων.»

2) Παρβλ. τὴν λέξιν ξενούτσικον στίχ. 2 τοῦ 56 καὶ 1 τοῦ 112.

ὑπὸ τοῦ Wagner εἶνε' ροδιακῆς καταγωγῆς καὶ νῦν προβαίνω μετὰ τοῦ K. Krumbacher εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐκδόσεων καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἄλλης ποικίλης βιβλιογραφίας ἵνα δώσω λαβὴν τοῖς Ῥοδίοις λογίοις νὰ ἀσχοληθῶσι σοβαρώτερον περὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς Ῥοδιακῆς τῶν ποιημάτων προελεύσεως.

1. Ἐκδοσις Ἀλφάβητος τῆς ἀγάπης. ABC. der Liebe von W Wagner ἐν Λειψία 1879. Ἐπειδὴ ὁ ἐκδότης, ὅστις τὴν συνάφειαν τῶν διαφορῶν ομάδων δὲν διέκρινε, τὴν ὅλην συλλογὴν διέταξεν ἀλφαβητικῶς, συγχύσα; οὕτως ἐντελῶς τὴν σειρὰν τῶν τμημάτων καὶ τῶν ἰσμάτων, τὸ κείμενον κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἀναδημοσιευθῇ ἵνα κατασταθῇ εὐνόητον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατήρησε χάριν μου ἀκριβῆ νέαν ἀντιβολὴν τοῦ χειρογράφου ὁ ἐξαίρετος γνώστης τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας E. Emerson, προετοιμάζεται δὲ νέα κριτικὴ ἔκδοσις ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Hesseling τοῦ ἐν Leyden καὶ Pernot τῶν Παρισίων.

2. Μετάφρασις: γερμανικὴ ἐν τῇ ἄνω μνημονευθείσῃ ἔκδόσει τοῦ W. Wagner — Ἄλλη ὑπὸ H. Lübke Neugriechische Volks—und Liebeslieder, Βερολίνον 1895 σ. 209-22. Ἰταλικὴ ὑπὸ Vito. D. Palumbo ἦν εὐγενῶς ἀπέστειλέ μοι ἐκ Καλλιμέρας, ὁ ἀρχαῖος ἐξ Ἀθηνῶν φίλος (ἐκδ. β' ἐν Lecce 1912).

3. Βοηθήματα Περὶ τὰ περὶ τῆς ἔκδόσεως Βάγνερ διαληφθέντα ὑπὸ Bursian ἐν Literat. Centralblatt 1880 σ. 237 ἐφ. G. Meyer ἐν Beilage zur Allgemein. Zeitung 1881 σ. 2123 H. F. Tozer ἐν The Journal of Hellenic Studies 1880 σ. 13 N. Πολίτης ἐν «Κλειοῖ» 1 καὶ 8 Μαρτίου 1880—Γλωσσικαὶ καὶ κριτικαὶ παρατηρήσεις ὑπὸ C. Foy ἐν Bezzenbergers Beitrage 1881 σ. 220—30. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς συνθέσεως τῆς ὅλης συναγωγῆς εἶνε κατόρθωμα τοῦ E. C. Holzer ἐν Berliner Phil. wochen Hshrif 1885 σ. 514 ἐρξ., 545 ἐρξ. Ἄλλας παρατηρήσεις ἰδίως περὶ τῆς συνθέσεως τοῦ τελευταίου μέρους προσέθηκεν H. Heisenberg ἐν Byz. Zeit 1893 τόμ. B. σ. 549 62. Die sogenannten rhodische, Liebeslieder, Breslau 1899 N. Testa, su cosiddetto Alfabeto dell' amore, Firenze 1898-9 V. Dezso, Az Ἀλφάβητος τῆς Ἀγάπης, Budapest 1903.

4. Ἡ τρίτη ὁμάς τῶν «Ῥοδιακῶν» ἰσμάτων διεσώθη ἐφθαρμένη μὲν πως ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἀλλ' εὐδιάκριτος μέχρι σήμερον εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, ὅπερ εἶνε σπουδαῖον πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ δημώδους χαρακτῆρος τῆς συλλογῆς ὡς καὶ τῆς ἱστορίας τῆς γενέσεως ἰκανῶν

μερῶν τῆς νεοελληνικῆς δημοτικῆς ποιήσεως. Χιακὸν δημοτικὸν τραγουδι ἐκδοθὲν ὑπὸ Κ. Ν. Κανελλάκη (Χιακὰ ἀνάλεκτα, Ἀθ. 1890 σ. 82) ὑπὸ τὸν τίτλον «οἱ ἀριθμοὶ» περιέχει τὴν αὐτὴν ἐρωτικὴν ἱστορίαν, ἣν καὶ τὸ διήγημα τοῦ Ἀλφαβήτου.

Σύγκειται ἐκ 38 πολιτικῶν στίχων τ. ἔ. 19 διστίχων, ἐξ ὧν οἱ πρῶτοι δέκα συνδέονται ἀκροστιχικῶς διὰ τῶν ἀριθμῶν 1-10, οἱ δὲ τελευταῖοι 9 διὰ τῶν δεκάδων 20-100. Πολλοὶ στίχοι (3, 5, 16, 19, 25, 26) συμφωνοῦσι κατὰ τὸ νόημα καὶ ἐν μέρει κατὰ τὰς λέξεις πρὸς τοὺς στίχους τοῦ ἀλφαβήτου. Ὀλιγώτερον κατὰ τὰς λέξεις εἶνε ὁμοία, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἀκροστιχίδα ἔχει ἢ ὑπὸ τοῦ Α. Conze (δὲν λέγει πόθεν ἔλαβεν αὐτήν) δημοσιευθεῖσα παραλλαγή παρὰ Α. Passow (Popularia carmina Graeciae recensioris, Λειψία 1860 σ. 478 ἐφξ.) Τὸ αὐτὸ σύστημα ἀσμάτων καὶ διηγημάτων, προηγουμένως ἤδη λαβόντων τὴν λογοτεχνικὴν των διατύπωσιν, βλέπομεν ὑφιστάμενον καὶ εἰς τὰ ἀκριτικὰ ποιήματα (ιδὲ Κ. Krumbacher. Geschichte d. Byz. Litteratur—§358), εἰς τὸν Ἀπολλώνιον Τύριον §375, εἰς τὸν Ἐρωτόκριτον §383 καὶ, ἵνα νεώτερον παράδειγμα ἀναφέρωμεν, εἰς τὴν «ῶραϊαν βοσκοπούλαν» τοῦ Νικολάου Δριμυτικοῦ (πρβλ. G. Meyer, Essais und Studien, Στρασβοῦργον 1893 σ. 156 ἐφξ. καὶ Κ. Κανελλάκη Χιακὰ ἀνάλεκτα σ. 113 ἐξ.)

Ἐπὶ ὑπάρχουσι δὲ καὶ τινὰ ἄλλα ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ Ε. Legrand ἐκδοθὲν ἐκ κώδικος βιενναίου ἐν Collection des monuments 1874 σ. 11-71, ἕτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκ Μαρκιανοῦ κώδικος, Κυπριακῆς διαλέκτου ἐν τῇ Biblioth. Grec. Vulg. 2, 58-93 καὶ ἕτερον ἐκ Βενετικοῦ χειρογράφου ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου, ἐν Byz. Zeitsch. 1894 σ. 165 ἐξ ὑπάρχει δ' ἔτι ἀνεκδοτὸν τὸ κρητικὸν παράπονον κόρης ἐν κώδικι Βοδλειανῶ βαροκκιανῶ 216 φύλ. 179 G. Meyer ἐν BZ. Γ', ἀπαρατηρήσεις εἰς ἀθιβάλλω:

«ἐγ' ἂν θελήσω γὰρ νὰ εἰπῶ τὲς ἔμορφιές καὶ κάλλη

ὡς εἶχον οἱ Ῥοδίτισσες καὶ τὲς νὰ τ' ἀθιβάλλω» (= ὀνομάζω, λέγω. ἀγθιβολή = διήγησις.) Ἰδὲ καὶ ἐβδομαδιαίαν Ἐπιθεώρησιν Νεολόγου Κων. πόλεως 1893 Γ' Ἀριθ. 10 καὶ Γ. Χατζηδάκη, ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. ΚΔ' 1911 σ. 9-11. Vito D. Palumbo Alfabe d' amore (Canti Rodii me dievali) traduzione mefrica 2 edizione rifatta, Lecce 1912 ἐξ. 12ον σ. XXI+121 (ἢ α' ἐγένετο ἐν Λιψία (Le Museum 1892 Α' 620)

Ὁ Ν. Πολίτης ἐν τῇ περὶ Ἑρωτοκρίτου πραγματείᾳ αὐτοῦ (Λαογραφίας τόμ. Α' σ. 56) λέγει ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ W. Wagner αὐθαιρέτως ὀνομασθέντα Ἀλφάβητος τῆς ἀγάπης καὶ ἀποδοθέντα εἰς ἔρωτας ναϊτῶν ἱπποτῶν πρὸς Ῥοδίας γυναίκας, θεωρεῖ οὐχὶ ὡς Ῥοδιακὰ. Ἰδὲ «Κλειῶ» Τεργέστης 1 καὶ 8 Μαρτίου 1880. Καὶ οὐδεὶς πλέον θεωρεῖ αὐτὰ τοιαῦτα (Krumbacher - Σωτηριάδου Ἱστορία τῆς Βυζαντιακῆς φιλολογίας τόμ. Γ' σ. 56-7).

Ἡμεῖς ὁμῶς, ὡς προηγουμένως εἶπομεν, ἐπιμένομεν νὰ θεωρῶμεν τὰ Ῥοδιακὰ ἐρωτικὰ ποιήματα, τὰ πολλαχῶς ἀμφισβητηθέντα, ὅτι πρᾶγματι εἶναι τοιαῦτα καὶ ὅτι ἡ Ῥοδιακὴ ἱστορία παρέχει σπουδαιότατον πρὸς τοῦτο ἐχέγγυον, ἀναμένοντες τὴν ἐκδοσιν εἰδικῶν ἀνδρῶν, τῶν κ. κ. Hesseling καὶ Pernot, ὧν ἡ γνώμη βεβαίως θὰ ἔχῃ βαρῦτητα εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος. 1)

Εἶναι δὲ γνωστὴ, γνωστοτάτη ἡ παράδοσις περὶ τῆς ὥραιας Ῥοδίας Ἀναστασίας, ὡς ἀναφέρουσι πάντες οἱ περὶ Ῥόδου γράψαντες ἡμεδαποὶ τε καὶ ἄλλοδαποί. Κατ' αὐτὴν νεαρά τις γυνὴ, ὥραιότατη, Ἀναστασία καλουμένη, ἀγαπῶσα ἀνώτερον ἀξιωματικὸν τῶν Δαλματῶν στρατιωτῶν τῆς φρουρᾶς Κῶ ἔδειξε παράδειγμα ἀνδρείας καὶ ἀφοσιώσεως. Καίπερ μήτηρ δύο τέκνων ἠκολούθησε τὸν ἐραστὴν τῆς εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥόδου τῷ 1522, μαχομένη παρὰ τὸ πλευρὸν ἐκείνου, ὃν πολλάκις ἔσωσεν· ἀλλὰ κατὰ τινα φρικαλέαν νύκτα, χωρισθεῖσα ἐκ τοῦ σκότους παρὰ τοῦ ἐρωμένου τῆς κατὰ τὸν προμαχῶνα τῆς Ἀγγλίας πρὸς Μ.τῆς πόλεως παρὰ τὴν πύλην Κοσκινούς (Ἁγίου Ἰωάννου) ἔμαθεν ὅτι ἐκεῖνος ἔπεσε μαχόμενος λυσσωδῶς, τὴν ἐπαύριον παρουσιάσθη θῆμα σπαραξικάρδιον. Ἡ Ἀναστασία τραυματίας καὶ καθη-

1) Ὁ ἀοίδιμος Γ. Χασιώτης, ὁ πολλὰ περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν σχολείων γράψας ἰδοὺ τί λέγει ἐν σελίδι 117 τῶν «δημοδῶν Μνημείων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ λογοτεχνίᾳ» Ἀθ. 1910: «Τὸ δεύτερον ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ὑπὸ τῶν Φράγκων τοῦ Βυζαντίου ἀναπτύσσεται σπουδαιότερα ἐνέργεια πρὸς συγγραφὴν ποιητικῶν καὶ πεζῶν ἔργων εἰς γλῶσσαν ἀπλουσιέραν μετ' ἀρχαϊκῶν λέξεων καὶ τύπων ποικιλομένην ἀλλὰ καὶ μετὰ ξενισμῶν συγκερασμένην, περὶ τὰ τελευταῖα ἔτη μάλιστα ἡ Κύπρος ἢ Ῥόδος καὶ ἡ Κρήτη καὶ ἄλλαι νῆσοι ἐν αἷς τὰ ξενικὰ στοιχεῖα διέμειναν πλειότερον χρόνον, ἢ γλωσσικῇ ἐπίδρασις καὶ τὸ γλωσσικὸν κράμα ἐπικρατεῖ».

μαγμένη εὔρε τὸ πτῶμα τοῦ προσφιλοῦς ἐρωμένου της, ἡ ψύχραιμος γυμνώσασα αὐτὸ ἀπέδωκε τὰς ὑστάτας νεκρικὰς τιμὰς· ἀντὶ δὲ νὰ ἀναλυθῆ εἰς ὀλοφυρμούς· καὶ δάκρυα μάταια καὶ ταῖς γυναῖξιν ἀρμόδια ἡ Ἀναστασία σπεύδει εἰς τὸν οἶκόν της καὶ λαβοῦσα τὰ δύο τέκνα της καὶ ταῦτα εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἐλιδεικνύουσα ἀνέκραξε: «**τέροτα! τὰ ἀθῶα ταῦτα πλάσματα δὲν θὰ γίνωσι θύματά σας! ὄχι! ὦ! διατὶ δὲν δύνανται ἐκδικηθῶ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς των διὰ τῆς καταστροφῆς σας!**». Εἶτα δὲ περιπτυχθεῖσα ἀμφοτέρω, ὡς μήτηρ φιλόστοργος, καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ μετώπου των ποιήσασα, ἐφόνευσεν αὐτὰ ἵνα μὴ χρησιμεύσωσιν ὡς ὄργανα τῶν ἀσελγῶν ἐπιθυμιῶν των. καὶ εἶτα ρίψασα εἰς ἀνημμένην πυρὰν, μανιώδης ὤρμησεν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν προμαχῶνα σωζόμενον μέχρι τοῦδε καὶ δεικνυόμενον τοῖς περιγηγαῖς καὶ τὸν πρῶτον τυχόντα Τοῦρκον φονεύσασα εὔρεν ἡρωικὸν θάνατον (1). Ἡ διαγωγή αὕτη τῆς Ἀναστασίας ὑπομνησθεὶς ἡμᾶς τὴν ἐκ τοῦ χωρίου Κορινθίου τῆς Λήμνου κόρην Μαρούλαν Ἰσιδώρου, ἣτις τῷ 1475 ἔσωσε τὴν πατρίδα πολιορκουμένην ὑπὸ τῶν Τοῦρκων ὑπὸ τὸν Σουλεϊμάν πασᾶν (ιδεὲ ἐμὸν Μπαϊδεκερ τῆς Νέας Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1913 σ. 330), τὴν ἄλλην Λεσβίαν νεάνίδα, ἣτις κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Λουδοβίκου Σκαράμπη Μεσσαρότα τῷ 1458 ἔσωσε τὴν πατρίδα (ιδεὲ Σ. Δὲ Βιάζη ἐν Μικρασιατικῷ ἡμερολογίῳ Σάμου 1906 σ. 74-77), ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἐν Μυκόνῳ μὲν τὴν Μαντῶ Μαυρογένους (ιδεὲ ἐμὴν Μύκονον, Ἀθ. 1912) καὶ ἐν Ὑδρᾷ τὴν Λασκαρίναν Μπουμπουλίαν.

Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἡ Ῥόδος παρέσχε καὶ τὸν διάσημον Πάπαν Ρώμης Ἰννοκέντιον τὸν Η' (1484-1492). Οὗτος ἐκ γενετῆς μὲν ἦτο Γενουήσιος, τῆς οἰκογενείας Cibo, ἀλλ' ἡ ἄμεσος καταγωγή αὐτοῦ ἦν Ῥοδιακὴ· διότι ὁ πατὴρ ἐγεννήθη ἐν Ῥόδῳ καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἰννοκέντιος, πάπας γενόμενος, πάρεσχεν μεγάλας προνομίας εἰς τὸ τάγμα τῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου Τάφου, τοῦ Ἁγίου Λαζάρου καὶ τὸν μέγαν μάγιστρον τῶν ἱπποτῶν D' Aubusson ἀνα-

1) Πρβλ. καὶ ὅσα ἔγραψεν ὁ Γ. Κ. Ὑπερίδης περὶ Γεωργιλλᾶ ἐν τῇ ἐν Σμύρῃ νη τῷ 1877 ἐκδομένη Ἰωνίᾳ (Ὅμηρος περιοδ. Σμύρνης Ε' σ. 477.)

κηρύξας καρδινάλιον τῷ 1489, ὡς ἀναφέρει ὁ V. La croix (Les îles e.t.c. σ. 174).

Ἄλλος λόγιος καὶ μηχανικὸς Ῥόδιος κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἶναι ὁ μοναχὸς Νεόφυτος ὁ Ῥόδιος. Πράγματι δὲ ἐν Βυζαντίῳ εὐρέθη ἐπιγραφὴ ἀναφέρουσα Μανουὴλ τινα Ἰάγαρην ὅστις, κατὰ τὸν Λεονάρδον τὸν Χιον (Historia Constantino politaee urbis a Mahumete II captae ἐν Migne Patrol. Latina τόμ. (CLIX σ. 936) μετὰ τοῦ ἐκ Ῥόδου μοναχοῦ Νεοφύτου τοῦ Ῥοδίου, ἀνέλαβε νὰ ἐπισκευάσῃ δι' ἄμυναν τὰ τεῖχη τῆς Κωνπόλεως τῷ 1453, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὰ πρὸς τοῦτο χρήματα ἐσφετερίσθησαν καὶ κατέστη, ὡς ἐκ τούτου, ἀνίκανος ἢ πόλις πρὸς ἐγκατεργασίαν καὶ μάλιστα οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν ὄλωσιν εὗρον τὰ χρήματα τὰ κλαπέντα κεκρυμμένα. (A. Millingen, Byzantine Constantinople, London 1889 σ. 108).

Μεταξὺ τῶν λογίων Ῥοδίων βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ κατατιξώμεν καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ Συμαίου πλαστογράφου ἀρχαίων ἐλληνικῶν κειμένων, τοῦ πολλοῦ Κωνσταντίνου Σιμωνίδου, ὅστις ἐπλήρωσε τὴν ἀπόκρυφον αὐτοῦ βίβλον: «Συμαΐδα» πλείστον ὅσων λογίων ἀνδρῶν, διαπρηψάντων ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπιστητοῦ, περιοριζόμενοι χάριν περιεργείας μόνον νὰ παραπέμψωμεν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ ἐν Ἀθήνας τῷ 1849 ἐκδοθὲν τοῦτο πολύκροτον βιβλίον, δι' οὗ οὐ μόνον ἀπλοῦς ἀλλὰ καὶ Καθηγητὰς Πανεπιστημίων ἠδυνήθη νὰ ἐξαπατήσῃ ὁ πολυμήχανος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὁ τὸν βίον εἶτα ἐπὶ ψάθας

2) Περὶ τοῦ Σιμωνίδου τούτου ἰδὲ, Σ. Κοιμανοῦδη, ἐν τῇ ἐφημερίδι Ἀθηῶν «Νέα Ἑλλάδι» 1848-51 ἀριθμ. 22, 7, 44, 89, 92, 102, 103 καὶ ἐν «Πανδώρα» 1851 σελ. 754—Α. Μοισιοξέδου ἐπιστολὴν ἐν «Πανδώρα» Α' 1851-σελ. 262 ἐφξ. Α. Ραγκαβῆ, αὐτόθι σελ. 551 ἐφξ. 565 ἐφξ. καὶ ἐν τόμ. Β' 1851-2 σελ. 595 ἐφξ.—Α. Lykurgos (ἐπίσκοπος Σύρου) Enthuellungen ubeer den Simonides—Dindorfschen Uranios, Leipzig 1856—Σ. Ι. Βουτυρᾶ ἐν Λεξκῶ ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, Κωνπόλις 1889 τόμ. Ζ' σελ. 580—Τ. Ε. Εὐαγγελίδου, Γεννάδιος ὁ Σχολάριος. Ἀθ. 1896 σελ. 75 καὶ ἐν «Θεσσαλίᾳ» Βόλου Μάιος 1911 καὶ Σ. Π. Λάμπρου ἐν «Ν. Ἑλληνομνήμονι» τόμ Β' σελ. 249 ἐφξ. Τοῦ Σιμωνίδου τούτου ὁ τυφλὸς υἱὸς Φώτιος σπουδάζων ἔτι ἐν τῷ Γυμνασίῳ Σύρου τῇ 13 Ἰουνίου 1843 ἐξέδοτο ποιημα: Θάνατος ἐνδοξοῦ τοῦ ἐνδόξου Καραϊσκάκη ἐκφωνηθὲν εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις ἐν Ἐρμουπόλει 1843 εἰς 16ον σελ. 1-16.

κατασιρέφας.

Λόγιοι δὲ καὶ διη διπλωμάται πρώτης τάξεως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὁ **Φανουρίος Ἰέραξ** ἔχων σχέσεις πρὸς τὸν πολὺν Κωνσταντῖνον Λάσκαριν, ὅστις καὶ ἐπίγραμμα ἐπικήδειον ἔγραψε τῷ Φανουρίῳ ἀποθανόντι τῷ 1500. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Ἰέραξ χάριν τοῦ Λασκάρειος εἶχε γράψει κώδικα. (Σάθα Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 51 — Α. Δημητρακοπούλου Ἐπανορθώσεις σ. 8—V. Gardthausen' Griechische Palaeographie σ. 318.)

Ἄλλος λόγος εἶνε ὁ **Ἰάκωβος Διασσωρινός** οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ῥόδῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐκ γένους ἀρχαίου Χιακοῦ ἐν Ῥόδῳ ἀπὸ τοῦ ΙΙ' αἰῶνος ἐγκαταστάτος. Ὅντως δὲ τὸ γένος τοῦ Διασσωρινοῦ εἶναι παλαιότατον ἐκ Χίου. Ἐκ τῆς Βυζαντιακῆς Φιλολογίας τοῦ Κ. Κρούμβαχερ (ἐκδ.β' σελ. 560) γινώσκομεν τὸν Νεῖλον Διασσωρινὸν ἐν ἔτει 1357 Μητροπολίτην Ῥόδου γενόμενον. Ἐκτοτε δὲ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ παρέμειναν ἐν Ῥόδῳ, ὁπόθεν κατάγεται ὁ Ἰάκωβος Διασσωρινός.

Ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ E. Legrand ἐκδοθέντι βιβλίῳ *Deux vies de Jacques Basilicos*, Paris 1889 σ. 61 ἐδημοσιεύθη τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τῆς οἰκογενείας Βασιλικοῦ- Διασσωρινοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: *arbor illustrissimae Heraclidarum familiae, quae et Diasorina, Basilica ac Despotica vocatur, justificata, compariata, monumentisque et insignibus adaucta ab invictissimo Carolo V. Rom. Imp. et ab imperiali consistorio anno MDLV*. Τοῦτο τυπωθὲν ἐν Coronae τῷ 1558 ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείδου Τριπολέμου οὗ καὶ Ὅμηρος μέμνηται καὶ λήγει εἰς τὸν Ἡρακλείδην Πέτρον κατὰ τὸν 16 αἰῶνα ὑπερμεσοῦντα μετὰ Χριστὸν!

Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ὁ Ἀλέξιος Ἡρακλείδης κατέλαβε τὴν Ῥόδον, τοῦ Ἀνδρέου γενομένου κυρίου τῆς Ἠλείρου καὶ Θωμᾶ δεσπόσαντος τῆς Κύπρου. Ἐπὶ τῶν Σταυροφοριῶν ὁ Ἀνδρόνικος Ἡρακλείδης κτίζει τὴν κωμόπολιν ἐν Ῥόδῳ «Βασιλικὰ,» ἧς τὸ ὄνομα περισώζεται ἔτι ἐν τῇ νήσῳ, ἀναφέρεται δὲ ἐν τῷ ἐν ἔτει 1422 ἐκδοθέντι χάρτῃ τῆς Ῥόδου ὑπὸ τοῦ Βονδελμοντίου. Τούτου υἱοὶ ἐγένοντο οἱ Ἀλέξανδρος καὶ Κλήμης (Climus τὸ λατινικὸν κείμενον), ὧν ὁ μὲν ἀρχιεπίσκοπος Ῥόδου χρηματίσας προὔδωκε τὴν νήσον τοῖς Σταυροφόροις, ὁ δὲ ἀπολέσας τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ μίαν μόνην κόρην καταλιπὼν

έκρημνίσθη από τοῦ ὄρου (sic) Κρεμαστό!! καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἡ-
ρακλείδης Ἀνδρέας μὴ δυνάμενος τὰ συγκρατήση τὴν ἐπὶ τῆς Ἀλικαρ-
νασσοῦ κυριαρχίαν ἐπώλησεν αὐτὴν τοῖς Σταυροφόροις, οἵτινες ἐδη-
μιούργησαν δουκάτον ἐν Χάλκῃ καὶ Λίνδῳ!

Ὁ Ἰάκωβος Διασσωρινὸς μετὰ τὴν πρώτην στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν
ἐν Ῥόδῳ ἐσπούδασεν εἶτα ὑπὸ τὸν Ἐρμόδωρον τὸν Λήσταρχον, ὡς
αὐτὸς οὗτος λέγει ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ περὶ τὸ 1533 ἐν Χίῳ. 1)

Τῷ 1541 συναντῶμεν αὐτὸν καὶ αὐθις ἐν Χίῳ ἔνθα ἐξέγραψε χει-
ρόγραφόν τι ἀποκείμενον ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ Παρισίων
(Fonds Coislin No CLIII) ἐν ᾧ ὑπογράφεται: « Ἰάκωβος Ῥόδιος Διασσω-
ρινὸς ἐν Χίῳ γέγραφε τοῦ αἵμα' ἔτους ἀπὸ τῆς θεογονίας » (2) Ἐν
Χίῳ κατῴκει τότε καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν Ῥόδον, ὑπὸ τῶν Τούρκων
καταληφθεῖσαν, καταλιπὼν τῷ 1522. Κατόπιν δὲ μετὰ τῶν ἐτῶν
1541—1543 φαίνεται ὅτι ὁ Ἰάκωβος ἀπῆλθεν εἰς Ζάκυνθον, ζῶντος
ἔτι τοῦ πατρὸς. Τῷ 1543 τὸν Ἰάκωβον συναντῶμεν ἐν Βενετίᾳ (19
Ἰουνίου). Ὁ δ' ἀρχαῖος αὐτοῦ συμμαθητὴς ἐν Χίῳ Ἀλέξανδρος Νε-
ρουύλης γράφει αὐτῷ ἐκ Ζακύνθου ἐπιστολὴν, συγχαίρων διὰ τὴν ἀλ-
ληλογραφίαν καὶ ἐπαινῶν αὐτὸν διὰ τὴν ἀγαθότητα, τὴν εὐγλωττίαν,
τὰ κατορθώματα, καὶ τὸ γόητρον τὸ ἐκ τῆς Ῥοδιακῆς αὐτοῦ καταγω-
γῆς, « ἅ εἰσιν ἄξια οὐ μόνον φιλωθῆναι πρὸς ἡγεμόνας καὶ ἄρχοντας
ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐν τέλει τῆς φιλοσοφίας ἀκροτάτους », ὡς
λέγει αὐτολεξεῖ.

Ἄλλ' ἐν Βενετίᾳ ἐδυσπράγει ὁ Ἰάκωβος, ὡς γράφει τῇ 28 Ἰα-

1) Ἐν Χίῳ ἡ Καλὴ καὶ Θεωδώρα Διασσωρινοῦ (1543—90) ἀναφέρονται
ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἀθ. Παπαδόπουλου Κεραμῆως Ἱεροσολυμοτικῇ Βιβλιοθήκῃ Β'
σ. 567 Κ. Ν. Σάθα, Τουρκοκρατομένη Ἑλλάς, Ἀ. 1868 σ. 128 καὶ Νεοελ-
ληνικὴ Φιλολογία σ. 179-71 καὶ 210-11 Ἀλλὰ καὶ Στέφανος Διασσωρινὸς (Δι-
ασσιρινῶς) ἀπαντᾷ ὡς ἐπίτροπος τῷ 1733 τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ὠν Χίῳ
(Γ. Γεωργιάδου ὁ ἐν Λαλατᾷ Ἱερὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χ. Κων) πολίς
1898 σ. 48-9 καὶ πολλαχοῦ τοῦ βιβλίου.)

2) Ἴδὲ Η Omont: κατάλογον τῆς Βιβλιοθήκης, Paris 1897 σελ. 22—23.
τὴν διατριβὴν ταύτην ἐδημοσίευσεν ἐν « Νέα Ῥόδῳ » ἀπὸ τῆς 20 Νοεμβρίου καὶ
ἐνετῆθεν ἐν συνεχέσι φύλλοις

νουαρίου 1544 πρὸς τὸν ἐν Ζακύνθῳ φίλον του Ἀλέξανδρον Νερούλην, τοῦτ' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ (25 Αὐγούστου 1544). Τέλος ὁμοῦς εὔρεν ἐργασίαν παρὰ τινι Φαρμακείῳ τοῦ « Ἀγγέλου » ἐν Βενετίᾳ, ὡς διὰ τῆς ἀπὸ 25 Ὀκτωβρίου 1544 ἐπιστολῆς ἀναγγέλλει τῷ Νερούλῃ, ἀπαντήσαντι αὐτῷ τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου 1545 καὶ συλλυπούμενῳ ὅτι περὶ ἀμίδας καὶ σκωραμίδας κατεγίνετο. Ἐπίσης ἔγραψε καὶ ἄλλην τῇ 3 Μαΐου 1545 ἐν ἧ ὡς ἄλλος Ῥαβελαι (1) ψέγει τὸ νέον ἐπάγγελμα.

Ἐπὶ δέκα ἔτη (1545—1555) ἀγνοοῦμεν τὰ κατὰ τὸν Διασσωρινὸν φαίνεται ὁμοῦς, ὅτι ἐπὶ κεφαλῆς Ἑλλήνων τινῶν ἱπποτῶν συνεπολέμει τῷ Καρόλῳ Ε' κατὰ τὰς εἰς Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν ἐκστρατείας ἐκείνου. Ἐπίσης εἰκάζομεν, ὅτι κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐξέγραψεν ἕξ ὥραϊα χειρόγραφα ἐν Escorial ἑναποκείμενα (Iδὲ E. Miller Catal. de Manuscrits κ. τ. λ. σελ. 95, 131, 132, 164, 467, 495). Τέσσαρα μὲν ἐκ τούτων ἀφιερῶνται τῷ Φιλίπῳ Β' ἐν δὲ εἰς τὸν ἰδιαίτερον γραμματεῖα αὐτοῦ Γόνζαλον Περὲς (2)

Τῷ 1555, ὁ ἐν τῷ μεταξῷ, εἰς Ἑλλάδα ἀπερχόμενος Ἰάκωβος, φθάνει εἰς Βρυξέλλας πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐξαδέλφου Ἰακώβου Βασιλικοῦ Ἡρακλείδου, πολεμοῦντος ἐν ταῖς τάξεσι τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐπίσης στρατευμάτων ἐπὶ κεφαλῆς Ἑλλήνων (Strathiotēs). Τὸν Διασσωρινὸν εἰς Βρυξέλλας μόλις φθάντα ὁ Βασιλικὸς δι' ἐπιστολῆς (23 Νοεμβρίου 1555) συνέστησε πρὸς τὸν Γερμανὸν φιλόλογον μεταρρυθμιστὴν Μελάγχθωνα ὃν εἶχεν γνωρίσει ἤδη ἐν Γερμανίᾳ, ὡς « Κ υ ρ ι ο ς Σ α μ ο υ » ὑπογραφόμενος. Ἐγραψεν ὁμοῦς καὶ οὗτος συστατικὰς τινὰς ἐπιστολάς χάριν τοῦ Βασιλικοῦ ἀνεχωρήσαντος εἰς Δανίαν τῷ 1556, ὅπου ἀγνοοῦμεν ἂν ἀπῆλθε καὶ ὁ ἡμέτερος Ἰάκωβος.

1) Ὁ Ῥαβελαι (Rabelais) ὡς γνωστὸν εἶχε σπουδίσει τὴν Ἱατρικὴν, ἀλλὰ τὰς τὴν καταλιπὼν ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ τὴν παιδαγωγικὴν, γράψας τὸν Γαργαντούαν καὶ τὸν Πανταγρυὲλ δι' ὧν ἐξήτει νὰ πείσῃ τοὺς συγχρόνους (1495—1553 περὶ τῶν νέων παιδαγωγικῶν θεωριῶν αὐτοῦ).

2) Τὰ ἐκ. γράμματα τῶν ἀφιερῶσεων ἐν τέλει.

Ὁμοίαν ἐπιστολὴν ἔγραψε καὶ ὁ Διασσωρινὸς (23 N) βρίου 1555) ἐν ἣ ὑπόσχεται, ὅτι θὰ στείλῃ αὐτῷ, ἤδη ἐξ Ἑλλάδος ἐρχόμενος, χειρόγραφόν τι. Ἄλλ' ὁ Μελάγχθων λίαν τότε ἀπασχολημένος ἐν τῇ θρησκευτικῇ μεταρρυθμίσει μετὰ τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου ἀπῆντησε διὰ τοῦ πιστοῦ αὐτοῦ Ἰωακείμ Καμεραρίου.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Διασσωρινοῦ σὺν ἄλλοις ἔλεγεν:

«Ἐκ τῆς πάλαι εὐτυχοῦς καὶ μακαρίας Ἑλλάδος, νῦν δὲ ἀθλίας, βιβλίων τῶν δυσσευρέτων πέμψαι σοι βούλομαι, ἵν' αὐτά ποτε διερχόμενος τοῦ τῆς Δωριδος Κυρίου μνησθείης, Ἕλληνας ἀνδρὸς καὶ φίλου εὐσεβέσιν.»

Ἐξ ὀνόματος δὲ τοῦ Μελάγχθωνος ἀπαντήσας Ἰωσήφ ὁ ΚαμερARIOΣ λέγει τάδε: (M. Crusii. Turcogracia σελ. 55).

«Τὰς ἐπιστολάς ἀναγνοὺς τό τε τῆς λέξεως καθαρὸν ἐθαύμασα καὶ ἠγάπησα τὸ φιλοφρονητικὸν τῆς διανοίας». καὶ ἄλλα πολλὰ. Ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ κρίσεως ταύτης φαίνεται, ὅτι ὁ Ἰάκωβος ἦν ἀρτίως μεμορφωμένος καὶ ποιητῆς εὐφάνταστος ὡς δεικνύουσι τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ τε περὶ καὶ ἔμμετρα. Ἐπίσης ἐγένετο καὶ καλλιγράφος παρὰ τῷ ἐκ Κρήτης Ἀγγέλῳ Βεργικίῳ καὶ ἀντιγραφεὺς, ἐπιμελῶς ἀντιγράψας τὰ ὑπ' ἀριθ. 2868 καὶ 2743 χειρόγραφα τῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, ὡς ἀναφέρει ὁ H. Omont, ἀπερ περιλαμβάνουσι κείμενα τοῦ Δράκοντος Στρατονικέως (περὶ ποιητικῶν μέτρων) καὶ Φιλήμονος (Λεξικὸν Τεχνολογικὸν) θεωρηθέντα ὑπὸ τῶν κριτικῶν ὡς πλαστὰ* φαίνεται δ' ὅτι ἦψατο καὶ πλαστογραφίας ὡς καὶ ὁ σύγχρονος καὶ συνεργάτης διαβόητος Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιόκαππας ὁ Κρήης.

Καὶ ὁ μὲν Παλαιόκαππας ἐπλαστογράφησε τὴν Ἰωνίαν τῆς Εὐδοκίας καὶ ἄλλα πολλὰ ἀρχαῖα κείμενα (ιδὲ L. Cohn Berliner Philolog. Wochenschrift σελ. 1419 ἔφεξ). Καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὁ Συμαῖος Κωνσταντῖνος Σιμωνίδης· ὁ δὲ Διασσωρινὸς, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὰ περὶ μέτρων ποιητικῶν τοῦ Δράκοντος Στρατονικέως (ἔκδ. G. Hermann Λιψία 1812) Λεξικὸν Τεχνολογικὸν τοῦ Φιλήμονος (ἔκδ. F. OSANN, Berol. 1821), ἀπερ ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων

ἤδη ἐθεώρησαν νόθα καὶ ἀποκνήματα νεωτέρων χρόνων. 1]

Πράγματι δὲ ὁ Διασσωρινὸς διέτριψεν ἐν Βενετία, Βρυξέλλαις καὶ ἐν Γαλλίᾳ· διότι τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 2868,2743 ὡς εἶπομεν, χειρόγραφα ὧν τινα προσήνεγκε πρὸς Φίλιππον Β΄ τῆς Ἰσπανίας [1527-1598] μετὰ ἀφιερωτικῶν ἐπιγραμμμάτων, δι' ὧν ἐκάλει τὸν Χριστιανὸν Βασιλέα πρὸς ἀπολύτρωσιν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ ἐκ κώδικός τινος περὶ ἀμβάνοντος κείμενον τοῦ Αἰλιανοῦ πιστοῦσι τοῦτο.

Καὶ ἄλλο δὲ κείμενον τῶν στρατηγικῶν τοῦ Πολυαίνου προσήνεγκεν ὁ Διασσωρινὸς.

Ἐκεῖνο ὁμῶς ὅπερ μένει ἀκατάληπτον ἐκ τῶν τοῦ ἀνδρὸς εἶνε ὅτι ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ αὐτοκαλεῖται «Κύριος Δωρίδος,» ἐξ ὧσων τοῦλάχιστον γινώσκομεν, τοιαύτης τιτλοφορίας οὐδόλως ὑπαρξάσης ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν τῆς Τουρκικῆς δουλείας χρόνων.

1) Ὡς λόγιος καὶ ὁ Ἰάκωβος ἀντέγραψε πολλοὺς κώδικας ἐν οἷς ὁ ὑπ' ἀριθμ. 2743 τῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων περιέχει ἔμμετρον παράφρασιν τοῦ Ψαλτῆρος τοῦ Ἀπολλιναρίου μετὰ εἰσαγωγικῶν στίχων, ὧν ποιητὴς ἐθεωρήθη ὁ Ἰάκωβος, ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων ἀπεδείχθη ὅτι πρὸ τριῶν αἰώνων ἤδη οἱ στίχοι ἐκεῖνοι ἀπήτων ἐν Ἀγιορείτικῷ κώδικι (Κ. Krumbacher, ἐνθ' ἄλλαχού, μεταφρ. Γ. Σωτηριάδου, Ἀθ. 1896—900 τόμ. Β' σ. 674) καὶ ἐν ἄλλοις χειρογράφοις ὡς ἐν τῇ Μοιῇ Ἰωάννου Προδρομοῦ τῇ παρὰ τὰς Σέρρας (Π. Ν. Παλαγεωργίου ἐν ΒΖ, 1894 Γ' 320—1 καὶ θεωρεῖται συντάκτης πονήματος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πηλαίου γραμματικοῦ Δράκοντος τοῦ Στρατονικέως περὶ μέτρων ποιητικῶν, ὅπερ σινεπέλησεν ἐκ τοῦ ὁμοίας φύσεως ἔργου τοῦ Ἰσαὰκ μοναχοῦ τοῦ ἰδ' αἰῶνος καὶ ἐκ τῶν εἰς Ἑφραισίτῳα σχολίων δημοσιευθέντων τῷ 1526 (Krumbacher, αὐτόθι 373—6). Τῷ 1812 ὁμῶς γενομένης ἀκριβ. ἔξετάσεως τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Διασσωρινοῦ ὑπὸ τοῦ G. Herman, Lips. ἐθεωρήθη τοῦτο ὡς μὴ ἔργον τοῦ Δράκοντος· τὴν γνώμην ταύτην διεπίστωσαν καὶ ὁ K. Lehrs (Horodiani scripta tria σ. 402 ἐξ. καὶ 439 καὶ Σχόλια Πινδάρου σ. 164 ἐξ.), ὁ L. Voltz ὁ L. Cohn ἐν διατριβῇ τῆς 70 ἐτηρίδος τοῦ καθηγητοῦ M. Hertz σ. 123—143 καὶ ἐν Berliner Philologischen Wochenschrift 1889 στήλῃ 1419 ἐξ), ἀποφηνάμενοι ὅτι εἶναι συμπλήμα τοῦ Διασσωρινοῦ.

Ἡ δημιουργία λοιπὸν τῆς χιμαιρικῆς ταύτης ἡγεμονίας ὀφεί-
 λεται εἰς τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἰάκωβον Βασιλικὸν Ἡρακλείδην, τὸν ἡγε-
 μόνα Σάμου, ὅστις ἐν τῷ «γενεαλογικῷ δένδρῳ» αὐτοῦ, τῷ ἐκδοθέν
 τι ἐν Κροστάνδη τῆς Τρανσυλβανίας τῷ 1558, παρέχει ὡς ἀρχηγὸν
 τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ τὸν Ἡρακλείδην Τληπιόλεμον «qui rex Ielisi, Do-
 ridis et Thasi fuit, ex quo Heraclidae primogeniti D (1) a sorini, Kyrani, hoc est
 reges (unde Kyrii, Doridis nominatvr) secundo vero nati, Basiliel id est Despo-
 tae». 1)

Ἐὰν ὁ Βασιλικὸς εὔρε ποιητὰς ἐξυμνήσαντας αὐτὸν καὶ αὐτοκρά-
 τορα δόντα περγαμηνὰς ὡς ἐξ Ἡρακλειδῶν καταγόμενον, ὁ Διασσω-
 ρινὸς κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς Γάλλον τινὰ Ἑλληνιστὴν τὸν
 Βλασσὲ, νὰ ἀφιερῶσιν αὐτῷ τε καὶ ἐτέρῳ ψευδογενεῖ Κωνσταντίνῳ
 Κυδώνη τὸ ἔργον αὐτοῦ del' Excellence del' affinité de la langue Grecque et
 de la langue Françoise». Ἀλλὰ τὸν Διασσωρινὸν δὲν εἶα νὰ καθεύδῃ τὸ
 τοῦ Βασιλικοῦ ἐν Μολδαβίᾳ τρόπον καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀποτολμήσῃ
 καὶ αὐτὸς γενναῖόν τι ἔργον ἐθνικῆς ὠφελείας. 2)

Τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἐστράφη πρὸς τὴν ἱστορικὴν καὶ ἀστυγείτωνα
 νῆσον Κύπρον ἀνήκουσαν εἰσέτι τοῖς Βενετοῖς ἐξουσιάζουσιν αὐτῆς
 διὰ 2000 μισθοφόρων Ἀλβανῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Μέγαν Δοῦκα.

Τῷ 1561 ἀπέρχεται εἰς Ῥόδον, ὁπόθεν ἐγράψε πρὸς τὸν οἰκου-
 μενικὸν Πατριάρχην περὶ τινος ἱερέως Στυλιανοῦ, συγγενοῦς αὐτοῦ
 (ἰδὲ Περιοδικὸν τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλλήν. Φιλολ. Συλλόγου Τόμ. Α'
 σελ. 71—72) καὶ τῷ 1562 ἀπῆλθεν ὡς διδάσκαλος εἰς Κύπρον, ὅθεν
 τῇ 17 Αὐγούστου ἐγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πατριάρχην Κων)πό-
 λεως Ἰωάσαφ περὶ τοῦ Βασιλικοῦ, τοῦ δεσπότην ἤδη γενομένου Μολ

(1) Ἰδὲ E. Miller, Catalogue del' Escorial σελ. XXIV, 96, 132, 133,
 163, 259, 467, 491, 495, 505. V. Gardhausen Griechische Palaeogra-
 phie σελ. 324.

(2) Ὁ Ἰάκωβος ὡς ἡγεμὸν Μολδαβίας κατώρθωσε νὰ θεωρηθῇ παρὰ τοῦ
 μεταρρυθμιστοῦ ὡς μέλλον δῆθεν νὰ ἀποκατασταθῇ ἐν Ἀνατολῇ τὴν μεταρρυθ-
 μισιν τοῦ Μ. Λουθήρου διὰ τοῦ φίλου καὶ ἐργέτου Μεγάλχθονος (W. Gass,
 Symbolik d. Griechischen Kirche Berlin 1872 σ. 42—3—J. H. Kurtz, Lehrbuch
 d. Kirchliche Geschichte 14 B' I σ. 139— Martini Crusii, Turcograecia σ.
 556 Basiliae 1584.

δαβίας, ἔλεγε σὺν ἄλλοις «οὗτος ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐστὶ καὶ Ἕλληνας ἀνὴρ, ἐξ εὐγενοῦς φύτης καὶ εὐγενεστάτης, τὸ ἀνέκαθεν Ἡρακλείδης. Καὶ εἰ δεῖ ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς ἐλεύχεσθαι Ἕλλησιν ἄρχουσι, τανῦν ὑπὲρ αὐτοῦ προσήκει, καὶ οὕτως ἰκετεύω ποιήσατε, ἵνα εὐάρεστος τῷ Θεῷ γενόμενος καὶ ὑγιής, διὰ τῶν πρεσβειῶν ἡμῶν, τὸ κατ' ἐκείνον εὐεργετήσῃ τοῖς δυστυχέσι τῶν Ἑλλήνων, ὡς καὶ ἐφίεται, καὶ τῆς Παναγιότητός σου πιστὸς φίλος ἔσεται.» (Ε. Σταματιάδου, Ἰάκωβος Βασιλικὸς σ. 66,7—Legrand Bibliographie Hellenique Β' σ. 355.)

Ὡστε, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, τὰ σχέδια τοῦ Διασσωρινοῦ ἦσαν ἐθνικὰ καὶ ἢ ἐν Λευκωσίᾳ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσα σχολὴ ἐχρησίμευεν ὡς ζώπυρον πολύτιμον ἐθνικῆς δράσεως, ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ Βασιλικὸς, πρὸς ὃν διετήρει ἀλληλογραφίαν συγγήνην, ἐξήτησε νὰ ἐφαρμόσῃ ἐν Μολδαβίᾳ καὶ προσεκάλεσε τὸν ἀρχαῖον διδάσκαλον τῆς Χίου Ἐρμόδωρον τὸν Λήσταρχον ἀλλ' οὗτος καθ' ὁδὸν μαθὼν τὴν στενὴν πολιτορχίαν τοῦ ἡγεμόνος ἐν τῇ Μονῇ Σουτσάβας, ἐπανάκαμψεν εἰς τὰ ἴδια. ὁ δὲ Βασιλικὸς ἐφρονεῦθη τῇ 5 Νοεμβρίου 1563 καὶ τὴν τύχην αὐτοῦ ἠκολούθησεν καὶ ὁ Ἰάκωβος ἐν Κύπρῳ, ὅστις βλέπων ὅτι οἱ Βενετοὶ προσεφέροντο σκληρῶς πρὸς τοὺς Κυπρίους εἰργάζετο ἀνευδότης πρὸς ἀποδίωξιν αὐτῶν ἐκ τῆς νήσου. Γινώσκομεν δ' ὅτι τὸ Συμβούλιον τῶν Δέκα τῷ 1560 διέταξε τοὺς ἐν Κύπρῳ νὰ παρακολουθήσωσι τὰς ἐνεργείας τῶν εἰς Βυζάντιον ἀπερχομένων Κυπρίων, οἵτινες ἐνήργουν νὰ προκληθῇ τουρκικὴ ἐκστρατεία καὶ ταύτην ὑπεξέκαιεν ἢ Ὑψηλὴ Πύλη διαφουροτρόπως.

Ὁ δὲ ἐν Βυζαντίῳ βαῦλος τῶν Βενετῶν τῷ 1569 ἔγραψεν εἰς Βενετίαν ὅτι οἱ Κύπριοι συνεννοοῦντο μετὰ τῶν Τούρκων καὶ κατηγορικῶς ἐβεβαίουν ὅτι Κύπριός τις, ἰσχύων τὰ μέγιστα, διεβεβαίουν τὴν ὑψηλὴν Πύλην, ὅτι ἐὰν ἐμφανισθῇ ὁ Τουρκικὸς στόλος εἰς τὰ ὕδατα τῆς νήσου οἱ Ἕλληνες θὰ ἐξηγίροντο σύσσωμοι ὁ δὲ ἐκδότης τῶν μυστικῶν τῆς Βενετίας ἐγγράφων Λαμάνοκῆς *Secrêts d'Etat de Venise Petersbourg* 1884 σ. χνιι-χνι, 34) λέγει ὅτι Κύπριός τις διέδιδεν ὅτι «i Turchi daranno lalibertà a tutti, e servianno in favor di esi Turchi» (Πρβλ. Κυπριανοῦ, ἱστορία χρονολογικὴ τῆς νήσου Κύπρου ἐκδ. β' σ. 409—καὶ Α. Ρ. Lebeden, ἱστορία τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τοὺς Τούρκους, Πετρούπ. 1903 σ. 180 ρωσιστὶ)

Ὁ Ἰακώβος εἰς τῶν κυρίων ὑποκινητῶν τῆς συνωμοσίας θεωρηθεὶς ὑπὸ τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας τὸ μὲν πρῶτον ἐξωρίσθη ἐκ Λευκωσίας, εἶτα δὲ συλληφθεὶς καταδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀκριβῶς δὲ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος ὁ Σουλεϊμάν ὁ μεγαλοπρεπῆς προέβη εἰς ἐνεργείας διὰ τὴν Κύπρον, ὡς ἀναγράφει ὁ Φ. Ζαννέτος (ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου, Λάρναξ 1910 τόμ. Α' σ. 970. Πρβλ. Λ. Λακρονά ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου, Ἀθ. 1905 σ. 159 ἐξῆς), τοῦθ' ὅπερ πιστοῖ τὴν εἰς τὴν συνωμοσίαν ἀνάμιξιν τοῦ Ἰακώβου. Ὡς γνωστὸν δὲ ἡ Κύπρος ὀκτὼ ἔτη μετὰ ταῦτα ἐγένετο κτήσις Τουρκικῇ τῷ 1571. Ἐκ τῆς θαλάσσης ἀποσερθεὶς ὁ Διασσωρινὸς καὶ εἶτα ἐπὶ ὄνου ἀναβίβασθεις ὑπὸ τοῦ Βενετοῦ διοικητοῦ Βέμβου ἐκρεμάσθη ἀπὸ τοῦ ἐτέρου τῶν ποδῶν ἀπὸ τινος ἀρχόντης. Οὕτως ἐτελεύτησε κακῶς τὸν βίον ὁ ἄλλος λογιώτατος Διασσωρινὸς. Καὶ ὁ μέγας Δούκας δὲ τῆς Κύπρου δὲν ἐπέζησεν, ὡς ὑποπτος θεωρηθεὶς καὶ λάθρα φονευθεὶς ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ συμβουλίου τῶν Δέκα (1)

1) Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ Α. Μ. Gratiani, de Ioanne Heraclide Despota, Valachorum principe, bibli. tres et de Iacobo Didascalo Jannis fratre liber unus Varsaviae 1759 καὶ 8ον σελ. 87—100

Arthur Ludwich, Ein neuer Beitrag zur Charakteristik des Jakob Diasorinos ἐν Byzantin, Zeitschrift 1892 σελ. 293 — 302 Πρβλ. καὶ Leopold, Cohn, Ueber zwei Neugriecher des 16 Jahrhunderts Constantinos Palaeoaka pa und Jakob Diasorinos ἐν Philologische Adhandlungen M. Hertz ἐκ 70ῆ ἐπιπέφ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν πρῶν μαθητῶν (σελ. 123 — 143)—Μ. Παρανίκια ἐν τῷ Περιοδ. τοῦ ἐν Κων. πόλει Ἑλλ. Φιλολογ. Συλλόγου τόμ. ΙΑ' σελ. 66—73: περὶ Ι. Βασιλικοῦ, Ἰακώβου Διασσωρινοῦ.

— Τοῦ αὐτοῦ: Σχεδιάσμα κτλ. σ. 196— E. Legrand, Deux vies de Jacques Vasilicos seigneur de Samos, marquis de Paros conte Palatin et prince de Moldavie l' une par Jean Sommer, l'autre par A. M. Græzani, suivies des piéces rares et inédites, Paris 1889 σ. 300 μετ' εἰκόνων — Ε. Σταματιάδης: Βίος Ἰακώβου Βασιλικοῦ δεσπότη τοῦ Σάμου, Μαρκησίου Πάριου, Κόμητος Παλατινοῦ καὶ ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας, Σάμος 1894.

Ὁ Ε. Legrand, Bibliographie Hèllénique, Paris 1885 Α' σ. 255, 256 — 7, 300 — 302 Β' σ. 353 — 5 — Ἐπιστολαὶ Διασσωρινοῦ αὐτόθι 353 — 5 ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 10 χειρογράφου τοῦ ἐν Κων. πόλει Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου τόμ. XI σ. 71 — 2.

Ὁ Διασσωρινὸς ἔγραψε: Α' -- Ἐγκώμιον ἐν στίχοις εἰς τὸν Καρδινάλιον Ρεγινάλδον Πολέ, ἀνέκδοτον ἐν τῇ Βοδλειανῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων (ιδὲ Legrand, Bibliographie Hellénique τόμ. I. σελ. 302.)

Β' -- Ἐγκώμιον Ματθαίου Βλαχὸς (ἀντὶ Φλαχὸς χάριν σαρκασμοῦ) τοῦ Ἰλλυροῦ εἰς 4ον 1558 (ἐν Wittemberg).

Γ' -- Ἐπιγράμματα εἰς Ἀντώνιον Μορλίον καὶ Ἀδριανὸν Ἀμερότιον (παρὰ Legrand ἐνθ' ἀνωτέρω Π σελ. 419)

Δ' -- Ἐπιγράμματα εἰς Φίλιππον Β' τῆς Ἰσπανίας, ιδὲ προχειρῶς παρὰ Κ. Σάθα Νεοελ. Φιλ. σελ. 211 καὶ ἐντεῦθεν.

Ε' -- ἐπιστολὴ πρὸς Φίλιππον Μελάγχθονα ἐν ἣ αὐτοκαλεῖται «Κύριος Δωρίδος» καὶ αὐτανεψὸς τοῦ Ἡρακλείδου Βασιλικοῦ ἡγεμόνος Πογδανίας (παρὰ Legrand, αὐτόθι τόμ. Π 354). αὕτη ἐγράφη ἐκ Βρυξελλῶν καὶ Ἀνθεστηριῶνος φθίνοντος 1555.

ΣΤ' -- Δύο ἐπιγράμματα σωζόμενα ἐν τοῖς χειρογράφοις Harley σελ. 5264 εἰς τὸν Ἀντώνιον Μορλίον καὶ ἕτερον εἰς τὸν Ἀδριανὸν Ἀμερόντιον ἀνήκον εἰς τὸν Κώδικα 11, 313 τῆς Βιβλιοθήκης Βρυξελλῶν (ιδὲ Henri Omont, Catalogue des Manuscrits Grecs de la Biblioth. Royale de Bruxelles, σελ. 14—15).

Ἐξέγραψε δὲ τῷ 1541 Θεόδωρον Ἐρμοπολίτην ἀποκείμενον ἐν τῇ Κοϊσλιανῇ Βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀριθ. 152 καὶ ἐν Χίῳ τῷ 1541 ἄλλους κώδικας τοὺς ὑπ' ἀριθ. 153 καὶ ἴσως 154 τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης, ἐν οἷς ὑπογράφεται: Ἰάκωβος ὁ Διασσωρινὸς. (Ἐπιθ. E. Miller Catalog. Escorial s. XXIV καὶ Gardthausen ἐνθ. ἀλλαγῶν σ. 324).

Εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅτι ὁ Διασσωρινὸς τῷ 1558, προὔπηρε τήσας ἤδη ὡς ἀρχηγὸς Ἑλλήνων στρατιωτῶν (Strathiotēs) ὑπὸ τὰς διαταγὰς Καρόλου τοῦ Ε' ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν παρὰ τῷ Φίλιππῳ Μελάγχθονι ἐκτιμῶντι τὸν στρατιώτην, τὸν ἀντιγραφέα, Ἕλληνα διὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς γνώσεις.

Ὁ διάσημος ὁμοῦ φιλόλογος καὶ Θεολόγος Ματθίας Φράγκοβιτς, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Flacus Illyricus, γράψας κατὰ τοῦ Μελάγχθονος, ὡς ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἐρίδων, συνανέμιξε καὶ τὸν φίλον ἐκεῖνον Ἰάκωβον τὸν Διασσωρινὸν ἐν τῇ φιλολογικῇ συζητήσῃ, ἐξυβρίσας καὶ αὐτὸν, τὸ ἔθνος καὶ σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμὸν ὑπὸ τοῦ ὁποῖου ἀνεφοροῦντο οἱ περὶ τὸν Μελάγχθονα, μέγαν τῆς μεταρρυθμίσεως ἀντι-

πρόσωπον, μετὰ τὸν Μαρτῖνον Λούθηρον.

Τότε ὁ Ἑλλην μαχητὴς καὶ ποιητὴς, ὅστις, ὡς εἶπομεν, προσήνεγκε Κώδικας τῷ Βασιλεῖ τῆς Ἰσπανίας Φιλίππῳ Β' ἐν οἷς δι' ἐπιγραμμάτων τεχνικωτάτων ἔλεγεν ὡς ἐκ μέρους δῆθεν τῆς ἀντιγραφείσης βίβλου τοῦ Αἰλιανοῦ, ὅτι:

ἀλλὰ μὴν ἐξερέουσα πολύστονα πήματα θυμοῦ
Τουρκος, ἅπερ δραίνει υἱέσιν εὐσεβέων.
Ἄνδρας μὲν καίνουσι, βαθυζόνους δὲ γυναῖκας,
τέκνα δὲ Τουρτζίζει, ποιμνία δὲ πάντα ἄγει
τῶν δε μνήσθητ' ὄνωξ καὶ τὰς δὲ στίχας ἀνδρῶν
ὄφυγιαν ἀθρῶν, μνώεο Κεκρωπίης».

τότε ὀργισθεὶς γράφει δηκτικώτατον λίβελλον κατὰ τοῦ Φράγκοβιτα: *Encomium M. Flacii Illyrici scriptum graecis versibus etc.* ἐκδοθέντα τῷ MDLVIII εἰς 4ον σελ. 1-24, οὗ σπανιώτατον ἀντίτυπον σωζόμενον ἐν τῇ Ἑθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων λέγει ἐν Ἰαμβικοῖς στίχοις:

«Οὐδὲν γὰρ ἐξωλέστερον τῶν Ἰλλύρων
ἄλλο βροτῶν λέφουκεν ἐκτόπως γένος,
μεθυστικὸν, μάταιον, ὀχληρὸν πάνυ
οὗ νοῦς ζοφώδης καὶ βεβαροβαρωμένος!
αἰεὶ δὲ θῆτες ἦσαν Ἰλλυρες πάλαι,
τῷ καὶ Σκλαβοῦνοι κλησιν οἰκείαν λάχον,
καὶ νῦν ἐρετμοῖς τῶν τμήσεων φίλοι,
ναυηκόροι τε καὶ καθάρται ἀντίλας!» κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ὁ Καμαράριος οἶονεὶ προμαντευόμενος κατὰ τὸν ἸΣΤ' αἰῶνα τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος γράφει τῷ 1556 ἐκ Λευψίας τῷ Διασσωρινῷ: «Ἦν δ' ἄρα ἐμοὶ παρὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὑμετέρων ἐπιστολῶν πρόχειρον τῇ μνήμῃ τὸ περὶ τῶν Ἀθηνῶν χρησθέν ποτε: «ἀσπὸς βαπτίζῃ, δυνάει γε μὲν οὐ θέμις ἐστίν». Ἐγὼ γὰρ ἐκδέχομαι τοῦτο ὡς περὶ ἅπαντος τοῦ ἔθνους πρόσνεχθὲν.» . . . παρὰ Martino Crusio Turco graecia σ. 527. Ἐπιθ. καὶ Κ: Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλ. Ἀθ. 1868 σ. 210-1-τοῦ αὐτοῦ Documents ineditis relatifs á l'histoire de la Grece au moyen age Paris 1878 Τόμ. Δ' σελ. LX.]

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Ῥόδιος οὗτος ἀνὴρ περὶ οὗ διὰ μακρῶν γρά

φω ἐν τῇ ἐμῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ ἦν ἐκδίδωμι προσεχῶς. Ἐσχάτως ἐγράφη διατριβὴ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἰάκωβος Διασσωρινὸς διδάσκαλος ἐν Κύπρῳ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐν «Ἐκκλησιαστικῷ Κήρυκι» Κύπρου 1911 σ. 511—514 1) Πληροφορίαι τινὲς περὶ τοῦ ἑξαδέλφου τοῦ Ἰακώβου Βασιλικοῦ Διασσωρινοῦ, ἐν Λευκωσίᾳ ἰδρύσατος σχολὴν καὶ ἔνεκα τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐν Κύπρῳ Ἑνετῶν εἰς θάνατον ὑπ' αὐτῶν καταδικασθέντος τῷ 1563. 2)

Ἄλλος λόγιος καὶ διπλωμάτης ἦτο ὁ Ἰωάννης Φίλος Ῥόδιος

1) ἔξεδόθη καὶ ἰδιαιτέρως, ἐν Λάρνακι 1912 εἰς 8ον σ. 102 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: ἔκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Κύπρου σ. 17—21 καὶ 99—102.

2) Περὶ Βασιλικῶν: G Urech: Chronique de Moldavie μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ὑπ' Ε. Picot, Paris 1878—N. Istuansi, historiarum de rebus Ungaricis libri xxiv Coloniae 1622) -Miron Costin opere complete ὑπὸ Ν. Α. Urechia Bucaresci 1888 τόμ. Β' σ. 452)- Zacharias Orthus, Drei Briefe an Herzog Albrecht von Preussen, Stralsund 1854 (Πρὸβλ. L. Thallo czi Csomori Zay Ferenez 1505 · 1570, Budapest 1885)—H.F. Haase Index lectionum τοῦ Πανεπιστημίου Breslau διὰ τὸν χειμῶνα 1862 σ. 10 ἐφεξ. Zachariae Orthi Pomerani poetae laudenti historia Romanorum Caesarum MDLXIII. Ζαχαρίου τοῦ Ὀρθοῦποιητοῦ δαφνοφοροῦντος ἱστορία Καισάρων τῶν Ρωμαίων. J. Bidez—L. Parmentier Patmos, Gand 1895 σ. 6 7. N. Jorga nouveaux materiaux pour servir à l'histoire d. J. Basilicos l'Heracleide dit le despot, prince de Moldavie, Bucarest 1900

Pauly—Wissowa ἐν λέξει Διασσωρινός; τόμ. Ε' στήλῃ 347-8 ὑπὸ L. Cohn. Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐγράφη καὶ μονογραφία ἐν Latura Viadrina, Breslau 1896 σ. 110 -- 121. Ὁ Διασσωρινὸς ἐχημάτισε μετὰ τοῦ Κ. Παλαιόκαππα βοηθὸς τοῦ Ἀγγέλου Βεργικίου τοῦ καλλιγράφου ἐν τῇ Γαλλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Fontainebleau. Εἰς δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων κωδίκων (καταλόγων) εὑρηται ἐν Βενετίᾳ (H. Omont, Catalogue des Manuscrits Grecs de Fontainebleau, Paris 1889 σ. XII. Πρὸβλ. J. Mathorez ἐν τῇ Revue des Etudes Grecques 1916 σ. 67: les éléments de population orientale en France. Μετὰ δὲ τὸ 1551, ἀποθανόντος τοῦ Παλαιόκαππα, ἤλλαξε βίον καὶ τὴν γραφίδα διὰ τοῦ ξίφους. Πρὸβλ. καὶ τὴν ἐμὴν ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Ἀθῆναι 1894 τόμ. Β' σ. 348--9 καὶ 378.

εὐγενῆς, ὅστις ἐχρημάτισεν ὡς πρεσβευτῆς τῶν ἱπποτῶν, τῆς Ῥόδου παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Τύνηδος τῷ 1576—8 (Bosio B' 376 -- Picenardi σ. 126) 1), ὁ Γεώργιος Γιαξῆς ὅστις παρηκολούθησε τῷ ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν φιλοξενουμένῳ Ζέμ εἰς Ῥώμην ὡς διερμηνεύς (Bosio. B' 505-Picenardi αὐτόθι) καὶ ὅστις ἐχρημάτισε ὡς γραμματεὺς τῆς ναυαρχίδος τῆς Ῥόδου, ἣτις ὑπὸ τὸν ἱππότην Μανέτῳσα, ἐποιήσατο ἐπιδρομὴν κατὰ τῆς Φύσκου κατὰ Μάϊον 1522. Συλληφθεὶς δ' ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ εἰς Βυζάντιον ἀποσταλεὶς ἐφυλακίσθη (Bosio B' 644-5 - Sanuto Diarii xxxiii 361 -- 2· οὗτος καλεῖ τὸν ἄνδρα Ἀντώνιον οὐχὶ Γεώργιον. Ὁ Bourbon δὲ σ. 635) ὀνομάζει Jacquesy. Ὁ Ἰωάννης Ἐξάρχος ἀνὴρ διεκεκριμένος καὶ φρόνιμος γενόμενος πρεσβευτῆς τῶν ἱπποτῶν παρὰ τῷ Βεγλέρμπε τῆς Ἀνατολῆς (Bosio II 522). Τούτου σύγγενής εἶνα ὁ Γεώργιος Ἐξάρχου, ὅστις τὴν προτεραίαν τῆς πολιορκίας τοῦ 1522 ἀνέλαβε μετ' ἄλλων νὰ ἐξεύρη τόπον πρὸς κατοικίαν τῶν ἐκ τῶν πέριξ εἰς τὸ φρούριον τῆς Ῥόδου καταφυγόντων Ἑλλήνων (Bosio αὐτόθι 632). Ἐπίσης ὁ Κυριακὸς Κουρῆς ἐγένετο πρεσβευτῆς τοῦ μ. μαγίστρου Δωβουσσῶν παρὰ τῷ Κορκούτ, υἱῷ τοῦ Βαγιαζίτ (Bosio 558), ὁ Γεώργιος Συμιακὸς, ὅστις ἐπὶ τῆς μαγιστρίας τοῦ μ. μαγίστρου Καρέττου παρέσχεν εἰς τὸ Τάγμα μεγίστας ὑπηρεσίας διὰ τῶν περὶ Τούρκων πληροφοριῶν αὐτοῦ. Ὡσαύτως καὶ ὁ Βασίλειος Καρπάθιος, ἀνὴρ τολμηρότατος, πολλὰ κατώρθωσε κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ 1522 (Bosio II 377—Bourbon σ. 648- 649).

Λόγιος ἦτο καὶ ὁ **Μιάνος** ἀνάξιος ἱερεὺς, γράφας ἐν Ῥόδῳ τῷ 1498) τυπικὸν σωζόμενον ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ὑπ' ἀριθμὸν 3419 (ινδικτ. α ζστ).

Λόγιος ἀνὴρ ἦτο καὶ ὁ **Γεώργιος Οἰκονόμος Ῥόδου** πρὸς ὃν γράφει ἐπιστολὴν τῷ 1602 ὁ ἱερομόναχος Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος, ἀνὴρ διαπρέπων ἐν τοῖς γράμμασι κατὰ τὸν 16 αἰῶνα. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην δύναται νὰ ἴδῃ ὁ βουλόμενος ἐν τῷ Συνταγματικῷ περὶ ἐπιστολικῶν τύπων Θεοφίλου Κορυδαλλεως, ἐν Λονδίῳ 1624

Περὶ τῶν λογίων Ῥοδίων ἴδε Marie Vogel und V. Gardthausen, Die Griechische Schreiber des Mittelalters und d. Renaissance, Leipzig 1909, σ. 80—4. 133, 120, 133, 202, 242—244, 327, 337, 382 κτλ.

(ἐκδ. β' ἐν Βενετία 1786· πρβλ. Κ. Σάθα Νεοελ. Φιλολογία σ, 254) Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 4976 χειρόγραφον τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀναγράφει ἐν τέλει: «ἐτελειώθη τὸ παρὸν Εὐχολόγιον αχμβ' μηνί Μαΐφ (1642) στ' εἰς χωρίον λεγόμενον Μονόλιθος ἐν τῇ νήσφ Ῥόδφ.» Ὡσαύτως καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 4219 χειρόγραφον λέγον: ἀρχὴ σὺν θεῶ περι ἐρωτημάτων (Μανουήλ Μοσχοπούλου) α' διάφορα ἀνάξια λόγου ἐν οἷς καὶ λεξιλόγιον Ἑλληνορρουμουνικὸν καὶ λέξεις νεοελληνικαὶ διὰ λατινικῶν χαρακτήρων γεγραμμένα.

Ἐν φύλλφ δὲ 101 β: «Τὸ βιβλίριον τουτοῖ ὄπερ ἐστι τεχνολογία ὠφέλιμος τῆς Γραμματικῆς τοῦ Μοσχοπούλου ὃ καὶ συνεγράφη ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἐν πᾶσιν ἐλαχίστου Ἰωάννου Ἀναγνώστου ἐκ κόμης Τριαντῶν τῆς Ῥόδου ἐν αὐτῇ τῇ κόμῃ καὶ ἐτελειώθη κατὰ τὸ 1596 ἔτος τὸ σωτήριον ἐν μηνί Ἀρτεμισίφ δύο πρὸς τοῖς εἴκοσι, κατεπειγομένης τῆς ἡμέρας.»

Ἐπίσης ἐν Λίνδφ **ὁ μοναχὸς Γερμανὸς** 1) ἐξέγραψε τὸν νομοκάνονα: «Ἐπληρώθη τὸ παρὸν νόμιμον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Γερμανοῦ μοναχοῦ τοῦ Πιλαρούση ἐπὶ ἔτους ζρβ' ἀπὸ δὲ Χριστοῦ αχοδ' (1674 μηνί Νοεμβρίφ α' ἡ χειρὸς μὲν ἡ γράψασα τὴν δετὴν βίβλον ταύτην σαλήσεται φεῦ καὶ γενήσεται κόνις· ἡ δὲ γραφὴ μένει εἰς χρόνους πληρεστάτους.

Ἐν Λίνδφ σώζεται ἐπίσης χειρόγραφον Συναξάριον τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὡς καὶ Μουσικὰ χειρόγραφα Σεργίου ἱερομονάχου Ἀγιοταφίτου εἰς 32ον τῶν μηνῶν Δ)βρίου, Μαρτίου, 7)βρίου καὶ Ἀναστασιματάριον.

Σπουδαιότατον δ' εἶνε καὶ τὸ ἐν τῷ σκευοφυλακίφ τῆς ἐκκλησίας σωζόμενον μετ' εἰκόνων ἐξόχων Τετραευάγγελον ἀφιερωθὲν μηνί Μαρτίφ 1598 ὑπὸ Ἰακώβου Παπαγεωργίου Ψυχιδάλη, ὄνομα ὄπερ ἀπηντήσαμεν καὶ κατὰ τὴν συνωμοσίαν τῶν Ῥοδίων πρὸς ἐπαναφορὰν τῶν ἱπποτῶν κατὰ τὸ 1523 --8, ὡς θὰ εἴπομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ῥόδου.

Ἄλλος λόγιος Ῥόδιος εἶνε ὁ **Γεννάδιος** ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα,

1) Ἐκ χειρῶν παρ' ἐμοῦ ἐξετασθέντων ἐν Λίνδφ κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1915.

τοῦ ΙΖ' αἰῶνος 1651 ἄγνωστον ποῦ ἐσπούδασε καὶ ἐκ τοῦ βίου αὐτοῦ εἶνε μόνον γνωστὸν, ὅτι ἐχειροτονήθη μητροπολιτὴς Δρύστας τῆς παρὰ τὸν Δούναβιν τῷ 1659 καίτοι δὲ μετετέθη εἰς Νίκαιαν, ἔχων πρωτεύουσαν τὴν Κίον ὡς ἐκ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, τῇ 8ῇ Μαρτίου 1696 καὶ ἐνταῦθα παρέμεινε ἰσως μέχρι τοῦ 1717 ὡς ἐν τῇ περὶ Κίου διατριβῇ μου, (Αθ. 1892) καὶ ἐν τῇ ἐν «Νεολόγω» Κωνσταντινουπόλεως περὶ μητροπόλεως Κίου πραγματεία μου ἀνέγραψα (Προβλ. Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν 1914, σ. 285 ἐξῆς). Τούτου σώζεται κῶδιξ ἰδιόχειρος καὶ ἀνορθόγραφος, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας γεγραμμένος ἐν ᾧ λέγεται: «φανερῶμαι ὅτι ἐσμὲν ἐκ τῆς νήσου Ῥόδου»

καὶ τεσσαρακοστὸ πέμπτον ἔτος τῆς γεννήσεως μετετέθην εἰς Νίκαιαν....» Ἐπίσης ἐν Ῥόδῳ ἐξεγράφη καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5955 χειρόγραφον (Ιστ' αἰῶνος) τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους (Σ. Π. Λάμπρου κατάλογος χειρογράφων Ἁγίου Ὄρους) Λειτουργία ἐν φύλλῳ 64α χειρὶ Νικολάου ἐκ νήσου Ῥόδου, ἔχει καὶ εἰκόνας ἀτέχνους. Καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 2458 ἐγράφη ἐν Ῥόδῳ ὑπὸ Νικολάου Ῥοδίου (ἰσως τοῦ προγενεστέρου καὶ τότε καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 5955 εἶνε τῆς αὐτῆς χειρὸς Ἐν τέλει γέγραπται. . . . (φανῆ) Νικόλαος κέκλημαι φεῦ μοι καὶ τοῦ το μέγα Ῥόδιος γὰρ πέφηνα καὶ εἶς ἐκ τῆς ἀυλῆς; τοῦ αγνδ' μηνὶ Δεκεμβρίῳ.

Καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν δὲ 6099, 19 εἶνε Ῥοδίας προελεύσεως Κελεστίνου Ῥοδίου ἐπιστολαὶ πρὸς Βολταιρόφρονα (σ. 217 τοῦ χειρογράφου) χειρόγρ. 19 αἰῶνος. Ἐπίσης καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 3832, 7 Κωνσταντίνου Ῥοδίου Πορταίτη Συνοπτικῆ ἐξηγήσεις εἰς τὴν ἐξαήμερον κρίσιν τοῦ Θεοῦ—(τίτλος) καὶ ῥήτορος διδασκαλία καὶ ἐξηγήσεις ἀπεξῆ φράσει (= ἐν πεξῆ) εἰς τὰ 22 ἔργα, ὅπου ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν ἑξὶ ἡμέραις, τί καὶ τί ἐποίησεν τὴν καθ' ἑκάστην ἡμέραν (κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀποκρίσιν μετὰ προσομίου (φύλ. 34α).

Ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 6415 **Ἰωάννης Σεβαστὸς** δομέστικος Ῥόδου ἔγραψε στιχηράριον ἐν φ. 294β γέρον σφραγίδα θεοτόκου μετ' ἐπιγραφῆς: Ἰωάννης χαρτοφύλακας 1616.

Ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 210 τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης χειρόγραφον, γραφὲν ἐν Ῥόδῳ τῷ α φ θ' (1509) ἰνδ. ιδ' ἐξεδόθη

ὑπὸ Gaisford ἐν Oxford 1842 Τόμ. Γ' σ. 1 ἐφξ . . . Ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ (Β' σ. 467 χειρόγρ. 348) σώζεται ἀνθολόγιον Μηναίων Γρηγορίου ἐκ τῆς νήσου Ῥόδου ἀπὸ χωρίου Σκλιπίου (Ιστ' αἰῶνος). Ἐπίσης (τόμ. Β' σ. 648 ἀριθ. χειρόγρα. 687): «Λειτουργικὸν δ' **Γεώργιος** ἱερεὺς καὶ λογοθέτης τῆς μητροπόλεως Ῥόδου καὶ **Κωνσταντῖνος** ἱερεὺς καὶ λογοθέτης τῆς μητροπόλεως Ῥόδου, γραφὲν τῷ 1588. Ἐν Ῥόδῳ ἐγράφη τῇ 17 Δ)βρίου αἰφὴ καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 4777 κῶδιξ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὡς ἐν τῷ φύλλῳ υξγ β' ἀναγινώσκομεν. Ὁ δὲ Μανουήλ. Γ. Γεδεών ἐν τοῖς μνημείοις τῆς ἐν τῷ μεσαίῳ Ἑλληνικῆς ποιήσεως (Ἐν Παρνασσῷ Α' σ. 861 σημ. 3) ἀναφέρει ὅτι ἐν Ἁγίῳ Ὁρει εὔρεν ἔργα τοῦ Ἀθανασίου Ῥοδίου. Καὶ ὁ 11ος Κῶδιξ (χαρτῶος Θ, 23χ Θ, 15 ΙΖ αἰῶνος, ἀνήκει τῇ ἐν Σκιάθῳ Μονῇ τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ». Ἡ σελίδωσις γίνεται μόνον ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψεως τοῦ φύλλου (274χ 2—548 σελίδες) πλὴν τῆς σελίδος 235 οὔσης ἀγράφου. Τὸ χειρόγρα. φρον προέρχεται ἐκ Ῥόδου καὶ ἀνήκει τῷ Νικολάῳ Βουζηνῶ. Εἶνε ἄνευ τίτλου. Περιέχει δὲ συλλογὴν διαφόρων λόγων καὶ ἱστοριῶν τάξιν πρωτοκαθηδρία: μητροπολιτῶν καὶ ἔργα Παμφίλου Εὐσεβίου Χρυσοστόμου, Ἁγίου Μελετίου, Δαμασκηνοῦ, Θεοδώρου, περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν καὶ γνώμας. Ἐγράφη δὲ ὑπὸ γυναικὸς Δόμνης (μοναχῆς πιθανῶς κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἐν σελίδι 192: «ἡμέρα Σαββάτῳ . . . ἀπὸ τὴν θέρημν τὴν ὀλοῖαν ὁ υἱὸς μου Κωνσταντῖνος . . .») (ιδε ἐμὴν νῆσον Σκιάθον, Ἀθ. 1913 σ.196).

Λόγιοι ἐπίσης εἶνε καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐν Ῥόδῳ χρηματίσαντες **Νικόλαος** καὶ **Γεώργιος** ὑπερμεσοῦντος τοῦ Ιστ' αἰῶνος, ὧν

1) Καὶ ἄλλο ἀντίγραφον ἐπιστολῶν τοῦ Μαργουρίου ἐσώζετο παρὰ Σοφοκλεῖ κ. Οἰκοδόμῳ, ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι ἐξ ἐπιστολᾶς ἀπέστειλε τῷ Νικολάῳ Ῥοδίῳ (Σίθα ε.θ' ἀλλαγῆ σ. 617 καὶ Ἀνδ. Δημητρακοπούλου, Προσθήκαι κ.τ.λ. σ. 29, ἐν ὅ ὁ Νικόλαος κλεῖται. Νικηφόριος Ῥόδιος (ἴσως μοναχὸς γενόμενος ἤλαξεν ὄνομα, ὡς ἔθος, ἢ τινι ἀπέστειλε τοὺς Ἀνακρεοντεῖους ἕμνους). Ὁ ἐν Ζακύνθῳ λόγιος ἀρχιεροφύλαξ Λ. Χ. Ζώης ἐν τῷ μικρασιατικῷ ἡμερολογίῳ τῆς Σάμου 1916 σ. 151—2 ἀναφέρει τὸν Κρητὰ ἱερέα Ἀντώνιον Ἀρμάκη τῷ 1688. Περὶ τῷ αὐτοῦ αἱ Μοναὶ Ζακύνθου συμβόλαιον 5 Αὐγούστου 1670 δι' οὗ ὁ Πέτρος Νεροῦλης παρεχώρησεν αὐτῷ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

μνημονεύει ὁ Σάθας (ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 234 καὶ 5.) Τούτων ὁ Νικόλαος ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ Ἰωάννου Ἀρμάκη, 1) ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Μαξίμου Μαργουνίου (ριγ' σ. 320 τοῦ κώδικος τῆς ἐν Ἀρυτσοῦ Σχολῆς· ἰδὲ Μ. Παρανίκα, σχεδιάσμα κ.τ.λ. (σ. 171) 1) Λόγιος ἦτο καὶ ὁ Ῥόδου Κάλλιστος [1572—94, κατὰ τὸ ἡμερολόγιον Στεφάνου Gerlach τὸ δημοσιευθὲν ἐν τῇ τοῦ Μαρτίνου Κροισίου Turcograecia [σ. 506—7]. Τῷ 1614—6 ἔζη ὁ ἐπίσης Ῥόδιος λόγιος **Γαβριὴλ Ῥοδίτης** ὅστις ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πολὺν Διονύσιον Κατηλιανὸν, ἐπίσκοπον Κυθῆρων [Σάθας, ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 294].

Ὁ Mas Latrie, οὗ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ἀναφέρει καὶ ἄλλον λόγιον Ῥόδιον τὸν Φραγκίσκον Ἀκίδαν (Ἀτσιδαν) μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν Ἰταλίᾳ ζῶντα.

Ὁ Φραγκίσκος Ἀκίδας ἐχρημάτισε πρωτονοτάριος καὶ πρωτόπαπας Καθολικὸς ἐν Μεσσηνίᾳ τῆς Σικελίας μετὰ τὴν ἐκ Ῥόδου ἀναχώρησιν.

Τῷ δὲ 1583 ἀπῆλθεν ἐκ Σικελίας εἰς Ῥώμην, ὅπουθεν ὑπὸ τῶν φιλομούσων Παπῶν ἐστάλη εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολήν· ἐνταῦθα δὲ παρέσχεν ὑπηρεσίας ἀποβαλὼν τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο καὶ ἐξετιμῆθησαν δεόντως αἱ ὑπηρεσίαι αὐτοῦ ὑπὸ τῶν προϋσταμένων καὶ ἐπανεκάμψεν εἰς Ῥώμην τῷ 1585 κομίζων ἱκανοὺς καὶ ὠραίους κώδικας. Σχέσεις μεγάλας συνάψας ἐγνωρίσθη καὶ μετὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Σαβοΐας Καρόλου Ἐμμανουὴλ Α', ὅστις ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Κύπρον ἵνα μελετήσῃ τὰ κατὰ τὴν νῆσον, κατὰ πρότασιν τοῦ Κυβερίου Εὐγενίου Μπενάκη, θέλοντος νὰ διενεργηθῇ Χριστιανικὴ ἐκστρατεία πρὸς ἀνάγκησιν τῆς ἀπὸ τοῦ 1571 τουρκοκρα-

1) Τὸν Κάλλιστον ἀποθανόντα διεδέξατο ἐν τῇ μητροπόλει Ῥόδου ὁ ἐκ Ζακύνθου Παῖσιος, ὅστις τῶν λογιωτάτων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ὧν ἔσχε σχέσεις μετὰ τοῦ πολλοῦ Μελετίου Πηγᾶ καὶ τοῦ Μαξίμου Μαργουνίου μεθ' ἃν καὶ ἄλλοι, ὡς εἶδομεν, Ῥόδιοι συνεδέοντο. Ἐγράψε δὲ ἱκανὰ σωζόμενα ἐν τῇ Μαρκανῆ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βενετίας· ὧς ἀναφέρει ὁ Ἄνδρ. Δημητρακόπουλος, Ὁρθόδοξος Ἑλλάς, σ. 191—2, περὶ οὗ θὰ εἶπομεν ἐν τῷ περὶ ἐκκλησίας Ῥόδου Κεφαλαίῳ.

τουμένης Κύπρου, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ πληρώνη τῷ Δουκί, ἐὰν ἐπετύ-
χανεν ἡ ἐκστρατεία. τὸν τῷ Σουλτάνῳ ἀποτινόμενον φόρον.

Τῆς ἀποστολῆς τοῦ Φραγκίσκου εἰς Ῥόδον ἐξεδόθη τὸ ὑπόμνημα
τοῦ 160) δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Mas Latrie (Histoire de l'île de Chypre Paris
1885 Γ' 566 - 70), αἱ δὲ πλείους τῶν ἐν τῷ ὑπομνήματι πληροφο-
ριῶν φαίνονται παρασχεθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοῦ ἀρχιεπισκόπου Λευ-
κωσίας.

Ὁ Φραγκίσκος Ἀκκίδος (Ἀτζίδας) ὑπῆρξε βιβλιογράφος καὶ κτή-
τωρ κωδίκων ἐξ Ἀνατολῆς συλλεχέντων καὶ περιεσώθησαν χειρόγρα-
φα τοῦ ἀνδρὸς ἐν τε τῇ Βατικανῇ Βιβλιοθήκῃ καὶ ἐν τῇ τοῦ ἐν Ῥώμῃ
Γρηγοριανοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου.

(Battifol, La Valicane de Paul III à Paul V ἐν τῇ Revue des questions hi-
storiques 1889 σ. 177 ἐξῆς καὶ κατάλογος Vaticanus Latinus 7139 -Σ.Π.
Λάμπρου, Ν. Ἑλληνομνήμων ΣΤ' σ.107-9). Οἱ κώδικες αὐτοῦ ἀνέρχον-
ται εἰς 30. Πάντες δὲ φέρουσιν ἐν τινι τῶν παραφύλλων τῆς ἀρχῆς ση-
μείωμα τοῦ Φραγκίσκου, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ κώδικος καὶ τὸν
ἀριθμὸν τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν φύλλων καὶ σημεῖωμα ἐν τέλει ἀνορ-
θόγραφον ὡς τὸ ἐξῆς ὑπὸ τοῦ Battifol ἐκδοθὲν: «Φραγκίσκος Ἀκκίδας
τοῦ Ἡμανουήλως χωρεπισκόπου Ῥοδίου υἱὸς πρωτονοτάριος καὶ πρωτο-
παπᾶς καθολικὸς Μεσσηνίας τῆς Σικελίας.»

Οἱ κώδικες τοῦ Ἀκκίδα φέρουσι τοὺς δε τοὺς ἀριθμοὺς: Vaticanus
Graecus 1501 καὶ ἐξῆς κατὰ σημεῖωμα τοῦ Richard Förster παρὰ V. Gard-
thausen, Sammlungen und Cataloge Griechischer Handschriften Λιψία 1903
σ. 43). Οἱ ἀριθμοὶ δ' ἀκριβέστερον εἶναι οἱ ἐξῆς: 1504, 1516, 1517,
1528, 1542, 1543, 1544, 1581, 1601, 1606, 1609 (Carini La bibliotheca Vatica-
na Ῥώμη 1893 πρβλ. H.Rabe ἐν Centralblatt für Bibliothekswesen 1895-
412 σημ. 2)

Τοῦ Φραγκίσκου ἀδελφὸς ἦν ὁ Δὸν Πέτρος Ἀτζίδας, ὡς μανθάνο-
μεν ἐκ τοῦ Vaticanus Graecus 1531-περιέχοντος μηναιῖον ἐν ᾧ ἀναγνώ-
σκονται τὰ ἐξῆς: «τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέως Δὸν Ἐμμανουήλ Ἀτζίδα ...
ἔγραφα ἐγὼ ὁ υἱὸς αὐτοῦ δὸν Πέτρος Ἀτζίδας.» Ὁ Ἐμμανουήλ Ἀ-
τζίδας, φαίνεται ὅτι, ἀλούσης αἰτῆς Ῥόδου ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν, ἀπῆλ-
θευ μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ εἰς Μεσσηνίαν τῆς Σικελίας ὡς Πα-
πικὸς ἀποστολικὸς ἐπίτροπος, Ῥόδιος χωρεπισκόπος ἐνταῦθα δὲ διεπίσε-

μέχρι τοῦ 1531. Πρώτερον ἦτο ὁ ὀρθόδοξος πάντα, διότι ἦτο ἕγγαμος καὶ μετὰ ταῦτα ἠρνήθη τὸ πάτριον θρήσκεισμα διὸ καὶ ἐτιμήθη δεόντως ὑπὸ τῆς πκτηρῆς ἐκκλησίας.

Ἄλλος λόγιος Ῥόδιος εἶνε ὁ **Γεώργιος Καλύβας**, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Ῥόδῳ μετὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἐποῦδασε πιθανῶς ἐν Ἄνδρῳ, ὅπου ἤδη ὑπῆρχον σχολεῖα, ὡς εἶπομεν.

Εἰς νόμιμον ἀφικόμενος ἡλικίαν ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ διωρίσθη λογοθέτης τῆς μητροπόλεως. Ἀλούσης τῆς Ῥόδου ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν παρέστη ἐν τῇ καταστροφῇ τῆς πατρίδος καὶ περιέγραψεν αὐτὴν ἐξ αὐτοψίας. Ἀποπλεύσας δὲ μετὰ τῶν ἵπποτῶν τῇ 1 Ἰανουαρίου 1523 ἐκ Ῥόδου ἐγκατεστάθη ἐν Σιταίᾳ τῆς Κρήτης, ὅπου καὶ πολλοὶ Ῥόδιοι παρέμειναν, ἀλλ' ἐστερεῖτο δυστυχῶς τῶν πάντων. Ἦδη τῷ 1536 συναντῶμεν αὐτὸν ἐκεῖ καὶ πάλιν τῷ 1539.

Τόδε δ' ἔγραψαν αὐτῷ ἐπιστολὰς ὁ Ἀντώνιος Ἐξαρχος μοναχὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κήρυξ καὶ ἑξαρχος πατριαρχικὸς καὶ ὁ λογιώτατος Ἰωάννης Ναθαναήλ, κρῆς οἰκονόμος τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Βενετοκρατίας 1). Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη οὕτως ἐστὶ ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς ἐν Βιέννῃ αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθμὸν 289 τῆς θεολογίας. Ὁ Καλύβας ἔγραψε καὶ ποιήματα καὶ συνδεδέτο δι' ἀλληλογραφίας πρὸς τοὺς συγχρόνους λογίους: Ἰωάννην Ἀβράμιον, Ἀντώνιον μέγαν ῥήτορα (Μ. Γεδεών, χρονικὰ πατριαρχ.

1) Τῷ 1576 ὁ πατριάρχης Ἰερουσαλῆμ ὁ Β' ἀφώτισε δύο ἱερεῖς ἐκ Κρήτης τὸν γνωστὸν λόγιον Ἰωάννην Ναθαναήλ, μέγαν οἰκονόμον Κρήτης (Σάβα, Νεοελληνικὴ φιλολογία σ. 231) καὶ τὸν Πέτρον Ῥόδιο, βεβαίως ἐκ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ῥόδου φυγάδων, περὶ οὗ οὐδὲν ἄλλον γινώσκωμεν, ὡς καταχραστὰς πατριαρχικῶν ἐν Κρήτῃ εἰσοδημάτων. Μὴ λησροῖσθαι οὐκ ἔστιν αἰεὶ ἐβενετοκρατεῖτο καὶ δὲν ἦτο εὐκλεὺς ἡ τιμωρία ἐπιτῶν ἄλλως (E. Legiat d. Jean et Theodose Zygomas, Paris 1869 σ. 34) Κατὰ δὲ τὸ ἄρομολόγιον τοῦ Ζυγομαλά πρὸς Gerlach [αὐτ., 691 σ. 126] ἡ Ῥόδος εἶχε τῷ 1576 ἦτοι ἡμῶν αἰῶνα μετὰ τὴν ὑπὸ Σουλεϊμάν ἄλωσιν ἱερεῖς 100, δοκίμια Χριστιανῶν ἐν πάσῃ τῇ νήσῳ ὑπὲρ τὰς 3000. Μητροπολίτης ἦτο ὁ Κάλλιτος.

οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ, Κων)πόλεως 1884 σ. 193) Νικόλαον καὶ Μαθου-
σάλαν (1) καὶ τὸν πολὺν Μελέτιον Πηγᾶν ἐπιτηρητὴν τοῦ οἰκουμενι-
κοῦ πατριαρχείου, ὡς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἀναγινώσκομεν (ριθ'
καὶ σμγ') Ὁ Καλύβας ἀπέθανε πολὺ μετὰ τὸ 1569 καὶ κατέλειπε ἰκα-
νά ἔργα: 1) πολιορχία καὶ ἀλωσις τῆς Ῥόδου 2) λόγος εἰς τὴν μεταμόρ-
φωσιν τοῦ Χριστοῦ 3) ἐρωταποκρίσεις 50 περὶ διαφορῶν θεολογικῶν
ζητημάτων, σωζομένης ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι βιενναίῳ κώδικι
289, ἐν οἷς καὶ περὶ ἀζύμων, καθαρτηρίου περὸς καὶ ἐκπορεύσεως
τοῦ Ἁγίου πνεύματος. 4) Σύμμικτα 5) ἐπιστολαὶ 17 πρὸς διαφόρους
συγχρόνους λογίους [Fabricii Bibliotheca Graeca ἔκδ. Harles τόμ. XI σ. 267
καὶ XII σ. 134-- Μ. Παράνικα. Σχεδιάσμα κτλ. Κων)πολις 1867 σ.
171 -- Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία Ἀθ. 1868 σ. 175-- Ἄνδρ.
Δημητράκοπούλου Ὁρθόδοξος Ἑλλάς, Λιψία 1872 σ. 125--6-- τοῦ
αὐτοῦ προσθῆται καὶ διορθώσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν
Σάθα σ.37.]

Ἐνταῦθα δημοσιεύομεν δύο ἐπιστολάς τοῦ Ἀντωνίου Ἐξάρχου
πρὸς τὸν Καλύβαν ἵνα ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ποίας ἀξίας καὶ ἀρετῆς
ἀνῆρ ἦτο ὁ Ῥόδιος λόγιος, παραλαμβάνοντες ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν ΧΟΑ
χειρογράφου τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης:

α') «Τιμιώτατε, χρησιμώτατε καὶ τῷ ὄντι σπουδαιότατε καὶ ἡμῖν
ἄγαν περιπόθητε κῦρι Γεώργιε Καλύβα, χαίροις καὶ εὖ ἔσχεις, ὡς
ἂν Θεῷ αὐτὸς εὖξαιο καρδοκῶν ἐξ αὐτοῦ ἀρωγὴν παρακλήσεως ψυ-
χῆς τε καὶ σώματος, καὶ ὑπερευχόμενος ἡμῶν φίλων ὄντων. περιχα-
ρῶς σου ἐδεξάμην τὰ γράμματα, δι' ὧν τὸ μὲν ἐχόρηγν τὴν σὴν ὑγείαν
μεμαθηκῶς καὶ ἐφήσθην τῇ ἀγχινοίᾳ τῶν λέξεων· τὸ δὲ ὅτι πολλῶν
σε συμφορῶν καὶ κινδύνων ἔναγχοις περικυκλώσαντων ῥᾶστα ἐρρύσατο
ἐπὶ τὸ αὐτοῦ σε ὡς λύχνον φωταυγείᾳ ἐν σκοτομαίνῃ τῇ τῆς
αὐτόθι ἀγνοίας· ἐφάπασθαι φωτίζοντα ταῖς τοῦ λόγου βολίσις ἐν θεί-
ῳ ζήλῳ οὐ πάντων μέντοι, ἀλλὰ τῶν τὸν Κύριον ζητούντων τῆς ψυχῆς
νομοθέτην, διδάσκων ἐσθ' ὅτε, καιροῦ καλοῦντος, καὶ ἀναπτύσσων

1] Τούτου ἐπίγραμμα εἰς γεωμετρίαν Ἰωάννου καὶ Ἐπιχέδειον εἰς Γεώργιον
Κριτόπουλον ἀναφέρει ὁ Fabricius τόμ. XI σ. 679.

τάς θείας Γραφάς ἐπ' ἐκκλησίας πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων δαψιλέως ὠφέλειαν. Εἶεν· "Ἐρρωσο καὶ ἡμᾶς εἴτε παρόντας εἴτ' ἀπόντας· φίλει φιλοῦντας· σε. + Ἐν ἀγλβ' α' Οκτωβρίου 18' εἰς τὴν Σιτείαν.»

β') «Τῷ λογιώτάτῳ μου κυρίῳ Γεωργίῳ Καλύβᾳ. Ἐν Σιτεία τῇ πόλει.

Ὁ δμώνυμός σου ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, λογιώτατε Καλύβᾳ, γράμματα ἐζήτησε παρ' ἡμῶν, ἄπαρ, ὡς δρᾶς, νυκτός· ἐχαράξαμεν διὰ τὴν βίαν* καὶ ἴσθι ὅτι τὴν προτέραν εἰς σὲ ἀποσώζομεν φιλίαν καὶ μνημονεύομεν συχνῶς ἐν τῇ ἡμῶν βραχυτάτῃ εὐχῇ καὶ μὴ νομίσης ὅτι τοσοῦτον ἀχάριστοι ἐσμέν ἀλλ' οἶδαμεν πάντα ποιεῖν ἐν καιρῷ, [ὡς] καὶ Σολομῶντι δοκεῖ. Χαῖρε τοίνυν καὶ σπεῦδε τῆς οὐρανόθεν ἀντιγοῦ μὴ ἐκπεσεῖν, καὶ ἡμῖν γράψε τοῖς πορρωτάτῳ οἰκοῦσι τῷ σώματι, τῇ δὲ ψυχῇ καὶ τοῖς αὐτῆς ὀφθαλμοῖς ἐνατενίσαι σε, Γεωργιε. "Ἐρρωσο καὶ ἡμῶν ὑπερεύχου μναίαν ποιούμενος ἐν ταῖς πρὸς θεὸν σου ἐντεύξουσιν.» [1]

Ὁ Νικόλαος ὁ Ῥόδιος ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας αὐτοῦ ἀνὴρ σπουδαῖος. Φίλος τοῦ Μαργουνίου, τοῦ Λουζάρεως καὶ πολλῶν ἄλλων ἀνδρῶν λογίων, γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς διακεκομμένος, ἔμενεν ὡς εἰκάζω, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν Κρήτῃ τῇ 4 Νοεμβρίου λόγου χάριν τοῦ 1539. Τῷ Λουζάρει γράφει τῇ γ' 7]βρίου 1590 περὶ Ναθαναήλ.

Πέντε εἴτη πρὸ τούτου μένων ἐν Βενετίᾳ, ὡς ἐκ τῶν γραφομένων αὐτοῦ συμπεραίνει τις, καὶ τῇ 1α' μεταγεινιωῶνος [αἰωνοῦ] συγγαίρων τῷ Μαργουνίῳ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ αὐτοῦ ἀγγέλλει ὅτι ὁ ἐν ἱερομονάχοις Λαυρέντιος ὁ Μαρίνος καὶ ὁ διάκονος τῆς ἱερᾶς τοῦ Σινῶ μονῆς Σάββας, διέντριβεν ἐν Βενετίᾳ.

Ἐκ τῶν παρὰ Legrand [Δ' τόμ. bibliogr. Hellen] καὶ ἀπὸ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μαργουνίου, ἐρευνωμένων καὶ ἑτέρων γραμματοφυλάκειων, θέλει διαφωτισθῆ ὁ βίος τοῦ Νικόλαου, ἀντικαλυφθήσεται δὲ καὶ εἶπερ, γενόμενος ἀκολούθως ὁ Νικόλαος μοναχὸς ὡς εἶπομεν μετονομάσθη Νικηφόρος· διότι πρὸς Νικηφόρον ἱερομόναχον Ῥόδιον ἐπι-

1] Ἴδὲ Ἱ Σακελλίωνος Πατρ. Βιβλιοθ. σ. 264—5.

στέλλει γράμματά τινα Μελέτιος ὁ Πηγᾶς (1).

Ἐπίσης σύγχρονος τοῦ Καλύβα γράψας ἱστορίαν τῆς μεσαιωνικῆς Ῥόδου εἶνε καὶ ὁ Ἑλευθέριος Ῥόδιος, ὅστις μοναχὸς ὢν παρευρέθη ἐν τῇ πολιορκίᾳ καὶ ἀλώσει τῆς πατρίδος ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Σουλεϊμάν τῷ 1522. Οὗτος, κατὰ Σίθαν (ἐνθ' ἄνωτέρω σ. 178—9) ἔγραψε μεσαιωνικὴν ἱστορίαν τῆς Ῥόδου, ἧς ἀγνοεῖται ἡ τύχη νῦν. Ὁ τῷ 1825 τὴν Ῥόδον ἐπισκεψάμενος Βέλγος συνταγματάρχης καὶ περιηγητὴς Rottier, ὁ συγγραφεὺς τῶν Monuments de Rhodes (Bruxelles 1830 σ. 235 σ. 359) λέγει περὶ αὐτῆς, ἰδὼν τὸ χειρόγραφον ἐν Τριάντα ἐν χερσὶ Παπαευθυμίου τινός: «Ἦτο χειρόγραφον μικροῦ τετάρτου ἐκ σελίδων 80 εὐαγνώστου γραφῆς, περιέχον τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥόδου εἰς τὴν καθομιλουμένην τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν. Τοῦτο εἶνε μεταγενέστερον ἀντίγραφον ἐκ παλαιότερου, γενόμενον τῷ 1676 ὑπὸ τοῦ Ῥοδίου λογίου **Μαζάρου Χρυσοπούλου**. Ὁ κάτοχος μοὶ εἶπεν ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν νῆσον δύο ἕτερα ἀντίγραφα ἐξ ὧν τὸ ἕτερον πιθανῶς ἦν τὸ πρωτότυπον. Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον ὁ V. Lacroix ὁ συγγραφεὺς τῶν *Iles de la Grèce* Paris 1853 (σ. 158) ἐρευνήσας πρὸς ἀνεύρεσιν εἰς οὐδὲν σπέληξεν (ἰδὲ καὶ Βιλιώττη—Κουτρὲ ἱστορίαν τῆς Ῥόδου Α' 138 -- 184.) Ὁ Ἑλευθέριος ἀπέθανε τῷ 1545.

Κατὰ τὸν 13' αἰῶνα μετηνάστευσεν ἐκ Πάτμου εἰς Ῥόδον καὶ ἡ οἰκογένεια Καστηρσίου, ἣτις ἤρξατο γενομένη γνωστὴ ἐκ τοῦ Δανιὴλ Καστηρσίου, περὶ οὗ ἔγραψεν ἐκ τῶν ξένων μὲν ὁ Henticus Hilarius, ὁ Χριστιανὸς Τίλος Κλιπιστεῖνος, ὁ Χριστόφορος Ἀρνόλδος ὁ Ἰωάννης Ὀλεάριος ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ὁ καὶ K. N. Σάθας ἐν *Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ* (Ἄθ. 1868 σ. 373--4) καὶ

1) Ἰδὲ Μ. I. Γεδεών ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ 13 Ἰουνίου 1915 ἀριθμ. 24 σ. 190—1: νέα λογίων ἀνδρῶν τέρφη; καὶ E. Legrand, *Bibliographie Héliénique* τόμ. Δ. σ. 197. Χειρόγραφον 463 τοῦ ἐν Κων)πόλει Μετοχίου τοῦ Παλαγιείου Τάφου φιλ. 15β.

δ Π. Γ. Ζερλέντης (ἐν «Βυζαντίδι» 1917 σ. 292-296). Πρῶτος γνωστός τῆς οἰκογενείας ταύτης γόνος εἶναι ὁ ἐν Πάτμῳ γεννηθεὶς Δανιήλ Καστροῦσιος ὅστις γενόμενος πρεσβύτερος τῆς Θεσσαλονικέων ἐκκλησίας ἐχίρρευσε ἐνωρὶς καὶ ἐπανήλθε μετὰ τῶν τριῶν υἱῶν εἰς Πάτμον. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐμένασεν ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, οἱ δὲ υἱοὶ ἐπορεύθησαν ἕκαστος ὅπου ἤθελε πρὸς δημιουργίαν βίου. Φαίνεται δ' ὅτι εἰς αὐτῶν ἐγκατεστάθη ἐν Λίνδῳ καὶ ἐνταῦθα ἐγένετο ἡγέτης νέας οἰκογενείας Καστροῦσιων, 1) ἐξ ἧς σώζεται νῦν ἐκ θηλυγονίας ἡ κ. Μ. Δρακίδου. Οἱ ἐν Λίνδῳ Καστροῦσιοι ἐσπούδασαν ἐν τῇ Πατριάδι Σχολῇ καὶ πληθὺν χειρογράφων κωδίκων κατέχει νῦν ἔτι ἡ οἰκογένεια Δρακίδου καὶ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Βενετοκλείου ἐκ Πάτμου προσερχομένων. Ἄλλος ἐν Θεσσαλονικίᾳ, ἐξ οὗ ἡ Ἐλισάβετ Καστροῦσιου μεγάλη εὐεργέτις τῆς Κοινοῦτος καὶ ὁ τρίτος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὃν συναντῶμεν τῷ 1699 ὡς ἱερέα ἐκαλεῖτο δ' οὗτος Κωνσταντῖνος Καστροῦσιος (ιδὲ Γ. Γιωργιάδου ὁ ἐν Γαλατᾷ ἱερός ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, Κων)πολις 1893 σ. 29). Οἱ ἐν Λίνδῳ μετὰ τῆς οἰκογενείας Φιλιπάκη καὶ Βλαστοῦ φαίνεται ὅτι ἀπῆλθον καὶ εἰς τὰς Παραδουναζίους ἡγεμονίας ὅπου, ὡς διδάσκαλοι χρηματίσαντες, ἐκτίσαντο ἰκανὴν περιουσίαν καὶ ἐθεωροῦντο ἐκ τῶν προὔχοντων τῆς ἐποχῆς. Δημήτριός τις μάλιστα Βλαστός ἀπῆλθεν ἐπὶ τοῦ ἐκ Πάτμου Πατριάρχου Θεοφίλου : εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐμπορευόμενος ἐκάλλιεργε καὶ τὸν Ἁγίον Ἐρμῆν.

Ὁ αἰεὶδμος Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Varia Graeca Sacra* (ἐν Πετροῦπόλει 1909) ἐκδοθείσῃ συλλογῇ ἑλληνικῶν κειμένων (πρβλ. τὴν ὑπὸ Σ. Β. Κουγέα ἐν Λαογραφίας Γ' σελ. 277-319 γενομένην κρίσιν) περιέλαβε τὸ ὑπ' ἀριθμὸν χ (σ. 184-212) κείμενον: «Τάξις ἀγιασμοῦ τῶν ὑδάτων τοῦ

1) Κατὰ λάθος ἔγραψα ἐν τῷ ἐμφ Μ. παιδεσερ τῆς Ν. Ἑλλάδος (Ἐθ. 1913 σ. 371) ὅτι ἐν Ῥόδῳ οἱ Καστροῦσιοι ἐγκατεστάθησαν τῷ 1430 ἀντὶ 1630 (Πρβλ. καὶ σ. 11).

ποταμοῦ Νείλου» ἐν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 46 κώδικος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (νῦν ἐν Καίρῳ) πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης, ἔργου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐν παραβολῇ πρὸς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 974 κώδικα (τοῦ ΙΣ' αἰῶνος) Σιναϊτικὰ (ἐξ οὗ ἄλλοτε εἶχεν ἐκδώσῃ τὸ αὐτὸ κείμενον ἐν ἐπιτομῇ ὁ ῥώσσο; καὶ ηγητῆς; κ. Δημητριάδου).

Τὸ νέον τοῦτο κείμενον εἶναι σπουδαιότατον, προτάσσεται δ' αὐτῷ ἡ ἐξῆς σημείωσις «Ἡ παροῦσα ἀκολουθία ἐφιλοπονήθη μὲν παρὰ τοῦ μακαριωτάτου, σοφωτάτου τε καὶ ἀγιοτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Κυρίου Γερασίμου (1) τοῦ μετὰ τὸν Κύριλλον τὸν Λούζαριν (ὡς φασιν) χρηματίσαντος· τῷ χρόνῳ ὅμως τῷ πανδαμάτορι καὶ αὐτῇ ὑποπέσοῦσα συνεφθάρη μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ (βιβλίων) καὶ σχεδὸν ἔρρησε καὶ μόλις που διεσώθη μία αὐτῆς ἀντιγραφή πλήρης πολλῶν τε καὶ παντοίων σφαλμάτων ἦν περὶ ὃ μακαριώτατος θειώτατος σοφώτατος καὶ ἀγιώτατος ἡμῶν πάππας καὶ πατριάρχης κύριος, κύρ. Θεόφιλος 2) Λιβύης ὧν διωρθώσατο τὰ νῦν δὲ μετ' ἀκριβοῦς ἐπιμελείας τε καὶ ζήλου ἀντέγραψεν ὁ ἐν ἐμπόροις ἐλάχιστος Δημήτριος Βλαστός ὁ ἐκ τῆς νήσου Ῥόδου, ὡς ὁρᾶται, διὰ προτροπῆς καὶ παρακινήσεως τοῦ πανοσιολογιωτάτου ἀγίου μέγα ἀρχιμανδρίτου κυρ. κυρίου Νεκταρίου καὶ ἐπιτρόπου τοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας. Ὁθεν οἱ ἀναγινώσκοντες ταύτην, εὐχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν. Ἐν Αἰγύπτῳ τῇ δ' Μαΐου 1822. Ὁ ἐλάχιστος γραφεὺς Δημήτριος Βλαστός 3)

1) Οὗτος εἶναι ὁ ἐπιλεγόμενος Σπαρταλιώτης (1620 — 1636), οὗ τὸν βίον ἰδὲ παρὰ Κ. Ν. Σάββα, Νεοελληνικὴ φιλολογία, Ἀθ. 1890 σ. 401—402.

Οὗτος, πρὸς τοὺς ἄλλοις, συνέγραψε καὶ ἐκκλησιαστικὴν ῥητορικὴν καλῶς γεγραμμένην μετ' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Βοεβόδαν Ἰωάννην Κωνσταντίνου τῆς Οὐγγροβλαχίας ἀποκειμένην ἄλλοτε ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Μητροπόλεως Ῥόδου, ὡς λέγει ὁ Ἰ. Σακελιῶν ἐν Ἠαριμαεῖ βιβλιοθήκῃ (Ἀθ. 1868 σ. 203). Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εὐρημαί νῦν παρ' ἰδιώτῃ ἐν Ῥόδῳ μετ' εἰκόνων, τὰς τοῦ ῥήτορος διαφόρους θεσεις καὶ τὰ σχήματα ὑποδεικνυουσῶν.

2) Φίνεται ὅτι τὸ χειρόγραφον ἀπεκομίσθη εἰς Ῥόδον ὑπὸ τοῦ αὐτόθι ἀποθνήσκοντος πατριάρχου Ἀλεξανδρείας (+97) βεβίου 1805) Παρθενίου.

3) Τὸ γένος τοῦτο ἐκ Λίνδου καταγόμενον σώζεται ἔτι ἐν Ῥόδῳ, Βυζαντίῳ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω.

Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἀρχιτέκτονας ἔσχεν ἡ 'Ρόδος καλοὺς καὶ γινώσκομεν ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ χειρογράφων δύο μὲν ἐν Πάτρῳ, ἓνα δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος· οὕτως ἡ γυναικεία Μονὴ τῆς Πάτμου κειμένη πρὸς Δ. τῆς Μονῆς Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τῇ κόμῃ ἐκτίσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Περθένου Παγκίστα διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ῥοδίου Στεφάνου τῷ 1617. εἶναι δ' ἐπιφωτισμένη τῇ Ζωοδόχῳ Πηγῇ καὶ τῷ Ἁγίῳ Ἰωάννη Εὐαγγελιστῇ φέρει δὲ τοιχογραφίας καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἱδρυτοῦ Παρθένου. (σ. 282 τοῦ β' μέρους τοῦ Giuseppe Gerola I monumenti medioevali delle tredici Sporadi. Ragana 1915.)

'Ρόδιος ἦτο καὶ ὁ ἱδρύσας παράρτημα τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου 1698 Δανιὴλ Παπᾶ Γεωργίου κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν, φροντίδι, τοῦ μητροπολίτου Καρπάθου Νεοφύτου Γριμάνη Πατριῶου.

(Αὐτόθι σ. 279 Πρὸβλ. καὶ τὰς ἐμὰς Ταξιδιωτικὰς ἀναμνήσεις ἐν «Νέῃ Ῥόδῳ» τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1916)

Ἐπίσης τῷ 1809 ὁ Πρωτοτέκτων Χατζῆς Δράκων ὁ μετὰ τοῦ Μυτιληναίου Κάλφα Κομνηνοῦ ἀνδρῦσας τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Ἱεροσολύμοις ἦν Ῥόδιος μετὰ ῥοδίων ἐργατῶν (ἰδὲ 10 Σεπτεμβρίου Πανιέρου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, Ἱεροτύλιμα 1910 σ. 295, 335-5337] καὶ Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Σταχυολογία Ἱεροσολυμ. βιβλιοθήκης Γ' 103 καὶ 107. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον πλοίαρχος Ῥόδιος τῇ βοήθειᾳ Ὑδραίων ἔσωσεν ἐκ χειρὸς Ἀρμενίων μισούντων τοὺς Ἕλληνας ὡς ἐκ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ ναοῦ, Ἕλληνας προσκυνητὰς (αὐτόθι σ. 115.)

Λόγιος Ῥόδιος ἦτο ὁ **Ἰωάννης Λένδιος** ἐκ Λένδου καταγόμενος, ὅστις γεννηθεὶς μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἀγνωστον ποῦ σπουδάσας ἐκάρη μοναχὸς καὶ Ἰωάσαφ μετονομασθεὶς διετέλεσεν ἀποστολικὸς ἱεροκῆρυξ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἔντε Σκοπέλῳ καὶ Θεσσαλονικῇ διὰ δὲ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ προχειρίθη ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἀστυγείτονος τῆ πατρίδι ἀσιατικῆς πόλεως Μύρων τῆς Λυκίας κατὰ τὸ 1736 ὑπὸ τοῦ τότε πατριάρχου Προκοπίου τῆς περιλαμβανού-

σης, τὸ Λιβύσιον, τὸ Καστελλόριζον καὶ τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου (Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες σ. 670) ἀλλ' ὁ διαδεξάμενος τὸν Πατριάρχην Προκόπιον Νεόφυτος Ζ' τὸ α' (1789--1794) ἐξώρισε (1) τὸν Λίνδιον ἄγνωστον διὰ ποίαν αἰτίαν ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης κατ' Ἰούλιον τοῦ 1790, προσαρτήσας τῇ Μητροπόλει Πισσιδεΐας, τὸ Καστελλόριζον καὶ τὸ Λυβίσσιον μετὰ τῶν παρ' αὐτοῖς σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἁγίου Γεωργίου ἅπερ κατέστησεν ἐνοριακὰ (Γεδεών, αὐτόθι σ.672). Ὁ ἐξόριστος ἀρχιεπίσκοπος παραμένοντας τρία ὄλα ἔτη ἐν τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Μονῇ τῶν Ἰβήρων ἐντεῦθεν ἔγραψε πρὸς τὸν Ῥαφαὴλ Κausοκαλυβίτην ἐπιστολὴν (Ἰανουάριος 1793) ἐπανῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν, ὁπόθεν καὶ αὐτὸς ἐξωρίσθη εἰς τινα παρὰ τὸ Βουκουρέστιον Μονὴν ἐν ἧ καὶ ἀπέθανε κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1796, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ *Algemeiner Litteratur Anzeiger* τοῦ 1796 σ 280 καὶ 285.) παρ' οὗ ἠρύσατο τὰς περὶ τοῦ ἀνδρὸς πληροφορίας ὁ ἐπανορθώσας, τὰ ὑπὸ τοῦ Κ. Σάθα (*Ἐν Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ Ἀθῆναι 1868 σ. 613.*) γραφέντα ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις (*Λιψία 1871 σ. 107--8*) Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος· προβλ. τοῦ αὐτοῦ ἐρθόδοξος Ἑλλάς. *Λιψία 1872 σ. 186--7*). Ὁ Ῥόδιος ἔγραψε τὰδε τὰ ἔργα:

α) Ἄσμα Ἀσμάτων, Βενετία 1785 β') Ἐρὰ βίβλος καλουμένη ἀποστολικὴ σαγήνη ἧς τὰ μέρη δύο) ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιέχει διδασχὰς λίαν ψυχωφελεῖς· τὸ δὲ δεύτερον, Ἐρωταποκρίσεις πνευματικὰς καὶ πάνυ ὠραίας μετὰ καὶ τινῶν παραινετικῶν ἐπιστολῶν ἐν τῷ τέλει, τὸ α' ἐκδοθεῖσα σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ τιμωτάτου καὶ φιλοχρήστου ἀρχοντος κ. Νικολάου Πρασακάκη τοῦ ἐκ τῆς Χίου εἰς κοινὴν τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν ἀππεῖ Ἐνετίησιν 1785 [ἡ βίβλος αὕτη περιέχει 31 διυλίας ἐκφωνηθεῖσας ἐν Σκοπέλῳ καὶ Θεσσαλονίῳ προτάσσεται δὲ ἐπιστολὴ μοναχοῦ τινος Λανυῆλ πρὸς τὸν Λίνδιον, τοιαύτη τοῦ πρώην Κορίνθου Μακαρίου καὶ ἑτέρα Νικολάου Ἀργέντη. Ἐν τέλει

1) Περὶ τὸν ἐξόριστον τὸν Ῥόδιον ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην ἐξορίσας Νεόφυτος πῶν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐξωρίσθη εἰς Ῥόδον.

δὲ τεύλωται καὶ ἀορθόδοξος ὁμολογία (1) τοῦ συγγραφέως. γ' Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου ἐν ἣ κατακρίνει τὸ καινότομον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος δόγμα τῶν Λατίνων. δ') Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν ἐν Ἁγίοις πατέρα ἡμῶν νέον Διονύσιον τὸν ἀρχιεπίσκοπον Αἰγίνης (συνεξεδόθησαν μετὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν στ') ἐπιτάφιας τῆς ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου ἐρμηνείας εἰς τὴν Κοσμογονίαν Μωϋσέως [Βενετία 1786] στ') ἐρμηνεῖα τοῦ θεοῦ καὶ ἱεροῦ κανόνος Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης (Βενετία 1793.) Ἔχει δὲ καὶ ἀνέκδοτα ἔργα σωζόμενα ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὡς ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς τοῦ καταλόγου τῶν χειρογράφων αὐτοῦ Σπ. Π. Λάμπρος. Εἶνε δὲ ταῦτα:

α) ἐξηγήσεις εἰς τὸ ιγ' κεφάλαιον τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἀρθμ. χειρογράφου 4463,4 καὶ 5778 μετ' εἰκόνων.

β) ὁμιλία παρηγορική εἰς τοὺς τρεῖς ὁλοῦς πατέρας ἡμῶν Μακαρίους: εἰς τὸν Ῥωμαῖον (23 Δεκεμβρίου), Ἀλεξανδρέα καὶ Αἰγύπτιον.

γ) περὶ ἀρνήσεως τοῦ ἑαυτοῦ μαζ ἀριθ. χειρογράφ. 6363.

δ) Εἰς Κοίμησιν ἀριθμ. χειρογράφ. 6369,9.

ε) στίχοι ἐν ἀριθμ. χειρογράφ. 4121 γ'.

ζ) Ἐπιστολὴ πρὸς Παπαῖν Κανσοκαλυβίτην Ἀριθμ. χειρογράφ. 5778.

Πρὸς τὸν Ἰωάννην δὲ τὸν Λίνδιον ἐπιστολὰς δύο ἔγραψεν ὁ ἀνωτέρω Κανσοκαλυβίτης (ἀρθμ. χειρογράφ. 5778) καὶ ὁ Λόγιος Σκιαθίως μοναχὸς Γρηγόριος [Χατζῆ Στιματίη], περὶ μνημοσύνων (ἀρθμ. χειρογράφ. 5783,28.) Περὶ μνημοσύνων καὶ κολλύβων τότε ἐγένετο μεγάλη συζή-

2) ἴσως ἢ ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Μύρων ἐξορία λόγον εἶχε θερησκευτικὴν τινα ἐλευθερίαν, ἣν ἐπιζητήσεν ὁ Λίνδιος νὰ ἀποβάλῃ γράψας πρὸς τοῦτο τὴν ὁμολογίαν πίστεως, ὡς καὶ τότε καὶ νῦν ἐπιβάλλεται τοῖς νεωτερίζουσιν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας. Ἴδὲ καὶ Π. Βρετοῦ, Νεοελληνικὴ Φιλολογία Τόμ. α' 202 καὶ Μ. Παρανίκα σχεδίασμα σ 171. Πιθανῶς αἰτία τῆς ἐξορίας ἦτο ἡ περὶ κολλύβων καὶ μνημοσύνων γνώμη τάνδρως.

τησις ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἐξ οὗ καὶ Κολλυβιάδες ἐκλήθη μερὶς μοναχῶν περὶ ὧν εἶπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ τῆς Σκυάθου (Ἀθ. 1914 σ. 81. Αὐτόθι διὰ μακρῶν καὶ περὶ τοῦ Γρηγορίου τούτου οὐ ἔχομεν καὶ στίχους τινὰς (χειρόγρ. Ἀγίου Ὄρους 4421 γ')

Ἴδου τί λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Καισάριος Δαπόντες: Ἰωάννης ὁ καὶ Ἰωάσαφ, ἱερομόναχος Ῥόδιος ἱεροκῆρυξ καὶ αὐτὸς ἐστάθη εἰς τὴν Σκόπελον ὑπὲρ τοὺς 10 χρόνους διδάσκαλος καὶ ἀναχωρήσας ἦλθεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὑπῆγεν εἰς τὴν Σαλονίκην, εἰς τὴν Ῥόδον, εἰς τὴν Χίον, εἰς τὴν Σμύρνην· καὶ ὅπου ἂν ἐπῆγε καὶ ὑπάγει κηρύττει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκει τὴν σήμερον· ὁ Θεὸς γὰρ τὸν πολυετῆ ἔκαμνε καὶ αὐτὸς, ἤκουσα, ἐξήγησιν εἰς τὸ ἕσμα τῶν ἁσμάτων καὶ τὴν ἐτύπωσε (Καισάριος Δαπόντες, ἱστορικὸς κατάλογος ἐν Κ. Ν Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Γ' σ. 125)1)

Ὁ αὐτὸς Δεπόντες ἐπαινεῖ τῷ 1768 τὴν Ῥόδον καὶ τὸν ἐν Λίνδῳ ναὸν τῆς Παναγίας λέγων:— «Ἡ Ῥόδος ῥόδον τῶν νησιῶν ὄλων τῇ ἀληθείᾳ—εὐωδιάζει καὶ αὐτῇ αὐτῆς τῇ εὐωδίᾳ— Διότι τὴν ῥοδωνιὰν Χαρίτων τῶν ἀρρήτων,— ἐξ ἧς τὸ ῥόδον ἦνθησε τῶν οὐρανῶν τὸ κρεῖττον,—τὴν Παναγίαν μου τιμᾷ εἰς μίαν ἐκκλησίαν,— ἡ Λίνδος μὲ ξεχωριστὴν τιμὴν καὶ ὑμνωδίαν».

Ἐκ δὲ τῶν ἐν Κρήτῃ μετὰ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου καταφυγόντων Ῥοδίων (2) εἶνε καὶ ὁ **Ἰωάννης Ῥόδιος**, ὅστις ἀποσταλεὶς εἰς Πατάβιον τῆς Ἰταλίας ἐμαθήτευσεν ἐν τῷ αὐτόθι γυμνασίῳ [τιμήματι β' περὶ τὸ 1694], ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ περὶ τοῦ γυμνασίου τού-

1) Πρβλ. Παπαδοπούλου Βρετοῦ, Νεοελλ. φιλολογία Α' ἀρθμ. 311, 313, 314. Α. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 643—Ν. Κ. Χ. Κωστῆ, ἱστορικαὶ σημειώσεις περὶ ἐκκλησίας Σμύρνης ἀπὸ τῶν μέσων χρόνων ἐν «Ἱερῷ Πολυκάρπῳ» Σμύρνης 1913 σ. 2128.

2) Τῇ 1 Ἰανουαρίου 1523 ὡς εἶπομεν οἱ ἱπποταὶ τῆς Ῥόδου ἀπῆλθον μετὰ 5000 Ῥοδίων ὧν οἱ μὲν ἔμειναν ἐν Κρήτῃ, ὅπου ὁμογενὲς κατοίκει στοιχεῖον, οἱ δὲ μετέβησαν εἰς Ἰταλίαν (Σικελίαν) καὶ μόλις ἑκατοντάς οἰκογενειῶν ἠκολούθησεν αὐτοὺς εἰς Μάλταν, ὅπου ἐπῆξαν ἑλλ. ἐκκλησίαν μέχρι σήμερον σωζομένην. Ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως προσῆλθον καὶ ἄλλοι Ἕλληνες.

του συγγράμματι (Cenni ed iscrizioni della Università di Padova, Padova 1841 —Κ. Σάθα Νεοελλ. φιολ. σ. 420).

Ἄλλος λόγιος Ῥόδιος εἶνε ὁ **Θωμᾶς**, ὅστις διδάσκαλος ὢν, κατὰ Μ. Παρανίκαν, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τραγῳδίας τινὰς τοῦ Πέτρου Μεταστασίου, ἐκδοθεῖσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1779 ὡς ἀναφέρει ὅτε Σάθας (ἐνθ' ἀλλαχοῦ σ. 610) καὶ ὁ Βρετὸς [ἐνθ' ἀνωτέρω τόμ. Β' 332] Τραγῳδίας συγχρόνως τοῦ Μεταστασίου ἐξέδοτο καὶ ὁ Γεωργίος Νικολάου Σοῦτσος.

Σύγχρονος τοῦ Θωμᾶ ἦτο καὶ ὁ **Πανκριώτης Γεωργίου**, ὅστις μετέφρασε διὰ στίχων καὶ ἐξέδοτο ἑπτὰ τραγῳδίας τοῦ Σοφοκλέους, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἰωσήφ Δεκιγάλλας ἐν τῷ σχεδιάσματι σ. 21—4 —Μ. Παρανίκα, σχεδιάσμα σ. 171—2— Σάθας, ἐνθ' ἀλλαχοῦ σ. 609.

Ὁ Σάθας [σ. 609] ἀναφέρει μεταξὺ τῶν λογίων καὶ τὸν Ῥόδου Ἰωάννην [1070—1100] συγγράψαντα βίον τοῦ ὁσίου Χριστοδοῦλου τοῦ ἐν Πάτμῳ [1079] κοινοβιάρχου τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου [ἐν Βενετίᾳ 17751).

Ἄλλ' οὗτος συγγράμει, ὡς εἶπομεν τὸν ἄνδρα πρὸς τὸν ἄλλον Ἰωάννην.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἤκμαζε καὶ ὁ **Κελεσετινός Ῥόδιος** [1798] γράψας ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως κατὰ τινων φιλοσοφικῶν ληρημάτων [Ι. Δεκιγάλλας, σχεδιάσμα σ. 47— Παρανίκα σχεδιάσμα σ. 172— Σάθα σ. 617].

Ἐπίσης οὐχὶ πολὺ λόγιος ἦτο ὁ **Μητροφάνης** ὅστις ἐν Λίνδῳ γεννηθεὶς ἐνθα ὑπῆρχε σχολὴ ἤδη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἀπὸ τοῦ 1759 ἐλειτούργει ὑπὸ τινι Δημήτριον [Φιλιππάκη] ἐκάρη μοναχὸς καὶ εἶτα προὔχειρισθη ἀρχιερεὺς Προικονήσου [1677—1698] κατὰ τὸν κώδικα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐκείνης οὗ μνεῖαν ποιεῖται ὁ Μανουὴλ Γεδεών ἐν τῷ περὶ Προικονήσου ἔργῳ αὐτοῦ [Κων]πολις 1895 σ. 13, 187, 191 καὶ 218].

Ἐπιγραφαὶ οὐχὶ λίαν ὀρθογραφημέναι σωζόμεναι πολλαχοῦ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς οὗτοῦ διακονοῦσι τὸ φιλοπόροδον καὶ φίλεργον τάνδρος.

Λόγιος Ῥόδιος ἦν καὶ ὁ διδάσκαλος Χριστόφορος, ὅστις γεν-

1) Ἰδὲ Krumbacher Geschichte d. Byzantin. Litteratur σ. 196. καὶ κατὰ λογὸν μητροπολιτῶν Ῥόδου.

νηθεις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ Χρῆστος ὀνομαζόμενος ἐ-
σπούδασεν ἐν τῇ ἐν Πάτμῳ σχολῇ ὑπὸ τὸν Ἰάκωβον, συμμαθητὴν
ἔχων τὸν μητροπολίτην Πτολεμαῖδος, εἶτα πατριάρχην Ἱεροσολύμων
καὶ εἶτα Κωνσταντινουπόλεως ὅστις διετήρησε φιλίαν πρὸς τὸν ῥόδιον
διδάσκαλον ἐν Ἱεροσολύμοις Χριστόφορον ἤδη διὰ τοῦ μοναχικοῦ
τριβωνίου ὀνομασθέντα καὶ ἐπιστολὰς ἔγραφεν αὐτῷ ἀποκαλῶν σοφο-
λογιώτατον καὶ πράγματι ἦτο τοιοῦτος, καὶ μέγιστα ὁ Χριστόφορος ἐ-
ξυψηρέτησεν ἐν Παλαιστίνῃ τὸν Ἑλληνισμὸν συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ
πρώην διδασκάλου αὐτοῦ Ἰακώβου τοῦ Πατμίου (υἱοῦ Χατζῆ Ἠλία
Ἀναγνώστου) 1) οὗ τὸ ἔργον ἐξῆρεν ὁ κ. Κλήμης Καρναπᾶς, γρά-
ψας τὸ βιβλίον: Ἰακώβος ὁ Πάτμιος (Ἱεροσόλυμα 1906) ἐν ᾧ πολὺν
ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ ἡμετέρου Χριστοφόρου (σ. 160, 163, 232 καὶ 234)

Ὁ Χριστόφορος εὐρίσκετο περὶ τὸ 1745 ὡς ἱερεὺς εἰς Βυζάν-
τιον, καθ' ἣν ἐποχὴν ὑπῆρχε τὸ συνταράσσον τὰ Πατριαρχεῖα ζήτη-
μα τοῦ ἀναβαπτισμοῦ ὅπερ ἐκίνησεν ἡ καθολικὴ προπαγάνδα ζημίε
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς 2) τότε ὁ Χριστόφορος ἔγραψε (κατὰ
Φεβρουάριον 1745) ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ διδάσκαλον ἐν ἣ ἐκθέτει
ἐν πλάτει τὰ ἐν Βυζαντίῳ συμβαίνοντα. 3)

Τῇ 1ῃ Δεκεμβρίου 1754 γράφει ἐπιστολὴν περὶ Χριστοφό-
ρου ὁ Σωφρόνιος, περὶ οὗ εἶπομεν ἀνωτέρω, πρὸς τὸν ἐπίσης λογιώ-
τατον Ῥόδιον ἱερομόναχον Νεόφυτον πατριαρχικὸν ὄντα τότε ἐπίτρο-
πον ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐν ἣ ἠδέως μνησκόεται τῆς ἐν Πάτμῳ συμμα-
θητείας τοῦ Χριστοφόρου. Ἐκτοτε οὐδὲν γινώσκομεν περὶ Χριστοφόρου
ποῦ καὶ πότε ἀπέθανε.

Λογιώτατος ἦτο καὶ ὁ **Νεόφυτος** ὅστις ἦτο, ὡς εἶδομεν, σύγ-

1) Διότι ὑπάρχει καὶ ἄλλος Ἰακώβος τοῦ Ἀνασιᾶσῃ ὡς ἐκ σιγιλίου 1700 ἐξα-
γεται.

2) Ἰδὲ Ἠλία Τανταλίδου παπιστικοὶ ἔλεγχοι— Κωνσταντίου συγγραφαὶ ἐ-
λάσσονες σ. 356 καὶ 357— Ἀθ. Ὑψηλάντου τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 265—271
—Κ. Σάθα Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη Γ' 203—220— Μ. Γεδεῶν, Κανονικαὶ
Διατάξεις Α' 252 καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Θ' σ. 266, 262, 27ον 2, 279—
280—Δ. Πασοῦλη, Ματθαῖος ὁ Ἀνόριος σ. 27, ἐφξ.

3) Καρναπᾶ, Ἰακώβος ὁ Πάτμιος σ. 232— 4.

χρονος και συμμαθητης του Χριστοφορου υπο τον 'Ιακωβον εν Πα-
τριφ και 'Ιεροσολυμοις και συνεργατης της 'Ελληνικης ιδεας εν 'Ιερο-
σολυμοις κατα τους δεινους εκεινους του γενους χρονους, ης υπηρξεν
αρραγης στυλοβατης, κατα τον κ. Καρναπα (σ. 103). Σωζομεναι επι-
στολαι του Σωφρονιου Πτολεμαιδος προς αυτον [6 'Ιουλιου 1780, 7
'Απριλιου 1754, 'Απριλιου 1757, 'Απριλιου 22 1753 και 'Απριλιου
29 1759] δημοσιευθεισαι υπο του κ. Καρναπα δεικνυουσιν οποιος τις
η ο ο λογιος πρωτοσυγκελλος 'Ιεροσολυμων Νεοφυτος (σ. 176, 223
--4, 244--246, 267--269), οστις κατα το 1757 απηλθεν εις 'Ροδον
ινα ιδη τους συγγενεις 1) και εξεφωνησε λογους εν Συμη, 'Ροδα
και Κω και επεστρεψεν αυθις εις 'Ιεροσολυμα, επιδους επιστολας τω
τοτε 'Ροδου Μητροπολιτη 'Ιερεμια εκ μερους του 'Ιακωβου, 2) συμ-
πολιτου οντος και επιστρεψας διωρισθη ως επιτροπος πατριαρχικος
εν 'Ιερουσαλημ. -

'Ο Νεοφυτος διεφημισθη ως ρητωρ ανα τας νησους εν αις ωμι-
λησε πολλακις και δεν διηλθεν ως αλλοι συγχρονοι αφωνοτεροι ιχθυ-
ων, ως λεγει ο 'Ιακωβος εν τινι των επιστολων. 'Εσταλη δε ως αντι-
προσωπος του Πατριαρχειου 'Ιεροσολυμων εις τας παραδουναβιους
ηγεμονιας, πολλακις δε καλειται Κυπριος, ως γεννηθεις ισως εν Κυ-
προ.

Τουτου σωζονται εν τη 'Ιεροσολυμιτικη βιβλιοθηκη, ης τον κα-
ταλογον των χειρογραφων εξεδото ο 'Αθανασιος Παλαδοπουλος Κε-
ραμευς εν Πετρουπολει (τομ. Γ' σ. 137 και 138 αρθμ. 84) τευχος εκ

1) Ειχε μητερα Σαλωμη, αδελφη και ανεψιους εξ αδελφης νυμφευθεισης
τον Παπα κυρ Νεκταριον.

2) 'Ο 'Ιακωβος εγραψε και προς τον 'Ροδου συνιστων τον Νεοφυτον και α-
πεστειλεν αυτω τε και τω μητροπολιτη ανα εν βιβλιον περιεχον τος εορτας και
πανηγυρεις του οσιου πατρος ημων Χριστοδουλου του ιδριτου της εν Πατριφ 'Ιε-
ρας Μονης. 'Η ακολουθια αυτου εγραφη υπο 'Ιωαννου Μητροπολιτου 'Ροδου
ολιγω μετα τον εκεινου θανατον, αλλ' αλλοι ως και ο Σακελιων δεν δεχονται του-
το 'Ιδε εκδ. 'Αθηνων 1884 υπο Κυριλλου Βαϊνη και 'Ι. Σακελιωνος.

Πρβλ. Καρναπα ενθ. αλλαχου σ. 248.

φύλλων 183 γραφὲν ἐν Πτολεμαίδι τῆς Φοινίκης Ἀπριλίου Κοτ' 1744· ἐν τέλει λέγεται: Νεόφυτος δούλος ὑμῶν Ῥόδιος. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι: α) ἡ μεταμόρφωσις τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ νέου γένεσις μεταφρασθὲν ἐκ τῆς Λατινικῆς ὑπὸ Ἰωάννου Κομνηνοῦ Ἰατροῦ (περὶ οὗ ἰδὲ τὴν ἐμὴν ἱστορίαν τῆς Τραπεζοῦντος, Ὀδησοῦς 1893 β) ἔγκωμιαστικός λόγος εἰς Μελέτιον μητροπολίτην Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης γ) λόγοι διάφοροι δ) ἡμερολόγια μετὰ ψυχαγωγικῆς ἐρμηνείας ε) Νεοφύτου Ῥοδίου λόγοι τρεῖς (φύλλα 167--183 1)

Ἐπίσης ἐν τῷ χειρογράφῳ 5 (σ. 236). Νεοφύτου Ῥοδίου τοῦ Κυρίου ἐν Ἰασίῳ: λόγος τοῦ Ἁγίου Σάββα μεταφρασθεὶς ὑπὸ Νεοφύτου.

Φαίνεται δ' ὅτι καὶ τὸ χειρόγραφον 4 (σ. 232): βίος Σωφρονίου τοῦ Ῥοδίου πατρὸς Ἁγιοσσαββάτου καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 121 Χειρόγραφον (σ. 326): «Κοντσεσιὸν (2) (φιρμάνιον) ὅπου ἔκαμεν ὁ Σουλταϊμάνης τῶν Ῥοδίων ὅταν ἐπῆρε τὴν χώραν των» εἰς διάλεκτον δημοτικὴν, εἶνε ἔργα τοῦ Νεοφύτου τούτου. Ὁ αὐτὸς ἐξέγραψε καὶ τοὺς Κανόνας τοῦ Μ. Βασιλείου διὰ τὸν Ἰάκωβον (τόμ. Β' σ. 566 χειρόγ. 492). Ἐν κώδ. 376 μετὰ τῶν φύλλων 111β -- 113β τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Ἱεροῦ Τάφου (προβλ. καὶ Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσόλυμα. Βιβλ. Δ' σ. 347 ἐξ) λέγονται τάδε:

«Ἐν εἰσι α ψ ν θ' φ Ὀκτωβρίου Ἀη πατριαρχοῦντος τοῦ μακαριωτάτου σοφωτάτου Κυρίου Κυρίου Παρθενίου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ἐδιωρίσθην ἐγὼ ὁ ταπεινὸς Νεόφυτος Ῥόδιος ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐπίτροπος τῆς ἁγίας αὐτοῦ μακαριότητος, εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσα-

1) Εἰς τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου ἐρρήθη ἐν Ῥόδῳ τῷ 1756 2) εἰς τὴν μεταμόρφωσιν ἐν Ῥόδῳ 1759 3) εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.

2) Τὸ ἔγγραφον τοῦτο καὶ ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ γλωσσικῆς ἀπόψεως εἶνε σπουδαιότατον ἐφ' ᾧ καὶ ἔγραψα τῷ ἐπιμελητῇ τῆς Βιβλιοθ. Ἱεροσολ. κ, Κλεώπα Κοικιλίδῃ πρὸς ἀντιγραφὴν. ἀλλ' οὐπω ἔσχον ἀπάντησιν, ὡς ἐκ τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως.

λήμ· εἰς ἣν ἔλθὼν εὗρον σκάνδαλα δυσκολοδιόρθωτα παρὰ τινων φιλοταράχων μελανειμονούντων, οὓς τῇ χάριτι τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ δι' εὐχῶν τοῦ μακαριωτάτου μου αὐθέντου καὶ δεσπότου πεποίηκα ἐκ μέσου καὶ ἡσύχασαν οἱ ἀδελφοί.»

Ἐγράφη χειρὶ ἰδία· ἔπονται δὲ καὶ ἄλλα σημειώματα τῶν ἐτῶν 1760--5 περὶ διαφόρων ἐπισκευῶν καὶ Κυριῶν ἐν Ἱερουσαλήμ (Νέος Ἑλληνομνήμων Ζ' 229)

Ἄλλος λόγιος Ῥόδιος εἶνε ὁ ἱερομόναχος **Ἰωαννίκιος ὁ Ἀένδιος** ὅστις γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰστ' αἰῶνος καὶ ἄγνωστον ποῦ σπουδάσας· μετὰ τὴν ἐν τῇ γειναμένη ἐγκύκλιον παιδευσιν, τῇ 1ῃ Ἀπριλίου 1624 πιθανῶς ἢ μικρὸν μετ' αὐτὴν ἐψηφίσθη καὶ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυριλλοῦ τοῦ Λουκάρεως μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας ἐν τῇ^ε παραλίῳ Θράκῃ τῇ ἐν τῇ Προποντίδι. Τὴν ἐπαρχίαν ταύτην διοικήσας ἐπὶ δώδεκα ὄλα ἔτη προήχθη τῷ 1636, καθαιρεθέντος τοῦ Ἡρακλείας Ἰρεμίου ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου, εἰς τὸν θρόνον Ἡρακλείας, ἀστυγέιτονος ἐπαρχίας, ἦν, κατὰ τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τοῦ Ἀμασειᾶς Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδ' (Γ' ἐν Νεολόγῳ) διηθῦνε μέχρι τοῦ 1646. Τὰς περιαιτίσας τύχας τοῦ ἀνδρός δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακολουθήσω (*Επιθ. Μ. Ι. Γεδεών, Γανοχώριον ἐκκλησιαστικαὶ παροικίαι ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ 1912 σ. 342 ἐξῆς).

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅμως ἢ εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἀνοδος τοῦ Ἰωαννικίου δὲν εὐδοοῦται διότι ἀναγράφεται ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας, κατὰ δὲ τὸν Ἀλεξοῦδην, παρεμπίπτει τῷ 1639 ὡς Ἡρακλείας ὁ Μελέτιος καὶ μετ' αὐτὸν αὐθις ὁ Ἰωαννίκιος (1644--1647), τολμῶ νὰ παρατηρήσω, ὅτι δις τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἡρχιεράτευσεν ὁ Ῥόδιος ἱεράρχης ἀλλὰ ο'χ' ὡς ὁ Ἀλεξοῦδης λέγει μέχρι 1647· διότι ἤδη τῇ 16ῃ Νοεμβρίου 1646 ἐπατριάρχευσε τὸ α' ὁ Ἰωαννίκιος, ὅστις καὶ παραιτησάμενος κατ' Ὀκτώβριον 1648 ἀνήλθεν αὐθις τρις τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον (πρβλ. Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες σ. 574 καὶ ἐφ' ἐξῆς.) Ὁ παρὰ τῷ Bandurii (Imperium Orientale σ. 575) χρονογράφος λέγει ὅτι ἔφυγε καὶ ἐκρύβη· ἄγνωστον ποῦ, ἀλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεών ἐκδοθεὶς Κύριλλος Λαυριώτης, ὁ περιγράφων ἐμμέτρως τὴν ἱστορίαν τῶν

πατριαρχῶν (στίχ. 739, ἀναγράφει ὅτι ἀπελθὼν εἰς Ἅγιον Ὄρος ἐ-
φησύχαζεν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Λαύρας· Ἐνταῦθα ἐπὶ τριετίαν παραμεί-
νας, ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1648, ἐκλήθη καὶ αὐθις, προσκλήσει τοῦ κλή-
ρου εἰς Βυζάντιον ὅπως ἀναλάβῃ τὸ δεύτερον τοὺς οἶακας τῆς Μ.
Ἐκκλησίας, πατριαρχεύσας ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ 13 ἡμέρας κατὰ Κομνηνὸν
Ἐψηλάντην (Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, Κων)πόλεως 1870 σ.) Αἴφνης κα-
ταλιπὼν τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἀπῆλθε πρὸς ἐφησύχασιν ἄγνωστον
ποῦ. Καὶ ὡς λέγει ὁ Κύριλλος Λαυριώτης (ἐνθ' ἀνωτέρω στίχ. 752-3.)

«αἴφνης ἀφανῆς γέγονε κρυφίως ἀποδράσας
ἀπελθὼν γὰρ ἠσύχασεν ἄγνωριστος τοῖς πᾶσι.»

Ἄλλ' ἐπέπρωτο καὶ πάλιν νὰ κληθῆ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κορυ-
φὴν κατ' Ἰούλιον 1653, ἣν οἰακοστρόφησε μέχρι τῆς 17 Μαρτίου
1654, ὅτε παρητήθη ἔνεκεν γήρατος καὶ τῆς τῶν καιρῶν χαλεπότητος
διεκίρυσε δὲ ὅτι δὲν ἤθελέ ποτε ἀναλάβῃ τὸ πηδάλιον τοῦ πατριαρ-
χικοῦ σκάφους καὶ ἐπέβαλεν ἑαυτῷ τὴν τοῦ ἀφορισμοῦ ποινὴν ἐάν
ποτε ἤθελε δεχθῆ τὸ βᾶρος τῆς διευθύνσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν
πραγμάτων, ἀλλ' εἶτα γνωσιμαχήσας, μετὰ ἓν ἔτος, ἐκλήθη εἰς τὸν πα-
τριαρχικὸν θρόνον τὸ τέταρτον, ἀπὸ Μαρτίου 1655—23 Ἰουλίου
1656, ὅτε, ἀφ' ἐνὸς μὲν, κορυφωθείσης τῆς τῶν οἰκουμενικῶν τῆς
Μ. Ἐκκλησίας πραγμάτων ἀθλιότητος, ἀφ' ἐτέρου δὲ βλέπων ἑαυτὸν
ἀνίκανον νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις ἠναγκάσθη ἄκων
καὶ μὴ βουλόμενος νὰ παραιτηθῆ καὶ νὰ λάβῃ προεδρικῶς τὴν
ἀρχιεπισκοπὴν Τζίας καὶ Θεσμίων (Κέω καὶ Κύθνου), ὡς ἀναφέρω
ἐν τῷ ἐμῷ «Χριστιανισμῷ ἐν ταῖς Κυκλάσις» (Ἐρμούπολις 1908 σ.
12): Δὲν ἐπέζησεν ὁμως ἔτη πολλὰ μετὰ ταῦτα καὶ ἀπέθανεν ἴσως ἐν
Σίφνῳ, ὡς ἀναγράφει ὁ Κάρολος Γικὼν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου
Σίφνου. (Ἐρμούπολ. 1876 σ. λβ' (1)

Τῆς πρώτης πατριαρχείας Ἰωαννικίου τοῦ Β', κατὰ τὸν Μανουὴλ

1) Οὕτως ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰωαννίκιος ἦτο Σίφνιος, ἀλλ' ἐν τινι ἐγγράφῳ
τῆς «Νομικῆς Συναγωγῆς» τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου γράφεται
Λίνδιος· Ἐπιθὴ Κώδικα 1 τοῦ πατριαρχικοῦ γραμματοφυλακείου σ. 410 καὶ Μ.
Γιδεῶν, πατριαρχ. Πίνακες σ. 584 σημ.

Γεδεών (Πατριαρχικοί πίνακες. 576). εἰσὶν ἐκδεδομένα δύο κανονικαὶ διατάξεις: ἡ μὲν κατὰ Δεκέμβριον μῆνα τοῦ 1646, καθαιροῦσα τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σινᾶ Ἰωάσαφ, λειτουργοῦντα ἐν Αἰγύπτῳ ἀκανόνιστως, ἡ δὲ ἀπὸ 30 Δεκεμβρίου 1647 περὶ τιμωρίας τῶν εἰς Κων)πολιν ἄνευ ἀδείας πατριαρχικῆς ἐρχομένων ἀρχιερέων (Γεδεών Κοινωνικαὶ Διατάξεις Α' 47 --50.) ἔξ κατὰ τὴν πατριαρχεῖαν ταύτην ἀποφάσεις τοῦ Ἰωαννικίου περὶ μοναστηριακῶν δικαίων εἰσὶ γνωσταί: ἡ περὶ τῆς ἐν Θεσσαλονικῇ μονῆς τῶν Βλατέων (1) ἡ περὶ τῆς ἐν Ἀθήνας γυναικείας μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ἀμφότεραι ἀχρονολόγητοι, ἴσως ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ πατριαρχεῖᾳ ἐκδοθεῖσαι, ἴσως ἐν ταῖς μετὰ ταῦτα τρίτῃ, ἡ ἀπὸ 17 Ἀπριλίου 1647 περὶ τῆς ἐν Δρυϊνουπόλει σταυροπηγιακῆς μονῆς τῆς Σηλαισιτισσῆς μετὰ τοῦ χωρίου Σαρακινίτσας τετάρτῃ, ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀναδείξασα σταυροπήγιον τὸ ἐν Γανοχώροις μονύδριον τοῦ ἀγίου Γεωργίου τὸ πλησίον τοῦ ποταμοῦ πέμπτῃ ἢ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1647 περὶ ἐνώσεως τῶν ἐν Πάτραις μονῶν ἀγίου Κωνσταντίνου καὶ Παναγίας Ὁμπλοῦ καὶ ἕκτῃ, ἡ χορηγοῦσα σταυροπηγιακὰ δίκαια εἰς τὴν ἐν Ἰσμαήλῳ μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μετόχιον οὔσαν (2) τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Καρακάλλου. (V. Langlois, Mont Athos 6, 52,) ὁ Ἰωαννίκιος ἀπέλυσεν, ἄγνωστον πότε, γράμμα περὶ τοῦ ἐν Χίῳ ναοῦ τῆς ἀγίας Κυριακῆς, ἀνήκοντος εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μαυροκορδάτων. Εἰσὶν ὡσαύτως γνωσταὶ δύο ἀποφάσεις περὶ ἐνοριακῶν δικαίων: ἡ μὲν, ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου 1646, ἀποκαθιστῶσα τὴν μητρόπολιν Μαρόνεια, καὶ συννοῦσα ταύτῃ τὰς νήσους Θάσον καὶ Σαμοθράκην ἡ δὲ, κατ' Ἰούνιον

1) Καὶ ἡ ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Κίῳ περὶ ἧς ἔγραψα ἐν «Κιωνῶν πολιτείᾳ» ἀνεκηρύχθη σταυροπηγιακὴ, ἀλλ' ἄγνωστον ὑπὸ τοῦ Ἰωαννικίου Α' ἢ Β', ὡς λέγει ὁ Γεδεών ὅτι ἀνήνησεν ἐν ἐγγράφῳ τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου Γ' τοῦ Βδελλίου τῷ 1823.

2) Αἱ πλείους αὐτῶν εἰσὶν ἀνακηρύξεις εἰς Σταυροπήγια ἢ ἑξασημάσις προτέρων σταυροπηγιακῶν δικαίων τῶν Μονῶν.

τοῦ 1647, ὑποτάττουσα πάλιν τῇ μητροπόλει Μονεμβασιάς τὴν ἐπισκοπὴν Πλάτζης ἄλλοτε μὲν οὖσαν ἀρχιεπισκοπὴν, εἶτα δὲ γενομένην πατριαρχικὴν ἑξαρχίαν.

Τῆς δευτέρας τοῦ Ἰωαννικίου Β' Πατριαρχείας εἰσὶν ἐκδεδομένοι δύο κανονικαὶ διατάξεις· ἡ μὲν, περὶ τῶν προνομίων τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Ἀθανασίου Βαλεριανοῦ, ἡ δὲ περὶ τῶν ὁρίων τῆς κανονικῆς σχέσεως τῶν ἐν Κύπρῳ μητροπολιτῶν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον αὐτῶν (1). Γνωσταὶ δὲ εἰσὶν ἀποφάσεις τρεῖς μὲν περὶ ἐνοριακῶν δικαίων· ἡ κατ' Αὐγουστον τοῦ 1651 ἐνοῦσα τῇ μητροπόλει Πισσιδίας, τὰ Μῦρα, τὴν Σίδην, καὶ τὴν Ἀττάλειαν, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἄλλη τις, ἡ δεχομένη τὴν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Μονεμβασιάς Σωφρονίου γενομένην εἰς τὸν Πατριάρχην Κων)πόλεως παραχώρησιν τῆς τέως ἐπισκοπῆς Πλάτζης ἀποκατασταθείσης πατριαρχικῆς ἑξαρχίας, καὶ τρίτη ἡ κατὰ τὸ 1650 ἀναγνωρίζουσα ὅτι τὰ χωρία Γαλασάρειος ἀνήκουσι τῇ μητροπόλει Χαλδίας.

Μίαν ἀπόφασιν ὡσαύτως γινώσκομεν, ἀναφερομένην εἰς μοναστηριακὰ ἢ ἐν μέρει εἰς ἐνοριακὰ δίκαια, δι' ἧς ἐπεκύρωσε τὰς συμφωνίας μεταξὺ μονῆς Λαύρας ἐν Ἄγιῳ Ὄρει καὶ τοῦ μητροπολίτου τῶν Ὁρθοδόξων Ἀδριανουπόλεως, δι' ὧν ὑπεχρέωθησαν οἱ ἱερομόναχοι οἱ μένοντες ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τῷ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ νὰ μνημονεύσι τοῦ ὀνόματος τοῦ μητροπολίτου, λαμβάνοντος ἀπὸ τοῦ μετοχίου ἐμβατοίκιον 70 γροσίων κατ' ἔτος, ἕκαστος δὲ παρῆλθῃ εἰς αὐτὸν ἐτησίως ἀνά 600 ἄσπρα. Τῷ 1650 ἀνεκήρυξε σταυροπηγιακὴν τὴν ἐν Χίῳ μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαμαντάρη.

1) Ἰδὲ Γεδειῶν Κανονικαὶ Διατάξεις Α' 50—4 καὶ Β' 384—9 παραληφθεῖσαι ἡ μὲν περὶ Βαλεριανοῦ ἐκ τοῦ Ἰ. Βελούδου, Χρυσόβουλλα κτλ. σ. 36—42, ἡ δὲ περὶ Κυπρίων ἐκ τῶν τοῦ Φιλίππου Γεωργίου ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου σ. 88—93.

Τῇ 7ῃ Ἰουλίου ἐπεκύρωσε τὸ κοινοβιακὸν πολίτευμα τῆς ἐν Ἀθήναις γυναικείας μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων 1) ἔλαβε δὲ πολλὰς ἀποφάσεις περὶ βελτιώσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀθλιότητος τοῦ Πατριαρχείου.

Τρεῖς πράξεις Ἰωαννικίου Β' κατὰ τὴν πατριαρχίαν αὐτοῦ, ταύτην ἀπολελυμένας γινώσκομεν δύο μὲν περὶ μοναστηριακῶν δικαίων μίαν δὲ περὶ ἐνοριακοῦ· αἱ πρῶται ἀφορῶσιν εἰς τὴν ἐν ἐπαρχίᾳ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου μονὴν Μπεζύλαν (Νοέμβρ. 1653), καὶ εἰς τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει μετόχιον τοῦ ἁγίου Στεφάνου, χορηγηθὲν τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει μονῇ τῆς Λαύρας ὑπὸ Νεοφύτου Ἀδριανουπόλεως (Δεκέμ. 1653) ἢ τριτὴ δόξειε ὅτι τὸ χωρίον Δαδιά ἀνήκει τῇ μητροπόλει Διδυμοτείχου, ἔστι δ' ἀχρονολόγητος.

Τέσσαρες δὲ ἀποφάσεις περὶ ἐνοριακῶν δικαίων εἰσὶ γνωσταί: ἡ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1655 περὶ τῆς μητροπόλεως Δέρκων προσαρτηθῆντων αὐτῇ τῶν Θεραπείων καὶ τοῦ Βουγιουκ-δερεῖ σύγχρονος, ἡ ὑποτιθέσασα τῇ μητροπόλει Ἀθηνῶν τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ταλαντίου καὶ Διαυλίας· ἡ κατὰ Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐνώσασα τὰς μητροπόλεις Νευροκόπου καὶ Ζηκῶν εἰς μίαν καὶ ἡ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1655 συνενώσασα τῇ μητροπόλει Πισσιδεΐας τὰ Τύανα τῆς μητροπόλεως Ἰκονίου· δύο δὲ γινώσκομεν ἀναφερομένας εἰς μοναστηριακὰ δίκαια. τὴν κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1655, ὅτε ὁ μητροπολίτης Κρήτης Νεόφυτος ἐδωρήσατο τῷ οἴκουμενικῷ πατριάρχῃ ὡς ἐξαρχίαν ἑπτὰ μονὰς καὶ πέντε χωρία ἐν Κρήτῃ καὶ τὴν κατὰ δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους περὶ τῆς ἐν Γαναχώροις σταυροπηγιακῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Ὁ Ἰωαννίκιος ἔπεμψε τῷ 1656 πρὸς τὸν Τσάρον Ἀλέξιον Μιχαήλοβιτς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀγαθονίκου, ὡς καὶ μέρος τοῦ κρανίου τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου (Sabas sacristie patriarcale dite Symodale de Moscou, Μόσχα 1859 σ. 89).

Ἐπ' αὐτοῦ δὲ περιήρχετο τὸ δεύτερον τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς ὁ ρῶσος Σουχανῶφ, ὅστις ἐπιστρέψας εἰς Ῥωσίαν ἐκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ 700 περίπου ἑλληνικὰ χειρόγραφα, δωρηθέντα ὑπὸ πατριαρχῶν, μοναχῶν καὶ κληρικῶν, ὡς ἀναγράφει ὁ λογι-

1) Τοῦτο ἰδὲ παρὰ Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Μνημεῖα ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, Ἀθ. 1889 Α' σ. 46—8.

ώτατος συνταγματάρχης και συγγραφεὺς Θεόδωρος Βαλλιάνος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας. Ἀθ. 1858 σ. 227—8.)

Τὸν Ἰωαννίκιον ὁ Γεδεών χαρακτηρίζει ὡς ἀνεξίθρησκον καὶ τοῦτο ἐξάγει ἐκ τινος ἐπιστολῆς αὐτοῦ, δι' ἧς συνίστα τοῖς μητροπολίταις Τραπεζοῦντος, Ἀμασειᾶς καὶ Νεοκαισαρείας δυτικούς τινας ἱερεῖς εἰς οὓς νὰ παρασχεθῇ πᾶσα εὐκολία πρὸς ἱερουργίαν: «τόπος προσευχῆς καὶ λε. τευργίας ... ἢ εἰς ἔρημοκλήσιον ἐν ᾧ οὐ ψάλλουσιν οἱ ἐγγχώριοι ἢ εἰς ἐν μέρος τῶν ἐκκλησιῶν, μετὰ τὸ ἐκτελέσαι ὑμᾶς τὴν ἀκολουθίαν.» Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐξέδoto ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Revue d'histoire diplomatique ὁ τὸν André Leval (τόμ. α' σ. 455—6) Πράγματι δ' ἐκ τῆς ἐπιστολῆς φαίνεται, ὅτι ἡ συχὴ ἀλλαξοπατριαρχικὴ κίνησις, μετὰ τὸν τοῦ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἀδικον θάνατον (+27 Ἰουνίου 1638), τὸν ἐπισυμβάντα ταῖς τῶν Ἰησουϊτῶν ῥαδιουργίαις (Γεδεών Πατριαρχ. Πίν. σ. 562) προήρχετο ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς τῶν καθολικῶν πρέσβειων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιβολῆς, φόβῳ ἐξωτερικῶν ἀπειλῶν, ἃς οἱ ἐν Φαναρίῳ πατριαρχικοὶ κύκλοι δὲν ἠδύναντο νὰ παρακάμψωσιν.

Ῥόδιος, ἦτο καὶ ὁ ἐκ Λήμνου μητροπολίτης Παρθένιος ὁ Λίνδιος ὅστις μεταβαίνων ὡς ἔξαρχος εἰς ἔξ ἐπαρχίας «Ἐπὶ τῆς Πατριαρχίας τοῦ κῆρ. Παΐσιου» ἀφίκετο τῇ 22α Μαρτίου 1743 εἰς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἱερὰν Μοῆν Κοσφινιωτίσσης (ιδεὲ Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς Μοῆς ἐν παραρτήματι τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ ἐν Κων) πόλει Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου σ. 30 Σ. Λάμπρου Ν. Ἑλληνομνημῶν Ζ' 225).

Λόγιος μαθητῆς τῆς Σχολῆς Πάτμου ἦν καὶ ὁ **Κωνσταντῖνος** ἀγνώστου ἐπωνύμου. Τοῦ Κωνσταντίνου Ῥοδίου σώζεται ἐπιστολὴ Φίλλῳ τινὶ ἐν Κἀδικι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος 70 τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης (φύλλον 180α) (ιδεὲ Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως κατάλογον τῶν Ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ε' Ἀθ. 1901 σ. 44,

Κατὰ τοὺς ἐσχάτους τῆς τουρκοκρατίας χρόνους ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ῥόδῳ δὲν εὕρισκετο ἐν θalερᾷ καταστάσει, ὡς θὰ ἀποπειραθῶμεν νὰ ἀναπαραστήσωμεν διὰ μέσου πενιχρῶν, ἐν κώδιξι καὶ ἐν ἄλλαις, δίκην

ψυχίων, ἀπαντώσαις σημειώσεσιν, εἰδήσεων ἱστορικῶν 1). Οὕτως ὁ γηραιὸς γυμνασιάρχης Ματθαῖος Κ. Παρανίκας «ὁ περὶ τῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει καταστάσεως τῶν γραμμάτων ἀπὸ ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστώσης (19) ἑκατονταετηρίδος» σχεδιάσμα ἐκδοῦς ἐν Κων)πόλει τῷ 1857 ἐν σελίδι 171,20) καὶ 203 περὶ Ῥόδου προκειμένου τοῦ λόγου λέγει, ὅτι ἐν Ῥόδῳ κατὰ τὴν Ἰστ' ἑκατονταετηρίδα εὐρίσκομεν ἱκανοὺς λογίους ἐν οἷς καὶ τὸν διδάσκαλον Νικόλαον Ῥόδιον, διδάσκαλον γενόμενον καὶ τοῦ ἀγνώστου ἡμῖν ἄλλοθεν Ἰωάννου Ἀρμάκη, περὶ εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (Πρβλ. Νικολάου Βασιλειάδου Εἰκόνες Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν ἐκδιδόμεναι ὑπὸ Κ. Σκόκου, Ἀθ. 1910 σ. 746).

Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὁμοῦς τοῦ 1Η' αἰῶνος ἀπαντῶσιν ἐν τῇ ἐν Πάτριφ Σχολῇ (1713) μαθηταὶ 2) ἐκ Ῥόδου τοῦθ' ὅπερ ἐμβάλλει ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν ὅτι τὰ ἐν Ῥόδῳ σχολεῖα δὲν ἐλειτούργουν ἢ ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐκεῖνοι χάριν εὐρυτέρων σπουδῶν ἐσπούδαζον ἐν Πάτριφ (ιδεὲ Η. Μαλανδράκη ἢ Πατριμᾶς Σχολή, Ἀθ. 1911 σ. 5 καὶ 88 τοῦ Α'.

Ἡ Ῥόδος κατὰ τὰς ἡμετέρας ἐρεῦνας τῷ 1757 εἶχε μίαν μόνον σχολὴν ἣς μνείαν ποιεῖται ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ λεξικοῦ αὐτοῦ ὁ Γεώργιος Κωνσταντίνου, Ἐκ κώδικος δὲ παρ' ἔμοι εὐρισκομένου ἀντιγράφου τάδε περὶ σχολείου: «λογαριασμοὺς τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐν Ῥόδῳ σχολείου τοῦ κυρ Ἀντωνίου Στουμπετζί τῶν ἔξι χρόνων ἦτοτι ἀπὸ 1805 μέχρι 1811 διὰ τὰ ὅσα παρέλαβεν ἢ τιμότης του παρὰ

1) Δυστυχῶς δὲν σώζονται τὰ ἀρχεῖα τῆς μητροπόλεως, τὰ ὅποια καταστράφησαν κατὰ τὸ 1825—9.

Τότε ὁ ἐν Ῥόδῳ περιηγούμενος Βέλγος Lottiers λέγει ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ (σ. 291) βιβλίῳ κατὰ σοφοῦς καταστράφοντι χάριν κατασκευῆς φισαγγίων καὶ ἐξ αὐτῶν ἠγόρασέ τινα.

2) Πιθινῶς οἱ μαθηταὶ οὗτοι μὴ κατονομαζόμενοι ἐν τῷ κώδικι, γὰρ ἦσαν οἱ ἀνωτέρω ἀναγραφέντες λόγοι Χριστόφορος διδάσκαλος καὶ Νόβριος οἱ ἐν τῷ κλίματι τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καρποφόως ἐργασθέντες.

τῶν προεπιτροπευσάντων ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ κῆρ Δημητρίου Διακομανώλη καὶ κῆρ Βασιλείου Ζιχαρία ὡς κίτω λην φαίνονται ὀνομαστικῶς γράβια 8132, 31.» ὑπογράφεται δὲ ὁ Ῥόδου Ἀγάπιος καὶ μάρτυρες οἱ Δημήτριος Κάβηρας, Δημήτριος Διακομανώλης, Στέφανος Θεοδοσίου, Κωνσταντῖνος Παπαθεοδοσίου, Φίλιππος Τζανέτης(;) τῷ δὲ 1817 Παναγιώτης τις, βεβαίως ὁ Βενετοκλῆ; μαθητῆ; τοῦ πολλοῦ Κ.Κούμα ἐδίδασκεν ἐν Ῥόδῳ, ὡς ἀναφέρει ὁ F. Didot ἐν Voyage dans le Levant σ. 316-- Ματ. Παρανίκας σχεδιάσμα σ. 171-2. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἐννοεῖται ὅτι τὸ σχολεῖον δὲν ἐλειτούργει. Μετ' αὐτὴν τῷ 1832 ὁ ἐξ Ἄνδρου Παῖσιος Καμπάνης μητροπολίτης αὐθις Ῥόδου κατασταθεὶς διότι τῷ 1829 προχειρισθεὶς παρητήθη καὶ ἀντεισχῆθη ὁ Βερροῖας Μεθόδιος;— ὠχοδομήσατο δι' ἰδίων ἐξῆδων τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολὴν ἐκ θεμελίων χάριν τῆ; νεολαίας, ἀποκαταστήσας καὶ διδάσκαλον ἀλληλοδιδασκτικῶν-- κατὰ τὸ σύστημα τὸ ὑπὸ τοῦ Γ. Κλεοβούλου τοῦ φιλιππουπολίτου εἰσαχθὲν τῷ 1829 1)-- τὸν Μιχαὴλ, ἀγνώστου ἐπωνύμου ὑπογραφόμενον ἐν πωλητηρίῳ ἐγγράφῳ τῆ; 3 Φεβρουαρίου 1833, ὡς ἀναγνώσκει ἐν τῷ μοναδικῷ κώδικι τῆ; ἄλλοτε ἀκμαζούσης ἱερά; Μητροπόλεω; Ῥόδου, ὑφ' ἣν, κατὰ τοὺς χρόνους τῆ; ἑαυτῆ; ἀκμῆ; ὑπήγοντο δέκα καὶ ἐπτὰ δλαι ἐπισκοπαὶ, εἰς μητροπόλεις ἰδίας; εἶται προαχθεῖναι. Μετὰ ταῦτα ἡ ἐξέλιξι; τῶν σχολείων ἐν Ῥόδῳ ἔλαβε τὴν ἣν ὁ κ. Γ. Θ. Γεωργιάδης διετύπων ἐν τοῖ; ἀκτινωτοῖ; πίναξιν αὐτοῦ Ῥόδου; 1911 πίναξ 32. (Ἐπιθι G. Chassiotis, L' education chez les Grecs modernes, Paris 1831) λέγων: μετὰ τὴν λαμπρὰν ἐποχὴν τῆ; ἀρχαιότητος καθ' ἣν τὰ φῶτα τῆ; παιδεία; ἐφώτιζον πάντα; ἐν γένει τοῦ; κατοίκου; ἐπιπολύθητι μακρὰ ἐποχὴ σκότους καὶ ἀμαθεία;.

Οὐδ' ἐκ' αὐτῶν τῶν ἱσποτῶν ἐλήφθη φροντί; περὶ τῆ; παιδεύσεω; καὶ μορφώσε; τῶν κατοίκων διότι οἱ ἱσποταὶ κυρίως ἀπέβλεπον μᾶλλον εἰς τὴν ὕλικὴν ἢ διανοητικὴν εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων των.

Τὸ σκότος; τῆ; ἀπαιδευσία; κατέστη πυκνότερον κατὰ τὴν τελευταίαν

1) Ἰσθ. Ε. Εὐαγγελίδου, ἡ μέθοδος; τῆ; διδασκαλία; τῶν Ἑλληνικῶν πρὸ τῆ; ἄλλ. ἐπαναστάσεω; Ῥόδου; 1916 σ. 12.

αν έποχην. Εύτυχώς όμως ήδη ήρξατο, από τινων έτών, να παρατηρεΐται ποιά τις πρόοδος έν τή εκπαιδευσει τών κατοίκων. Ούτως ένφ πρό 50 περίου έτών έν όλη τή νήσφ υπήρχον 3 άρρεναγωγεία μετά 4 διδασκάλων και 295 μαθητών, σήμεραν έχει (ή Ρόδος) 56 έν όλφ σχολάς: Τό Βενετόκλειον Γυμνάσιον, τό Καζούλλειον Παρθεναγωγείον, τό Αμωράντειον, 11 άστικάς σχολάς, 28 δημοτικάς και 14 Παρθεναγωγεία και μικτάς σχολάς, 89 καθηγητάς και διδασκάλους και 2912 μαθητάς και μαθητριάς.» 1)

Τό πρώτον ίδρυθέν σχολικόν κτίριον εΐνε τοϋ έτους 1765 ώς ή έξής έπιγραφή αναγράφει:

ϛ	τος
α ψ	ξ ε

Πäs τις εισιών και θεώμενος τούτο τό περικαλλές οΐκημα ο έκ Βάθισιν σπουδής Δο [Α]νήλ Πρωτοσυγγέλης λέ[γε] τοϋ αρχιτέτου τοϋ κϋρ Καλλινίκου Ρόδου πόνοι: ιε πολλοΐς και_δω[α] πών[α]ς ιΑ[Δ]ίαις έδομήσατο μνημονεύτω τούτου

Έπιλέγων τό: ο θεός συγχω[ω]ρησοι σε.

Τήν έπιγραφήν ταύτην άνέγειν επί μαρμαρίνης πλακός μήκους μέν 0,30, πλάτους δέ 0, 25 και πάχους 0,7 άποκειμένης νϋν έν τφ γραφείφ τής Άστικής σχολής. Έν αύτē αναγράφεται ότι τό μητροπολιτικόν μέγαρον (μετά τοϋ παρακειμένου σχολείου) ίδρύθη τφ 1765 επί τοϋ πολλά πράξαντος έν Ρόδφ συμπάση μητροπολίτου Καλλινίκου.

Άλλ' ή έπιγραφή αύτη δέν αποκλείει ότι πρό τοϋ 1765 υπήρχε σχολείον και μάλιστα παρά τήν παλαιάν μητρόπολιν, ής τήν εικόνα

1) Κατά τήν υπό τοϋ έπόλου των δημοτικών σχολείων Α. Πανηγύρη έν τή «Όρθοδόξφ διδαχή» τής 20 Μαρτίου 1916 δημοσιευθείσαν έκθεσιν σ. 69 οι μαθηταί άνέρχονται εις 2341· έν δ' εις τούτους προσθέσωμεν και τοϋς 126 τοϋ Γυμνασίου και ιάς 17 τοϋ άνωτέρου Παρθεναγωγείου, έχομεν μαθητάς 2484.

ἰγνογράφησε τῷ 1825 ὁ βέλγος συνταγματάρχης Rottiers, οὗ ἀντίτυπον φωτογραφικὸν ἐν μεγεθύνσει, τῇ ἐνεργείᾳ μου, κρέματα νῦν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ὑποδοχῆς τῆς νῦν μητροπόλεως, ἐξ οὗ πλείστοι λόγιοι ἀπεφοίτησαν. Ἐν τῷ κώδικι δὲ τῆς μητροπόλεως τοῦ 1833 καὶ ἐντεῦθεν ἀνέγων ὅτι ὁ ἐξ Ἄνδρου Παῖσιος ὡς εἶπον ἀνωτέρω, τῇ 3 Φεβρουαρίου 1833 ἀνφοδοδμήσεν ἐκ βάθρων ἐγκαταστήσας διδάσκαλον ἀλληλοδιδάκτην τὸν Μιχαήλ. Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο τῷ 1842 (Ἰουνίου 12) 1) ἀφιέρωσαν καὶ οἱ Βενετοκλεῖς κατοικοῦντες ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἁγίου Νικολάου κτήματα (περιβύλιον) κατὰ τὸ 1)3 εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν, τὸ 1)3 εἰς τὸ σχολεῖον καὶ 1)3 νὰ διανεμηθῶν τῇ 1 Ἰανουαρίου ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου τοῖς πτωχοῖς χάριν τοῦ ἑορτάζοντος διδασκάλου Βασιλείου Βενετοκλέους· καὶ τῷ 1844 κατ' Ἰούλιον ἐκ τοῦ χρέους τῆς μητροπόλεως 9000 γροσίων μέρος ἀφέθη ὑπὲρ τῆς σχολῆς· διὰ πατρι-αρχικῆς ἀποφάσεως, ὡς συνάγω ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος.

Ἄλλ' ὁ σύγχρονος τῶν πραγμάτων τούτων **Παναγιώτης Βενετοκλῆς** ὅστις γεννηθεὶς περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (1792), τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν ἐν Ῥόδῳ, εἶτα δὲ ἐσπούδασεν ἐν Σμύρνῃ 2) ὑπὸ τὸν Οἰκονόμον, τὸν Κούμαν καὶ ἄλλους τοῦ γένους· διδασκάλους εἰς ἣν ἀφιερῶν καὶ τὴν συλλογὴν ταύτην, περιλαμβάνουσαν Ἰ. φθὰς καὶ διαφόρους τῆς πατρίδος του περιστάσεις, οἷον ἐξετάσεις σχολείων, περιηγήσεις ἀνά τὴν νῆτον ἥς οἰκτεῖραι τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν ἄλλοτε ἀνθουσῶν πόλεων καὶ μονῶν, Ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἀδελφὸν του Ἰωάννην, εἰς τὴν σύζυγόν του Ἄνναν, θαναοῦσαν τῇ 17 Ἰανουαρίου 1834, εἰς τὸ τέκνον του θανόν τῇ 27 Αὐγούστου 1835, εἰς τὴν Ῥόδον 2, καὶ πλείστα ἄλλα εἰς διαφόρους περιστάσεις, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν ἐκπαιδευτικὴν κατάστασιν τῆς νήσου ἀφορώσας θρηνεῖ τὴν ἀξιολόγητον τῶν σχολείων κατάστασιν. Τὰ δύο εἰς τὴν

(1) Ὁ Μιτθ. Παναγίας ἐν τῷ σχεδίσματι σ. 203 πιστοῖ δα ἐν Ῥόδῳ τῷ 1845 ὑπῆρχε σχολή.

(2) Ἐν Σμύρνῃ τότε ἐσπούδαζον καὶ ἄλλοι Ῥόδιοι. Ἴδὲ Κ. Σίβιη ὑπόμνημα αὐτοσχέδιον περὶ τοῦ αἰδευσιμωαῖτου προσηυτέρου καὶ οἰκονόμου Κοϊσιαντινῶς τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, ἐν Τεργέστη 1857 σ. 22.

Ῥόδον ἔχουσιν ᾧδε:

α') *Ω μμητὰ τῆς φύσεως χαριτοστολισμένε,
μουσόληπτα, μουσόφιλε, βριλάνδ' ἐκφημισμένε!
Οἱ Ἀβδηρίται ηὔξησαν παντοῦ ἐν εὐλογία
Ἄλλ' εἰς τὴν Ῥόδον, φαίνεται, ἔγειναν ἀποικία.
Οἶμοι παντάθλιε πατρίς! ὅποια ἀλλοιώσεις

Τοῦ ὀβιδίου ὁμοιοι μυθομεταμορφώσεις
β') Πρωτογένης ἑπτὰ ἔτη ᾧ! καὶ τι μέγας κόπος!
τὸν Ἰάλυσον τῆς Ῥόδου ἔγραφεν ἀδιακόπως,
θαυμαστοὶ οἱ πίνακες καὶ ἡ τέχνη ἔξαισία!
πλὴν συνήγει εἰς τὸ γράφειν ὕλη ἀρετὰ πλουσία.
Χάριν σήμερον τὸν εἶχον νὰ ζωγράφιζε σατύρους,
καὶ τοὺς ἐν τῷ Ἰαλύσῳ βυσκομένους τώρα χοίρους! (1)

Εἰς τὰ τῆς παιδείας κακῶς ἔχοντι ἐν Ῥόδῳ ἔχει ποιήματα ᾠδὴ Θ'
(προβλ. καὶ τὴν θαυμασίαν ἀλληγορικὴν σὶ ᾠδὴν τοῦ Φιλέρμου (Φ.-
λιέρημος) καὶ τὴν Ζ') ἐν ἣ σὺν ἄλλοις διαμαρτυρούμενος λέγει:

Κ' εἰς ἡμᾶς τὴ ἀθλιότης! δὲν εὐρίσκαται κανεῖς,
ξένος ἢ συμπατριώτης, εἴτε φ'λος, συγγενής,
ὅστις εἰς τὴν προόδόν μας, μὲ σκ'πὸν εἰλικρινῆ,
καὶ μὲ σπλάγγνα πατριώτου, συναργὸς ν' ἀναφανῆ; 2)

1) Ἐκ τῶν λόγων τοῦ Βενετοκλέου; παρακινήτε; οἱ δοῖδιμοι Νικόλαος
Καστρούσιος καὶ Ἀναστάσιος Χατζηστραυῆ, Ῥόδιοι, προσήνεγκον διὰ τὰ σχολεῖα
Ῥόδου ὁ μὲν 500 καλλιγραφίας, ὁ δὲ 85 τόμους βιβλίων ἐκ τῆ. πατρώας βιβλι-
οθήκης; ἣ; ἔτι ἱκανὰ σώζονται παρὰ τοῖς κληρονόμοις.

Ὁ Rottiers ἐν τῷ πολλῆς μνημονευθέντι ἔργῳ αὐτοῦ (σ. 329) λέγει ὅτι ὁ
ἐλληνοποιμὴρ διὰ πενήθμων ἤχων ἔφησθε νεοελληνικὸν ἄσμα περὶ τῶν ἄλλοιτε
εὐτυχῶν χρόνων ἢς Ἰπποκρατίας ἐν Φιλερμήφ:

Τι αὐτοὶ οἱ χρόνοι τῆς δόξης αὐτῶν,

Τι ἡ ἡμέραι τῆς εὐτυχίας μας ἐγένηκιν!

Τοῦθ' ὅπερ ἦν χαρακτηριστικὸν τῆς τότε ἑλληνικῆς πνευματικῆς καταστάσεως.

1) Ἐν τῇ ᾠδῇ ταύτῃ ἀναφέρεται καὶ ὁ Λουδοβίκος Ρὸς μεθ' οὗ περιηγήθη
ὁ Βενετοκλῆς καὶ ὁ Σκαρραμαγκᾶς τὴν νῆσον.

2) Καὶ ἀνεπίσησαν συγγενεῖς τοῦ ἀρχαίου ἀνδρός: Μίνω; καὶ Δημήτριος Βε-
νετοκλῆς, οἵτινες ἰδρύσαντο τὸ Βενετοκλείον Γυμνάσιον, ἀλλ' ᾧ; περὶ συγχρόνων
οὐδεὶς γενέσθω λόγος.

Ὁ Παναγιώτης ἀπέθανε τῇ 11 7) βρίου 1874 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Κατέλιπε δὲ ἔργα οἷον: α') ποιήματα ἐν Σμύρνῃ 1846 εἰς 16ον σ. 48 (πρότερον δημοσιευθέντα ἀνωμόως ἐν τῷ «Τηλεγράφῳ» Σμύρνης.) β') Βραχεῖαι παρατηρήσεις εἰς τινὰς λέξεις καὶ παροιμίας τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τῶν Ἀτάκτων τοῦ Κοραῖ καὶ ἐκ τῶν Κυπριακῶν τοῦ Ἀθ. Σακελλαρίου Ἀθ. 1872 σ. 129 καὶ γ') γραμματικὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης Ἀθ. 1867 (1).

Ὡστε, ὡς βλέπομεν ἡ οἰκογένεια τῶν Βενετοκλέων ἤδη ἀπὸ τοῦ 1842 ἤρξατο εὐεργετοῦσα τὴν κοινότητα ὑπὲρ ἧς καὶ τὸ καλλιμάραρον τοῦτο τέμενος τῶν Μουσῶν ἰδρύσατο καὶ διδασκάλους παρέσχεν ὡς τὸν Παναγιώτην, Βασίλειον καὶ Δημήτριον Βενετοκλέους τὸν γεγραρὸν ἐπίτιμον γυμνασιάρχην τοῦτε γυμνασίου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ ἡμετέρου καὶ τὸν Μίνωα Βενετοκλῆ νομομαθῆ κλεινόν καὶ σεπτὸν τοῦ φερωνύμου Γυμνασίου εὐεργέτην.

Ὁ ἐν ἔτει 1864 περιηγηθεὶς τὴν Ῥόδον Γάλλος V. Guerin, ὁ καὶ μονογραφίαν περὶ τῆς νήσου γράψας (ἐκδ. β' Paris 1880 σ. 83) ἀναφέρει ὅτι ἐν ἀπάσῃ τῇ Ῥόδῳ ὑπῆρχον δύο μὲν σχολεῖα ἐν τῇ πόλει Ῥόδῳ ἀλληλοδιδασκτικὸν καὶ Ἑλληνικὸν μετὰ 26 μαθητῶν. (2) Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων χωρίων τῆς νήσου μόνον ὁ Ἀρχάγγελος εἶχεν ἀρρεναγωγεῖον μετὰ 35 μαθητῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ χωρίου διδασκομένων. Ἐν Κατταβίᾳ δὲ ἰδρύθη κατ' Ἰούνιον 1854 ἰδιωτικὸν σχολεῖον ὑπὸ Χαλκίτου τινὸς μετὰ 6 -7 μαθητῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συντηρηθῆ διηγείτο τῷ Guerin ὅτι ἐμελλε νὰ τὸ διαλύσῃ.

Ἡ Λίνδος, ἣτις κατὰ τὸν Ὀλλανδὸν περιηγητὴν Dapper (αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου σ. 92 ἐπὶ τῆς Ἰπποτοκρατίας εἶχε δύο χιλιάδας πεντακοσίας ψυχὰς καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ὄψιν πόλεως, εἶχε σχολεῖα ἀκμάζοντα καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν, ὅτι παρήγαγεν ἱκανοὺς λογίους

(1) Ἐκ τῶν προλεγομένων τῆς γραμματικῆς μανθάνομεν ὅτι ὁ Παναγιώτης ἐγεννήθη τῷ 1792 καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 82 ἐτῶν.

(2) Πράγματι δ' ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ 1833 τῆς μητροπόλεως μανθάνομεν ὅτι ὁ Ἰάκωβος ὁ Παύμιος μητροπολίτης Ῥόδου διώρισε μετὰ τὸ 1839 δύο διδασκάλους δίδων ὁ ἴδιος 4,500 γροσίων.

πατριάρχας, μητροπολίτας, ἐπισκόπους καὶ διδασκάλους μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς τουρκοκρατίας. Τῷ 1759 διδάσκαλος ἐν Λίνδῳ ἦν Δημήτριος ἀγνώστου ἐπωνύμου κατὰ τὸν κώδικα τοῦ μητροπολίτου Ῥόδου Κωνσταντίου (1691—1702) ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ 1693 καὶ τελευθέντα τῷ 1797, ὡς περιγράφει αὐτὸν ὁ ἐν Σύμῃ μεσαιωνοδίφης κ. Δημοσθένης Χαβιαρᾶς ἐν τῷ Ῥοδιακῷ ἡμερολογίῳ Διαγόρα τοῦ 1912 (σ. 89—5), ὃν ὁμοῦς ἐξ ἐρευνῶν μου ἐν Λίνδῳ ἀνεκάλυψα ὅτι ἐκαλεῖτο Φιλιππάκης καὶ εἶχεν σπουδάσει ἐν Μολδοβλαχίᾳ μετὰ Καστρισιῶν καὶ Βλαστῶν. Ὁ Δημήτριος, ὡς ἐξ ἐγγράφων εἰκάσω, ἀπέθανε μετὰ τὸ 1798. Ἀγνοῶ τίς διεδέξατο αὐτὸν. Τοῦτο μόνον γινώσκω ὅτι ἐν Λίνδῳ τῷ 1846 διδάσκαλος ἦν ὁ Φραγκῖσκος Ἀντωνιάδης Λίνδιος καὶ μαθητῆς τοῦ ἐν Ἄνδρῳ διδάσκοντος Θ. Καίτη 1). Περιδὲ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας λέγει ὁ ἀοίδιμος Παναγιώτης Βενετοκλῆς ἐν ῥῳδῷ Δ' ὄνειρον καλουμένη, διότι ὁ ποιητῆς φαντάζεται τὸν Κλεόβουλον τὸν Ῥόδιον δίδοντα συμβουλὰς τοῖς Ῥοδίοις περὶ παιδείας, καὶ ἐν τῇ στί φαντάζεται τὴν πατρίδα πτῶμα ἐπὶ τοῦ Φιλερήμου ὄρους συμβουλευούσαν ταυτά. Ἐκ τῆς ῥῳδῆς ταύτης ἀξιολόγου καθόλου ἐξέχουσιν οἱ στίχοι (Πονήματα ἐν Σμύρνῃ 1843 εἰς 16ον) :

(1) Ἐξ ἐπιστολῆς τῶν ἐν Λίνδῳ διδασκάλων ἰδελφῶν Παπαϊωάννου (17 Μαΐου 1916) ἔμαθον ὅτι οἱ περὶ τὸ 1850 διδάσκαλοι ἦν ὁ Λίνδιος πρωτοσύγγελλος Σαμουήλ καὶ ἑτερός τις Μελισσᾶς Σάμιος. Τοῦ Σαμουήλ τούτου σώζεται ποίημα, ἀδόκμον κατὰ τὴν ἀποφθεῖσιν τῶν μαθητῶν ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου, Ὁκτωήχου καὶ Ψαλτηρίου, ὅπερ περιελθὸν εἰς χεῖράς μου μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ περὶ τῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας τῶν Ἑλληνικῶν πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (Ῥόδος 1916) δὲν ἠδυνήθην νὰ δημοσιεύσω. Ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν ὅτι ἦν υἱὸς Παύλου καὶ Ἀφένδρας καὶ κατήγετο ἐκ Λίνδου. Ἐν τῷ χωρίῳ Ἁγίῳ Ἰσιδώρῳ καὶ ἐν τῷ φερωνύμῳ ναῶ σώζονται δύο ἀηματικαὶ ἀκολουθίαι τοῦ Ἁγίου τούτου, ὧν ἡ μὲν φέρει τὴν δετὴν ἐπιγραφήν : «χειρὶ γέγραπται Χ'» Σαμουήλ Λινδίου πρωτοσυγγέλλου πόνημα ἐτούτου τοῦ βιβλίου.

Λίνδιος εἶμαι γέννημά τε καὶ θρόνον
Παύλου τε υἱὸς ἢ μήτηρ μου Ἀφένδρα.
1862 ἐν μηνὶ γέγραπται εἴκοσιν Ἰουνίου. »

Τί θέλεις μ' εἶπε, τί ζητεῖς τὰς ἀρχαιολογίας;
ὡς πότε ἐναβρύνεσθε εἰς τὰς πατραγαθίας;

τοῦθ' ὅπερ ἴσχυε μέχρι τῆς 15 Αὐγούστου 1909 δι' ὅλην τὴν κοινὴν ἡμῶν πατρίδα Ἑλλάδα, τρεφομένην μὲν ἐκ τῆς πατραγαθίας (προγονοπληξίας) ἀφ' ἑαυτῆς δὲ οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα ποιούσαν. Χαίρει δὲ καὶ σκιρτᾷ ὁ ποιητὴς καὶ διὰ τὸ φιλόμουσον τοῦ τότε 1832 ἀρχιερέως Μεθοδίου, ὃν ἐπαινεῖ διὰ τῶν φδῶν β' καὶ γ'.

Ὅτε ἐπεσκέψατο τὴν Ῥόδον ὁ Rottiers εἶχε συνοδὸν τὸν Λίνδιον λόγιον τὸν Δημήτριον [Παγκᾶν;], ὅστις σπουδάσας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Παδοῦσας περιηγήθη πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐγίνωσκεν, ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τὴν Ἰταλικὴν καὶ Γαλλικὴν διέμενε δ' ἐν Κῶ καὶ μετήρχετο τὸν ἐξηγητὴν τῶν ἀρχαιοτήτων (cicerone) τῆς τε Κῶ καὶ τῆς Ῥόδου. Ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ζωοδόχου πηγῆς οὐ μακρὰν τῆς Λαχανιάς τῷ 1829 ὑπῆρχε διδάσκαλός τις Διονύσιος (1).

Σπουδαιότατος λόγιος Ῥόδιος καὶ σπουδαῖον διαδραματίσας πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος ἦτο ὁ **Πικναγιώτης Ῥόδιος**, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Ῥόδῳ τῷ 1789· μετὰ τὰς ἐν τῇ πατρίδι ἐγκυκλίους σπουδὰς ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους ἔνθα ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν. Ἐνταῦθα ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ ἐκ Χίου σοφοῦ Κοραῆ καὶ πολλάκις ὑπ' ἐκείνου εὐρηγετήθη. Ἐκτραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως κατήλθε μετ' ἄλλων Ἑλλήνων ἐπιστημόνων καὶ φοιτητῶν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ἔνθα ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ πολιτικά. Κατετάχθη δ' ὡς λοχαγὸς ἐν τῇ φάλαγγι τῶν φιλελλήνων καὶ ἐπολέμησε γενναίως ἐν τῇ καταστρεπτικῇ διὰ τοὺς Ἕλληνας μάχῃ τοῦ παρὰ τὴν Ἄρταν χωρίου Πέτα, ὅπουθεν ἀποσωθεις ἀπῆλθεν εἰς Μεσολόγγιον εἰς συνταγματάρχην δὲ προαχθεὶς διέτριβε πατριωτικώτατα περὶ τὴν σύνθεσιν καὶ σύνταξιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ (τυπικοῦ). Διορισθεὶς δ' εἶτα προσωρινὸς γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας καὶ ὡς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἐκίρηξε τὸν

(1) Τοῦτο μανθάνομεν ἐξ ἐπιγραφῆς λεγούσης: «Ἀθανάσιος υἱὸς Γεωργίου προσκινιτοῦ· οὗτος ἦν διοκτιτίς τις μονίς ταύτης καὶ διδασκάλου αὐτοῦ Διωνισίου μοναχοῦ. Αὐγούστου 30 1829».

θαλάσσιον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ὃν ἀνεγνώρισεν καὶ ὁ Κάνιγγ δι' ἀλληλογραφίας, ἣτις θεωρεῖται, ὡς τὰ πρῶτα διπλωματικά ἔγγραφα τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν ἀναγνωρισθεῖσαν ὡς κράτος Ἑλλάδα (1). Ἐπὶ τοῦ κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδιστρίου ἐχοιμάτισεν ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν καὶ αὐτὸς πρῶτος ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως ἐν Ναυπλίῳ τῆς κατόπιν τόσον θαυμασίως εὐδοκιμησάσης στρατιωτικῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων» ὑπὸ τὸν Παζιέρον καὶ ἀνέθετο τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, οὗ αὐτὸς ὑπῆρξεν, ὡς εἵπομεν, ὁ ἰδρυτής, εἰς τὸν φιλέλληνα Γάλλον Φαβιέρον. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου (27 Σεπτεμβρίου 1831) καὶ ἀπὸ τῆς σφύμβσης ἀναρχίας καὶ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ διεδραμάτισε σπουδαιότατον πρόσωπον ὄντως, ὥστε ἐπὶ Ὀθωνος ἀνηγορεύθη εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν καὶ διωρίσθη ὑπουργὸς δις τῶν Στρατιωτικῶν καὶ πληρεξούσιος Ναυπλίου κατὰ τὰς ἐκλογὰς τὰς γενομένας συνεπείᾳ τῆς τῆ 3ῃ Σεπτεμβρίου, ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος. Ὑπῆρξεν ἐν γένει ὁ Παναγιώτης Ῥόδιος τῶν πρώτων συντακτικῶν τῶν παρ' ἡμῖν στρατιωτικῶν πραγμάτων καὶ ἐξέδιδε καὶ τὴν «Στρατιωτικὴν Πρόοδον» περιοδικὸν τὰ μάλιστα τιμώμενον τότε. Ἀπέθανε δὲ κατὰ Δημήτριον Καμπούρογλου τῆ 30 Ἰουνίου 1851. Τούτου υἱὸς εἶνε ὁ συνταγματάρχης Ἰωάννης Ῥόδιος ὅστις ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1826· ἐσπούδασε στρατιωτικὰ ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων ὡς ὁ πατὴρ δ' αὐτοῦ ἦν ὁ μορφώσας τὸν πρῶτον **ἐλληνικὸν τακτικὸν στρατὸν** τῷ 1826· οὕτω καὶ αὐτὸς μέχρι τοῦ βαθμοῦ συνταγματάρχου φθάσας κατηνάλωσε τὸν βίον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς στρατιωτικῆς μορφώσεως, γράφων καὶ ἐκδίδων συγγράμματα. Ἀπέθανε τῷ 1869, ὅτε καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ «Ὀνήσανδρος» ἀνέλαβεν ὁ Α. Βοιγκάκης. Ἔργα αὐτοῦ :

α') Ἡ τέχνη τοῦ πολεμεῖν μετὰ πινάκων καὶ χιρτῶν Ἀθ. 1863 εἰς 8ον σελ. 296.

(1) Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ὁ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος Κάρολος Μένδελσον Βαρθάλης θεωρεῖ ὡς τὸ συντετώτερον τὸ γραφέν ὑφ' Ἑλλήνου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

β) Ὀνήσανδρος, περιοδικὸν στρατιωτικὸν, Ἀθῆναι 1867—1869
Τοῦ Ἰωάννου υἱὸς εἶνε ὁ ἀρχιμηχανικὸς τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν-
Πελοποννήσου. Καὶ ἄλλοι Ῥόδιοι ζῶσιν ἐν Ἀθήναις ὡς καλλιτέχνηαι
καὶ μουσικοὶ ὧν ἐξέχει ὁ Δημήτριος Ῥόδιος δικηγόρος καὶ ἀριστος βι-
ολιστής.

Ῥόδιος λόγιος καὶ ποιητὴς εἶνε ὁ ἀνώνυμος, ὅστις ἐξεφώνησε
λόγον εἰς τὸν ἐν Ῥόδῳ μὲν ἀπὸ τοῦ 1799, ὡς ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ
Γαλλοκρατίας, διατρίβοντα, αὐτόθι δὲ ἀποθανόντα καὶ ἐν τῷ ἱερῷ να-
ῷ τῶν Τριάντα ταφέντα, πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Παρθένιον (Παγ-
κώσταν Πάτριον) τῇ 9ῃ Σεπτεμβρίου 1805 (1). Ὁ λόγος τοῦ ἀνδρὸς
τούτου ἴσως διδασκάλου ἐν Ῥόδῳ, σώζεται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 524
χειρογράφῳ τῆς Πατριακῆς Βιβλιοθήκης (ἰδὲ κατάλογον χειρογρ. Πα-
τριακ. βιβλιοθ. ὑπὸ Ἰ. Σακελλίωνος Ἀθῆναι 1890). Ἀποσπάσματα
αὐτοῦ ἐν «Ῥοδιακῷ ἡμερολογίῳ» Διαγόρα 1912 σελ. 167-8 ὑπὸ
Π. Μαλανδράκη, τοῦ συγγραφέως τῆς Πατριάδος (Ἀθῆναι 1911)(2)
ἴσως οὗτος νὰ εἶνε ὁ Κωνσταντῖνος Ῥόδιος, ὅστις ἔγραψεν ἐπιστολὴν
φίλῳ τινὶ κεκμένην ἐν κώδικι 70 τῆς ἐν Μηλειαῖς βιβλιοθήκης ἧς τὸν
κατάλογον τῶν χειρογράφων γράψας ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Ἐπετηρίδι
τοῦ Παργασσοῦ» Ε' 1901 σ. 44. Ὁ Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς. Ὁ
Κώδιξ περιέχει διάφορα γραψίματα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Ὡς δὲ τὸ πάλαι ἡ νῆσος καὶ μουσικοὺς (μελωδοὺς) παρήγαγεν
ἀξιόους λόγου ὡς τὸν Ἀργυροῦν τὸν Ῥόδιον γράψαντα μαθή-
ματα εἰς τὸ Κρατηματάριον, χειρογράφον Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ὑπ'
ἀριθμ. 911 (Σακελλίωνος Κατάλογος σ. 166. -- Χρυσάνθου Δυρραχίου,
Θεωρητικὸν τῆς μουσικῆς, Τεργέστη 1832 σ. XXXIII-IV. — Γ. Πα-
παδοπούλου, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἰσορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς
Μουσικῆς, Ἀθ. 1890 σ. Κ'), τὸν ἱερομόναχον Ἀθηνάσιον Ῥό-

(1) Ἰδὲ Πανδώρα, τόμ. ΙΔ' ἐνθα ὁ Σ. Κ. Οἰκονόμου, ὁ πατρῴων λαοφι-
λόσοφος ἐδημοσίευσεν κώδικα τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας — Πρόβλ. Μαλαν-
δράκη, ἡ Πατριάς Σχολή σ. 139.

(2) Τοῦτο ἀντιγραφὴν ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὴν ἐν Πάτρῳ 10ῆμερον διαμονὴν μου
(7-17 Αὐγούστου 1916) δημοσιευθήσεται ἰδιαίτερος.

διον διδάσκαλον τοῦ ἐν Ζαγοράῃ σχολείου τῷ 1741. Οὗτος κατὰ τὸν Σάβαν (νεοελλ. φιλολ. 501-5) ἐποίησε κανόνα εἰς τὴν Θεοτόκον ἱέσιον ὑπὲρ Κωνσταντίνου Δαπόντε (τοῦ εἰτα Καισαρίου Δ. τοῦ ἐκ Σκοπέλου) Καμινάρη ἐν εἰρκτῇ ὄντος, (Γ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἀλλαχοῦ σ. 309) καὶ τὸν Ἰωακείμ Ῥόδιον ἱερομόναχον καὶ μαθητὴν γενόμενον τοῦ Ἰωάννου Τραπεζουντίου κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Οὗτος ἐγένετο ἐπίσημος μουσικὸς καὶ ἔγραψε μαθήματα εἰς τὸ Στιχεράριον καὶ Μαθηματάριον (αὐτόθι σ. 312 Ἐπιθὶ καὶ Θεοδώρου Φωκαέως Κρηταῖδα, Θεσσαλονίκη 1912 σ. 134) (1). Πολλοὺς δὲ μοναχοὺς Ῥοδίους ἀπήντησα ἐν τῷ «Βραβίῳ» τῆς ἐν Πάτρῳ Ἱερᾷ Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τῷ ἀρχομένῳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1552 καὶ διήκοντος μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, περὶ ὧν οὐδεὶς τό γε νῦν ἔσται λόγος. Τὸ Βραβίον τοῦτο ἐμελέτησα κατὰ τὴν ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ ὀκταήμερον διαμονήν μου (8-18 Αὐγούστου 1916).

(1) Περὶ τῶν λοιπῶν ἰσχυρῶν καὶ τῆμετὰ τὸ 1854 πνευματικῆς νομοθετικῆς τῆς ὁραίας νήσου ἡμῶν οὐδένα λόγον ποιῶμαι ὡς γνωστῶν τοῖς συγχρόνοις. Περὶ δὲ τῶν σχολείων ἴδε: Οἱ προοδευτικοὶ ὄροι τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Ἀστικῆς Σχολῆς Ῥόδου ὑπὸ Μιχ. Ἰ. Φώτη. Ἐν Ἀθήναις 1887 ἐν σελ. δ' + 16. Ὁ Μητροπολίτης Γρηγόριος καὶ οἱ ἐπαρχοῦνται του ἡτοῦ ἡ ἐκρυθμός . . . Ῥόδου καὶ ἡ τῶν κοινοτικῶν αὐτῆς πραγμάτων ἀνωμαλία ὑπὸ XXX 1893 σ. 14.